Ars moriendi

bron
Ars moriendi. Peter van Os, Zwolle 1488

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_ars002arsm01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

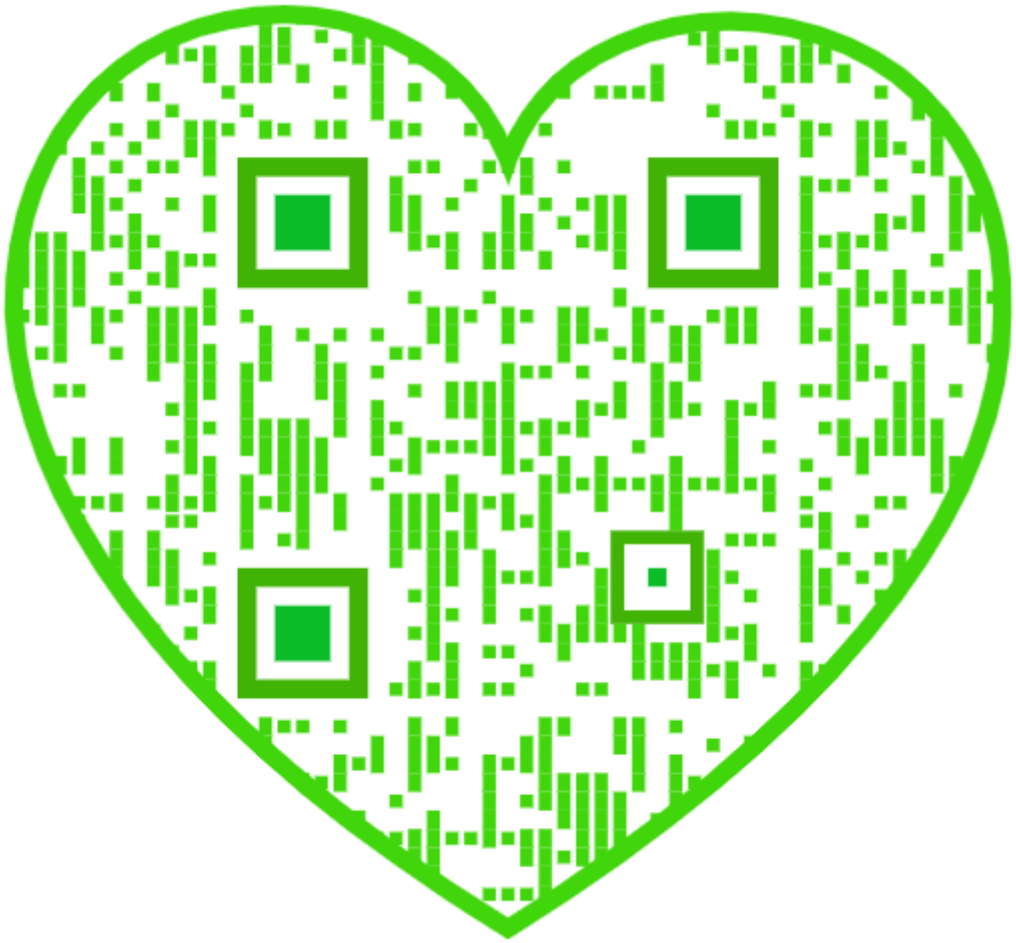

Dit boeck is gheheyte*n* dat sterf boeck.

Ghie*n* hope en is i*n* ons; O wi och we ons armen; Wi hebbe*n* de zile v*er*loren; Wi sint se al quijt; Ic vervoere in mijne boethe

DIt tegenwoerdighe boeck is geheeten ende ghenoemt dat sterf boeck. of die conste van steruen. Ende is inholdende veel schoenre leren ho hem een yeghelick kerste mensche hebben zal die daer leyt in sinen laesten eynde. ¶ Te*n* yersten zoe is dit teghenwoerdige boec inholdende hoe die duuel den siecke me*n*sche tempteert mit menigherhande becoringhe.
§ Ten anderen mael zo is dit boeck inholdende hoe dye barmhertighe ghezontmaker ihesus cristus mit zijnre ghebenedider moeder ende mit allen heylighen engelen den sieken me*n*sce is troestende teghe*n* des duuels becoringhe. ende sterket den siecken mensche in dat heylighe gheloue als dat hy alle des duuels temptacie ende becoringhe mach wederstaen ¶ Nu salme*n* voert mercken dat een yeghelick artikel deses teghenwoerdighen boeckes is inholde*n*de zijn zonderlinge figure*n* unt veel scoenre exempelen. ˜:.....

§ Hier beghint dat prologus.

ALle de philozophen zegghen bouen allen verueerlijcken anxtelijke*n* dinghen zoe is dat alder verueerlicste dye doot des lichaems. nochtans en is hi niet toe ghelijcken bijder ewigher doot. Hier af seyt die heylige man sinte Augustinus Dat meerre verlies is van eenre sielen. dan van dusent lichamen. ¶ Sinte bernardus seyt. Alle die werlt en is nyet te ghelijcken bij eenre sielen. Daer omme zoe is die doot der sielen zoe veel mere te verueerlijcker als die siele edelre en de costelijcker is dan dat lichaem wa*n*t dan die siele aldus costelick is daer om is die viant vander hellen altoes wt de*n* mensche te trecken totter ewigher verdoemenissen. ende quelt den mensce in zijn laetste eynde mit die duuelsche temtacien. daer omme ist wel noot dat die mensche zijn siele bewaert op datse dye duuel ouermits sine becoringhe niet en brenghe in die ewighe verdoemenisse.

§ Nu ist van node dat hem dye sieke mensche voersie de wijle dat hij zijn verstant heuet. Mer leyder men vint vele menschen die menen dat zij weder omme ghezont zullen werde*n*. ende dan zegghen si wanneer si ghezont zijn zo willen si haer zundighe leuen biechte*n* en*de* betere*n*. dit doet die duuel op dat hijse bre*n*ghen mach ter ewijgher pijne*n*

Bij aldustanighen valschen troesten. ende gheuenseden betrouwen omme te ghenesen valt die mensche dicwijl in de ewighe verdoemenisse. ¶ Nu salme*n* voert mercken ende verstaen dat de*n* siecken mensche drye punten van grote*n* node is die daer leyt in sinen laetsten eynde. ¶ Ten iersten male soe is den sieken mensce van groten node dat hy hebbe volcomen gheloue sonder enige twiuelachticheyt ofte wagghelinghe. Als dat hi volcomelic geloue dat cristus ihesus waerachtich god ende mensche is. ende om onzen wille den bitteren doot ghestoruen heeft aen die galghe des cruces. Wie aldustanighe gheloue niet en heuet die is seker ende wis dat hi nummeer salich en mach werden. Want o*n*se lieue here ihesus cristus sprect in sine*n* heylighen euangelio. Qui crediderit et baptisatus fuerit saluus erit. Dat is te segghen. Die daer gelouet in my. ende die daer ghedoept is dese zal salich werden. want voerwaer die niet volcomelick en ghelouet. dat cristus ihesus een waerachtich god is ende datter a*n*ders gheen god en is. die en mach nummermeer beholden bliuen.
§ Ten anderen maele soe ist van groten noden dat die siecke mensce die in sine*n* laetsten eynde leyt volcomen biecht spreke en*de* waerachtich berouwe hebbe voer zijnen zunden. want ouermits ware biecht ende volcomen bitteren rouwe voerden sundem mach men verdienen die genade ende die barmherticheyt ons heren ihesu cristi. Ia al waert sake dat een mensce alle die sunden der werlt ghedaen hadde also veer als hij waerachtighe biechte spreke ende bitter berouwe voer sine sunde god en sal hem sine milde barmherticheyt niet weygheren. want hi heuet selue ghsproken in sinen heylighen euangelio. Dat hi aldus seyt. Ick en bin niet ghecomen omme die rechtueerdighe menschen te roepen. mer ick bin op dese werlt gecomen omme die zundighe menschen te roepen tot penitencien

§ O wtuercoren mensche heeft god den zundighen mensche lieuer dan die rechtueerdigen zo ist wel reden dat wi hem weder omme lief hebben en*de* versoenen ons teghen hem ende legghen ons stinckende zunden af ouermits waere*n* rouwe ende volcomen gehele biechte.

§ Ons here ihesus cristus leyt noch in sinen heyligen euangelio daer aldus geschreuen staet. Ic segghe v voerware dat die engelen inden ewighen leuen meer vrouden bedriuen en*de* hebben wanneer een zundich mensche bekeert wort dan van tien rechtueerdighe menschen O wtuercoren mensce weest altoes gedachtich deser vriendelijcker woerden die ons here tot allen zundijghen menscen sprect. en laet di die duuel also niet becoren dat ghi enighe dootsunden onghebiechtet laet. mer spreket alle dijne sunden volcomelijcken wt. want gij moghet den priester v zunde*n* liuer openbaren en*de* biechten dan ewelijck mitten duuelen daer om gepinicht te werden.

§ Ten derden male dat hi goet opsate in hem hebbe hem zeluen te beteren. ende alzo dat hij mit goeder meninghe voert aen niet meer en dencket te zundighen. ¶ Ten vierden male dat hi vergheue omme godes willen al die ghene die teghents hem ghedaen hebben. En*de* dat hij bidde datmen hem vergeue omme gods wille dat hij teghens die menschen ghedaen heuet.
§ Ten vijften male dat hij wederkere zijn onrechtuerdighe goet dat hij mit onrechte ghecreghen heuet ¶ Ten sesten male dat hij volcomelick kenne dat cristus ihesus o*m*me sinen wille ghestoruen is omme he*m* te verlossen vander ewijgher doot. en*de* dat hij geloue dat hi anders niet beholden en mochte blijuen zonder die passie en*de* die verdienste ons heren ihesu cristi. Daer omme zal hij gode dancken ende louen na sinen vermoghen.

§ Hoe hem die siecke mensche bereyden zal in sinen laetsten eynde

WAnneer die mensche sieck is ende hem die macht bestaet te ontwijcken zo ist van groten node dat hij wijscheyt ende verstant ghebruke wa*n*t hi en weet niet of hi die crachte vmmer meer weder crijghen zal die hy gehadt heuet. Hier omme zal die siecke mensce raet neme*n* mit sinen priester en*de* belyen voer hem alle die zunden die hi teghens god misdaen heuet op dat hi mach ghetelt werden int ghetale der wtvercorenre vrienden ons liefs heren. Daer nae zalmen den siecken mensche brenghen dat hij ontfanghe die sacramenten der heyligher kercken in aldustanighe manieren dat hi waerachtighe biecht spreke mit volcomen berouwe. Waer dat zake dat een mensche nyema*n*t en hadde die hem aldus informeerde. zoe zal dye siecke mensche hem zeluen informyeren ghelijckerwijs als hier voer gheschreue*n* is
§ Ten yersten zal de siecke mensce hem zeluen beuelen in die passie ende in dat liden ons heren ihesu cristi. Want ouermits alsulcke ouerdenckinghe verwintmen alle temptacie des duuels

§ Nu ist te weten dat die duuel nummermeer af en laet den mensche te tempteren mit menigerhande onghelouen. mer want god den menschen verstant gegheuen heuet daer omme zal hij den duuel wederstaen en*de* alle zijn temptacie

§ Het is te weten dat die duuel enen siecken mensce meer becoert dan als hij ghezont is. mer daer teghen seynt god sinen enghel omme den siecken mensce vast te houden in dat gheloue. ghelikerwijs alsmen in dezen nauolghenden figuren sien mach. ¶ Hier omme die wel steruen wil die ist van groten node dat hi dit teghenwoerdighe boeck leest ofte hoert lezen. want men mach hyer veel scoenre leren ende exempelen in horen die enen yeghelijcken mensche van groten node te weten zijn

§ Hier nae volghet die figure vander becoringhe des duuels

De helle is te broken; Doet als de heide*n*; Doet hu v*er*lien

¶ Dit is die temptacie en*de* die becoringhe des duuels daer hij die siecke me*n*sce mede becoert teghen dat gheloue

MIt des dat die geloue is een fundament des mensce*n* salicheyt. sonder welck gheloue nemant en mach behouden blijuen. Want ghelijckerwijs ons betuget die hilighe leerre sanctus Augustinus en*de* seyt aldus Dat gheloue is een fundament alre doghet en*de* een beghinsel alder salicheyt. Sanctus bernardus die heylighe leerder seyt oeck van dat gheloue aldus Sonder dat gheloue en moghen wi die godheyt nummermeer vercrige*n*. want alle arbeyt sonder gheloue is toe vergheues.
§ Hier omme is die benijde duuel altoes een aftrecker des menschen zalicheyt. ende pijnt hem mit alle zijnre macht den mensche te brenghen van dat heylighe gheloue en*de* bijzonderlinghe inder vtersten vren als een me*n*sce van deser werlt scheyden sal. Ofte hy doet dat die wijle dat de mensche noch machtich en*de* ghezont is. op dat hy hem ouermits ongheloue trecken mach tot zunden. seggende aldus. O du onsalighe mensche du staetste in groter dwalinghe. Ten is niet alstu gheloueste of alsmen di prediket. daer en is ghen helle si is te broken. wat meent ghi datter een hel is ghelouestu dat die papen clappen. ten is niet als si v zegghen. ghebruke dijne ghenoechte dijn leuen lanc. besiet of een mensche niet alsoe haestelick en steruet die alle zijn leuen armoede lijdet als die ghene die in weelden en*de* ghenoechten leuet. wat bistu alzo dwaes datst u dijn ghenoechlijcke tijt ouer bre*n*geste in druc en*de* lijden. Doet als die heyden en*de* aenbedet afgoden want daer en is gheen god anders dan du selue en ke*nn*et. ia dat hem een mensche zelue dode ofte enen anderen dootsloech ist eynde niet alleens ¶ Niemant en comt weder die v die waerheyt mach verclaren. gelouestu dat die ghene wat segghen. die des zelue niet gesien en hebbe*n*. hout op hout op dijn gheloue is quaet want ghi hebbet nu den tijt dat ghi vrolic wezen sult. en*de* daer omme ghebruket dijne genoechte die wijle dat si v duere*n* mach

¶ Dese en*de* dezer ghelijken becoringhe brenghet die duuel den mensche int herte die wijle dat hij gezont is Mer wanneer die mensche sieck is en*de* steruen sal zoe becoert hien in aldustanighe manieren. O du vermaledide mensche meent ghy nu goet te doen nu ghij niet langer leuen en moget. meenstu nu dat hemelrijcke te verdienen nu du niet meer zundighen en mogeste. neem het is nu te late want du moeste te hantes steruen.

§ Deze becoringhe brenghet de duuel den siecke mensche inder herten op dat hi in wanhope en*de* in mistroesticheit vallen mach. en*de* hem alzoe va*n* dat gheloue trecken mach.

Die conste van steruen

OCh of die me*n*sche wolde versinnen. en*de* hem ter herten laten gaen wat hi in dit verganclicke leuen mach verdienen. dat hi alle daghen voerbij gaet en*de* dat hi alle daghen verliest ende des niet en achtet wat groter salicheyt ende wat groter profijt d*at* in desen teghenwoerdichen leuen is te verdienen. Ouerleest alle die schrifte*n* soe en moecht ghi niet vinden datter op deser teghenwoerdigher werlt yet bequamer ofte vruchtbaerre is dan die tijt.

Want dan die tijt die ons god verleent ende ghegeuen heeft alsoe orberlic ende alsoe profitelick is. daer omme ist wel reden en*de* het is van groten node dat die mensche den costelicken tijt niet en verliese in versumenisse. want als die me*n*sche desen costelicken tijt daer hi dat hemelrijcke in verdiene*n* mach voerbij laet gaen en*de* des niet en achtet. daer na wa*n*neer die mensche dat hemelrijcke geern verdiene*n* soude soe en mach hem d*at* niet gheboren. want doe hy den tijt hadde dat hemelrijcke te verdienen ouermits goede werken en*de* dat niet gheachtet en heuet daer omme en sal hi die tijt nummeer weder crighe*n*. mer hi sal hem gheweyghert werde*n* inder ewicheyt.

§ Och wat versumender menschen zijn dat die desen costelijcken tijt nyet en achten. wa*n*t si wel weten dat si he*t* nummermeer weder crighe*n* en moghe*n* nae dyen dat si hem verlore*n* hebben

§ Dese tijt is alsoe costelick datme*n*s noch mit golde noch mit siluer noch oec mit costelijcke stene*n* copen en mach. die rijcke mensche en heeft niet meer vordeles noch machte ouer de*n* tijt dan die arme. Och hoe salich is die mensche dye desen tijt toe brenghet mit doechdelijke*n* goede*n* wercken. en*de* hoe onsalich is dye mensche die desen costelijcke*n* tijt toe bre*n*ghet in quaede*n* wercke*n*. Want een yegelick mensche heuet nu machte te kiesen wat dat hij wil. Als die ewighe blijsscappe ofte die ewighe droeffenis. dat ewighe leue*n* of die ewighe pine. dat hemelrike of die helle. mit gode ende mit zijnder ghebenedider moeder maria en*de* mit alle*n* wtuercoren hilighe*n* te wesen in grote vroude en*de* blijschappe. ofte mitte*n* bosen wreden duuelen en*de* mit allen verdoemde*n* onsalighen menschen ewelick en*de* vmmermeer in onbegripelijcker pijne*n* verdoemt te wesen. ¶ Mer o ghi redelijcke me*n*sche ouerdenc en*de* voersiet die ewighe helsce pijne en*de* en wilt v niet ontsien hier op deser werlt een wenich pijne*n* te lijden. mer ouerdenc wat groeter blijschap dat v daer voer anstaende is mit gode en*de* mit allen heylighen ewelick te leue*n* in groter blijschappen.

§ Mer want die mensche teder ende cranc is en*de* die cloecke listighe duuel en*de* die valsche werlt beghere*n* den menssche tot sunde*n* te trecken daer om wil ic een wenich scriue*n* vander ewigher pijne*n* en*de* vande*n* ewighen leuen. op dat hem die

vrese der gruwelijcker pinen trecke wt den sunden en*de* bescherme voer sunden. Ende die onbegripelicke ewighe glorie trecke tot enen heylighen salighen leue*n*

¶ Och hoe salich en*de* hoe verstandel is die mensche die nu te tijde ouerdencket dat hi alle daghen oudet en*de* ter doet waert gaet en*de* zijn leuen eyndet. en*de* die corte ghenoechte en*de* blijsschap deser valscher bedriechlijcker werlt sonder merren voerbij gaet en*de* dat ewelick dueren sal dat sal te hantes comen. wa*n*t ouermits een wenich tijtlijcker ghenoechte*n* sal dye mensche ewelic ghepinicht werden mit ontsprekelicker groter pijnen. Ofte ouermits een wenich lijde*n*s ende penitencie ende afkeringhe van sunden ende versmadenisse deser tijtlicker cyerheyt en*de* ghenoechte sal hy sonder eynde ewelijcke glorie ende blijsschap hebben welcke glorie gheen tonghe wt spreken en mach. noch gheen herte begripen en mach. Ghelijckerwijs als die heilighe leere sanctus Iheronimus bescriuet. Het is van groten node datmen die verganclijcke weelde ouer gheuet dye nyet langhe en dueret voer die weelde en*de* blyschap die ewelick dueren sal. dats dat ewighe leuen. ¶ Och wat blintheyt is dat der vleyschelijcker menscheyt die daer menen dat si mit weelden en*de* mit ghemack comen sullen totter ewijgher vroude*n* daer nye mensce ouermits weelde en quam noch nummermeer comen en mach. ¶ O wtuercorren mensche lijdet daer omme een wenich ende ghedenc wat die ghene gheleden heeft dye omme dijne*n* wille zijn ghebenedide lede*n* heeft laten recken an die galghe des cruces want al dat wi hier liden moghe*n* o*m* sinen wille dat sal hi hier naemaels dusentfout lonen mit sine*n* wtuercoren in ewicheyden. Daer om o redelijcke me*n*sche ouerdencket dit in dijn herte ende gheuet ouer alle die ghenoechte en*de* alle die ydel glorie deser werlt. want voerwaer si en is anders niet dan een bedreghenisse. en*de* alle die ghene die hoer diene*n*de werden gheloent mitter ewigher verdoemenissen en*de* hoer sielen werden begrauen in dat alre diepste der helle*n*.

§ Hier nae volghe*n* die gruwelijcke pinen die een yeghelicke sundich mensche besitten sal die in sine*n* stinckenden sunden verherdet is en*de* die barmhertichеyt godes niet en is begherende en*de* blijft in wanhope en*de* in mistroeste

DIe heylighe leerre sinte Augustinus bescrijft dat die helle een stede der duuelen en der verdoemder menschen is daer si ewelick in ghequelt werde*n* sonder ophout oft enige verlichtenisse. ¶ Een yeghelic mensche sal hier in verstaen en*de* ouerdencke*n* dat hi in aldus danighe verueernisse niet en come.

Och wat groter droeffenisse sal wesen den ghene*n* die op deser werlt hoer wellusticheyt en*de* hoer ghenoechte na volge*n* ende en willen omme gods wille*n* noch omme vrese des duuels dye ghenoechte

niet achter late*n*. ¶ Nu salmen weten dat die mensche opter eerden gheset is omme dat hij daer verdienen mach die daghe dat hij leuet en*de* daer nae mach comen hier bouen in onbegripeliker vrouden die god sine*n* heylighen en*de* allen vutuercore*n* bereyt heuet. En*de* want dan de mensche dat versumet en*de* vertraghet d*at* ewighe rijc te verweru*e*n daer omme sal hij gheworpen en*de* ghestoten werden in die ewighe duusternisse dat is in dat afgront der hellen ¶ Die helle is een beghinsel alre pijne*n* dat nummermeer eynde hebben en sal noch nummermeer en sal die pine verminderen. want dat een mensche inder hellen ghelegen hadde hondert dusent iaer soe is dat noch ierste een beghinsel en*de* daer en is gheen einde nae te rekenen want die pijne die sal dueren inder ewicheyt. si en sal nimmermeer eynde hebben ¶ Och wat batet nu dat een rijck man gheweest heeft en*de* alle ghenoechte deser werlt beset*e*n heeft in groter vrouden en*de* blijscappen is dat sake dat zijn arme siele daer omme ewelick verdoemt en*de* verloren sal wesen

Dese man mach wel segghen als sinte Iheronimus beschriuet. wee wee der onsaligher vren dat ick ye ghebore*n* hebbe gheweest. Vermaledijt moeten zijn die borsten die ick hebbe ghesoghe*n*. Vermaledijt moet zijn die buyck die mij ter werelt heeft ghedraghe*n* ¶ In die helle is een ewyghe nacht die nummermeer eynde en sal hebbe*n* Daer is duusternisse alsoe groet datmense tasten mach myt handen Daer is oock altoes roepen en*de* crijsschen en*de* knersinghe der tanden en*de* daer is oec alle mistroesticheyt en*de* alle o*n*uerduldicheyt ouermits die grote pijne die si vmmer lijden moeten Die wrede duuelen en holde*n* nummermeer op dye ellendighe verdoemde sielen te pinighe*n* Inder hellen is alsulcke*n* stanck datter een mensche inder eerde*n* roke hy soude moeten barsten ¶ Inder hellen is onlesschelicke heette en*de* een onuerganclick brant de nummermeer gheleschet noch wtghedaen en mach werde*n*. want die verdoemde sielen ligghen daer in ende werden alsoe iamerlick en*de* soe anxtelic verbrant van ewicheyt tot ewicheyde*n*. Die vlamme slaet wt horen nesen. wt haren ore*n* haren oghen. en*de* wt alle haren lede*n*. Ghelikerwijs als een vuer dat aen die wande ghemaelt is bij dit vuer gheliket. alsoe onghelijc is dat helsche vuer bij dit teghenwoerdighe vuer deser werlt. Ia mochten die verdoemde sielen wt den helschen vuer in dit teghenwoerdighe vier gaen en*de* daer ewelick in bliue*n* daer souden si mit soe groter blijscappen en*de* ghenoechten in gaen ghelikerwijs oft si in enen bade va*n* soeten rosen ghinghe*n*. ¶ Och wie is die menssche die in dit eertsche vuer soude willen ligghe*n* enen dach. iae een vre. ic duchte niemant. want hem soude gruwelen voerden anxtelicken brant. En*de* nochtans omme een cleyne ghenoechte soe verdoeme*n* hem die mensche*n* ewelick in dat helsche vuer te brande*n*. Niet alle

ne enen dach of een vre mer ewelijke en*de* vmmermeer. Want die verueerlike duuel heefse also beseten dat si tot hem selue*n* nummermeer en moghe*n* comen. En*de* noch helle noch hemel noch doot noch ordel en moghe*n* si begripen. Ia hi heeftse also besete dat hem dunct dat si sonder dootsunde niet en moghe*n* leuen.

Och aldus heeft die duuel haer herten versteent en*de* begheerse te houde*n* in hare*n* quaden

sunden op dat hijse also mit he*m* mach totter ewigher helscher pinen en*de* in die ewighe verdoemenisse trecke*n*

§ Dat helsche vuer is alsoe starck en*de* also onghenadelijcke heet niet allene en verbrant die verdoemde mensce*n* mer oec mede werde*n* die duuels verueerlick daer mede ghequellet. het bliuet altoes berne*n*de want die sunden des me*n*schen houden dat altoes berne*n*de.

¶ Och hoe onwetende waer die me*n*sce die hem al willens verloede mit houte en*de* droeghe dat tot eenre stede mit blischappen en*de* mit vrolicheyt omme hem daer mede te berne*n*. en*de* waert sake dat hij dat houte daer niet ghebracht noch ghedraghen en hadde men en soude he*t* niet berne*n*. Och laci die mensche is vele onwetender die in dootsunde*n* leuet. en*de* hem vanden verueerlicke*n* last niet en ontladet. Want een yeghelijcke dootsunde is so crachtich dat zij den mensce*n* sonder eynde quellen mach.

§ Och wat zal die ghene dan lijden die verladen is mit ontellijcke veel dootsunden Want dat nu zoete is in dit verganclic leue*n* dat zal hier naemaels bitter wezen en*de* iamerlick ghepijnicht werden in dat gruwelicke helsche vuer. ¶ Dat helsche vuer mach oeck quellen en*de* bernen mer ten mach nummermeer verbernen noch verteren. Daer ligghen dye arme vermaledide siele*n* mitten duuels ghepacket ghelijckerwijs als kesel stenen. Si moghen gloyende werden en*de* heet mer inder ewicheyt en moghen zij nummermeer verbernen.¶ Dat helsche vuer noch die gruwelijcke vlamme en lichte*n* die sielen niet inder hellen dat si daer bi sien moghen mer dat si daer ewelic mede ghequelt sullen werde*n*. Want daer staet ghescreue*n*. In inferno nulla est co*n*solatio. Dat is te segghe*n*. In die helle en is gheen troestinghe. daer omme en moghe*n* si van die verueerlijcke vlamme nummermeer licht noch troestinge hebbe*n*.

§ In die helle is alsulcken hat en*de* nijt onder de*n* vermaledide sielen en*de* den helsche*n* duuelen ia mochte si malcandere*n* schoren si en zoudens niet late*n* want in die helle en is gheen liefte. Alle liefte en*de* alle genoechte deser bedrieghelijcker werlt. is daer verwandelt in die alder bitterste droefnisse. ¶ In die helle is een ewyghe wanhope en*de* mistroeste want men haerre nummermeer ghedencken

en zal noch inden hemel noch inder eerden ¶ Daer is blixem donre hagel en*de* snee van wes gheluyt si anxtelicke zeer werden verueert. Daer is een onuerdraghelicke coude ende beuinge in allen leden. Daer is ijs en*de* water zonder gro*n*t Daer is een verueerlick reghen die daer valt op die zundighe menschen. En*de* die verdoemde sielen moeten van die een pine in die ander want nummermeer en hebben si roste. Gelijckerwijs als daer af gescreuen staet. Ibi erit fletus et stridor dentiu*m*. Dat is te zegghen daer zal wezen screyen ende knersinghe der tanden.
§ Daer is alzo grote wijnt dat hij die vermaledide sielen mit grote scaren al oneffen werpet van die een stede op die ander stede ghelijckerwijs oft si plumen waren. Die wijnt is alzoe onghenadelijcke scarpe dat den verdoemden sielen duncket datmen hem alle die leden doersnijdet ofte zij mit zweerden doersneden worden.

§ Die gruwelijcke pijne der gheenre die de arme menschen verdrucket hebbe*n* ende hoer goet mit onrecht ontnomen en*de* afgheplucket hebben.

HIer salmen voert weten en*de* verstaen dat alle rouers ende moerdenaers ende die ghene die dezen behulpelick ende bijstandich gheweest hebbe*n* in haren vermalediden wercke deze zullen alle mit groten zware stanck ghepinighet werden. Ende die ghene dye verdruct hebben die arme weezen ende weduwen ende haer goet mit onrecht afghenomen hebben. deze zijn in grote zware pijnen. en*de* hoer pijne sal ewelick ende vmmermeer dueren. ¶ In horen leuen hebben si die armen verdruct. nu werden si ewelick verdruct vanden wreden helschen duuelen diese mit crouwelen te rijten en*de* nummermeer ophouden van pijnighen. Sij werden an galghen gehanghen aen gloyende berne*n*den yseren en*de* nochtants en moghen zij nummermeer steruen mer si werden iamerlick zonder enighe ontfermhertich*eyt* ghequelt van den helschen honden

Gheen mensce op dezer werlt en mach ouerdenken dat honderste deel. ia dat duzenste deel der pijnen dat die vermaledide ende verdoemde sielen lijde*n* moeten voer die sunden die si opter werelt hebben ghedaen. Haer verdoemenisse is so groet datmense niet wtspreken en mach want si is zonder eynde en*de* nummermeer en sal si enich eynde hebben.

Mocht haer pijne een eynde hebben zo souden si hopen verlost te werden mer dat en mach hem nummermeer ghescie*n* want in de helle en is gheen hope*n* noch troeste. mer ewelick moeten si in die onlesschelijcke vlamme ghepinicht werde*n* en*de* nummermeer en moghen si enighen hope hebben omme verlost te werden.

§ Deze moghen wel mitten rijcken man roepen die begrauen was in die helle daer ons gesontmaker ihesus cristus af sprect in sinen heylighen euange

lio. Deze rijcke man lach int diepste afgront des helschen vuers en*de* sach abraham inden hemel en*de* lazarum in zijnen scoet sittende. Die rijcke man riep myt luder stemmen. O vader abraham ontfermt v mijnre. ende seynt lazarum op dat hij sinen vingher int water steke en*de* eenen dropel waters op mijn tonge druppen op dat mijn tonghe ghelesscet mach werden want ic in dese vlamme iamerlick gepijnicht werde. Mer wat troest hadde hi van abraham. Abraha*m* antwoerde hem ende seyde. Sone ghedenc datstu in dijnen leuen groet goet ende gemack hebste ghehadt. ende deze arme mensce lazarus heeft grote armode in sinen leuen gehadt

daer omme sal dese ewelick ghetroest werden. en*de* ghij sult ewelick mitten duuelen ewelic ghepinicht werden ¶ O mensche anmerket dit ende laet v ter herten gaen ende lijdet verduldelick ende willichlick alle armoede verdriet en*de* siecte die v god toe seyndet op dezer teghenwoerdijger werelt. want dat loen dat ghij daer voer hebben sult by gode van hemelrijke dat en mach geen tonghe wt spreken noch gheen penne en mach dat bescriue*n* noch dat en mach in des menschen herte nu*m*mermeer begrepen werden. Want gelijckerwijs als die verdoemde mensche*n* onghenadelick mit ontsprekelicker pijnen ghepinicht zullen werden. Also zullen dye salighe sielen mit cristo ihesu en*de* mit allen heilighen leuen en*de* regneren in groter ontsprekelijcker blijscappe*n* en*de* in ontsprekelijcker vrouden

§ Hier beghinnen die pijnen der geenre die dat yerste ghebot gods ghebroke*n* hebben.

IN die helle is menigerhande pijne. want een eyghelick wordet daer ghepijnicht nae zijn verdienste. so die misdaet groter ende lelicker is daer die siele om verdoemt is. zo die pine te meerder en*de* te zwaerder is ¶ Alle die ghene die dat yerste ghebot gods nyet en hebben ghehouden als dat zij haren god haren scepper bouen alle dinc nyet lief ghehadt en hebben als si sculdich te doen waren ende geen biecht af gesproken en hebben noch oec daer voer geen berouwe ghehadt en hebben die moeten in dit anxtelijcke gat der hellen

¶ Voert alle die ghene die den wille gods mit alre sorchuoudicheyt en*de* mit alre neersticheyt niet volbracht en hebben. Die oeck haren euen mensce*n* nyet allene vrenden ende magen mer oec mede haren viande*n* die in enighe*n* dinghen teghe*n*s hem misdaen hebben niet lief gehadt en hebben noch omme gods wille vergheuen en hebben ¶ Hier in salme*n* claerlick verstaen en*de* merken dat dese alle vremde goden aenghebedet hebben. want wo wie niet en staet dat hi omme ghene dinghen noch omme gheenre me*n*schen wille een dootsunde noch oec d*at* minste ghebot gods breke en soude dye en minnet gode niet. Want ons lieue

here ihesus cristus leert ons dat wij alle onse vianden omme zijnre liefsten wille dat si ons misdaen hebben.

§ Die heylighe apostel sanctus paulus vermaent ons in zijnre epistol*en* van die liefte ons heren ihesu cristi hoe wi o*n*zen ghezontmaker lief moeten hebben zeggende aldus. Waer dat zake dat ic mijn lichaem alzo castijde en*de* pijnichde alzo dat ic scheen te bernen ende alle penitencie dede diemen bedencken mach doe ickes niet wt rechter liefsten ons heren cristi ihesu mijnen arbeyt is altemale te vergheues ende verloren hebbe ick mijnen arbeyt ghedaen. ¶ O wtuercoren lieue mensce gedenc dezer honichuloyende costelijcke lere ende vergeuet willichlijcke ende volcomelijcke wt alle*n* uwer herten den ghenen dye teghen v misdaen hebben. want ghi moet vergheuen oft anders en moecht ghi nummermeer te ghenaden comen. wilt ghi verghiffenisse uwer zunden ende uwer misdaet van gode hebben zoe moet ghi den ghenen vergheuen die teghen v ghedaen hebben.

§ Gedenc wat die verlosser alder werlt ihesus cristus anden cruce hangende ghesproken heeft tot de*n* ghenen die hem den scandelijcken doot aen daden. hoe wel dat si hem grote pine aen daden nochtans bad hij sine*n* vader voer haer seggende aldus. Vader vergheuet hem want zij niet en weten wat si doen. ¶ Heeft dan die mogende coninck alder coninghen ende die here alder heren die uye zunde gedaen en hadde daer hi die pijn omme verdyent hadde sinen vianden aldus willichlike ende goedertierlijcke vergheuen. ho vele te meer zijn wi sculdich den ghene*n* te vergheuen die teghens ons gedaen hebben. Want god verheughet dicke ende menichwerue dat wi vanden menscen geplaghet werden ouermits onze*n* stinckenden zunden die wi teghens god gedaen hebben.

§ Die pijne der houeerdigher hertneckigher menscen.

MEn zal nu voert mercken en*de* weten dat die houeerdighe hertneckighe menscen mit anxtelijcke pijne gequelt werden. Si dienen den duuel en*de* mitten duuelen zullen zij gheloent werden. Och of si god den here half zo getrouwe ende gehoersam waren als zij de*n* duuel horen meister zijn. ¶ Mer och leyder ten is hem niet vroet noch wijs te maken eer zij dat zelue in die ewighe verdoemenisse smaken. mer och arme dan ist te spade ende te laet. want dan en helpet gheen penitencie noch doechde en mach hem te stade comen

§ O onredelick verstant des mensce*n* hoe bistu aldus blint ende aldus verdouet in dese stinckende houerdije. wat hebstu glorie ende genoechte in costelicheyt dezer werlt. weetstu niet dat dye glorie deser werlt anders niet en is da*n* een bedrieghenisse. wat bistu vrolick in dat ghene dat di bedrieghet ¶ Hierva*n* sprect die heylighe prophete dauid inde*n*

psalter en*de* seyt aldus Quid gloriaris in malicia. Dat is te segghen. Waer omme verblijdestu in dijn quaetheyt. recht of hi segghen wolde die houerdije is ee*n* moeder alder quaetheyt. Ouermits dezer houerdijen zijn die enghelen wt den hemel gheworpen int diepste der hellen

§ Hier omme o lieue mensce en willet v vmmer niet verheffen in deze stinckende houerdije. ende ghedenck wat onze lieue here iesus cristus in sinen heylighe*n* euangelio ghesproken heeft daer aldus geschreuen staet. Qui se exaltat humili abitur. et qui se humiliat exaltabitur. Dat is te zegghen. Alle die houeerdige menschen die hem zeluen verheffen dye zullen vernedert werden. ende alle dye ghene die hem vernederen ende veroetmoedighen die zullen verheuen werden Dat is si zullen dat ewighe leuen besitten

§ Hier om o mensche en becommer v niet mit deze stinckende houerdije. en*de* volghet die simpelheyt ende die oetmoedicheyt. want anders moet ghij mitte*n* quaden engelen dat zijn die duuels van der hellen ewelick ghepijnicht werden

§ Die pijne der ghierigher menschen die haer genoechte in costelijcke scatten ende in groet goet zetten.

DIe gyerighe menscen hebbe*n* dat gelt voer horen god. wa*n*t si hebben alsulcke genoechte in haer gelt dat si op god noch opten duuel en dencken Sy menen horen scat zal hem ewelijke dueren. mer och laci tis alte haeste verwandelt binnen een corte tijt. iae zij en hebben nauwe enen stro wis onder hare hoeft te legghen. Die scone costelijke huzen die zij pleghen te besitten dye zijn nu verwandelt in een cleyn onnosel huseken van vier plancken. Wat baet he*t* nu alle die costelijcke cleynaten. ¶ Haer rijcdomme en was op dezer werlt niet groet genoch ia al hadden si alle die rijcdommen dezer werlt bezeten. Nu werden si also iamerlick gepijnicht wa*n*t die duuels vollen hem den hals mit siedende peck ende mit stinckende zweuel

§ Die oncuusche menscen die hebben belfegor tot horen god dat is die duuel der oncuuscheyt omme haer stuckende oncuuscheyt wille zo werden si iamerlijcke gepijnicht.

§ Nu zalmen wete*n* dat die gheene die mit zwarter consten omme gaen ende alle die ghene die toueren ende bueten ende bezweren ofte die ghene die mit des duuels conste omme gaen of enighe dingen doen die van die heylighe kercke verboden zijn. Als siecte te ghenesen ofte zericheyt te helen. of te bloet te stempen. of dat verloren is te vinden. of liefte van enighen te vercrijghen. of enighe ander dinghen ofte saeken pleghen te doen. Die oude quenen ende waersegsteren dye alle dochteren des duuels zijn. Deze oude quenen zijn alle moeders der onghelouen daer dye duuel alle quaet en*de* boescheyt doer doet want dat hij niet volbrengen en mach ouermits hem seluen dat volbrenct hij dick ende menichwerf ouermits dezen

ouden touenaersschen. Want zij dode*n* menich mensche inder sielen. Want zij ontnemense god ende offerense den duuel hare*n* meyster. want si brenghen menich mensche in ongheloue ouermidts haer touerije en*de* bezweringhe en*de* ander zegheninghe daer si mede omme gaen.

§ Voert alle dye ghene die deze dinge*n* laten doen en*de* ghelouen dattet baten of te behulpelick mach wezen. Voert alle die ghene die in scriften ofte in bryeuen ghelouet hebben dat dye den menschen moghen bescermen voer water of vuer

Deze breken altemale dat ierste ghebot ons liefs heren. want die duuel is haer meister ende haer god die vol alre scalcheyt ende vol boeuerijen is. ¶ Ende al is datter onderwijsen gheschyet nae des menschen begheren dat en commet niet ouermits haer touerijen mer ouermits die verheughenisse godes. Want sinte Augustinus die beschriuet. dat onze heer die touerije toe laet. op datmen volcomelijcken sien mach of die mensce*n* oec int gheloue stantachtich bliuen dye deze dinghen sien ofte horen. Ende oec mede gescidet dicwijl ende menichwerue ouermits die bedriechenissen des duuels vander hellen. op dat hy dye menschen mach trecken tot onghelouen en*de* brenghense ouermits der onghelou*e*n to zunden. Want in dyen dat die mensce sinen wille van buten vercrighet zo vercrighet oec die duuel sinen wille va*n* binnen. Want ouermits dit ongeloue bre*n*ghet hij menighen mensche totter ewijgher verdoemenissen.
§ Somwilen gheschiet dat ouermits auontuere*n* dat die dinghen nochtans gheschiet soude*n* hebben al en hadmen des duuels const daer niet toe gheroepen. mer si en ghelouen anders niet ten is ouermits haer touerije alzo gheschiet. Och hoe heuet die duuel haer herte*n* bezeten ¶ Alle dese menschen hebbe*n* inder hellen grote en*de* onlijdelijcke pijne. mer die een meer da*n* die ander nae dien dat haer zunde*n* groter en*de* menichvoldigher zijn. Want die een heeft dat ghedaen om dye menscen daer mede tot oncuuscheyt te brenghen Die ander heeft dat ghedaen omme de*n* mensche tot ghyericheyt te brenghen. De derde heeft dat ghedaen omme siecte en*de* zericheyt daer mede te ghenezen. Och hoe menich mensche is myt desser ongheuallijgher touerijen en*de* onghelouen besmet die met dessen duuelike werken omme gaen. Sij segghe*n* het en zijn gheene quade woerden daer wij mede besweren. Want het sijn die woerden gods waer omme souden si dan quaet wezen.
§ O vermaledide woerden. o duuelijke woerden der beestelijker en*de* onredelijcker menschen. O woerden die daer dodet siel ende lijf. Wye heuet die machte ghegheuen dat deze valsche touenaren mit woerden siecte ghenezen moghen. ofte wie heeft hem die macht ghegheuen dat si ander duuelij daer mede doen moeghen. Het is waer het zijn somwilen goede woerden daer si desse touerij mede doen. mer o we der woer-

den si vermanen gods martelije ende sine passye en*de* sinen duerbaren doot ouermits dese woerden. ¶ Och of si ghedencken woude*n* dat die duuel hoer meister ende haer god menighe heylighe en*de* costelijcke woerde ghesproken heeft gelijckerwijs als daer staet ghescreuen in dat heylighe euangelio nochtans moet hij ewelick ende vmmermeer verdoemt bliuen. want alle die heylighe woerde*n* en moghen hem nu noch nummermeer te staden comen. mer deze woerde zullen hem wezen tot meerre confuis ende laster zijnre verdoemenissen. ¶ Hier omme bidde ick een yeghelick die dit leseste ofte hoert lezen dat hi hem voer deze quade onbetaemde stinckende zunde wachte ende hoeden wilt ¶ Ofte heeft yemant deze zunde ghedaen ofte in enygherhande maniren daer behulpelijcke in gheweest. ofte die oec dat ghelouet hebben dat si hem daer van te tijde reynighen mit volcomen biechte ende myt waerachtighen berouwe ende doen penitencie voer dese beestelijcke zunde. en*de* verenighen hem weder mit gode haren schepper ende verlossen hem seluen te tide die wijle dat hi den tijt heuet wt der macht des duuels ¶ Want voerwaer die hieren bouen nae deser vermaninge deze voerschreuen punten dede ofte lyet doen die zijn quader dan heyden oft ioden. want si hebbe*n* dat heylighe kerste gheloue ontfanghen inden doepsel. en de heten kersten te wezen. mer och leyder ten zijn gheen kersten. mer het zijn honden ende noch veel snoder dan honden. want ten is hem niet ghenoch dat si inden duuel vander hellen ghelouen. Mer si brenghen menich mensche daer toe dat hi oeck in die duuelsche wercke*n* ende in die quade touerije ghelouen. ende brenghen menighe siele ter ewijgher verdoemenissen die ouermits hare quaden exempelen ende touerijen dye arme onnosel menschen trecken tot onghelouen. ¶ Alle die ghene die hier een oersake toe zijn die zullen haer loen ontfanghen vanden duuel vander hellen hare*n* meister ende haren god die si trouwelijke mit haerre onghelouen ghedient hebben ¶ O onsalyghe verblinde mensce*n* waer is nu dijn redelijcke verstant hoe moechstu aldus dwaes wezen datstu den duuel lieuer dient dan gode van hemelrijcke die alle die werlt verlost heeft ouermits sine passye ende sinen bittere*n* doot. Weestu niet die den duuel dyent dat hi mitten duuel gheloent moet werden. Bekent ghi noch en weet ghi oec niet die gruwelijcke pijne die v daer va*n* aenstaende is. laet af laet af en volget dit ongeloue niet langher. want blijuestu in dezer onghelouen der touerijen ick segghe v voerwaer nummermeer en moecht ghy bi gode comen. mer ewelic salstu mitten duuelen ghequelt werden mit ontsprekelijcker pijnen. ¶ Hier omme rade ick enen yeghelijcken kerste*n* mensche dat hi toe siet ende anders niet en gheloue dan ons moeder die heylige kercke ons ghebiedet te gelouen op dat

hi niet en come in die anxtelike pine der hellen.

§ Hoe quaet dat deze touerije is leest men een exempel

HEt was een ridder henrick genoemt gheboren vander borch valkensteyn. deze ridder alle dat hi va*n*den bose gheeste hoerde dat en achte hij niet. Mer hi riep tot hem enen clerc die philippus ghenoemt was dese was al te groet gherekent in die zwarte conste de ridder bat den clerck vriendelick dat hien den bosen geest woude laten sien. Doe antworde die clerck. dat gesichte des bosen geestes is verueerlick. het is anxtelick en*de* ten is alle menschen gheen orbaer te sien. Als die ridder niet af en liet omme te bidden sprac die clerc voertaen. Ist sake datstu mi versekerste dat mi van dinen vrienden noch van dinen maghen niet quaets ghescien en sal. of stu bi ongheualle wordes bedroghen. ofte verueert oft ghequetset vanden bosen geeste ick sal v den bosen geeste late*n* sien. Wat ghesciede die ridder was also verduuelt omme den duuel te sien d*at* hi den clerck zijn lijf versekerde al waer dat zake dat hem die bose geest zijn leue*n* name.
§ Het ghesciede in enen daghe opten middach want dan heeft dye duuel grote macht op desen middach qua*m* dese vorghenoemde clerck philippus bi den ridder en*de* seyde hem dat hi mit hem gaen soude hi woude hem de*n* bosen geeste laten sien. Wat ghesciede. die clerck setten hem op enen weghe en*de* makeden enen cirkel en*de* hiet den ridder daer in sitten ende seyde totten ridder aldus. Ist sake datstu enighe leden wt dezen cirkele laet gaen eer ick weder totti come so moetstu steruen. Want als v die bose geesten wten cirkel hebben zoe sullen si v doden. Hi seyde hem oeck dat hi den bosen geesten niet geuen en soude noch oeck niet louen en soude waer dat si he*m* omme baden Hi beual hem oeck dat hij hem zeluen niet zeghenen en soude. Hij sprack die boze geesten zullen di vervuere*n* en*de* menigherhande becoringhe voer legghen mer si en moghen di niet schaden alstu mine lere behoudeste. De ridder seyde hi soldet doen en*de* bleef alleen inde*n* cirkel sitten. Doe hi allene sat inden cirkel siet hi sach comen teghens hem dye vloet der wateren Ende daer nae hoerde hi haestelick blasinghe des windes ende vele ander spoken die desen ghelijc waren daer hem die bose geeste meinde mede te verueren Mer wantet scot dat men te voren siet niet en quetset daer o*m*me waert hi van hem zeluen meer ghestercket.
¶ Het ghesciede niet langhe daer nae doe dit ghedaen was dat hij inden naesten bosch sach ghelikerwijs eens menschen scheme die zwart was en*de* bouen die hoecheyt der bome*n* vutreykede Dese haeste tot hem te gaen Ende rechteuoert vernam hi dattet die bose geest was ¶ Doe hy biden cirkel qua*m* doe bleef hi staende ende vraghede den ridder wat hi va*n* hem hebbe*n* woude. hi

was ghescapen als een groet man vmmer zeer groet ende zeer zwerte en*de* had een zwert cleet aen. hi was alsoe anxtelick ende verueerlick dat hem die ridder niet aensien en mochte. ¶ Die ridder sprack ende seyde totten bozen gheeste. ¶ O du vermaledide creatuer du hebste zeer wel ghedaen datstu ghecome*n* biste Want ick hebbes begheert dat ick dij sien mochte. Die duuel sprack. Waer omme. Die ridder seyde. Ick hebbe vele dinghen van di ghehoert. ¶ Die bose geest antwoerde. Wat ist datstu van mij ghehoert hebste. Die ridder sprack en*de* seyde. Ick heb veel van dijnre quaetheyt horen segghen hoe meinighen mensche datstu bedroghen hebste. mer ick en hebbe niet van dijnre doechden ghehoert. ¶ Daer op antwoerde die bose gheeste. Die menschen verordelen mij dicke en*de* verdoemen mij zonder zake. ic en hebbe nye mensche gescadet. noch niemant ghequetset. ten si dat ick daer toe verwecket worde. Philippus dijn meyster is mijn goede vrient en*de* ick dye sine. vraghes hem of icken in eniger tyt hebbe vertoernt. Ick doe dat hi wil en*de* hi is mi in allen stucken gehoersaem. Doe ick van hem ghebeden bin hier toe comen zoe bin ick hier totti ghecomen. ¶ Doe sprack die ridder. Waer heefstu gheweest. Die duuel antwoerden. Ick hebbe alzo veer gheweest int diepe des meers alsoe veer alst is van hier tot ten meere. en*de* daer omme ist reden dattu mi waer mede begaues. Die ridder seide Wat wilstu. ¶ Hi antwoerde. Ick bidde di datstu mi gheueste dinen mantel. Doe die ridder seyde ick en gheues di niet. bat hi omme sine*n* ryeme. daer nae omme een scaep. Doe hien dit altemale weygherde bat hi ten laetsten omme sinen hane in sinen huse. En*de* doe de ridder hem vraghede. wat heefstu myt minen hane te doen. Antwoerden die bose geest op dat hi mij singhe. De ridder sprack. Hoe mochtestu hem vange*n* Doe antwoerde die bose geest en*de* seyde En sorghet niet hoe icken vanghen sal mer gheeften mi. Doe sprack de ridder Ick en wils di niet gheuen. ende sprac noch totten bosen geeste. Segghet mij waer van hebbestu alsoe groete wetenheyt. En*de* die bose geest antwoerde Inder werlt en schiet gheen quaetheyt oft boescheyt die mi verborghen si. ia wanneer een mensche sundighet dat scrijue ick rechteuoert in minen brieuen. ende op datstu dit ghelouen mogheste siet in dyen huse verloerstu ierste dinen magedom. die duuel seyde noch siet daer heefstu dese sunde ghedaen. ende daer heefstu een ander zunde ghedaen.

¶ Nu machmen vragen waer omme dat die bose gheest des ridders zunden openbaer waren doe hijse gebiecht hadde. Want als die zunde ghebiechtet is soe is si den duuel verborghen. Hier op is te antwoerden Tis waer die ridder had zijn biecht gedaen mer hi en dochte niet die zunde*n* te late*n*. en*de* daer o*m* en was die biechte van gheenre weerden.

§ Doe die bose geest anderwerf wat eysschede mer ick en weet niet wat hy eysschede ende hij dat hem niet gheuen en wolde. vutreckede die duuel teghen den ridder zijn hant of hijen gripe*n* wolde en*de* vten cirkel trecken wolde. en*de* verueerden hem also zeer dat hi achterwaerts viel en*de* riep mit luder stemmen.

§ Doe philippus hoerde sine stemme liep hi daer toe. In welckes toecomste versceen dit spoecken en*de* dit gecrijs

Van dyer tijt was dese zelue ridder alle zijn leuen bleeck en*de* mit dootuarwe*n* omuanghen en*de* en vercreech nummermeer weder zijn yerste verwe. Hij beterde sine leuen en*de* seyde dattet des duuels bedrieghenissse is.

§ Van dezer gelijcken leestmen noch een ander exempel.

INder zeluer tijt een dwaes priester bat desen zeluen philippus en*de* gaf hem gaue*n* daer om dat hien den bosen geeste wolde wijsen. Ende als hi inden cirkel begonde te sitten omme den duuel daer te sien vergaderde daer een menichte der duuelen omden priester. en*de* stieten hem alsoe zeer eer philippus by hem qua*m* dat hi des derden dages sterf. ¶ Dese zelvue philippus dreef alsoe veel touerijen ende duuelijen dat hi ten laetsten gedodet is en*de* vanden duuel sinen meyster is hi geloent mitter ewigher pijne*n*

§ Van ene*n* clerck die den duuel begeerde te sien een exempel

EEn wonderlick dinck hebbe ick gehoert dat ick vmmer niet zwigen en mach. Doe deze voergenoemde philippus regueerde in zijnre touerijen en*de* in zijnre duuelijen vertelde hi een alte wonderlijcken dinck en*de* seyde to ene*n* die mi dat selue voertgeseyt heuet. Ick wil v seggen een wonderlick dinck dat te tolaet ghesciet is in mijnre tijt. Doe in deser zeluer stat veel clercken studeerden van menigherhande landen in dye zwarte conste. verhoerden sommyghe iongelinghen van zwauen ende va*n* beyeren van horen meyster menigerhande wonderlijcke ende onghelouighe sake*n*. en*de* want si proeuen wolden ofte die saken oeck waer weren seyden si gemeenlick tot horen meyster ¶ Meyster wi willen datstu ons bewijste onsienlijke dinghen als du ons leerste. op dat wij vruchte vercrighen moghen van onsen studeren. want als wij dese conste*n* weten en*de* van v gheleert hebben so moeten wi besoecken hoe dat wijse doen sulle*n*. Die meister seyde ten solde hem niet dienen die consten te proeuen. mer si en lieten niet en af. Ten laetste*n* brachtse die meister op dat velt en*de* maecte mit sine*n* zweerde enen ronden cirkel en*de* vermaenden se bi haer lijf dat si binnen den cirkel bliuen souden. en*de* waert sake dat si vten cirkel ghinghen so solden si haer lijf verliesen. Hi gheboet hem oeck dat zij nyemant enigerhande gauen gheuen en solden. noch dat si van niemant enigherhande ghiften noch gaue*n* ontfange*n* sou-

uen. Hi ghink sitten van hem een wenich ende daghede tot hem mit zijnder bezweringhe en*de* mit zijne touerije de*n* duuel. ¶ Rechteuoert waren die duuels daer teghenwoerdich in ghelijckenysse oft ghewapende ridder*en* gheweest hadden. ende oefende bijden ionghelinghe alle spelen der ridderscap. Nu pijnden si hem te vallen. ende nu vutreckede zij teghens hem speren ende zweerden. en*de* arbeyden neerstelick ende vromelicken dat si hem vten cirkel mochten trecken

§ Doe si aldus niet en vorderden verwandelde si hem seluen in ghelikenisse oftet schone maechden gheweest hadden ende maecten enen dans omme de*n* cirkel ende toghen den ionghelinc myt menigherhande manieren tot hem. Va*n* hem die alre scoenste verkoes dese clerc

Also menichwerf als si tot hem quam dansende alsoe dic boet si hem een gulden vingherlinck. Van binnen treckede si hem ouermits becoringe. van bute*n* waert hi ontsteken van haerre minne*n*.

¶ Doe si dit dicke hadde ghedaen so waert die ionghelinck verwonnen. en*de* reckede vut sinen vingher omme te ontfanghen den rinck vander schoenre ioncfrouwen. Rechteuoert treckede si hem wt den cirkel ende brocht hem en wech ende men mocht niet sien waer hi bleef

§ Doe desse ionghelinck gheuanghe*n* was waert die schare der duuelen verwandelt in enen onstuerighen wint. Die discipelen riepen iamerlijken ende die meyster quam toe lopen. si clagede hem alle vanden roue haers ghesellen. Die meister seyde hem. Ick bin des zo*n*der zake. Ghi dwonct mij daer toe en*de* ick hebbet v te voren gheseyt ghy en zult hem nummermeer weder sien. Die discipulen seyden ghemeenlic. Ten si dat ghien ons weder brengheste wij zullen di doden. Die meister hadde anxt voer zijn leuen ende daer omme seyde hij totten discipulen. Ick sal besoecken ofte enich hopen in hem is. Ende hi daghede tot hem die prince der duuelen. ende brocht hem in sine memorie den getrouwen dienste daer hi hem altoes in ghedient hadde ende seyde dat zijn lere zeer waer te verspreken ende dat hem zijne discipulen wolden doden ofte hi moste de*n* ionghelinck weder brenghen.

¶ Die bose gheest hadde medelijden mitten meyster en*de* antwoerde hem seggende aldus. ¶ Ick zal morghen te daghe enen raet houden omme dijne zake*n* in dezer stede daer omme weest daer teghenwoerdich ende moechstu hem mit enighen ordel weder crighen dat is mij lief. Wat meer Totten gheboden des princen waert daer ghedwonghen die raet der boser geesten. ende die meister claghede van dat grote onrechte dat in sinen discipel was ghedaen. ¶ Dye wedersake seyde aldus. Heer ic en hebbe hem gheen onrecht ghedaen noch gewelt. hy heuet sinen meister onghehoersaem gheweest. hi en heuet niet gehouden dat hem zijn meyster beuole*n* hadde

§ Doe si aldus teghens een keuen so

vraghede dye prince enen bosen gheeste die bij zijnre siden sad vanden strenghe*n* oerdel en*de* seyde aldus. Du biste een houet en*de* een onderscheyt onzer zaken. en*de* du en ontnemes niet enighe personen. die waerheyt verclaerstu altoes. daer omme ontbinde ons die vraeghe desser twistinghe. Die duuel antwoerde. Ic oerdel datmen den ionghen zal weder gheuen sinen meister. Rechteuoert keerde hi hem totten wedersaken. en*de* seyde aldus Ghif hem wederom over want du waerste hem alte aenstormich.

¶ Doe die ander duuels dit ordel volvorden waert ouermits den gheboden des richters in die selue vre die clerc vut der hellen weder omme ghebrocht tot sinen meister. en*de* waert hem weder ghegheuen. ¶ Alte hans als diet ghesciede verghenck die raet des duuels. Hier nae quam die meyster mitten clerc seer blidelicken mit alre ghenoechten en*de* vrolicheyden tot sinen discipulen. Deses voerghenoemden clercs aensichte was also magher en*de* bleeck en*de* die varwe die was alsoe verwandelt oft hi in dye selue vre vut den graue opghestaen ware Het en was gheen wonder. Want hij hadde ghesien alle die anxtelijcke pinen der hellen. ¶ Daer nae vertelde hi openbaerlick alle die verueerlijcke pijnen die hi ghesien hadde. en*de* voerseyde die menschen alle pijnen die dye zundighe menschen liden mosten. Voerwaer die hem hier niet aen en spiegelde noch gheen exempel aen en name die zoude mitte*n* duuel en*de* mitten onghelouighen touenare*n* deze zelue pijne moeten lijden daer desse voerscreuen clerck een tuychenisse van is. ¶ Als deze clerc dit den menschen opter eerden vertelt hadde alle die pijne die hi inder hellen ghesien en*de* besmaket hadde beterde hi zijn quade leuen. ende liet af die quade ongheloue der toueryen Hi is in een cloester ghegaen ende heeft zijn quade leuen verandert in een leuen der volcomenre penitencien. Ende hij heeft alle zijn leuen voleyndet in so groter oetmoedicheyt en*de* in doechden. dat alle die ander moniken een exempel der oetmoedicheyt ende der doechden aen hem namen. ende gheen touerije noch gheen ongheloue en is na dier tijt in he*m* gheuonden. ¶ O vutuercoren mensche en hebbe vmmer gheen betrouwen noch geen ongheloue inden duuel. betrouwet in cristo ihesu onsen here ende en ghelouet noch touerije noch duuelije

Want alle die ghene die in dezer ongelouen steruen die en moghen nummermeer bi gode comen. mer ewelick moeten si mitten duuel haren meister berne*n* mit ontsprekelijcker pijnen. ¶ Och hoe verblint zijn deze snode vermaledide touenaers die haer sielen den duuele*n* ouergheuen ende verdoemen hem zelue*n* ouermits haerre quader onghelouen. Si dienen den ghenen die anders geen loen gheuen mach dan die ewighe verdoemenisse.¶ O vermaledide touerije brencstu de*n* mensce in de helsche pine zo ist van noden datmen v versmaet

§ Hoe iamerlijke dat die duuels ende die verdoemde sielen ghepinicht werde ende wat groter twistinghe en verwytinghe dat si onder malcanderen hebbe*n* leestmen een merckelick exempel.

Exempel

IN sinte peters kercke te colen was een wijf beseten vande*n* duuel daer si iamerlijck af ghepijnicht ende ghequelt wart sonder enighe barmherticheyt. Inder seluer stadt was noch een ander wijf. die oec vanden bosen gheest besete*n* was Wat gheschiede. dat een wijf begonde teghens die ander op te staen. ende begonden malcanderen verueerlick ende anxtelick toe te spreken mit hulen. myt carmen. mit crijsschen alsoe dat al dat volck verueert was dat inder kercken was. Die een duuel sprac totten anderen doer dese twe wijuen. O onsalige creatuer waer omme zijn wij aldus va*n*der ewigher glorien gheworpen in dese anxtelijcke pijne daer wij ewelick ende vmmermeer in ghequelt ende ghepijnighet werden. ¶ Wat hebben wi aldus vele teghents god misdaen daer omme dat hi ons van zijnre glorien verdreuen heeft. wij en hebbe*n* mer een dootsunde ghedaen. dat was doe wi ons verhefte mit lucifer. ende daer omme moeten wij ewelijcke bernen. Besiet doch of god rechtueerdich is. neen hij voerware want hy heeft ons verordelt tot der ewigher verdoemenissen ouermits een dootsunde die wij ghedaen hebbe*n*. dat was die sunde der hoveerdicheyt. En*de* hy nemet die sundighe menschen te ghenaden die meer dan hondert dootsunden ghedaen hebben wanneer zij voer haren sunden berouwe hebben. Ic segghe dat god niet rechtueerdich en is dat hi ons beroeft heeft van sine ewige glorie omme eenre doetsunden wille. Laet ons oec penitencie doen voer dese sunde gelijkerwijs die menscen voer haer sunden doen. ende dan moet ons god sine glorie weder gheuen. ofte gheeft hi se ons dan niet weder soe mach ick wel segghen dat god niet rechtueerdich en is mer dat hij loghenachtich is

§ Tot desen woerden antwoerden die ander duuel mit schateren ende mit bespottinghe ende seyde aldus. Swighet du vermaledide bose creatuer van dijnre penitencien. dijn penitencie en is gode niet bequaem. want du en mogeste nu noch nummermeer comen in die glorie daer ghij wt ghestoten zijt. Mer ewelijcke moetstu ghebernt ende ghepinighet werden. Weetstu niet o du vermaledide creatuer dat die mensce opter eerden gheset is omme dat hemelrijcke te verdienen. daer omme sundicht dye mensche opter eerden soe mach hij zijne sunden opter eerden biechten en*de* betere*n* want wi zijn altoes wt omme de menschen toe bedrieghen en*de* te brenghen tot sunden en*de* daer omme mach die mensce hem weder mit god versoenen. Mer wi onsalighe creatueren waren in alre

blijschappen en*de* genoechten diemen bedencken mach en*de* daer en was nyema*n*t die ons becoerde ofte begheerden te becoren tot sunden. Mer want wi ons seluen verheffen wouden en*de* ghelijc gode wesen wolde*n* daer o*m* zijn wi de*n* anxtelijcken val gheuallen int afgront des helschen vuers. en*de* ons en mach nummermeer penitencie te stade noch oec te hulpen comen. want wi moeten ewelick en*de* vmmermeer ghepinicht werden mit ontsprekelijcker pijnen. ¶ Alte hantes doe die duuel dit gheseyt hadde sprack hij totten volcke dat inder kercken was ouermits bedwanck. Want god dwanc hem daer toe dat hi dit segghen moste. hi sprack aldus. O wee onser ongheualligher. mocht ick penitencie doen en*de* dat hemelrijcke weder crighen. ic segge v voerwaer datter gemaect waer een yseren pylerne also hoghe dat hi reykede vander eerden totte*n* hemel en*de* dat dese pylerne vol gloyende peckes en*de* zweuels henck en*de* vol scarper scheermessen daer en soude ick mi nyet ontsien op te crupe*n* van bouen tot beneden en*de* van beneden tot bouen iae alsoe langhe totten ionxten daghe toe mocht ick weder commen in die schone glorie daer ick wt ghestoten bin. Mer och arme ten mach ons niet gheboren. want dat wij deden alle die penitencie dieme*n* bedencken mach ten mochte ons nochtans niet helpen. want wi moete*n* ewelick ghepijnicht werden en*de* ons pijn en sal nummermeer eynde hebbe*n*.

§ O wtuercoren mensche laet v dit exempel ter herten gaen. en*de* besiet wat groter glorien en*de* blijsschappen dat ghij verdienen moecht ouermits beteringhe uwer sunden. En gheloeft vmmer den duuel noch zijn temptacie niet. want hy begheert altoes den mensche tot sunden te brenghen op dat die mensce nyet en come in die ghenoechlijke schone glorie daer hi wtgheworpen is Hier omme is hi altoes wt omme den mensche te bedrieghen en*de* te brenghen totter ewigher verdoemenissen.

Weset sterck inde*n* ghelouen; Laet ons gaen vlyen; Wi sint hier v*er*rwo*n*nen; Te v*er*geues heb wij gearbeid

§ Dat goede ingheuen des heylighe*n* engels teghen die becoringe des duuels en*de* hoe hem die siecke mensche stantachtelijcke sal wederstaen en*de* alle sine quade becoringhe en*de* bedrieghenisse va*n* hem verdriuen sal

HIer mercket die grote liefte die ons here ihesus xpristus tot allen menschen heuet. Als dat fenijnde serpent. dat is die duuel vander hellen den siecken mensche in mistroeste en*de* in onghelouen ghebracht heuet. dan sendet god sinen heylighen enghel om den siecken mensche weder in dat gheloue te brenghen. Dit zijn des engels woerden ende zijn goede ingheuen. O mensche en gheloeft niet dat fenijnde ingheuen des duuels. hi is seer logenachtich Want ouermits sine loghene*n* heuet hij onse olders bedroghen Adam ende eua Hier omme en twiuel niet in dat gheloue al ist dat ghijt niet begrijpen en cont Want mocht ghijt gheloue begrijppen zoe en waerse niet verdienlick. Hier af seyt sinte Augustinus. Dat gheloue en heeft gheen verdienste daer dye redelicheyt af heeft dat beuoelen ¶ Sanctus paulus scrijft in sinen .xi. capittel totte*n* hebreen ende seyt aldus. Onmoghelic ist gode te behaghen sonder dat gheloue. Sanctus iohannes seyt. Dat gheloue is dat yerste beghinsel onder allen dogheden. Salichlicker wast der moeder gods maria dat si ontfinck dat geloue dan dat vleysche ons heren ihesu cristi haers ghebenediden kindes

§ Anmercket oec dat gheloue der saligher vaders Abraham ysaac en*de* iacob

§ Anmercket dat gheloue alre lieuer heylighen. Besiet wat die vutuercore*n* martelaren christi ihesu om dat gheloue gheleden hebben. Die een heeft hem vore dat gheloue laten villen. die an braden. die derde stenighen. Daer omme o lieue mensche al ist dat v die duuel becoert omme te brenghen van dat gheloue ghelouet vmmer zijne bedrieghenisse niet. Want hi is een bedriegher alre me*n*schen. anmercket die grote stantachticheyt des ghelouen. Ia is dat sake datstu volcomelick gheloeft sonder enighe twiuelachticheyt zo en moecht ghi van gode nummermeer versceyden werde*n*. mer ouermits dat gheloue zult ghij vercrighen verghiffenisse uwer sunden

Dat gheloue is alsoe crachtich datme*n*s niet vutspreke*n* en mach. Want dat moghen wi sien an sinte iohannes euangelista die dat fenijnt dranc vut den kelc. mer ouermits zijn stantachtighe gheloue verwan hij dat fenijn des drancs ende die verghiffenisse en hinderde he*m* niet Dit en*de* deser ghelijcken vintmen tot vele steden bescreuen hoe grote cracht dattet gheloue aen hem heuet. daer omme wantet gheloue aldus vast en*de* starck is zo ist wel reden dat wi stantachtlicke

in dat geloue bliuen. Want sonder dat gheloue en mach niemant die barmherticheyt gods vercrighen. Ende als een mensche stantachtich int geloue blijuet so en mach hi nummermeer van des duuels becoringhe verwonnen werden.

Want dan dit gheloue aldus machtich is dattet ons bescermen mach voer des duuels temptacie zo ist van noden dat wi ons mit dese geloue wapenen teghen des duuels temptacie en*de* teghen alle zijne bedrieghenisse

NU sal yeghelic mensce mercken twe punten als hij ghetempteert wort vanden duuel teghen dat gheloue

Ten yersten ist van noden dat hij geloue dat xpristus ihesus een waerachtich god is sonder dit gheloue en mach niemant beholden bliuen. ¶ Ten anderen so ist van node dat die mensce gheloue. Want als onze here ihesus xpristus sprect in sinen heylighen euangelio. Den ghelouighen is alle dinck moghelic. Noch seyt onse heer voert inden euangelio ¶ Alle die ghene die daer ghelouen in minen name dat si bidden zullen si ontfanghen Ende mit aldustanigher ghelouen zal die siecke mensche des duuels temptaci en*de* zijn becoringhe wederstaen

§ Nu zalmen voert weten dat gheen dinck orberlijcker noch profitelicker den siecken mensche en is dan datmen hem dat geloue mit luder stemmen voer segghe also langhe als hi leuet. en*de* dat om twe zaken. ¶ Ten yersten op dat de mensce vanden duuel niet verwonnen en werde. Want die siecke mensche heuet veel meer fantesien en*de* vremder ghedachten in sinen laetsten eynde dan hij in sinen leuen heuet. en*de* alsmen hem van dat gheloue toesprect zo verghet hij dicwijl die quade fantesien en*de* gedachten.

§ Ten anderen maele ist van noden datmen den siecken mensche dat gheloue versegghe op dat die duuel van des gelouen crachten ende mogentheyt rume ende den mensce mit vreden late.

¶ Die duuel haet dat gheloue veel meer dan enyghe ander doechden. Want al had een mensce al de zunden der werrlt ghedaen als hijse ghebiechtet heeft mit berouwe ende gelouet volcomelijcken dat gods barmherticheyt meerre is dan alle die sunden der werlt. Als een mensche aldustanighe geloue heuet zo mach hi volcomelick weten dat hij nummermeer des duuels werden en sal noch die duuel en sal hem mit ghenen tormenten pijnighen connen ¶ Hier omme want men des duuels listicheyt ouermits dit geloue verdriuen mach. zo is die valsche duuel dat fenijnde serpent altoes vut omden mensce te bedriegen ende te brenghen van dat geloue in mistroeste ende in onghelouen. daer om salmen den siecken mensce altoes dat gheloue voerlegghen op dat hij niet en come in die stricken des duuels

¶ Hier beginnen die blijsscappe*n* der saligher sielen die een eyghelick kersten mensche ghebruken zal. wa*n*neer hi des duuels temptacie vromelick weder ghestaen heuet.

NV hebben wij gehoert een wenich vander anxtelijcker verueerlijcker pine*n* der hellen daer die arme ellendighe sielen in ghepijnighet werden

Nu mogen wi voert horen een wenich van der toecomender vrouden ende blijscappen die alle vutuercoren sielen myt xpristo ihesu ewelick en*de* vmmermeer in ontsprekelicker glorien zullen ghebruke*n* Want als wij hier vromeliken en*de* neerstelijcken ghestreden hebben teghen de*n* bosen viant dat is die duuel vander hellen omme sine becoringhe weder te stae*n* ende sine bedrieghenisse te versmaden. soe zal ons daer een costelick loen voer ghegeuen werden dat is dat ewighe leuen mit gode en*de* mit zijnre gebenedider moeder maria. en*de* mit allen vutuercore*n* heylighen ewelijcke te regneren in blijscappen.

¶ Nu machmen vraghen in wat blijschappen dat die ghebenedijde sielen regneren zulle*n*. Daer op antworden die doctoren. Die blijscap is alsoe groet datse gheene eertsche tonghe vutspreken en mach. si is oec also groet datmense mit pennen niet bescriuen en mach. si is oeck also groet datse gheen sterfelick mensche bedencken en mach.

¶ Van dezer ontsprekelijcker blijscappen bescriuet die heylighe doctoer sanctus Augustinus inden boecke van der stat gods daer hi aldus seyt. Waer d*at* sake dat wi saghen wat ons belouet is inden hemel alle dat inder eerden is dat soude ons snode en*de* quaet duncken toe wezen. en*de* al die ydel ghenoechte dezer werlt zouden wij versmaden ende niet achten ¶ Och hoe zalich en*de* hoe wijs zijn die menschen opter eerden die in dezen teghenwoerdighen leuen dit voer oghen hebben en*de* versmaden die ongheuallighe tijtlijcke ghenoechte en*de* wellusticheyt hoers vleysches omme die vroude ende die ghenoechte des ewijghen leuens te ghebruken. en*de* mit cristo te leue*n* in ontsprekelijcker blijsscappen

¶ Die heylighe leerre sinte Iheronimus schriuet vanden rijcke der hemele*n* zeer bequamelijcke ende ghenoechlijcke segghende aldus. Och hoe grote vroude hebben die wtuercoren vrenden ons heren in dat aensichte hoers teghe*n*wordighen ghezontmakers dat si ghebruke*n* en*de* aenschouwen in onghemetenre blijscappen ende ghenoechten.

¶ Die salighe sielen hebben alsoe grote ghenoechte. ia mocht een siele wt de*n* hemelrijcke gaen ende al die ghenoecht deze teghenwoerdigher werlt ghebruken totten ionxten daghe toe. zoe zoude nochtants die siele lier enen dach in die vroude des ewighen leuens wezen. dan ten ionxten daghe toe al die vroude dezer teghenwoerdigher werlt te gebruken. ¶ Hier af scriuet die heylighe

man sinte Iheronimus Dat rijcke der hemelen en behoert den ghenen niet to die dat gheuet. mer die dat ontfanget. Recht of hi seggen woude. God en behoeuet dat hemelrijcke niet. Want god en behoeuet ghene stede nu ter tijt meer dan hi behoeuede eer hi enighe dinghen makede. Mer omme onsen wille heeft hi dat ghemaket op dat wij dat mitten engelen besitten souden ende hem openbaerlick schouwen in sine genoechlijke tegenwoerdicheyt.

§ Alle die ghene die alsoe leuen dat si daer comen moge*n* ende daer weerdich zijn te comen. dye hoert dat hemelrijcke toe ende dezen is dat rijcke gods bereyt van aenbeginne der werlt.

§ Hoe dat god niet an en siet rijcdom noch edelheyt. mer alleen werden dye doechdelijcke menscen gheloent mit zijnen hemelrijcke

O Mensche nu mercket hier dat god niet aen en siet rijcdomme noch scoenheyt noch cierheyt des menschen. mer hi siet aen die doechden ende die weldaden des menscen. Want dye mensche ouermits afkeringhe van zunden en*de* toetreckinghe tot doechden en ontgaet niet alleen die ewighe pijne des helschen vuers. mer hij zal hebben die ontsprekelike blijscap die sonder einde en*de* onghemeten is die den vutuercoren vrienden cristi bereyt is in onsprekelijker blijscappen ¶ Van deze blijscap seyt die heylighe propheete dauid inden psalter zeer genoechlijcken aldus.

§ O stat gods gloriose dinghen zijn van v ghesproken. Want in v en is ghene druck noch liden gheuonden. Mer alle ghenoechte iubilacie en*de* vrolicheyt is daer aenstaende die altoes dueren zal.

¶ Die heylighe man sinte Augustinus scriuet en*de* leert ons eene costelijcke vermaninghe daer hi aldus seyt. ¶ O wie is die mensche die niet begheren en soude in groter blijsscappen mit xpristo ihesu in onghemetenre vrouden te regneren. en*de* dat hemelrijcke te besitten en*de* te ghebruken. O mensce lijdet een wenich omme alsulcke glorie te ghebruken Want mit alte wenich hydens hier op dezer eerden moechstu verdienen die hemelsche glorie die altoes dueren zal

Ouerdenck doch in dijnre herten ofstu alsulcke glorie verliesen en*de* ouergheuen wilste omme die ongheuallighe tijtlike glorie deser quader bedrieghelijcker werelt die vergaende is als een scheme die nu te hantes schijnt en*de* rechteuoert vergaen is. Kieset een van desen tween. mer vmmer en kieset dat quaetste deele niet. Want kiestu die genoechte desser werlt zoe moestu mitten bosen geesten ewelick ghequellet werden En*de* versmadestu dese onbetaemde glorie dezer werelt zoe salstu mit xpristo leuen in ontsprekelijcker vrouden en*de* van hem zalstu een costelick loen ontfanghen

§ Nu zalme*n* weten dat die alder minste glorie des hemels niet en is te ghelijken dat dusenste deel bi die glorie dezer werlt. Hier omme o mensche ghebruycket doch v verstant dat v god heeft ghegheuen en*de* mercket die hemelsche glorie Inde*n* hemel en zijn geen ghebreken alle dinck is daer perfect en*de* volmaect. Alle dat ghene datme*n* bedencken mach dat is daer.

§ Die yerste blijscap des hemels dey de salighe siele ghebruke*n* sal

IN hemelrijcke is een ewich dach die altoes duere*n* sal. Daer en is nummermeer nacht oft enighe duusternisse. Die zonne ofte die maen ofte dye sterren en lichte*n* daer niet. Al waren si daer si en soude*n* niet alsoe vele lichte*n* int hemelrijcke als hier een cleyne keerse bijden lichten daghe. Want die salige siele lichtet meer int hemelrijke dan die zo*n*ne ofte die mane ofte die steernen inder eerden doen. ¶ Int hemelrijcke en is nummermeer hongher ofte dorst Wa*n*t mit der fonteynen des godlijcke*n* ansichtes worden si ghespijst. Daer en is oec heette noch coude water noch vuer. reghen ofte wint snee noch blixem doure ofte haghel noch gheen onweder. Mer een ewich schoen claer weder veel schoenre en*de* veel ghenoechliker dan alle dye meysters begripen moghe*n* ¶ O soete prieel hoe salich is die mensche die nu te tijde verdient dat hy in di mach wonen in ghenoechten.

¶ Daer is altoes ene*n* ghenoechliken bequamen coelen meye. Daer zijn meer lelien bloemen fioletten en*de* welrukende cruden danmen bedencke*n* mach. ¶ Dye costelicke vruchten zijn altoes groyende en*de* si en worden nummermeer dorre en*de* bliuen altoes enen ghenoechlijke groen edne bloyen alsoe wel des winters als des somers Daer en wast noch doern doch dijstel noch gheenrehande oncruyden en zijn onder die preciose costelicke vruchten. Daer en zijn oeck gheene onreyne wormen noch dieren ofte quade beesten. Mer die zuuer voghelkens dat zijn die ghenoechlike heylighe enghelen singhen alsoe schoen in onghemete*n* blijscappe¶ Inden hemelrijcke en is gene onluste gheen siecte ofte gheen tederheyt Mer een volmaecte ewighe starcheyt. In hemelrijcke en is gheen druck noch lijden ofte enighe tribulacie Wa*n*t ghelikerwijs onse ghezontmaker xpristus ihesus sprect int heylighe euangeli. daer hi aldus seyt. Absterget deus om uem lacrimam ab oculis sanctorum.

Dat is te segghen god sal afdoen al die tranen vanden oghen zijnre heylighen In hem en sal gheen droeffenisse voert meer aenstaende wesen.

¶ In hemelrike en is outheyt noch enighe crancheyt. mer een ewighe lusticheyt en*de* een ghesonde ioncheyt. Alle die ghebenedide wtuercoren sielen zullen wesen in die ghadaente van .xxxiij. iaren Ghelijckerwijs onse here ihesus xpristus was. doe hi den bitteren doot

sterf op dezer werlt omme ons te verlosen van die ewighe doot. ¶ Als ons die heylighe apostel sinte paulus betuyghet. Een kint van eenre nacht en*de* een ouer olt mensche zijn daer ghelijcke olt ende staerck ¶ Daer en is oec noch manck noch crepel noch blinde. schele stomme noch scorft noch daer en is ghene mismaectheyt mer een schoen volmaketheyt in alle leden. ¶ Daer en is oeck arbeyt noch druck noch droefheijt noch gheen belastinghe ¶ Daer en is oeck gheen zwaerheyt noch verzuchtin des herten Mer een ewighe blijsscappe en*de* vrolicheyt ende een ewighe feest dye niemant in desen leuen begripen mach Want wat si sien oft horen dat is hem allen te wille. Si en sien niet daer si becommernisse af crighen moghen. Mer al dat si sien dat is vol blijscappen ende vrolicheyden. Ende alle dat si beghere*n* ofte bedencken moghen. dat is daer teghenwoerdich.

§ Van die grote eendrachticheyt des ewighen leuens.

INden hemelrike is alsulke volmaecte eendrachtigheyt. dat zij alsoe eendrachtich zijn mit gode en*de* onder malcanderen. rechte ofte daer mer een mensche en waer. Die heylighe enghelen spijsen daer een yghelijcke siele nae horen begheren. In orghelen. pipen. in luyten. in vedelen. in herpen in sanctorien. In simbalen. in psalterien. In trompetten in basunen ende in alrehande zoete gheluyt datmen bede*n*cken mach. en*de* alle genoechlike sanck is daer teghenwoerdich. Iae si zijn alsoe vrolick en*de* mit alsulcker blijscappen omuanghen dattet gheen mensche bedencken en mach. noch ten mach nummermeer in des menschen verstant comen. Iae dat een mensche die vroude mocht sien zijn siele soude vten lichaem versceiden van groter verwondernissen ende van groter blijscappen

§ Inde*n* hemelrijke en is niemant bedwonghe*n* mer een yeghelick heeft daer sine*n* vrijen wille.

INden hemel gaen oeck die salige sielen nae alle horen wille wt dat een spel in dat ander en*de* in wat spel dat si willen. En*de* si gaen oeck nae alle hore*n* wille van die een gheselscappe in die ander tot wen si willen ofte waer si wille*n* En*de* ouer al zoe werden si zoe ghenoechlijcken en*de* vrolijken ontfanghen mit alre blijscappen die een totten andere*n* dattet gheen mensche in dezer werlt volcomelick noch geheelicke ouerdencken en mach. Een mensce en zoude niet moge*n* ouerdencken die alre minste vroude die inden ewighen leuen is ¶ O mensce laet v doch ter herten gaen deze ontsprekelike grote vroude en*de* blijscap En*de* en wilt doch deze blijscappe niet ouer gheuen noch en wilse niet verliesen omme die ydel glorie en*de* die tijtlijke genoegte

dezer werlt. Hoer blijscap is oeck alsoe groet waer dat sake dase in enighe tijt eynde soude hebben alst ommoghelick is en*de* men hem gaue nochtans also langhe tijt alsmen bedencke*n* mach. Ende dat si dan weder inder eerde*n* come*n* souden en*de* alle ghenoechte hebben daer souden si soe groten rouwe om hebbe*n*. om dat hoer blijschap en*de* ghenoechte eynde soude nemen dat hem hoer herte soude duncken te breken van grote droefenis

§ Hoe dat inden hemel gheen verueernisse noch anxte en is

DIe salighe vutuercoren vrienden godes en zijn nummermere verueert voerden doot. wa*n*t de*n* doot hebben si gheleden en*de* die doot en sal op hem niet weder comen. Als sinte Ambrosius betughet. Hoer leuen sal ewelic dueren en*de* si en zullen niet dencken of si en zullen niet sorghen dat hoer blijscap vmmermeer eynde hebbe*n* sal ofte dat si vermindert sal worden. Want zij vermeerdert altoes en*de* is hem oeck also soete en*de* alsoe ghenoechlic of si yerste bego*n*nen waer. Want die den hilighen vragheden die mit xpristo te hemel voeren. dat nu meer dan .xiiij.c.iaer gheleden is hoe langhe tijt dat zij daer gheweest hadde*n* Sonder twiuel is soude antworden en*de* seggen dat si daer te hantes ghecomen waren. ¶ O genoechlike stat gods zijt ghi alsoe vol onuerdrieteliker genoechliker vrouden. waer omme en soude ons dan niet verlanghen in di te wonen. Sinte Augustinus schriuet va*n* die stat gods seer ghenoechlicke seggende aldus. O lustighe paradijs wtuercoren stat gods hoe soudemen moghen begripen die ghenoechte dijnre teghenwoerdicheyt. Och hoe salich is nu die mensche die alle verganclike genoechte versmadet omme al deze glorien en*de* blijscappen. Wantmen en mach van dye een blijscap in die ander niet gaen. Die dese glorie soecken deser verganclicker werlt het is hem ommoghelick te come*n* in die hemelsche glorie

§ Hoe die duuel die salighe sielen niet en mach verueren.

DIe salighe vutuercoren siele*n* en zijn oeck niet verueert voerden duuel. want die duuel mit sinen quade*n* ghesellen syn buten dat hemelrike ghesloten en*de* si en moghe*n* daer nummermere weder in comen. Die salighe sielen en syn oeck niet verueert voer enighe vianden de hem laster of hinder doen moghen. noch si en syn oeck niet beanxtet voer yemant die hoer ghenoechte stelen ofte afhendich maken sal. ¶ want inden hemel en sy noch rouers noch oec moerdenaers
§ Inde*n* hemel en is oec hat noch nijt ende daer en is ghene twidrachticheyt des herten ia alsoe vele als tot enen cleynen woerde tot daer en is gheene kiuinghe. Mer daer is altoes eendrachticheyt ende ghemene vryent-

scap onder malcanderen. Ende die salighe sielen hebben also grote liefte ende minne onder malcanderen dattet geen tonghe wtspreken en mach. noch geen herte en mach dat bedencken. ¶ Ia twe die alder vreemste inden ewighen leuen hebben malcanderen lieuer dan enighe twe menschen opter eerden malcanderen hebben moghen. ¶ Ende die ghene die in deser tijt liefste tot malcander*en* gehadt hebben die hebben inden hemelrijke noch meerre liefte tot malcanderen. Want si weten dat si nummermeer va*n* malcanderen ghesceyden en zullen werden. ¶ Sinte Ancelmus seyt Die salighe sielen zullen malcanderen inde*n* hemelrijcke alsoe volcomelijcke bekennen dat zij wel weten zullen van wat lantscappen ofte van wat gheslachte dat si inder werlt gheweest hebben.

§ Inden hemel is een ewich vrede en*de* eendrachticheyt. Want een yeghelicke siele ghenoeghet aen hare glorie ende en vergunnet den anderen zijn glorie ende zijn blijscap niet. Mer een yeghelic verblijdet hem van des anders glorie. als of si zijns selues ware. Want hoer liefte onder malcanderen is onghemeten.

¶ Daer is alsulcke soeticheyt van roke dat alder welt zoeticheyt daer by is geachtet als dreck en*de* stinckende slijm. O nu staet ons neerstelick ende vromelick te arbeyden om den soeten roke toe vercrighen. Al ist dat ons god lijden en*de* verdriet toe seynt hier op deser werelt. als siecten en*de* andere ghebreken dat zullen wij verduldelicke ende willichlijcke lijden omme te vercrijghen die genoechlijcke blijscap. Want daer werden wij dan in gheroepen alsoe veer als wi verduldelick in onzen lijden zijn.¶ Wij en zullen niet murmureren teghen god waer omme dat hi ons meer lijdens to seynt dan anderen menschen. wa*n*t is dat zake dat hi ons lijden toe seynt zoe staen wi in zijnre lieften en*de* hi wil ons kinderen maken zijns hemelschen gheselscaps. Want dat moghen wi merke*n* in sinen woerden die hi inden euangelio ghesproken heeft seggende aldus. Quem diligo castigo. Den ick liefhebbe den castye ick en*de* seynde hem vele lijdens toe.

§ Hier nae volghen .iij. zonderlinge gauen die god den salighen sielen geue*n* sal.

INden hemel heeft die zalighe siele drye zonderlinghe costelike gauen. ¶ Ten iersten male dat claer anschouwen des godliken aensichts te gebruken in ontsprekeliker vrouden. wa*n*t si en mach nummermeer va*n* dat godlike aensichte ghescheyden werden ¶ Dese glorie is alsoe groet datmense niet en mach bedencken. Want si is die opperste glorie die de heylighen bi gode hebbe*n* Des zelue ghelikes is dit de alre meeste pijn den verdoemden sielen dat si nummermeer dat ghenoechlicke aensichte o*n*s heren xpristi ihesu anschouwen en moghen.

§ Van dezer blijsscappen leestme*n* een exempel.

HEt is ghesciet datter was een mensce die langhe tijt mit den duuel bezeten was ende waert iamerliken vanden duuel ghequelt. Doe hi la*n*ghe tijt aldus bezeten was soe ist geboert dat hi ouermits de ontfermhertich*eyt* gods troest ende bijstant heeft creghen Want daer is een priester gecomen ende heeft den duuel bezworen bijden nae*m* ons heren ihesu xpristi ende bijden godlijcken aensichte dat hy vten mensce solde rumen. Die duuel en mochte die costelijcke duerbaer woerden niet verdraeghen. hi most alte hantes nae des pryesters gheboden sceyden vanden bezetenen mensce. Doe sprack die priester de*n* duuel toe seggende. O du onsalige duuel ick bezweer di bijden almachtighen god datstu mij seggeste dat ick di vraeghen zal. Die duuel antworde en*de* seyde Vraghe mi datstu wilste ende ick moet di seggen. Want die mogentheyt des almechtyche*n* godes dwinct mi daer to dat ick niet wederstaen en mach ick en moet v seggen alle datstu wilste

¶ Doe sprac die priester totten duuel en*de* seyde. Soe segget mi o du onsalyge vermaledide creatuer oft dat aensichte ons ghezontmakers xpristi ihesu alsoe schoen ende so genoechlijcken is aen te schouwen alsmen ons seyt. Bescheyt mi van desen. du hebste dat langhe tijt bezeten in ontsprekeliker ghenoechten. daer omme bezweer ic v bi xpristum ihesum datstu mi dit seggen wilste

§ Doe anwoerde die duuel myt ene*n* droeuighen moede ende seyde totte*n* priester. Och ick hebbe dat schoen anschijn ghesien. ende ick en mach dat nu noch nummermeer weder sien. Mochte mi dat gheboren weder toe sien daer wolde ick omme lijden alle die pijne die dye verdoemde menschen inder hellen lijde*n* Mer dat en mach mijn nummermeer geschien. ¶ Iae ghi vraghet of dat aensichte godes soe schoen ende claer is als men seyt. Ick segge dat gheen mensce bedencken en mach die glorie ende ghenoechte des godlijcken aenschouwens

§ Alte hants doe die duuel dit gheseyt hadde verscheen hi mit enen anxtelicke*n* stanck. ende mit enen groten ghecrijs Die priester predicte alle*n* menschen wat hi vanden duuel gehoert hadde. en*de* hoe genoechlick dattet aensichte ons heren ihesu xpristi te besitten is.

¶ Och dit versume*n* die onuerstandel menschen die verganclijcke dinghe*n* soeken bouen godlijcke dinghen. Dese en dencken op dat genoechlijcke aensichte ons heren ihesu xpristi met. mer si dencken opter werlt genoechte te ghebruke*n* Och zijn die menscen niet zeer verblint die dat beelt lieuer hebben dan den meyster die dat gemaect heeft. Is god niet bouen alle creaturen lief te hebben Sijn dese eertsche dinghen aldus genoechlic hoe genoechlick moet hi dan wezen an te schouwen diese ghemaect heeft.

§ Van hoe groete machte dattet gheloue is leestmen een exempel

BI colen waren twee gheslachten die grote viantscap teghen malcanderen hadden Van welcken die een partije die crancste was ende timmerden een slot ende deden den anderen groten scade daer af. Doe si op een tijt enen geuanghen hadden zoe was hoerre drye die gheerne wat van hem gehadt hadden ende seyden. Ten si dattu ons ghelt gheuest wi zullen v pijnighen. ¶ Hi seyde ick heb drye penninghe nemet die ende roept daer drie wegghen mede ende eetse. Anders en zult ghi van mi niet crighen Hi was sterck int gheloue. ende sprack voert Ick hebbe te huus tien merck geldes in mijnre kisten ende een paer nieuwer schoen daer ic mede sint iacob gaen sal daer om en wil ics v niet gheuen. Op sinte steuens dach des morghens voer daghe sal ic wtgaen. Hoer verwonderde zeer die stantachticheyt zijnre ghelove ende doe die dach quam bonden si hem mit twe ijseren banden. ende leydenen in enen ouen. si setten bi hem achte mannen die hem bewaren souden. si sproken hem twe reysen toe ofte hi noch daer in waer. hi antwoerde iae. Mer doe zijt hem derdewerue vraghede en antwoerde hi niet. Want zijn stantachtighe geloue die hi op god ende op sinte iacob hadde verlosten hem waerachtelijcken wt den handen zijnre vianden. ende hi ghenc nae sinte iacob opten zeluen dach als hi dat te voren gheseyt hadde

§ Een exempel van enen ridder dye den duuel mit hem liet rijden.

DIe abte van munborch heeft mij een wonderlinck dinck vertel van eenre besetenre maghet ende van enen ridder. Daer is een ridder dat nu een zeer deuoet man is die voertijdes alsoe wonderlijcke vroem plach te wesen inden velde dat bijnae alle die grote edele luyden zijn vrienscap begheerden te hebben. ende hem schone henxten ende cledinghe plegen te seynden op dat hy hoer vrient wesen soude. Ende op eenre tijt doe een maghet van xii. iaren eens ridders dochter de beseten was in eenre kercken van gheestelijcken menschen ghebannen waert soe begonde si onuersiens zeer te lachen ende te roepen. Siet mijn vrient comt siet mijn vrient comt. Ende als hoer gheuraghet was wie die vrient ware. seyde si Ghi zult hem alte hantes sien Want si seyde van enen ridder die noch veer van daer was Mer hoe hi naerre quam zoe si blijder was Doe hi inder kercken quam stont si teghens hem op ende gruete hem ende seyde. ¶ Siet dit is mijn alre lieueste vrient laet hem tot mi comen. Die ridder was mit zeer costelijcken clederen gecleet. Ende doe hi bijder maget quam seyde hij. Bin ick dijn vrient. Ende die duuel sprack tot hem doer der maget mont ende seyde. Ia du biste mijn alre beste vrient Want du doeste al mijn begheren. Hier af waert die ridder verueert al en dorste hij des nochtans niet segghen.

§ Met hy seyde totten duuel. O du ongeuallighe duuel du biste al dwaes Want waerstu wijs du mochste lieuer zijn daermen steket ende tornoyet daer men den ene*n* vanghet den andere*n* doot slaet. Wat legstu aldus ende moyeste dit onnosel maechdekijn dat geen quaet ghedaen en heuet. ¶ Die duuel seyde. Wilstu dat ick mitti trecke tot alsulken spele zoe laet mi in di vare*n*. Die ridder sprack. Trouwen du en saltse i mi niet varen. En*de* die duuel seyde Gunne mij dat ick by di opten zadelboem sitte Doe hem die ridder dat niet gunnen en woude. Begheerde hij datten die ridder enighe stede gunnen woude bi met te sitte*n*. Mer die ridder en woldes niet consentiren. Die duuel seyde Ic en can niet te voete lopen Wilstu mi mede hebben soe wijse mi een stede daer ick sitten mach. Die ridder hadde medelijde*n* mitter maghet en*de* hadse gheerne verlost va*n* den duuel. en*de* seyde tot hem. wilstu dese maghet laten en*de* mit mij gaen ic sal v lenen enen hake van minen mantel. in alsulke vorwaerde*n* dattu mi niet en sulste misdoen aen mine*n* liue. en*de* soe lange bi mi bliuen als ic tornoy spelen soecke en*de* als ic di ghebiede zoe salstu u willichlic va*n* mi gaen. Hi zwoer dat hien niet misdoen en soude mer helpe*n* hem in alre ere*n* voertsetten. En*de* hi ghinc vter maghet.. en*de* quam in die hake die hi hem wijsede Van der tijt hadde die ridder soe grote*n* voerspoet dat hi afstac wie hy woude. mer die duuel was altoes bi he*m* en*de* sprac mit hem. Als hi inder kercke*n* te langhe beden so seyde die duuel du murmureerste alte veel Als hi dat wyewater nam zo seyde die duuel siet datstu mi uyet en rakeste.

§ Daer nae doemen dat cruce predicte ghenc die ridder ender kerke*n* om dat cruys te ontfanghe*n*.. doe seyde die duuel wat wilstu hier doen. Hi antwoerde Ic heb opgheset gode te dyene*n* en*de* ic wil van v scheyde*n* daer om ganck van mi. Die duuel seyde Wat ontbrect v aen mi. Ic en heb v gheen quaet ghedaen mer ic heb v rijck ghemaect Nochtans moet ic rumen na dine*n* gheboden want ic hebt v gheloeft. Doe seyde die ridder. Siet ick ontfanghe nu dat heylighe cruys En*de* ic bezweer v bijde*n* name des gheens die omder mensce*n* zaligheyt ghecruust is dattu van mi gaeste en*de* nu*m*mermeer weder bij mi en comste. Alte hants ruymde die duuel en*de* hi waert gerekent mitte*n* heylighen cruce en*de* voer ouer dat meer en*de* diende daer onsen here mit sine wapenen twe iaer. en*de* daer na quam hi weder en*de* stichtede een schoen gasthuus daer gaf hi alle zijn goet in en*de* diende daer gode in groter strengher penitencien alle zijn leuen lanck. Te vore*n* hadde hij den duuel ghedient. Mer d*at* was hem zeer leet en*de* leefde voert in groter innicheyt. en*de* gaf alle zijn ghoet den armen om des ghecruusten heren wille die hi te voren grotelick vertoernt hadde ouermits den dienste die hi den quaden duuel vander hellen alle zijn leuen bewesen ende ghedaen hadde

§ O lieue mensche ghedenck die gro*n*delose barmherticheyt ons lieues heren ihesu xpristi ende en wilt vmmers nyet in mistroeste vallen. Ghedenck hoe menighen zunder dat god zijn milde barmherticheyt ghegeuen heeft
§ Die duuel is alsoe fenijnt en*de* alzoe quaet dat hy altoes den menschen inghevet ouermits sine quade temptacie dat si in mistroesticheyt vallen zullen. Ende daer omme zal die mensche hem starckelick wederstaen ouermits dat goede ingheue*n* des heylighen engels ¶ Al is dat sake dat die mensche zundighet ouermits quaet ingheuen des quaden duuels. daer omme en sal die mensche niet mistroestich werden. Want die natuer der menscheyt is zeer cranck daer omme als de mensche zundighet zoe zullen hem zijne zunden leet wezen. ende biechtense mit volcomenre bitterheyt en*de* waerachtige*n* berouwe ende dan en sal god sine grondelose barmherticheyt nummermeere weygheren mer hi zal den zunder blidelick tot ghenaden nemen.

§ Datmen in gheen mistroeste noch in wanhope vallen en sal leestmen een merckelick exempel

Exempel.

IN enen daghe is mi vertelt een alte wo*n*derlijcken dinck. Het is ghesciet datter was een vrouwe dese hadde enen enyghen zone die si zeer lief hadde. Dit benijde die quade duuel en*de* dochte hoe hijse tot zunden mochte brenghen. Hij en liet niet af tot dat hijse bedroghe*n* hadde hi brachtse alzoe veer dat si mit haren eyghen zoen zundichde en*de* kreech een kint bi hem Doe si dat kint ghecreghen hadde was si soe zeer mit rouwen omuanghen dat si niet en wiste wat te beghinnen. haer herte dochte hoer van druck en*de* lijden te barsten. Die zunde was so groet dat sise niet biechten en dorste

§ Wat gheschiede si dochte op dat strenghe ordel gods ende op die gruwelijcke pijne die den duuels ende allen zu*n*dighen menschen bereyt is die hoer zunden niet en biechten noch gheene penite*n*cie daer voer en doen. Alte hantes heuet si ghedacht op die grondelose barmherticheyt ons heren ihesu cristi hoe hi die zundighe menschen tot ghenaeden nemet als si ghenade van hem beghere*n* Si is ghegaen te romen ende heeft dat cleyne kindekijn mede ghenomen. om aflaet ende ghenade haerre zunden toe vercrighen vanden pauwes
§ Doe zij bijden pauwes quam dreef si alsoe groten rouwe voer de lelike zunde die si gedaen had dat alden gheenen iamerden die dit aensaghen. Haer cleyne kindeke*n* hadde si mede ghenomen tot eenre ghetuuchenisse des werckes op dat si daer schaemte en*de* scande af mochte hebben.

Die pauwes sach aen haer groete bitterheydt en*de* dat stantachtelicke berouwe dat si hadde voer hoer zunden ende riepse tot hem en*de* hoerde hoer die biecht Si biechte volcomelick den binnensten gront hoers herten sonder enighe ghe-

uentscheyt ofte bewimpelinge. en*de* seyde den paus en*de* claghede hem mit bitterheyt hoe iamerlicke*n* dat hoer die duuel bedroghen hadde.
§ Als die paus alsoe groten berouwe zach waert hy beweghen ouermits barmherticheyt. en*de* als een wijs meyster van medicijne*n* zoe woude hij dat siecke wijf gezont make*n* inder sielen. Hij gheboet hoer dat si daer zoude comen ende laten hoer sien in alsulcken clederen als si quam tot hore*n* zone doe si met hem zundichde

¶ Dat wijf en was niet versaghet voer die scaemte mer si dacht op de grote scaemte die de zundighe mensche*n* hebben zullen als si voerden strenghen oerdel gods bescaemt sullen staen. si toech hoer clederen wt tot haren hemde toe. ende quam alsoe voerden paus staende op dat si voer allen menschen bescaemt mochte werden. Doe die paus anmerkede hoer grote stantachtigheyt waert hi mit noch meerre barmherticheyt beweghen ende sprack der vrouwen toe.

Ganck vrouken en wilt niet meer zundigen alle dijne zunden zijn dij vergeue*n*
§ Die vrouwe is weder omme getogen ende heeft een strenghe leuen geleydet der penitencien. Sommige va*n*den cardenalen murmureerden tegens den paus waer omme hi der vrouwen ghene zwaerre penitencie geset en hadde. Doe die paus dit hoerde seyde hy totte*n* cardinael die teghens hem murmureerde. Hebbe ick qualijcken gedaen so bid ick god dat hi mi plagen moet. en*de* hebbe ick wel gedaen soe moet die plage op di comen. Ende alte hantes waert die cardenael gheplaecht vander plaeghen godes. mer ouermits beden des heylijghen paus waert hij cortelick daer nae verlost.
§ O lieue mensche laet di dit exempel een lere wesen ende biechte volcomelijcke alle v sunden. op datstu godes barmherticheyt vercrighen mogheste. en verzwighe noch en scame v niet voerden priester v zunden te biechte*n* ho lelick datse zijn. mer denckt op dat strenghe ordel gods daer alle zundighe menschen voer gode bescaemt zullen staen.

Syet hier in sonden; Menedith sy*n*ne ghi; onkuysheit heb di gedae*n*; Een wetslag*er* sin di; Ghi sint oec ghyrich;

§ Als die duuel siet dat die engel godes den siecken mensche in dat gheloue ghestercket heeft daer hi hem te voeren in becoert heuet. en*de* siet dat hi niet winnen en mach zo comt hi ende becoert de*n* siecken mensche mit veel ander temptacien. Want alsoe langhe als leue inden siecken mensche is zoe en laet de duuel nummermeer af den mensche te becoren en*de* te bedrieghen

§ Die temptacie des duuels vanden wanhopen.

Elck mensce sal hier mercken ende verstaen hoe die duuel den sieken mensce tempteert en*de* becoret mit menigerha*n*de listicheyt in wa*n*hope. Den rouwe die een mensche voer zijn zunden hebbe*n* sal die verandert die duuel in mistroest Nu als die mensche inden lichaem zeer iamerlijcke ghepijnicht wort. zoe comt die quade duuel en*de* pijnighet den siecke*n* mensce inder sielen. opdat zijne pijne te meerre mach wesen. Mit aldustanige*n* temptacien comt die duuel totten sieke*n* mensche en*de* seyt aldus. O du vermaledide keytijf siet hier alle v zunden die alsoe groet zijn Ghi en moghet van gode nummermeer barmherticheyt vercrige*n* Wantu weeste wel dattu om een dootsunde verdoemt moetste zijn. alustuse niet ghebiecht en hebste en*de* dese zunden en hebbest u vmmer niet ghebiecht daerom moetstu ewelick verloren bliue*n*

Ghi moecht wel mit Caym segghen. Maior est mea iniquitas quam dei pietas. Meerre is mijn quaetheyt en*de* boesheyt dan ick ghenade vercrighen mach ¶ Siet oeck hoe ghij die gheboden godes ouerghetreden hebbet. Want ghij god niet lief en hebbet gehadt noch oec uwen euen kersten mensce daer omme en moechstu die genade godes nu*m*mermeer vercrigen. Want niemant en sal behouden bliuen hi en houde die thyen gheboden gods. en*de* du en hebbeste nauwelick een vanden tyenen gehouden. hoe soldestu die ghenad godes also verdienen. God die here seyt seluen inden heylighen euangelio. Die mijne gheboden niet en bewaert die en mach in dat rijcke der hemelen niet gaen. Dye seue*n* wercken der ontfermherticheyt en hebstu niet veruult. du en hebste mit dinen euen kersten menschen ghene barmherticheyt gedaen. mer du hebste die arme*n* onder die voete ghetreden. waer mede hebbestu die barmherticheyt gods verdient. Laet af laet af het is nu te late du en mogheste die barmherticheyt godes nu niet verdienen. Iae dat een mensce alle zijn leuen goet gedaen hadde. noch en weet hi niet of hi weerdich is te ontfanghen die barmherticheyt gods Hoe moechstu dan die genade godes vercrijghen die alle dijn leuen niet veel goedes gedaen en hebste mer in quaetheyde*n* en*de*

mit quaden ondoechdelijcken wercken hebstu dijn leuen toe ghebracht.

Di deser becoringhe. ende meer ander ghelijckenisse brenct die duuel den mensche in wanhope. Geen dinc en vertoernt gode zo zeer als wanhope. Een mensce moet betrouwen in de ontfermherticheyt godes zal hi vmmermeer behouden bliuen. Ende hier en is gheen quader dinck teghen die ontfermherticheyt godes dan die zunde der mistroesticheyt. ¶ Hier af sprect die prophete dauid inden psalter ende seyt aldus. Die ontfermherticheyt des heeren en heuet ons niet laten verloren mer in allen noden heeft si ons bi ghestaen. Die heylijghe leerre Augustinus seyt. Elck zundich mensce die wanhopet vander ghenaden gods die verliest die ghenade godes en*de* die ontfarmherticheyt gods sal hem gheweyghert werden

§ Hier omme want die duuel een bedreygher en*de* een schalck is alre boeuerije*n* soe weet hi best waer hi den mensce mede becoren ende tempteren sal. Want dan gode gheen dinck meer en mishaeget dan wanhope ende mistroeste daer omme is die duuel altoes vut omme de*n* mensche mit deser zunde te bedrieghen ende te tempteren. Want hij is listich ende cloeck ende altoes arbeydet hi om den mensche te brenghen totter helscer pijnen.

§ Van dat gruwelijcke aenschouwe*n* der duuelen ende van hoer wreetheyt. Ende vanden anxtelijcken worme*n* dye inder hellen zijn.

Alle die gheene die horen buyck houden voer horen god. ende alle die ghene die leckerhyt ende wellusticheyt hoers vleysches soeken mit eten ende drincken ende hem laten duncken dat hoe lichaem altoes ghestoppet en*de* gheproppet moet wesen vol costelijcker spijsen ende dranckes ofte si en souden niet moghen leuen. ¶ Alle dese menschen zullen hoer loen ontfanghen mytten quaden duuelen int afgront der hellen.. ende mitten anxtelijken draken zal hem peck ende zweuel bereyt worden. Want daer is voer lecker eten ende onnutte drincken een ewich hongher ende dorst die nu noch nummermeer versaedet mach werden ¶ Van dese onuerzadelijcken hongher ende dorst scrijuet die heylige doctor sanctus Augustinus ende seyt aldus. O onuerganclic hongher hoe scharpe ende hoe anxtelick ist in di te leuen ende in di nummermeer enighen troest te hebben. Vermaledijt zijn alle die ghene die in di wonen. O anxtelike helsche poerte hoe onsalich is die ghene die in di wonen moet

¶ O salighe mensche ouerdencket dezen anxtelijcken hongher ende besiet in wat groter pijnen dat die zundighe creatueren mitten wreden duuels ghequellet werde*n*. Besiet wat anxtelijker dinc

dattet is inder ewicheyt te hongeren. en*de* nummermeer verzadet noch ghespyset te werden. ¶ Gheuet ouer die leckerheyt dezer spisen en*de* des drancs op dezer werlt. op dat ghy hier naemaaels verzadet en*de* ghespijst moghet werden mit gode en*de* mit sinen vutuercoren lieuen heyligsten in blijscappen en*de* in ghenoechten die nummermeer eynde hebben en zal.

¶ In die helle zijn bose en*de* wrede duuelen daer die verdoemde sielen va*n* ghepinighet werden de hier op dezer werlt ydel glorie en*de* liefte tot malcandere*n* hebben ghehat. Och deze hebben voer dat ghenoechlike aenschouwen ons heren xpristi ihesu dat verueerlike aenscouwe*n* der boeser geesten. ¶ Der wreder duuelen aenschouwen is zo verueerlic dat mens niet begripen mach. Want ghelikerwijs dattet aensichte ons here*n* ihesu xpristi ghenoechlick en*de* bequaeme is Alzoe verueerlicke is dat aensichte des duuels aen te sien. ¶ Iae een mensce zoude lieuer cruypen in ene*n* gloyenden ouen dan hi dat verueerlic aensicht des duuels soude willen aenschouwe*n* wa*n*t dat menschelijke gesichte en mocht niet sien dat verueerlic aensichte des duuels vander hellen. ¶ Och zijn si aldus verueerlick en*de* anxtelick aen te sien. hoe verueerlike moet hoer pijne dan zijn daer si die vermaledide verdoemde siele*n* mede pijnigen. Want si zijn wreet ende hert sonder ontfermherticheyt. zonder goedertierenheyt en*de* zonder medelijdsaemheyt. Si en werden nummermeer moede noch si en laten oeck nummermer af ellendighe verdoemde vermaledide siele*n* te quelle*n* sonder opholdinghe en*de* zonder enighe barmherticheyt. ¶ Die hande*n* der duuelen zijn scarpe crouwelen. mit deze harden handen nemen si die siele*n* en*de* werpense malcanderen toe vut die ene pijne in die ander. En*de* daer nae trecken zijse weder vut met scarpen haken en*de* mit scarpen crouwelen en*de* mit menigerhande ander verueerlike instrumenten en*de* werpense aldus wredelic vut die een pijne in die ander ¶ O mensce dit is alle hoer ghenoechte en*de* alle hoer spel dat si mit malcanderen hebben. Hier in verbliden si hem. dit is hoer vrolicheyt Mer o wee der vrolicheyt. och si is ghemenghet mit ontsprekelijke droefenisse want in hem is een ewich kijf ende een oneyndelick hat en*de* nijt. Die duuele*n* en*de* die verdoemde sielen haten malcandere*n* alsoe zeer datmens nu*m*mermeer vutspreken en mach. want gheen mensche op deser werlt en mach alsulcken hat ende nijt totten anderen hebben. noch nummermeer crighen als in der hellen is

§ Och wat staet van dezen hatyghe*n* en*de* nydighen duuelen gheschreuen. daer staet aldus af ghescreuen. Dit zijn dieghene die de menschen daer toe brenge*n* dat si wellusticheit hoers leuens begheren en*de* dat verganclijcke leuen soete maken op dat si vten ewighen leuen gestoten werden en*de* die grote ontsprekelijke blijscap en*de* ghenoechte des ewighen leuens mit xpristo en*de* mit sinen heilighen

nummermeer ghebruken en moghe*n*.

§ Die hat en*de* nijt des duuels die hi to allen menschen heuet

MEn mach hier nu vraghen waer o*m*me dat die duuel aldus hatich ende nijdich totten menschen is. om die menschen totter ewigher verdoemenisse*n* te trecken of die duuel daer enige verlichtenis van pijnen af heuet. Daer op is te antworden Neen. Des duuels pijn en zal nummermeer verlichtet werden mer altoes euen groet blijuen. Al waert oeck dat sake dat hy alle die menschen ter hellen brenghen mochte zijn pijn en zoude niet te cleynre zijn Want hoe daer meer menschen verdoemt werden ouermits zijn bedrieghenisse soe zijn pine te meerre is Want si en laten nummermeer af te huylen te carmen en*de* te claeghen ouer die duuels diese alsoe bedroghen hebbe*n* dat si ter hellen ghecomen zijn in de anxtelijcke pine Want hadde die duuel die menschen niet bedroghen zij en waren nummermeer totter ewigher verdoemnissen ghecomen. Mer dit is die rechte sake waer omme dat die duuel op den mensch aldus hatich is totter ewiger verdoemenissen. ¶ Die duuel heuet langhe tijt dat hemelrijcke ende dat genoeghelike aensichte ons ghezontmakers xpristi ihesu bezeten in alsoe groete ghenoechte ende vrolicheyt alsmen bedencken mach ende van deser blijscappen is hi ghestoten int afgront der hellen ouermits zijn houerdye. ¶ Ende omme dat die mensche die stede verdienen mach daer die duuel in gheset was. ende dat ghenoechlike paradijs der wellusten in blijscappen ewelick besitten mach. ende die duuel daer nummermeer weder comen en mach. Hier omme is de duuel dat benidende ende begheert altoes die menschen tot zunden te trecken op dat die mensche die onbegripelijke blijsscap niet besitten en zal daer hy wt gheworpen is. ende hier omme is hi altoes hatich ende nidich ende bespottet ende pijnighet die vermaledide sielen sonder o*n*tfermherticheyt. ¶ Daer is noch een ander reden waer omme die duuel den mensche aldus tempteert ende brenget tot zunden. Die reden is dit. die duuel is quaet en*de* vol boescheyden en*de* daerom en mach hi gheen goed doen. mer al zijne wercken die hi doet die zijn quaet. en*de* daer en is gheen doechde in gheleghen. Die duuel verwijt de verdoemde sielen mit schempelijcke en*de* smelicke woerden al die zunden daer si om verdoemt zijn

§ Och hoe mach die mensche de*n* ghenen dienen die hem aldus qualijken lonet. O wat blintheyt en*de* wat beestelicheit is onder den mensche*n* die der werlt ende den duuel dienen en*de* menen dat he*n* god mit sinen vutuercoren heylighe*n* die ewelick mit hem in blijscappen leuen lo-

nen zal. Voerwaer voerwaer dits een quaet opset en*de* deze menschen zijn in hore boescheyt verblint die dit mene*n* Wa*n*t waer omme zoude hem die ghene lone*n* die si niet ghedient en hebben noch den si niet onderdanich gheweest en hebbe*n* noch die si sine gheboden niet ghehouden en hebben. Voerwaer voerwaer. hoer loen zal mitten bosen duuelen ghegheuen werden en*de* nummermeer en zullen si troest noch barmherticheyt bi gode vercrighen. Si dienen den duuel va*n*der hellen en*de* nochtans willen si va*n* hem gheen loen ontfanghe*n*. en*de* menen mitte*n* wtuercoren vrienden en*de* gheselscap ihesu xpristi gheloent te werden. Mer te*n* mach hem nummermeer ghescien wa*n*t den ghenen die si ghedient hebben daer zullen si loen af ontfanghen.

§ Die almachtighe god ihesus xpristus onse verlosser seyt zelue int heylige eua*n*gelio daer aldus gescreuen staet

No*n* potestis deo feruire et mammone. dat is te zeggen. Du en mogheste god en*de* die werlt beyde ghelijck niet dienen. Wilstu gode diene*n* zoe moetstu die werelt versmade*n* want die godlike dinghe*n* zijn teghe*n* der werlt ghenoechte. Ende is dat zake datstu die werlt dienste zoe en moghestu gode niet dienen en*de* soe en moghestu van gode gheen loen ontfanghe*n*. mer die ghi ghedient hebbet de zal v lone*n*. Hebstu xpristo ghedient xpristus zal v lone*n*. mer hebstu den duuel ghedient du moeste inder ewicheyt mit hem gepijnighet werden.

§ Xpristus ihesus ons gezontmaker seyt int euangelio aldus. Die werlt en*de* ick en gheue*n* niet een loen. Dat is die dezer werelt dient die wort gheloent mitter ewigher pijnen en*de* droefenissen. En*de* die mi dient die wort gheloent mit der ewigher blijscappen. ¶ Hier in mach men openbaerlick verstaen en*de* mercken dat alle die kinder dezer werlt en behoren gode niet toe. dat zijn die ghene dye in houerdijen in hat en*de* nijt leuen. ende in eten in drincken en*de* in ijdel geselcap en*de* in ijdel cierheyt van cledinghe. en*de* in anderen wtwendighen dinghen hoere genoechte setten. deze zijn altemael kinder der ewigher verdoemenissen. ende mitten duuelen sullen si ewelick ghepijnighet en*de* ghequellet werden alsoe veer als si in alsulcken staet bliuen en*de* gheen penitencie noch biecht voer hoer zunde*n* doen en willen.

§ Nu salmen verstaen en*de* mercke*n* in wat manieren dat die duuels en*de* die zu*n*dighe verdoemde menschen ghepinicht en*de* ghequellet werden

DAt fundament der hellen is sieden*de* peck en*de* zweuel Dit is also verueerliken brant dat een mensche mach gruwelen die dit hoert segghen Och is dit verueerlick te horen segghen hoe anxtelick en*de* hoe verueerlick moetse dan de*n* ghen wesen die daer ewelick in braden en*de* in sieden moeten. ¶ Daer is oeck een onuerdrachlick mist en*de* stinckende roeck alsoe groet dat die schoen ansich-

ten alsoe zwert zijn ghelikerwijs colen en*de* eerde.
§ O onuerdrachelick stanc hoe iamerlick pijnighestu die ellendyge verdoemde sielen mit alsoe anxeelijcker pijnen dat gheen mensche die pijne vutspreken en mach.

¶ Daer zijn oeck onuerdrachlijke en*de* wrede wormen die altoes hongherich zijn en*de* nummermeer versadet en moge*n* werden. Hier staet aldus ghescreuen. Men en mach dat cnaghen en*de* bijten in die helle nummermeer ontgaen. Deze felle worme*n* doen den vermalediden sielen alsulke ontsprekelike pijn ouermits horen cnaghe*n* en*de* bijten daer si nummermeer af op en houden noch oeck nummermeer versadet en moghen werden. Mer altoes pijnighen si die sielen myt horen bijten oftet hongyerighe honden waren.
§ O wee o wee der anxtelijker leliker wormen. O wee dit onghenadelike cnaghen en*de* bijten.

¶ In die helle zijn oeck ontellike worme*n* vuerich fenijnt en*de* stinckende onreyne als padden en*de* spinne*n*. als eghelen. slanghen en*de* aderen. egedissen ende draken en*de* al onreyne en*de* fenijnde wormen diemen bedencken mach. dese cruypen omme die vermaledide sielen en*de* suykense en*de* stekense en*de* bijtense iamerlick in allen leden. En*de* deze gruwelike wormen cruypen hem oeck tot alle lede*n* vut. als vten monde daer si onnute ende quade woerden mede ghesproken hebbe*n*. Vut den ore*n* si onbetamelike dinghe*n* mede ghehoert hebben. en*de* daer si oeck dat woert godes mede ghehoert hebbe*n* dat si van hem verdreuen hebben ende daer niet op geachtet en hebbe*n*. Vut den ha*n*den daer si ontschamelike dinghe*n* mede ghestaltet hebben. En*de* si werden o*n*tsprekelik ghepinighet in allen leden daer si mede ghezundighet hebben. Deze o*n*ghenadelike wormen doen die voerdoemde sielen alsoe grote verueerlike pijn an dat hem duncket dat si hoer lede te scoren en*de* te bersten van bouen tot beneden ouermits die ontsprekelige grote anxtelike pijne.

§ Hoe die verdoemede siele*n* begheren te sterue*n*. mer ten mach hem nummermeer ghescien

DIe verdoemde vermaledide sielen begheren altoes te steruen. en*de* ropen iamerlick mit huylen mit carme*n*. mit crijsschen nade*n* ewighen doot te sterue*n* op dat hoer pijne een eynde mochte hebben mer och laci hoer roepen is al omme niet hare stemme*n* en werden nummermeer to enighen tijde*n* verhoert. Wa*n*t van hem staet aldus ghescreue*n*. Hoer roepen en*de* hoer carme*n* en zal nummermeer eynde hebben en*de* inder ewicheyt en zulle*n* si nu*m*mermeer ghetroestet werde*n*. Want in der ewicheyt moet si altoes leuen. en*de*

in also onghenadelicke pijne en*de* hoer pine en sal nummermeer vermindert ofte cleynre worden. Mer si sal altoes duerachtich en*de* onuerganckelick wesen

§ O onghenadige pijne hoe onsalich is die mensce de mit di ewelic moet ghequellet en*de* ghepinighet worden. ¶ Dese sielen die in aldustanigher pine*n* ligge*n* roepen en*de* crijssen mit iamerlijcken carmen mit hantslaghe*n* mit wenen seggende aldus. ¶ Vermaledijt moet zijn die buyck die mi ter werlt ghedragen heeft Vermaledijt moet zijn vader ende moeder die mi ter werlt opgheuoet hebben Vermaledijt moeten zijn alle die gheene die mij te neghende lede toe horen. Vermaledijt moet zijn al dat gheslachte der menschen.

§ Dit en*de* deser ghelijcken segghen die ellendighe sielen va*n* groeter pinen en*de* anxtelijcker bangicheyt die zij altoes liden moete*n*

¶ Van die gruwelijcke dieren dye in die helle zijn. en*de* van die anxtelicke pine die si den verdoemde sielen aen doen

HIer zalmen nu voert weten dat in de helle zijn onuerdraechlijke rasende helsche diere*n* die alsoe verwoet en*de* rasende zijn datmen hoer verwoetheit nu*m*mermeer vutspreken en mach. Als helsche honden. beren. leeuwen. woluen. draken. lijndeworme*n*. en*de* menigerhande ander dieren die also onbekent en*de* vreesselick zijn alsmen bede*n*cken mach

§ Dese doen den verdoemden sielen ontsprekelike pine en*de* ouerlaste. Si zijn alsoe wreet datmense niet en mach binden. oeck zijn si alsoe felle dat mense niet en mach stillen ofte temme*n*. Si bernen oeck alsoe gruwelick ende si stincken alsoe anxtelick en*de* si zijn oec also hongyerich datmense nummermeer verzaden en mach. Die onghenadelike en*de* felle dieren quellen en*de* pinighen die ellendighe vermaledide sielen alsoe ongenadelick en*de* iamerlick zonder eynde ofte enighe barmherticheyt. dat hem dunct waert moghelick si soude*n* verschoert en*de* verslijnt werden vande*n* wreden dieren.

¶ De verdoemde sielen werden oeck doer dijstel en*de* dornen ghetogen dat he*n* velle en*de* vleysche daer aen blijft hanghe*n* en*de* dat bloet springhet hem tot alle*n* lede*n* vut overmits die gruwelicke pine. Sij werden oeck opghehanghen in allen leden daer si in ghezundighet hebben. in heetten in couden in stanck in roeck en*de* also iamerlick werde si gheperst ende ghepinighet dat hem duncket alle hoer leden te bersten ouermits den grote*n* verueerlicken pine*n* daer si mede ghepinicht werden.

§ Van die onbekentheyt der verdoemeder sielen en*de* van die verwintinge en*de* schempelike woerden die si tot malcanderen segghen

IN die ewige verdoemenisse en is ghene wijsheyt. noch cloecheyt.

noch conste noch loesheyt ofte scalcheit ofte gheen reden ofte verstant. Mer daer is alle onbekentheyt en*de* alle onredelicheyt ende alle disperacie ende twidrachticheyt. En*de* daer en is gheen wijsheyt noch vroetheyt. Want hoe wijs. hoe scalck hoe cloeck hoe loes hoe vroet hoe bekent dat de mensche inder werlt gheweest heuet. als hi in die hel co*m*t so is hi ghelijckerwijs als die onnoselste simpelste mensche die ye inder werlt gecomen is ofte vmmermeer mach come*n*. Want al die verstandenisse is verwandelt in een onbekende beestelicheyt. En*de* ouermits die grote pijne die die mensce liden moet so en is in hem ghene verstan*d*enisse. en*de* gheen reden en machmen in hem vinden mer alle onbekentheyt ende onstuerichheyt. ¶ Daer is also groten hat en*de* nijt onder den verdoemde sielen datmen daer nummermeer ghenen vrede en heuet. Mer daer is altoes een ewighe twidrachticheyt.

§ Van desen kijf die si mit malcanderen hebben schriuet die gloriose apostel sinte paulus seggende aldus in zijn epistole. Die hat en*de* nijt in die helle sal ewelick dueren. ¶ In die helle en is nummer vrede nummermeer ruste nummermeer vrientscap. Mer daer is al onurede onruste en*de* onurienscap. daer is oec hat en*de* nijt en*de* alle quaetheyt ende bitterheyt ¶ Die ouders haten die kindere*n*. en*de* die kinder haten die ouders. die een vrient haet den anderen. Want si malcanderen daer toe ghebracht hebbe*n* dat si in die anxtelike pijne gheco*m*men zijn. ouermits vrientscappe*n* ghenoechte ende ydel glorie deser werlt. ¶ Iae daer is alsulcken hat en*de* nijt onder den onsaligh*en* sielen mochten si malcanderen te schore*n* van lede tot lede*n* si en soudens niet late*n* ouermits die anxtelicke pijne die si moeten liden

§ Vanden groten dwanck die in dye helle is.

DIe bedroefde sielen en hebben ghene vriheyt als tot eenen voetstap toe. Mer si ligghen ghebonden en*de* ghesloten mit gloyenden yseren banden en*de* ketenen alsoe vast dat si niet een lit rueren en moghen. Die stockers diese binde*n* dat zijn wrede quade nijdighe duuelen die alre gruwelickste helsche honden diemen bedencken mach. Dese en laten nummermeer af die sielen te pinighen.

§ Dese anxtelicke duuels sluyten dye onsalighe sielen mit groten scharen bij malcanderen mit gloyenden ijseren ba*n*den en*de* werpense en*de* tollense ghelijckerwijs ofte men enen bal van die een stede op die ander worpe. Nummermeer en moghen si rusten noch ophoude*n* een oghenblick sonder pinighen Mer altijt worden si ghestoten en*de* ghepinicht sonder ontfermherticheyt

§ Hier af sprect dauid inde*n* psalter O wie sal die bande*n* der onsaligher ontsluten moghen daer si in ghebonden zijn. ofte wie salse moghen verlossen

Vorwaer niemant. Want nummermere en moghen si verlost worden. noch hoer banden en moghen nummermeer ontsloten worden

§ O lieue mensche ouerdencket desse gruwelijcke anxtelijcke pijne des helsce*n* vuers en*de* dat wrede geselschap der duuelen. en*de* en wilt doch vmmer niet mistrostich worden int gheloue mer bliuet sta*n*tachtich en*de* betrouwet altoes in die ontfermhertichеyt gods Want zonder die hulpe en*de* die barmhertichеyt godes. en moghestu nummermeer salich worden Want ons lieue here ihesus xpristus de seyt selue in sinen heylighen euangelio. Sonder mi en mach niemant salich oft ghezont worden. Recht oft hi segghen soude Ick bin die wech der salicheyt en*de* die in desen weghe niet en wandelt die en mach nummermeer salich worden. mer hi gaet tot die ewighe verdoemnisse ¶ Alle die ghene die in vleyschelijcker ghenoechten mit malcanderen gheleeft hebben op dese werlt. en*de* dye gene die in hat en*de* nijt gheleuet hebben. dese en laten nummermeer af malcanderen te pinighen en*de* te quellen mit schempen. en*de* verwijten tot malcanderen. die ene verwijtet den anderen alle lasterlicheyt der verdoemenisse. Op dat die een den anderen pinighen en*de* quellen mach. en*de* op dat haer verdoemenisse te zwaerder wesen mach

§ Hoe die verdoemde van gode ende van alle*n* heylighen versceiden zullen wesen en*de* hoe grote pijne dat hem dat wesen sal.

IN die helle en is gheen hope noch gheloue ofte liefte ofte vrienscap. Ten iersten so en is in die helle gheene*n* hope noch enich troest mer een ewighe mistroest en*de* ongheloue Want si en doruen nummermeer hopen dat si tot enijgher tijt gheurijet ofte verlost moghen worden. Sij en moge*n* mit alle den scat der werlt nummermeer ghecost werde*n* Daer en baet noch siluer noch costelike stenen. Ia dat een verdoemde siele alle die schat deser werlt gheue*n* mochte dat hoer pijn daer enen dach mede geurijet mochte zijn ten zoude hoer nochtans niet gheschien moghen. Alle verdoemde sielen zijn in ontsprekelike mistroesticheyt. Iae mochten si alsoe veel hopens hebbe*n* als tot eenre vren verlichtenisse toe daer souden si hem in verblijden. Mer dat is toe late nummermeer en moghen si enighe ghenade vercrige*n*. Want daer staet geschreuen. In inferno nulla est redemptio. Dat is te segge*n* In die helle en is ghene verlossinghe. of daer en sal nummermeer gheene verlossinghe comen. ¶ Die verdoemde siele*n* zijn verscheyden vander heyligher drye uoldicheyt. Ten yersten van gode den vader. Van gode den soen. Van gode den heylighen gheest. Hier omme hebben si alsoe grote droefenisse datmens nummermeer vutspreken en mach. en*de* dit hebben si altoes in ghedenckenissen en*de* in haer memorie.

§ Si zijn oeck ewelick verscheyden van alle dat gheminde ghenoechlike geselscap des hemelschen heers. Si zijn mede verscheyden van alle die lieue heylighe engelen van allen archangelen va*n* allen wtuercoren lieuen martelaren va*n* allen confessoren ioncfrouwen en*de* oeck mede van allen heylighen ¶ Och och dese grote ontsprekelike blijscappe ende genoechte hebben si versuymt ouermits een wenich tijtlijker ghenoechten deser werlt. ¶ O vermaldide ydel glorie o hoe dwaes zijn die menschen de di begeren te ghebruken wa*n*t si verliesen overmits di die ewighe glorie die altoes dueren sal. Si hebben ouer ghegeuen dat ghenoechlike gheselscappe des hemelsce*n* houes en*de* si zijn ghedeelt mitten wreede*n* bosen duuelen daer si in ewicheyden altoes mede ghequelt en*de* ghepinighet sullen werden. Hoer troeste en*de* hoer hope*n* sal sonder eynde wesen en*de* die gruwelike ontsprekelike pijn en sal nummermere een eynde hebben. Hoer ghenoechte en*de* blijscap sal altoes ghemenghet weze*n* mit droefenisse want he*n* en sal nummermeer enighen troest noch ghenade van gode gheschien

§ Mochten die verdoemde ghenade tot enigher tijt crighen alle hoer pine en soude hem niet verdrieten. noch swaer duncken te wesen.

§ Van twee die alre meeste en*de* zwaerste pijnen die de verdoemde inder hellen hebben.

HIer salme*n* weten dat onder allen verdoemden mensche*n* zijn twe sonderlinghe grote pine*n*. dit zijn die meeste pinen daer die verdomede mede ghepijnighet werden ¶ Die yerste pine is want si die tijt der gracien verloren hebben en*de* dat ewighe leuen hebben versmaet en*de* hem seluen mit willen ouermits een wenich tijtlijcker genoechten verdoemt hebben en*de* hem seluen onder die helsche honden gheset hebbe*n*. en*de* daer ewelick af ghepinighet te worden ¶ Hier omme zijn si op hem seluen alsoe quaet dat si hem seluen te stucken biten mit crabben mit stoten mit slaen en*de* mit menigerhande mistroesticheyt dye si hem seluen aen doen. Wa*n*t si zijn vol bitterheyt en*de* verkeertheyt des herten. Si zijn op hem seluen alsoe quaet ghelikerwijs oftet rasende honde waeren. Want si zijn selue een sake hoerre pijne*n* en*de* hoerre ewigher verdoemenissen

¶ Bi desen sielen staen die wrede duuels en*de* bespottense mit smeliken schempeliken woerden. Dit zijn die woerde*n* O du schone siele o du edel siele hoe scone heeft di god ghescapen en*de* ghemaect en*de* hoe lelick bistu ghewordе*n* ouermits dijn sunden. du biste op di seluen alsoe hatich dattu di selue*n* pinigheste. wij en behoeuen di niet te pinighe*n* du spaerste onsen arbeyt ¶ Dit segghe*n* die wrede

bose duuels tot schempe en*de* laster der ellendigher verdoemder sielen Mer nochtans en pinighen si die sielen te min niet als hier voer gheschreue*n* is.

¶ Die gloriose apostel sinte Matheus seyt. Die tijt der penitencien hebben is versuymt. en*de* die daghen der beteringhe van zunden die zijn voerbij gegaen en*de* die gloriose tijt en zal hem nummermeer weder ghegeuen werden. Want doe hi hem ghegeuen was doe versmaden si hem en*de* en woudens niet hebben ¶ Och of die verdoemde sielen nu die tijt hadden dye si versuymt en*de* verloren hebben ouermits die ydele glorie desser werelt en*de* overmits horen stinckenden zunde*n* en*de* ouermits een wenich vleyschelijcker ghenoechten die si nummermeer en moghe*n* weder crighen ¶ Ia mochte een verdoemde siel die tijt weder crijghen alle die penitencie die die gheheele werelt in heuet en*de* die alle die menschen doen moghe*n* dat zoude si gheerne doen en*de* dat zoude hoer lichte duncke*n* toe zijn Mer dat is te late. daer en baet gheen carmen noch claghen noch daer en baetet gheen iamerlick bidden Want het is al omme niet dat si bidde*n*. Iae mochte*n* si enen dach ofte een vuer hebbe*n* daer si barmherticheyt in mochten verdienen. als wi moghen zoe langhe als wi leue*n* wat gruweliker exempel zouden si ons gheue*n*. Het en waer gheen wonder. zij en zouden menighen mensche vut den sinne brenghe*n* ouermits haer iamerlike misbaer dat si hebben zouden omme te vercrighen enighe ghenade ofte verghiffenisse ¶ Och wat sal die mensce segghen die niet alleen die tijt en verliest alse die ghene die slapen. mer oec mit menighen groten zunden alle zijn daghen boeselick en*de* onnuttelick toe brenct

¶ Wat staet van aldustaenighen me*n*schen ghescreue*n*. O vermaledide creaturen ist niet ghenoch dat ghi die tijt dijnre penitencien qualijcken toe brenghet. ghi en moet oeck andere menschen van penitencien en*de* doechdelicke werke*n* trecken. laet di ghenoeghen mit dijne boesheyt en*de* quaetheyt en*de* en brenghet doch gheen ander simpele goede mensche*n* tot boesheyt noch oeck tot zunden

Wilstu di zeluen verdoemen soe en brenghe niemant meer totter ewiger verdomenissen. laet dij mit dijnre quaetheyt ghenoeghen ¶ Hier omme o wtuercoren mensche ouerlegghet in dijne herte nu te voren also lange alstu die tijt heueste die du nu alle daghen qijt gaetste want voerwaer onder alle dinghen deser boser werlt en is niet costelijcker en*de* niet duerbaerre noch oeck niet beter da*n* die tijt want ouermits desen wercken die wi in dese teghenwoerdighe tijt doen sullen wi ewelick gheloent werden ¶ Is dat sake dat wi goede wercke*n* doen ende ons leuen eynden in doechde*n* soe sullen wi gheloent werden mit onsprekeliker blijscappen en*de* ghenoechte*n*. Mer ist dat sake dat wij quade werke*n* doen soe sullen wi gheloent werde*n* mitter ewigher pinen der hellen.

¶ Mer och leider menich mensche en achtet nu niet snoder noch onweerder dan die tijt. Want men doet menighe grote sunde. niet alleen omme die ghenoechte mer omme die tijt daer mede te verdriuen. Si seggen laet ons dit ofte dat bedriue*n* op dat wi ons tijt daer mede vergheten moghen want het is goede tijt cortinghe. Aldustanighe mensce*n* ist van node dat si aen sien den heylighe*n* apostel gods sinte paulus en*de* horen dat hi seyt in zijn epistel totten hebreen daer aldus ghescreuen staet. Wi en moghe*n* gode nummermeer voldancken dat hij ons aldus langhe tijt verleent heeft onse zunden te beteren. en*de* laet ons leuen op dat wijse beteren moghen ¶ Och besiet hoe menighen mensce dat god heuet ghedodet die versmoert zijn in hore*n* stinckenden zunden en*de* ewelick verdoemet zijn. Waer omme moghen wij al dus dwaesselick seggen dat wi niet en weten waer moede dat wi dese tijt toe brenghen zulle*n*. Moghen wi gode niet wel dancken dat hij ons aldus langhe spaert en*de* tijt gheuet onse zunden te beteren. Sijn wi niet alsoe zundich als menighe die god in sinen zunden heeft late*n* smoren. Iae ick hebbe anxte dat wi dicwijl veel zundigher zijn en*de* nochtans is hi ons ghenadich en*de* spaert ons en*de* gheuet ons langhe tijt onse zunden te beteren. Mer o wee den ghenen die horen tijt toe brenghen ouermits ydelheyt en*de* quaetheyt. het waer hem beter dat zij niet gheboren en waren. Want ho wenich dat si dese tijt der verdiensten achten si moeten nochtans daer reden van gheuen voerden strenghe*n* ordel gods. Och wat zullen si seggen die hore*n* tijt o*n*nuttelik en*de* qualick toe gebracht hebbe*n*.

Och wat strengher ordel zullen ontfanghen te ionxten daghe vande*n* rechtueerdighen richter

§ wat groter pine dattet den verdoemeden sielen wesen sal dat aensicht godes nummermeer in vroude*n* te sien.

Men sal hier voert weten en*de* verstae*n* die anderde pine der verdoemder sielen en*de* des duuels. Welcke is dese dat si dat anschijn xpristi nu*m*mermeer en moghen aenschouwen. En*de* dit is hem die alre meeste pijn. Iae si zullen dat aensichte gods te ionxten daghe aenschouwen Als die strenghe richter sentencie sal gheuen ouer de ghebenedide en*de* ouer die vermaledide. Mer o wee des schouwens Want dat zal hem wesen tot haer ewighe verdoemenisse. Mer het sal den ghebenediden die alre meeste vroude en*de* blijscappe wesen dat genoechlike aensichte xpristi ihesu aen te sien in ontsprekeliker vrouden en*de* blijscappen. en*de* daer omme salt den vermalediden dye alre meeste pine wesen aen te schouwe*n*

Als hi tot hem spreken sal. Discedite a me maledicti in ignem eternam. dat is te seggen. Gaet van mi ghi vermaledide in dat ewighe vuer dat den duuel en*de* sinen ghesellen bereyt is van aenbeginne der werelt. Ghelikerwijs als geschreuen staet in dat heylighe euangelio Die verdoemde sullen confuus en*de* bescaemt staen voer dat aensicht ons heren ihesu xpristi. Si en sullen niet een woert weten te antwoerden voerden richtstoel. Mer zij sullen verordelt worden totter ewigher verdoemenissen ¶ Hier af so sprect die heylighe apostel sinte paulus seggende aldus. Hoer vroude sal worden verwandelt in droefenisse en*de* die glorie sal ghemenghet wesen mit ontspreekelike bitterheyt. Want zy moete*n* ewelick en*de* altoes in allen pinen bliuen ende nummermeer en sullen zij sonder pijne weze*n* noch nummermeer en sal hoer pine vermindert wesen. en*de* dat aensichte godes en sullen si nummermeer in vrouden noch in blijscappen aenschouwen. Want al is dat sake dat de verdoemde onsen here ten ordel zullen sien. si en zullen nochtans zijn godheyt niet sien. Si en sulle*n* die godheyt des vaders niet sie*n* moghen noch die godheyt des heylighe*n* gheestes Mer si sullen alleen aenschouwen den soen godes die dat menschelijke geslachte verlost heuet mit een ontellick gheselscap der heylighen en*de* der engelen. ghelikerwijs als een almachtich god en*de* een richter ouer die leuendighen en*de* doden ¶ Die sentencie en*de* dat ordele dat die verdoemde van hem hore*n* sullen sal soe wreet wesen dat gheen mensce dat bedencken en mach hoe strenge dattet den verdoemden sal wesen te horen. ¶ En*de* die sentencie die hy sine*n* vutuercoren vrenden toe spreken sal die sal alsoe ghenoechlijcke zoete wesen sinen wtuercoren vrienden te horen dat geen mensche en soude die vroude en*de* die blijscappen moghen bedencken.

§ Die verdoemde moeten ten oerdel comen teghens horen wille

ITem het sal den verdoemden soe groete pine wesen dat si ten ordel comen moeten en*de* dat strenghe aensicht gods beschouwen in also groter wreetheyt dat si lieuer inder hellen bliuen solden en*de* mitten duuelen ommegaen dan si ten ordel comen moeten en*de* dat strenghe aensichte ons heren ihesu xpristi anschouwen moeten in alsoe grote wreetheyt en*de* verueernisse. Mer dat en baet hem niet. si moeten daer comen en*de* ontfanghen loen nae horen wercken. Op dat si verscheyden werde*n* van alle wtuercoren heylighen. En*de* op dat zij sien dat verueerlicke strenghe aensicht ihesu xpristi tot hoer ewighe verdoemenisse.

¶ Nu mocht yemant vraeghen waer omme dat die verdoemde sielen ten oerdel moeten comen en*de* wiese daer toe sal dwinghen. want die duuele*n* sullen dat ordel wel soe seer onturuchten als dye verdoemde menschen. ¶ Hier op is te

antworde*n*. Die duuel en salse daer niet toe dwinghen Want hi moet teghen sinen danck oeck ten ordel comen. Mer god die heere ihesus xpristus salse daer brenghen ouermits zijn strenghe rechtueerdicheyt Want god mach die duuelen dwinghen ten ordel te comen.

¶ Och lieue mensche laet v dit ter herten gaen. en*de* hebbet ontfermhertichеyt mit v zeluen en*de* doet doechdelijcke werken alsoe langhe als du hier die tijt hebste Want die tijt wordt di haest ondergaen. die doot is snel en*de* comt alte hantes Iae huden ghezont morghen doot. Ofte nu ghezont binne*n* een vre doot

Ghedenket sonde opholdinghe dattu nu verdienen mogheste alzoe langhe alstu leueste. en*de* daestu ouermits dijn verdienste ewelick ansien mogheste dat genoechlijcke aenschijn gods daer hem alle die heylighe engele*n* in verblijden daer hem alle dat hemelsche heer in vervrouwet. En wilt vmmer niet traech weze*n* dit costelijcke pant te verdienen mer vlitich en*de* neerstich bereyt v daer toe dattu dat mogheste besitten in ontsprekeliker blijscappen en*de* ghenoechten. op datstu mitten duuel en*de* mit allen quaden menschen niet bescaemt en staet voer dat ordel godes

¶ Men leest een exempel van ene*n* zundigen ridder die alle zijn leuen quaet gedaen hadde en*de* nochtans ouermits drie woerden behouden bleef.

§ Exempel

HEt was een ridder een zeer zundich mensche die plach te steken te iaghen en*de* mit alrehande ydelheyden bracht hy zijn leuen toe in groten onreynen zunde*n*. Hi plach oeck altoes te strijden en*de* te vechten en*de* nummermeer so en was zijn herte te vrede*n* mer altoes was hi becummert mit aldustanighe ydel genoechte ¶ Het ghesciede op een tijt d*at* hi te stride ghetoghen was omme daer teghen zijn viande*n* te vechten. En*de* inde*n* stride is hi doot ghebleue*n*. Mer doe hij sterf waren dit sine laetste woerden. Here ontferme di mijnre. En*de* in zijnre doot waert een bezeten mensche va*n* den duuel verlost. En*de* doe die duuel de*n* zeluen mensche een wijle daer nae wredelicker quellede dan hi te voren hadde ghedaen vraghede he*m* die priester waer omme dat hi dat dede. ¶ Die duuel seyde en*de* sprack. Onzer was zeer veel vergadert daer deze ridder doot gheslaghen waert die ons leyder ontgaen is ouermits sine*n* clappen en*de* snateren ende want wi dien groten schade gehat hebben daer omme coele ick mine bosen fellen moet in dit vat dat mi ghegeuen is. ofte ick zoude verwoede*n* in mijnre boesheyt. ¶ Die priester vraghede den duuel welcke die woerde waren die desse ridder gheseyt hadde Die duuel sprack en*de* seyde. Ick weetse wel mer si zijn also machtich dat icse geen macht en hebbe te segghen. mer gaet daer die ridder doot bleef en*de* men sal v die woerde segghen. ¶ Die priester ghenck hen om

die rechte waerheyt te vernemen ghelijkerwijs als hem die duuel gheseyt hadde. Hi quam op die stede daer dese ridder doot ghebleuen was. en*de* vraghede den ghenen die daer bi hadden geweest wat des ridders laetste woerden waeren doe hi doot bleef. ¶ Si antwoorden den priester en*de* seyden. Doe die ridder doot bleef doe was hi alsoe seer gheslaeghen en*de* ghewont dat hi nauwelic een woert en conde ghespreken. Mer doe sine siele vanden lichaem scheyden soude sprack hi dese drye woerden daer wij dat alle hoerden

§ Here ontfermet dij mijnre. En*de* doe hi dit gheseyt hadde so gaf hy sinen geest. en*de* wi en hoerden niet dat hi enighe worden meer sprac

¶ Doe die priester dit hoerde danckede hi gode van zijne groter ontfermhertigheyt die hi in alsoe danighen zundigen mensche bewesen hadde.

§ O wat schoenre costeliker exempel is dit teghens die ghene de in mistroest comen ouermits inblasinghe des quaeden duuels. en*de* menen dat haer zunden alsoe groet zijn datse hem god nummermeer vergheuen en mach. ghelikerwijs als hier voer gheseyt is ¶ Och nemet dese reden niet voer noch en bliuet in gene mistroeste Want heeft god hem ontfermt ouer aldustanighen zundighen mensce die niet meer dan drie woerden in sinen laetsten eynde en sprack. Here ontferme di mijnre. Sonder twiuel als de sundighe menscen genaede van hem begheren hi en laet niemant onghetroest Mer den zunder is hi altoes genadich en*de* goedertieren als si op hem ghenade en*de* barmhertigheyt begheren

§ Nu salmen voert mercken dat dye duuel den siecken mensce altoes becoert in mistroeste op dat hi die ontfermhertigheyt gods niet begheren en sal. ende op dat hi in sinen zunden verherdet en*de* versteuighet mach bliuen. En*de* dit is de alre meeste sake daer die menschen om me verdoemt Want god en vergheuet dese sunde nummermeer.

§ Hier af leestmen een verueerlic gruwelick exempel.

Exempel.

IN enen dorpe bi colen geheten freggenne daer wonde een wijf dye plach te woeckeren omme groet ghoet en*de* ghelt bi een te gaderen. haer hert d*at* was alsoe ghierich dat hoer dochte dat si nummermeer gheldes ghenoch potten noch bi een gaderen en mochte

¶ Die priester hoer biechtuader sraffedese dinckende menichwerf omme dese sunde en*de* side si moste dese sunde laten of si en mochte nummermeer by gode comen Want mit onrechtuueerdigen goede en machmen nummermeer te hemel comen ofte men moet dat yerst weder omme gheuen. ¶ Dit onderwees hoer die priester dick ende menichwerf mit zoeteliken en*de* sachteliken woerden. en*de* somwilen mit strenghen en*de* herden woerden ¶ Si en achte des niet mer nochtans ghelouede si hem dick dat zij

dese zunde beteren soude. Mer si en dede des niet si bleef in die lelike zunde

Ten laetsten sterf si in dese zunde. En*de* men leyde dat lichaem op de eerde ende op dat stroe. ¶ Wat ghesciede doe si aldus op die eerde lach quam die duuel in dit dode lichaem en*de* roerde hoer hande en*de* armen ghelikerwijs ofte si ghelt ghetellet hadde dat alle dat volck was verueert die dit aensaghen. Si seyden teghen malcanderen. en is dit wijf niet doot hoe mach dit wesen si laet ofte zij noch leefde. laet ons vmmer wel besien of si oeck doot is. Ende alte hantes saghen si dattet des duuels feest was.

§ Si seynden haesteliken omme den priester op dat hi sien solde dat wonderlike teyken en*de* mirakel. Die priester die quam en*de* sach dattet wijf aldus lach ende scudde die hande en*de* die armen. Hij bezwoer den duuel dat hi dat lichaeme mit vreden lyete. Wanneer die priester dese woerden sprack. zoe liet die duuel dat wijf stille liggen. mer als die priester niet en las die bezweringhe zoe scudde die duuel weder om des wijues handen als hi te voren ghedaen hadde

§ Die priester nam wat aren va*n* gerste en*de* stacse den doden wiue inden mo*n*t Daer beet si neerstelick in en*de* cnaudense alsoe cleyn ghelijckerwijs of si noch geleuet hadde. ¶ Ten laetsten nam hij die stole en*de* dedese den doden wiue omden hals en*de* seyde aldus. Ick bezweer di o du duuel biden name ons here*n* ihesu xpristi datstu aflaten zulste dit lichaeme te quellen.

§ Alte hantes doe die priester dit ghedaen hadde liet de duuel dat lichaem stille ligghen. Mer doe die priester weder omme te huus ghegaen was quam die duuel weder ende nam dat dode lichaem daer zijt alte maele saghen en*de* werpet doer dat huus en*de* teghe*n* die balcken alsoe onghenadelick en*de* onsachtelick dat alle dat ghebeente va*n* een viel en*de* te broken waert vanden duuel.

¶ Dat volck was zeer beanxtet ende verueert en*de* liepen van grote verueernisse vten huse. ¶ Des anderen daghes quamen zij weder omme te besien hoet mitten wiue was. Si vonden dat ghebeente alle dat huus doer verstroyt en*de* te broken. Doe dochten si dat die siele verdoemet was. Want si wisten wel dat si alle hoer leuen ghyerich en*de* vrack gheweest hadde ende dat si den armen luden hoer goet mit woeckeren en*de* myt onrechte af ghecreghen hadde

§ Daer omme namen si dat ghebeente en*de* groeuent op dat velt onder die beesten Want dat vermaledide licham en was niet weerdich opten kerckhof toe ligghen. ¶ O lieue mensche laet v dit een leere weezen en*de* en wilt vmmer in v boesheyt niet verstenen noch verherde*n*. op datstu niet en comeste te wone*n* mitten bosen duuelen daer dit onsalijghe en*de* vermaledide wijf ewelick en*de* vmmermere moet mede wonen en*de* iamerlick moet ghepinighet werden sonder troestinge ofte sonder enighe ghenaede ende ontfermherticheyt

§ Een exempel van enen ridder die soe anxtelike ende lelicke zwoer. dat hem dye duuel opuoerden mit lijf ende mit siele in die helle. ende hoe zijn darmen bouen int huus aen die latten bleuen hanghen

Exempel.

BI zoest dat een stadt is int stichte van colen woende een ridder die themo ghenoemt was. Dese was alsoe seer totten dobbel spele gheneyget dat hi dach noch nacht rusten en mochte ouermits die grote ghenoechte die hij int dobbelen ghesetten hadde. ¶ Altoes droech hi mit hem den sack mitten penninghen ende den budel mitten dobbelstenen omme altoes bereyt te wesen to desen quaden spele. ¶ Hi plach te zweren bijden wonden godes ende by al die martelije die god omme des menschen wille gheleden heuet. Hi plach oeck alsulken voerspoet te hebben dat niemant tegen hem mit dobbelen en mochte winnen. of seer wenich ¶ Wat ghesciede god die heer verheuget die boesheyt wel een wile tijdes mer als hi siet dat hem die mensche niet beteren en wil soe plaecht hi hem ten laetsten mit die ewige verdoemenisse ¶ Want god heeft ghesien dat hem dese ridder niet en beterde daer omme heuet hi een wonderlick dinck laten ghescien Het is eens gheboert dat dese man in sinen huse sat ende hadde gheerne teghens yemant ghedobbelt mer hi en conde niemant crighen die teghen hem dobbelen wolde. Daer omme waert hi quaet op hezzeluen om dat hi niemant en conde crijghen die mit hem dobbelde. Hi zwoer bi gods darmen bi gods martelije ende bi alle zijn passie ende pine ende seyde

Ick wolde dat ick mitten duuel spelen mochte op dat ick yemant mochte crijghen die teghen mi speelde ¶ Alte hantes doe hi dit gheseyt hadde. quam op hem die wrake godes Ende siet die duuel quam tot hem mit enen groten sack vol gledes ende scudde dat op des ridders tafel. Die duuel was ghestelt als een ionghelink ende die ridder en wiste niet dattet die duuel was Ende die duuel sprack totten ridder ende seyde. Ick hebbe veel van di horen seggen hoe constich dattu van dobbelen biste. ende daer omme bin ick totti ghecomen omme teghens di te dobbelen Want ick en hebben nye minen meister in engigher boeuerijen gheuonden Die ridder seyde. laet ons een canse teghen malcanderen werpen ende besoecken malcanderen. Die duuel seyde hi woudet doen ¶ Het gheschiede doe si teghens malcanderen speelden dat de duuel den ridder zijn ghelt mit groten hoven af wan ende die ridder en conde niet ofte seer wenigh vanden duuel ghewinnen daar omme was die ridder seer tornich ende quaet op hem seluen ende seyde.

Ten waar sake dat de duuel hier mede menghende du en mochste mi dit ghelt niet afwinnen ¶ Het was op ene groten heylighen dach doe si speelde ende si speelden teghens malcanderen alle den nacht tot die dach begonde op te gaen.

Doe seyde die duuel totten ridder. Die dach comt en*de* men sal te hantes die metten beginnen te singhen daer om laet ons af laten van dezen spele. ende laet ons te kercken gaen en*de* dienen gode

§ Doe die duuel dit gheseyt hadde a*n*twoerde die ridder en*de* sprack tot den duuel. Ick en wil gode niet dienen omme dat hi mi aldus mijn goet laet verliez*en*. met ick wil lieuer den duuel diene*n* ende besien of hi mi eenighe auontuer gheuen wil. Nu siet een wonderlick dinck dat doe gheschiede ouermits dye rechte sentencie des almachtighen godes

Doe dit ridder dit gheseyt hadde sprac die duuel tot hem en*de* verwandelde sine ghedaentenisse des ionghelinx in een gedaentenisse des alre voesten duuels En*de* mit enen verueerliken ghesichte seide hi totten ridder.

§ O du vermaledijde creatuer wilstu gode niet dienen so dienestu den duuel vander hellen. Com en*de* ontfanghet v loen vanden gheenen die ghi ghedient hebbet. ¶ Alte hantes doe die duuel dit gheseyt hadde nam hi den ridder en*de* voerden hem bouen te*n* huse vut en*de* toech hem doer dat dack alsoe onghenadelick dat zijn darmen aen die latten bleuen hanghen. En*de* brochte he*m* alsoe mit lijf en*de* mit siel int afgront der hellen. Te voren begeerde hi mitten duuel te spelen. doe speelden die duuel een iamerlick spel mit zijnre sielen.

§ Des morghens en wiste dat huus ghesinde niet waer hoer here ghebleue*n* was Si sochten hem mer si en conde*n*s niet vinden. ¶ Ten laetse*n* vonden si dat sine darme*n* inden huyse aen die latten henck. Doe worden si zeer beanxtet en*de* verstonde*n* dat het ouermits mirakel en*de* overmits de rechtueerdicheyt gods gheschiet was.

¶ Nu machme*n* vraghen waer comme die duuel de*n* ridder seide dat hi gode dienen soude. Dat dede hi op dat sine verdoemenisse te meerre wesen soude wa*n*t hi wist wel dat hi gode in alsulcke*n* vloeken en*de* sweren niet en soude willen dyenen Mer de*n* duuel sinen meister die hy toe hoerde.

Ghi en sullen neet wanhoopen; Ic en heb ghiene victorie;

§ Dat goede ingheuen des engels teghen die temtatie des duuels En*de* hoe die engel den siecken mensche inbrenget dat hi betrouwen sal in die ontfermhertichеyt godes

*G*Hij menschen merket hier dat goede ingheuen des heilighen engels teghe*n* die disperacie ende die becoringhe des duuels Als die duuel den siecken mensche alsoe veer brenghet ouermidts sine quade becoringhe dat hi dencket. Siet mijn zunden zijn alsoe groet dat ick nu*m*mermeer genade van minen zunde*n* vercrighen en mach. Dan comt die enghel godes en*de* troest den siecken mensce seggende aldus ¶ O mensche waer om wanhoepet ghi. Al waert datstu alle die moerden. dieften. en*de* dootslaghe*n* gedaen hadt als dropelen waters en*de* zandes inder zee. Iae al haddestu alle dye zunden der werlt ghedaen en*de* nochta*n*s niet ghebiecht en hadt ouermits die te*m*ptacie des duuels en*de* dat ghy alsoe cranc waert dat ghijse niet biechten mochste daer omme en sult ghi nochtans nyet wanhopen. Mer ghy sult dencken. O barmhertighe god ontfermt v mijnre. en*de* wilt my vergheuen dat ick aldus verherdet hebbe gheweest en*de* mijn sunden niet en hebbe willen biechten. lieue here weest mi barmhertich Want mocht ick spreken ick woude nu gheerne mijn zunden biechten en*de* het is mi bitterlicke leet dat mi die duuel aldus veer heeft gebracht dat ick aldus mistroestich hebbe gheweest. Als een mensce aldustanige*n* opset heuet iae hoe grote sunden dat hi tegen gode ghedaen heuet god sal nochtans zijnre ontfermen en*de* nemen hem te ghenaden ¶ Want dauid seyt inden psalter. Cor contritum et humiliatum deus non despicies Dat is te segghen. Een berouwich en*de* een oetmoedich herte en sal god niet versmaden.

§ Ezechiel die prophete seyt oec. In wat vre dat die mensce zuchtet voer zijn sunden zoe zal hy behouden bliuen. ¶ Sinte Bernardus seyt Meerre is godes goedertierenheyt dan enighe boesheyt

§ Sinte Augustinus seyt Onse lieue here mach meer ontfermen dan een me*n*sce zundighen mach Iae al wist een me*n*sche te voren dat hi verdoemt zoude zijn. nochtans soe en zal hy niet wanhopen mer altoes betrouwende zijn in die ontfermhertichеyt godes Want ouermits volcomen gheloue en*de* vaste betrouwen machmen god zijn hemelrijcke afdwinghen. ¶ Hier af staet gescreuen Dat Iudas veel meer zundichde omme dat hi in wanhope viel en*de* verhenck hem seluen. dan dat hi xpristum verraden ende vercoft hadde Want al hadde hi xpristu*m* vercoft nochtans hadde hi van gode genade begheert. god en soude hem zijne milde ontfermhertichеyt niet gheweyghert hebben

*H*Ier beghint die glorie en*de* die blijscap die den menscen van gode gegeuen sal werden als si in xpristo betrouwe*n* en*de* begheren barmhertichеyt. En*de* vallen niet in mistroeste En*de* noch ock die glorie der gerechtigher die rechtueedich gheleeft ende gheweest hebbe*n*

DIe gherechtighe en*de* die milde me*n*schen die hoer comenschappe en*de* hoer ambachten mit gherechticheyt gedaen hebben. En*de* alle die gheue die gyericheit gheschuwet hebben en*de* gheen onrechtueerdich goet onder hem gewonnen en hebben of geen onrechtueerdich goet onder gehouden en hebben. Wa*n*t die onrechtueerdich goet onder hem heuet en*de* weet dattet onrechtueerdich is. en*de* en wil dat nochtans niet weder gheuen. Ick segge di voerwaer dat hi dat schone rijke der hemelen nummermeer besitte*n* en mach en*de* de glorie des hemels en sal hem nummermeer ghegeue*n* werden. Want sinte Iheronimus seyt.

Ons lieue here ihesus xpristus en siet niet aen die cleynheyt ofte die groetheyden der dinghen en*de* des goedes Mer hi siet aen die wille. ¶ Die oeck hoer comenschappe en*de* hoer ambochten gedaen hebben niet omme dat goet te vergaderen als die vracke gyerige mensce*n* doen Mer allene omme hoer nootdruft daer af te nemen en*de* gode daer af te diene*n* en*de* den armen willichlicke daer af mede te deylen ¶ Alle die ghene die den arme*n* mede van horen goede ghedeylt hebben ende omme godes wille van horen goede den armen ghegeuen hebben daer si dat hemelrijcke mede teghens god hebben ghecoft. ¶ Dese ende deser ghelijken hebben alte samen alsoe onsprekelike glorie en*de* grote blijscap dat gheen to*n*ghe dat wtspreken en mach. Daer af staet ghescreuen. Die rechtueerdige sullen onbescaemt staen. en*de* hoer hoefden sullen si op heffen in dat aensichte des leuendighen godes ¶ Hier af staet in dat heylighe euangelio ghescreeuen.

Beati misericordes quonia*m* ipsoruzelt reguam celorum.Dat si te segghe*n* Salich zijn die barmhertighe want dat ryijke der hemelen is hoer eyghen. Saligh zijn die rechtueerdighen en*de* die ghoeder tieren die de armen mede ghedeylt hebben want dan aensichte godes sullen zy daer voer ontfanghen. Sij en hebben dat gelt en*de* dat goet niet verloren mer si hebben daer dusentfout meer loen voer ontfanghen. Want si goede rekenscap gheden hebben daer omme zulle*n* si grotelick begauet en*de* gheloent werden

¶ Dese moghen van gode begheren wat si wille*n* en*de* ten sal hem nummermere gheweyghert worden. Hoer blijscap en*de* ghenoechte moet altoes duerachtich bliuen. Si sullen erfghenamen zijn des hemelrijckes en*de* die engele*n* verblide*n* hem daer in. Sij en hebbe*n* dat eertsche goet

niet ghedient mer dat eertsce goet heuet hem ghedient in haer nootdrufte.

Si en hebbe*n* die scatten noch die rijdommen der werlt niet ghesocht noch zy en hebben hoer goet in zunden ofte in idelheyt niet toe ghebrocht. noch in houerdijen ofte in costelijcke clederen noch in cierheyt of in hoecheyt noch in leckerlic te eten ofte te drincken. Mer alle dat ghene dat si ontberen mochten hebben si den armen midelick mede ghegeuen en*de* omme de*n* naem xpristi ihesu in gods ere ghedeylt na alle hoer vermoghen.

En*de* daer omme sulle*n* si besitten dat ewighe loen mit gode en*de* sinen heylighen in onsprekelicker blijscappen.

§ Want ons lieue here ihesus xpristi. sprect selue int euangelio segghende aldus Voerwaer voerwaer segghe ick v Alle dat ghi een van desen minsten ghedaen hebbet dat hebbet ghi mi ghedaen.

§ Die heylighe man sinte. Ambrosius seyt aldus. Ontfanct den armen en*de* weest hem behulpelick en*de* hi sal v verenighen mit xpristo ihesu en*de* sal di brenghe*n* in die ewighe tabernakel.

§ Hier af seyt Isidorus Het is waer alle zunden werden afghenomen ende vuytghedaen ouermits die wercken der ontfermhertic heyt ist sake dat hem dye ghene voer zunden wachtet die de werken der ontfermhericheyt doet

¶ Och hoe salich is die ghene die zijn herte niet rustet op dat eertsche goet en*de* die mildelick den armen mede deylt na sinen vermoghen. Want wat baet rijcdomme wat baten costelijcke gewelen Wat baen costelijcke schatten alsmen daer af scheyden moet

§ Ist niet ghenoechlick dat een man zijn bedde slecht en*de* euen maeckt als hi daer selue op slape*n* wil. Och het is noch veel ghenochlijcker dat een mensche den wech bereydet en*de* die toepaden claer maket daer hy in wanderen en*de* reysen moet

§ O alre liefts mensche en wil doch v herte niet setten op verganclick goet. dat niet langhe dueren en mach. Mer vercrighet en*de* verweruet dat hemelsche goet dat ewelic dueren sal. en*de* dat nummermeer eynde hebben en sal. Want al is dat saeke dat ghy rijck van eertschen goede zijt dat en hebbet ghy van v selue*n* niet. mer die almachtighe god verleent v dat op dat ghi den armen daer mede af deylen sult en*de* maeken alsoe een stede by hem ewelick te wone*n*. Wee die ghene die rijck van goede is en*de* den armen daer niet mede af en deylt nae alle zijne*n* vermoghen.

§ Sint Augustinus seyt. O mensche verdient die wile dat ghy leuet. wa*n*t naeder doot en moghet ghy niet verdienen. En*de* al ist datstu lieue vrienden achter laetste nochtans en dorst u daer niet op betrouwen noch v siele daer op laten staen. want och laci si zullen dijnre vergheten en*de* op dijn siel en sullen si niet achten. want wanneer si dijn goet hebben soe en vraghen si na der sielen niet. daer om maket also dye wile datstu leueste dattu dijnre vrende*n* troest of hulpe nae dine*n* doot niet en be-

houwes. ¶ O wat soeter woert spreckt sinte Gregorius en*de* vermaent alle me*n*schen seggende aldus En weest vmmer niet traech den armen te gheeuen dijne aelmissen Want al gheuestu dat de*n* ghenen die inder eerden zijn nochtans ontfanctet die ghene die inden hemel is d*at* is ons lieue here ihesus xpristus ontfanghet die aelmissen diemen omme godswille gheuet ¶ Die heylighe man sinte Iheronimus seyt. Mit aelmissen te gheuen omme godes wille moetstu dijne schult betalen. ¶ En*de* ist sake dat die mensche gheene machte en heuet omme godes wille aelmissen te gheuen. soe en is god van hem niet begerende. Want waert zake dat hi die machte hadde hij zoude gheerne aelmissen gheuen

Ghelijckerwijs als sinte Iohan guldemont seyt. Soe begeert ons here spristus ihesus meer een ontfermhertich en*de* een goetwillich herte dan groet scat va*n* gelde en*de* goede ¶ Men leest inde*n* heylighen euangelio Datter was een arme weduw en*de* offerte gode onsen here twe coperen penninghen nochtans waren des arme wijfkens twee snode penninghen gode bequaemer dan ander rijcke luden die gode grote costelicke gaue*n* offerden Want al en was hoer gaue niet groet dat ontbrack hoer aen hoer machte nochtans was die gonste hoerre herten groet.

¶ Hoe dat hemelrijcke ghegeue*n* wordet alle den ghenen die dat beghere*n*

NV zal die mensche voert weten ende verstaen dattet rijke der hemelen ghegeuen ende bereyt is alle*n* vutuercoren vrienden gods Ende het wordet oeck ghegeuen allen zundighen misdadighen menschen. Alsoe veer als zy hoer zundige leuven beteren ende doen menitencite mit waerachtighe*n* berouw teghen die zunden. ¶ Want ons here ihesus xpristus seyt zelue in sinen heylighen euangelio. Voerwaer segge ick v veel meerre blijschap en*de* vroude is inden ewighen leuen als daer een zundich me*n*sche bekeert wort van sinen zundighen leuen en*de* doet penitencie. dan van tyen rechtueerdighe menschen.

¶ Dat dit waer is ende datment vol comelick gheloven mach. bewijst onse ghezontmaeker ihesu xpristus aen sinte Peter als ghy inder figuren sien moget Sinte peter hadde onsen heren ihesum xpristum sinen meyster driewerf verzaeket en*de* gheloechtent. nochtans doe hy penitencie ghedaen hadde en*de* sine zunden hem leet waren en*de* daer ommer bitterlijke trane*n* schreyede. maecte hem god een sloteldragher des ewighen leuens ende gaf hem die machte alle die zunden der werlt te vergheuen.

¶ Ten anderen male soe moghestu dit mercken en*de* volcomelick ghelove*n* dat god den zunder zijn hemelrijcke bereyt ende ghegeuen heeft by maria magdalena die haer zunden vergheue*n* worden Maria magdalena was een openbaer zundersche. Mer ouermidts berouwe

haerre zunden zoe waert hoer alle hoer misdaet vergheuen ghelijckerwijs ghy inder figuren sien moghet

§ Ten derden male soe heeft dit ons here ihesus xpristus bewesen ande*n* mordenaer die hem henckt ter rechter hand. Dese moerdenaer en hadde zijn leef daghe gheen goet noch doechde ghedaen. Nochtans creech hy die ontfermhertigheyt gods in sinen eynde. Hi sprack to onsen here doe hi aen de galghe des cruces henck en*de* seyden> ¶ Ghedenck mijne here alstu comste in dijn rijcke

O mijn lieue vrienden nu mercket dat soete antwoert dat onse here tot he*m* seyde. Voerwaer huden zalt u mit mu wesen inden paradise. Hi en seyde niet du bist een zundich mensche. du en hoerste mi niet toe. mer doe die moerdernaer genade ende bermhericheyt begheerde so was die bermhericheyt godes alte ha*n*tes bereyt. Iaa hoe zundich dat een me*n*sche is alsoe gheringhe als hi tot berouwe comt en*de* hem zijn sunden leet zijn so ist ommoghelic dat hem god sine bermherticheyt weygheren soude. Daer omme laet ons mit alre begheerten soeken die milde ontfermherigheyt godes

Want hi en laet doch niemant onghetroest mer altoes is hi bereyt omme de*n* zunder tot ghenaden te ontfanghen

¶ Van die grote liefte die god tot alle*n* sundighen menschen heuet en*de* hoe blidelick dat hi den sundighen mensche tot ghenaden ontfanghet

DAt God den sunder lief heuet bewijst hi aen sinte pauwels. alsmen inder figuren sien mach. Doe sinte paulus noch onghelouich was. doe hyete hi saulus en*de* was die alre sterckste en*de* wredeste veruolgher op dat kerstenbloet die onder alle den iode*n* was Mer ons lieue here berispede hem en*de* straffede hem in zijnre boesheyt. En*de* alte hantes beke*n*de hi dat hi quaet ghedaen hadde en*de* gaf hem seluen sculdich en*de* beterdt zijn quade leuen. en*de* is gheworden een fundament der heyligher kercken ende een spieghel alder doechden

§ Heeft god den zunder alsoe lief dat hi van een veruolgher der heyligher kelken ghemaect heuet een fundament der heyligher kercken. waer omme en souden wi dan niet volcomelick betrouwe*n* in die ontfermhertigheyt godes en*de* stantachtich bliuen in dat heylighe gheloue O lieue mensche en laet di vanden boze*n* duuel vander hellen niet soe veer brenge*n* datstu in onghelouen valleste ¶ Want onse lieue here ihesus xpristus sprect selue in sinen heylighen euangelio seggende aldus. Qui crediderit et baptczatus fuerit hic saluus erit. Dat is te segghe*n* Alle die ghene die in minen name ghelouen en*de* die ghedoept zijn die sulle*n* salich werden. Dat si si sullen dat ewighe leuen besitten in onsprekeliker vroude*n* die nummermeer van het ghenomen en mach werden mer altoes bi hem bliuen sal in onsprekeliker vroude*n* en*de* bliscappe*n* die oneyndelicken is. van ewicheyden

tot ewicheyt. ¶ O onsprekelike blijscap moghen wi arme zundighe mensce*n* verdienen di te ghebruken ouermits penitencie der zunden. Soe ist van grote*n* node dat wi die tijt niet en versume*n* die ons ghegheuen is daer wij penitencie in doen moghen. Want achte*n* wi niet penitencie te doen dat sal ons alte zwaerlick af ghenomen werde*n*.

¶ Die salighe siele sal inde*n* hemel hebben drie sonderlinghe grote blijscappen en*de* vrouden.

HIer salmen mercken dat die salighe siele*n* altoes die dach begheren des strenghe*n* oerdel gods op dat hoer blijschappe volmaect mach wezen. Want hoer blijscappe en is niet volmaect eer dat si dat gloriose licham weder omme aenghenome*n* hebben dat dan glorificeert en*de* onsprekelike schoen wezen sal. ¶ Dit gloriose lichaem sal hebben vier zonderlinghe gaue*n* ¶ Die ierste is onpijnlicheyt Want ten sal nu*m*mermeer pijne noch verdriet hebben

¶ Iae al waer dat gloriose glorificeerde lichaem in die helle al die pine der helle*n* en soude hem nochtans niet scade*n*. mer het soude sien al die ghenoechte die inde*n* hemel is ghelikerwijs oftet daer teghe*n*woerdich waer

§ Die anderde gaue des gloriosen lichames is subtijlheyt. Want naeden ordel als dat lichaem glorificeert is soe ist wiser en*de* weet meer subtijlheyt en*de* cloecheyt dan alle die menschen en*de* al die wise meysters dezer werlt. ¶ Het verstaet volcomelic al dat ghene datmen verstaen sal. Het mach ouer die werlt sien en*de* al dat daer in gheschiet dat en mach nu*m*mermeer verborghen bliuen mer het is den glorificeerden lichaeme altoes kundich en*de* openbaer ¶ Die heylighe doctoer sinte Augustinus schriuet Dat glorificeerde lichaem sal also starck ende alsoe machtich zijn dattet al die werlt sal moghen beroeren en*de* beweghen. Daer nae seyt noch dye heylighe leerder sinte Augustinus Dattet verdoemde lichae*m* alsoe teder en*de* cranck sal zijn dattet ghene macht en sal hebbe*n* die wormen van sinen oghen te keren ofte te iaghen

§ Die derde gaue des gloriosen lichaems is snelheyt. Dat gloriose lichaem zal soe snel zijn als een ghedachte. Iae waer dattet dencket te wesen daer salt van stonden aen zijn. gheen dinc en ca*n* hem daer hinderlick in zijn. Iae al ware een muer alsoe dick vande*n* hemel totter eerde*n* daer soude een glorificeert lichame doer gaen binne*n* een oghenblic.

§ Sinte Ancelmus sprect en*de* seyt dat wi alsoe snel zullen zijn ist sake dat wij daer comen als die engelen dye vanden hemel totter eerde*n* vlieghen ende weder omme totter hemel vlieghen iae soe geringhe alsme*n* een woert spreke*n* mach.

§ De vierde gaue des gloriosen lichames is claerheyt en*de* schoenheyt. Want dat gloriose lichaem sal alsoe schoen en*de* claer wesen dat noch zonne noch mane noch steernen daer gheen gelikenisse bij hebben en zulle*n*. Want dat gloriose saelighe lichaem sal onghelijck witter wezen dan die snee. Het sal oeck veel claerre wesen dan enich cristal ofte spieghel Die edel salighe siele sal doer dat gloriose heylighe lichaem schijnen en*de* blincken schoenre dan die zonne soude moghen schijnen doer een claer cristal oftet moghelick waer dat mense daer in mochte besluten. Iae het verwondert den heylighen engelen dat god den mensche zo scone cierheyt en*de* claerheyt ghegeuen heuet.

§ Die heylighe leerder sinte Augustinus schriuet inden boecke vander stadt gods seggende aldus Een yeghelick salich mensche ouermits der groter cierheyt zal die ghedachten in eenen a*n*deren mensche sien ia soe volcomelick alsmen enen mensche hoert spreke*n* ende de wercken siet doen. Eya ghelikerwijs als sinte. Ancelmus seyt. Soe zal een yeghelick mensche die zijn lichaem glorificeert is weten wat die ander mensche*n* in dezer werlt ghedaen hebben

§ Voert zal die salighe siele hebbe*n* die ewighe vroude en*de* ghenoechte die ewelick bi hoer bliuen sal. Wa*n*t nae die verdienste sal die ghebenedide siele mit ontsprekeliker vrouden en ewicheiden gheloent werden. Want ouermits druck en*de* liden dat die menschen opter werelt gheleden hebben daer omme sal hem de ewighe vroude ghegeuen werden. En*de* gheene droefenisse en machmen in hem voertmeer vinden. ¶ Ende dit sprect onse here ihesus xpristus int euangelio. daer aldus gheschreuen staet.¶ Absterget deus omnem lacrima*m* ab oculis scōrum. Dat is te seggen. God zal afdoen die tranen vanden oghen zijnre heyligen

Want hebben si op dese werlt droeffenisse en*de* verdriet ghehadt omme goedes wille so ist te mercken en*de* te verstaen d*at* si hem daer nae mit xpristo ihesu verblijden sullen. Dat is nae dat si dese bedrieghelike quade werlt versmaet hebben. ende hebben gode ghedient horen schepper en*de* ghezontmaker en*de* hebben godes gheboden gehouden daer omme zijn zij weerdich dat hemelrike te besitten. En*de* daer omme dat si die zunden ghehaetet hebben en*de* goede wercken ghedaen hebben daer omme zijn si oeck weerdich bi gode een goet loen te ontfanghen.

§ O mijn vutuercoren vrienden deze*n* wech moeten wi nae gaen die ons dye vutuercoren vrienden xpristi ihesu voer ghegaen hebben. ende ouermits dezen wech moghen wi die ondoechden ende die quade zunden schuwen en*de* volghen nae die doechden . op dat wi ouermits dese doechde moghen comen in onsprekeliker blijschappen en*de* ghenoechten mit xpristo ihesu te regneren in onghemetenre vrouden die nummermeer eynde hebben en mach. Want mit zunden soe en machmen nummermeer te hemel come*n*

Iae een doot zunde en mach bi gode in den hemelrijcke niet comen. Want dat vegheuier hoe groet ofte hoe zwaer dattet is ten mach nochtans niet een doot zunde af wassce*n* of vutdoen die mit wil onghebiecht is ghebleue*n*. Mer het puergeert die cleyne zunden en*de* oeck mede de ander grote zunden als doetzunden en*de* ander grote zware zunde*n* die ghebiecht zijn en*de* daer noch gheen penitencie voer ghedaen en is ¶ Och hoe dwaes zijn die menschen die dat vegheuier niet en achten en*de* menen dat si haer zunde*n* daer beteren sullen. en*de* begheren daer vol te doen voer haer zunden. Al ist sake dattet vegheuier een eynde hebben sal. het is nochtans soe onlijdelick en*de* ongenaedelick dat die ghene die daer in moeten ligghen duncket een vre hondert dusent iaer wesen Want de grote onghenadelike pijne doet hem die tijt verghete*n* dat si niet en weeten hoe langhe dat si daer in gheweest hebben. Si dencken altijt op dat eynde en*de* hopen dat si verlost zullen werden. Mer si en dencken niet ouermits die grote pijne die si lide*n* moete*n* hoe langhe dat si daer in gheweest hebben § Hier af staet in die heylighe scrifte aldus gheschreuen. Nescit quid petit qui purgatorium petit. Dat is te segge*n* Hi en weet niet wat hi bidt. die omme dat vegheuier biddet ¶ Och lieue me*n*sche hoe zoete is dat voldoen der zunde*n* op dese werlt. Want alsmen die sunde*n* int vegheuier betere*n* moet. en*de* doen daer penitencie soe is die penitencie alsoe anxtelike zwaer dat gheen mensche dat begripen en mach. Och dese onuerdrachlicke penitencie machmen hier op desser werlt af leghen mit alte cleyne*n* arbeyt daerme*n* soe iamerlick omme ghebrandt en*de* ghepinighet moet werden. Wantet moet zijn die mensche moet reyn gemaket zijn van zunden eer hi te hemelrijcke comen mach. Heeft die mensche die zunden op die werlt niet ghebetert en*de* penitencie daer voer ghedaen soe moet hijse int vegheuier beteren en*de* doen daer onlidelijcke en*de* onuerdrachlike penite*n*ci

§ Och of die mensche nu versinnen woude watten vegheuier is Dat vegheuier is alsoe zwaer en*de* onuerdraghelick Iae die pijne des vegheuiers is meerre in ene*n* oghenblick dan alle die pijn was die sinte laurentius ye ghelede*n* heeft do hi opten roester ghebraden waert.

¶ Och is die pine alsoe groet by dese pijne hoe gheerne mochte dan die mensche penitencie doen die wijle dat hi tijt heuet. Want ene*n* traen diemen stortet wt waerachtighen berouwe voer dye zunde*n* de wast meer penitencien af dan tien iaer int vegheuier te berne*n*

§ Och hoe salich zijn die mensce*n* dye hem gheue*n* tot doechden en*de* tot goeden wercken. en*de* die quade sunde*n* schuwen op dat zij die toecomende pine moghen ontgaen. En*de* mit allen heylighen ende vutuercoren vrienden xpristi ihesu verblijt moghen werden in die ewighe glorie die nummermeer verganckelick wesen en sal

§ Van hoe anxtelike pine dattet vegeuier is leestmen een schoen exempel

Exempel

EEnderhande siele quam tot hoer vre*n*dinne die noch leuede en*de* sprac hoer toe in stilheyt der nacht seggende. Adoptata vriendi*n*ne slaept ghi. Sij antworde Wie is daer. Hier bin ik Preuenta v geminde vriendinne die va*n* hier als ghi wel weet gheuaren bin. O lieue suster hoe ist met v. Och ick hebbe also grote pine dat icse niet vutspreken en mach. O lieue suster hoe is dat. Si seyde dat zal ik v segge*n* op datstu daer voer hoeden moghet. en*de* op dat ghijt ander*en* luden oeck segget dat zy niet en come*n* in die grote pine daer ik in bin. Ick lijde ommate pijne daer omme dat ick op de kercke niet en achte. en*de* dat ick lieuer o*m* nutte reden hoerden dan dat woert godes En*de* oeck omme dat ic mi zeer ydelic plach te vercier*en* in clederen en*de* in anderen cierheyde*n* des lichaems want ik begeerde meer sterfelicke mensche*n* te behaghen dan gode mine*n* scepper. En*de* ic segge u hadde ick in aldustanighe*n* leue*n* zonder biechte en*de* berouwe ghestoruen. ick moste verdoemt hebbe*n* geweest. Mer ic aendachte mijn quade leuen en*de* dat ick mi al anders moste hebbe*n* zoude ick bij gode comen en*de* die ewige pine daer omme ghelouede ick reynicheyt. en*de* want ik anxt hadde mi mijn olders hindere*n* zouden en*de* mi daer af trecken zoude*n* daer omme gheloefde ick onser lieuer vrouwen reynicheyt. En*de* doe ick dit gheloeft hadde niet langhe daer nae sterf ick. En*de* want ick niet voldaen en hadde voer mijn zunde*n* daer omme moet ick nog grote pine lide*n*. Mer mine pijn zal een eynde nemen. Daer om bidde ick v lieue suster dat ghi mijn vrie*n*den en*de* mijn ouders wilt segge*n* dat si mi te hulpen komen mit almissen ende mit ghebeden op dat ick wt dese grote pine comen mach. want ic segge v waerlic. dat ick lieuer zoude vasten te water ende te brode te ionxten daghe toe en*de* nummermeer onder dack te comen dan ick aldus iamerlick int vegheuier ghepijnighet moet werde*n*. En*de* ick bidde v oeck mijn lieue suster dat ghi dese werlt wilste laten en*de* doet penitencie voer v zunden op datstu niet en comeste in die anxtelike pijn daer ic in bin ofte datstu niet en comste in die ewighe verdoemenisse Adoptata antwoorde Ic en waer niet gheerne in die grote pine. en*de* ick en zoude die werlt oeck niet gheerne laten. ic mach noch langhe tijt leuen. en*de* als ick beghinne out te werden dan wil ick beteren mijn leuen. Hier op antworde zij En segget niet datstu ionck biste want daer zijn veel mensche*n* mede bedroghen want doe si meende*n* langhe te leue*n*. onderghenc hem die doot en*de* zijn ghecome*n* in die ewighe verdoemenisse.

§ Ick segge v dat hadde ick gheweten dat ick nu weet ick soude god ghedient hebben van myne bloyender ioghet op dat ick dese pijne hadde moghen ontgane. mer o laci nu ist mit mi te laet. Hier omme mijn lieue suster hoet v voer dese grote pine ende schuwet de quade stinckende zunden. ¶ Adoptata sprack ende seide Och waer mede sal ick dat hemelrijke verdienen Ick en mach noch vasten noch beden Want ick bin leckerlick opgheuoet ende bin seer teder van complexien.

§ Hier op antwoerde die siele O wiste ghi dat ick weet ende haddestu besocht dat ick besoecken moet gheen penitencie en zoude v te zwaer duncken wesen. O lieue suster bistu aldus teder datstu ghene penitencie doen en mogheste hoe soldestu moghen liden dese grote pijne die ick lijden moet. Bestaet v zunden toe beteren want ghij een weet niet hoe lange dat ghi leuen zult. ¶ Die maghet seyde. Ick moet mijn ioghet ghebruyken in vrouden ende daer nae wil ick god dienen. Die siele antwoorde. Waer om wilstu die werlt dienen. Alle die ghene die hoer denen werden int eynde bedroghen. Ghi segghet als ghi out werdet zoe wilst u gode dienen. du en weetste niet ofstu enen dach iea een vre leuen zulste.

§ Hier omme o lieue suster kyest dat zeker ende dient gode die wile datstu die tijt heueste Want de doot en siet niet aen ioncheyt noch outheyt. mer als hij comt soe en mach hem niemant ontwiken. daer omme maket dat ghi voerden doot niet sorghen en dorst Maect ghijt aldus ick segghe v dat gheene tonghe v blijscap wtspreken en mach.

§ Ende wilstu gode niet dienen. soe segghe ick v dat die duuelen comen sullen tot uwen laetsten eynde ende brenghen v siele in die ewighe verdoemenisse

¶ Tot desen woerden seyde die maghet. Ick zoude gheerne die onuerdraghelicke pijne ontgaen ende mijn leuen beteren mer ick hebbe anxte dat mij mijne ouders daer af trecken zullen. ¶ Die siele sprack. Och wat ouders zijn dat. die niet lieuer en hebben dat hoer kinderen enen coninck dienen dan enen nette boef ende enen ribaut. Ick segghe v voer waer dattet beter waer dat v vader brande ende doot bleef dan hij v trecde vanden dienste godes Want alle die lichaemen deser werlt en zijn niet soe costelick als een siele. ¶ Die maghet sprack. Ick hebbe dit wel verstaen ende ic hope als ick dit mijn ouders segghe. dat zijt mij gunnen zullen gode te dienen. Mer gode te dienen is zeer zwaer. ¶ En segghe niet dattet zwaer is gode te dienen mer zeer licht. mer ghij en hebbes niet besocht daer omme duncket v zwaer zijn¶ Alte hantes doe si dit gheseyt hadde sprack si mit eenen droeuighen moede Och nu comt die tijt dat ick grote pijn sal moeten lijden. Och och of ick noch leuede als ghi doet ick en zolde niet ontsien enighe penitencie te doen.

¶ Doe seyde die maghet. Ist vmmer alsoe alstu mij seggheste als dat alsoe on-

uerdrachlike pijne de*n* genen te liden dye hem op deser werlt niet beteren wolden ¶ Doe sprack die siele. Ick neme gode tot een ghetugenisse dattet niet te gheliken en is bi de pine datmen v daer af seyt. O lieue vriendinne men mach v dat dusenste deel niet seggen der anxteliker pijnen der hellen. noch der vrouden des ewighen leuens ¶ Want ghelikerwijs als geen ghelijckenisse en heuet met vre lanck te spreken en*de* te predijken hoe grote pine dattet is al naect in enen gloyenden ouen lichaemlijck te sitten en*de* die vlamme des vuers te gheuoelen bi den ghenen die dat zelue proeuet. Des ghelikes en heuet ghene comperacie ofte ghelijckenisse watmen v scriuen ofte seggen mag van die pine der helle*n* En*de* van die blijscap des ewighen leue*n*s

§ Als dit Adoptata gehoert hadde waert si zeer beweghen in haer zeluen. en*de* dochte op die gruwelike pine der hellen en*de* op die grote vroude en*de* blijscappe des ewighen leuens en*de* sprack

Nu loue ick gode in uwer teghenwoerdicheyt dat ick mijn leuen beteren wil. en*de* dat ick gode dienen sal en*de* reyne ioncfrouwe bliuen op dat ick deze gruwelijke pine ontgaen mach. en*de* op dat ic die ewighe blijscappe en*de* vroude mach besitten ¶ Doe dat die siele hoerde was si zeer blijden en*de* vrolick en*de* seyde. O mijn alre lieueste suster want ghi bekeert zijt en*de* wilt gode dienen. daer omme bidde ick v datstu desse openbaringhe seggen wilste anderen menschen de gode oeck moghen diene*n*.

§ Tot desen woerden antworde die maget. O mijn lieue vriendinne waer omme zoude ick dat zwighen. wa*n*t daer mach den menscen grote zalicheyt af comen. Mer noch bidde ick v oetmoedelijke datstu mi segghen wilste eer du van mi geaste hoet mit v was doe ghy van hier scheyden most en*de* v siele wt de*n* lichaem varen most. ¶ Doe antwoerde die siele. Doe ick verscheyde en*de* doot was doe quamen tot mi vele verueerlijker duuelen mit vuerighen ketenen ende mit scarpen crouwelen en*de* riepe*n* myt luder stemmen tot mi en*de* seyden. Meenstu die helle en*de* onser gheselschap te ontgaen. ¶ O dit is si die hoer soe scoen plach te sticken en*de* te proncken. Dit is si die hoer aldus costelijcke plach te vercieren omme den menschen te behagen Waer zijn nu die lecker daghen ghebleuen. Alle dijn leuen hebbestu in ydelheiden toe ghebrocht. Meenstu ons nu te ontgaen. Neen neen ghi moet mit ons int afgront der hellen. Comet nu ende ontfanghet loen van die ghene die ghij ghedient hebbet. Want al dedestu somtijdes een wenich goets dat en dedestu niet omme gode daer mede te dienen. Mer du dedeste dat meer omme datstu vanden menschen ghelouet en*de* ghepreze*n* mocht werden. Want meer ghinct ghi te kercken omme die luden te behaghen dan omme godes wille. mitten lippen laestu. mer mitten oghe*n* saghestu hier en*de* daer. Hier om en hebstu gheen goet

ghedaen. daer omme salstu u ewelick en*de* vmmermeer mit ons bernen int helsche vuer. ¶ Doe si my aldus mit verueerlijcken worden toe sproken dochte ick in mi seluen dattet alsoe was als si seyden en*de* daer omme was ick in groten liden. Ick stont onder die rasende helsce honden als een scaep onder den wolue*n* dye meenden mi van een te schoren. En*de* doe ick aldus onder die helsche duuels stont en*de* niet en wiste hoe ick horen ha*n*den mochte ontcomen.

§ Ten laeste*n* dacht ick dat ick vmmer opgheset hadde mijn leuen te beteren. Doe ick dit aldus dacht sprack ick totten duuele*n* En mach mi dit goede opset niet helpen. en*de* doe ik aldus iamerlick omme sach ofte mi yemant te hulpen quame die mi vut des duuels handen mochte verlossen. Mer ick en sach niemant come*n*. doe gaf ik den hope bijnae verloren en*de* dochte in mi seluen dat ick altoes mitten duuelen soude moeten bernen nochtans sach ic dic omme en*de* hoepte noch genade te vercrighen. Want ick was in alsoe groete verueernisse dat ick lieuer hadde datme*n* mi in ene*n* gloyenden ouen stiete dan ick also staen moste onder dye grimme*n*de duuels.

¶ Ten laesten sach ick iamerlick omme ende ons lieue vrouwe maria quam mit een grote schare der engelen. Doe icse sach comen begonde ick wat vrolijker te worden. En*de* doese die duuels saghen comen liepen si van mi. en*de* riepen en*de* belcten als ossen seggende. Wacharme siet hier comt die quade vrouwe die ons nye goet en dede. Och of si nye geboren en ware. Och of wise mochten doden. si en doet ons nummermeer bate. Mit horen smeke*n* trect si tot haer alle die ons dienen. Si raet den maechde*n* dat si ioncfrouwe bliuen want si selue een maghet is ¶ Doe die quade onsalighe duuele*n* dese woerden hadden ghesproken ghinghen si van mi mit gruwelijcken roepen en*de* crijssen en*de* lieten recht of si mi schoren souden mer si en dorste*n* mi niet doen.

§ Doe quam ons lieue vrouwe mitte*n* heylighen engelen tot mi en*de* sach mi blidelick aen en*de* nam mi doe in hore*n* armen en*de* seyde. ¶ O mijn lieue dochter hoe ist. doe seyde ick. Och mijn alre liefste moeder ick hebbe in soe groter noet gheweest. och die duuelen hebben mi so groten ouerlast gedaen.

§ Doe seyde die moeder gods maria En weetstu niet lieue dochter die in minen dienste steruet dat hi nummermeer verdoemt en mach werden. En*de* meent ghi dat ic vergheten hebbe dat goede opset dat ghi hadt voer uwer doot. Bij mi sal dijne woninghe zijn. Mer wa*n*t ghi noch niet reyn en zijt daer om moet ghi int vegheuier Want bi mijn noch bij minen ghebenedide*n* sone en mach nyet onreyns comen. Mer als ghij gepurgeert zijt soe sulstu mit mi comen in onsprekeliker blijscappen. Daer om gaet en*de* segghet v gheselinne die ghi op eertriken hebbet dat si hoer leue*n* betert op dat si oec mach come*n* in die blijscap daerstu

nu in biste. ¶ Ghi sult hoer oec openbaren alle die dinghen diestu ghesien en*de* ghehoert hebbeste op dat si ende v olders en*de* ander menschen die dit horen hem beteren moghen. En*de* ouer drien daeghen sal ick v tot mi laten haelen mit mijnen engel gabriel in dat scone hemelrijke en*de* setten op v hoeft die crone der maechde*n* die scoenre sal blincken dan die sonne.

§ O wtuercoren lieue moeder waer mede hebbe ick dese costelicke crone verdient. o lieue kint daerom want du biste maghet gebleuen.

¶ Als ons lieue vrouwe maria dit geseyt hadde hoerde ic alte hants een grote scare der duuelen roepende en*de* crijssende en*de* seggende. Luyck op luycke op die helle en*de* bereydt een bedde van helschen vuere daer die padden en*de* dye slanghen op crupen moghen op dat onse vriendinne daer op slapen mach. want si is seer moede. Ende bereyt oeck siedende yet ende ghesmouten zweuel op dat si drinken mach want si is seer dorstich.

§ Ende doe ick dit gheluyt ghehoert hadde doe sach ick omme en*de* vernam d*at* die lelike duuels quamen mit eenre siele*n* die si ter hellen waert voerden.

Die siele sloech die handen ende treckede dat haer en*de* schreyde mit groten roepen ende seyde. ¶ O of mijn moeder my verdrenct hadde doe ick een iaer olt was Och of ick nye gheboren en waer Want soe en had ic niet gecomen in dese anxtelijcke pine. Vermaledijt moete*n* zijn die borsten die ick ghestoken hebbe.

Vermaledijt moeten zijn mijn vader en*de* mijn moeder die mi op gheuoet hebben ¶ Als ick dit hoerde vraghede ick onser lieuer vrouwen wie dat waer. Doe sprack ons lieue vrouwe ende seyde mi lieue kint dat is v nicht Kyliana.

O mijn lieue moeder waer mede heuet si dat verdient Want si was doch voer een goede maghet vernoemt onder den luden. Doe seyde mi ons lieue vrouwe lieue dochter si en zijn niet alle goet die voerden menscen goet schijnen. Si en zijn voer mijne*n* gebenediden soene nyet goet ¶ O mijn alte liefste vriendinne nu comt die tijt dat ick niet meer mit di spreken en mach Want die pine die ick lijden moet die wil ick gaen betale*n*. op dat ick mach comen in die grote blijscape die mi bereyt is

§ Doe dit die siele ghesproken hadde verscheen si alte hantes. en*de* Adoptata die maghet die noch leuende was danckede en*de* louede gode van dat grote myrakel dat hi an haer had laten ghescyen Si vertelde allen menschen wat zy gehoret hadde en*de* beterde haer leuen en*de* ghaf ouer die valsche werlt. en*de* is ghewordе*n* een spieghel alre doechden

¶ O wtuercoren mensche wilt doch v leuen alsoe beteren. dat ghi niet en comet onder die scharpe clouwen des duuels Want ick segge v dat si alsoe vast holden dat alle die ghene die onder haren clouwen come*n* en moghen he*m* nummermeer ontgaen mer altoes moete*n* zij daer mede ghepinicht werde*n*.

§ Een exempel van enen priester dye alsoe ontellike veel duuelen tot sinen lesten eynde quamen dat hise niet tellen en mocht

HEt was een priester van die premonstratensis oerde Dese was ouer dat meer ghetogen omme daer dat cruce te prediken ende doe starf hy daer

Nae zijn doot openbaerde hi sinen ghesellen ende seyde hem dat si vromelick prediken zouden Want si zouden daer een groet loen af ontfanghen. Doe vragede hem een van sinen ghesellen ende seyde

O mijn lieue broeder segget my in wat staet datstu biste ende wat v ghesciede do du van eertrike scheydeste

§ Die pryester seyde. Mijn lieue broeder dat sal ic v seggen. Doe ick sterf ende in minen laetsten eynde lach quam tot mij een ontellike schare der duuelen mit crouwelen. met langhen tanden ende riepen mit groeten crijssen ende seyden. ¶ Comt o ghij princen der duuelen ende ontfanghet dese siele. Si heeft ons lieuer ghedient. dan gode Want doe dese int lant quam prediken en dede hijs niet vut die liefte godes daer omme en sulstu daer geen loen af ontfanghen. mer ewelick salstu mit ghequellet werden.

§ Als si mi dus verueerlicken toe sproken begonden zij nae mi te grijpen of si mi schoren zouden Doe waert ic alsoe zeer beanxtet dat ic v dat niet vutspreken en mach

¶ Ick sach iamerlick omme. of daer yemant waer daer ick enighen troeste of bistant af crijghen mochte. Mer och laci ick en sach niemant comen.

§ Doe dochte ick Nu moet ick ewelick mit desen quaden duuels ghepinighet werden ¶ Doe ick aldus dochte riepen de duuelen mit luder stemmen. Comt laet ons desen keytijf mit ons nemen. want hij comt in mistroeste

§ Doe die duuels dit riepen. quam god die here mit zijnen ghebendiden cruce ende veriaghede al die duuels ende sprack tot mij. Com mijn wtuercoren soen nu sal ick v lonen datstu mi ghedient hebste ende datstu in mijnen dienste ghestoruen biste. ¶ Alte hantes doe ons here dit gheseyt hadde nam hi mijn siele vut des duuels handen. ende brochse in zijn ouerschone hemelrijcke. Ende nu heeft hi mi tot v gheseynt op dat ghi volstandich zult bliuen in sinen dienste ende dat cruce vromelick teghen de heyden prediken zulste

§ Doe vraeghede hem zijn mede broeder. wat pijnen dat hi voer zijn zunden liden moste. Die siele antwoorde. Ick en hebbe anders gene pijne gelede dan dat anxtelijcke schouwen der boser duuelen in minen laetsten eynde. Ende nochtans was mi dat also grote pijne dat nye mensche opter eerden alsulcke pijne en leet. Want men en mach v niet dat dusenste deel seggen ho verueerlick dattet is die anxtelicke aensichten des duuels aen te schouwen

§ Doe die siele dit gheseyt hadde verscheen si rechteuoert ende waert by gode ghebracht daer si ontfenck de crone der glorien.

§ Van enen priester die de trompette vanden engel hoerde blasen en*de* hoe dat god die werlt wolde laten vergaen.

§ Exempel

BI claren valle was een pryester wilhelmus ghenoemt. ¶ Dese was alsoe goet van doechdelijcke werken dat hij die heymelicheyt godes sien mochte ¶ Op een tijt gheschiede dat hy qua*m* voer gode inde*n* geeste ende sach dat god sprack tot sinen engel. Blaest die trompette. Alte hantes was de engel ghehoersaem en*de* blies die trompette alsoe lude datment alle die werelt ouer horen mochte. ¶ Doe sprack god tot sinen.xij.apostelen. Comt ghi richters ick wil die vermaledide werlt veroerdelen Want si doen mi alsoe groten spijt Si zweren bi minen preciosen bloede d*at* ick omme horen wille vuytghestort heb. Si zweren oeck by minen ghebenedide*n* wonde*n* daer icse mede verlost hebbe va*n*der ewiger doot. Si zweren bi al mijnen heylighen leden die ick omme hore*n* wilde hebbe laten recken an die galghe des cruces Dese grote verwoetheyt en*de* beestelicheyt en wil ick vanden menesce*n* niet langher lijden. mer ick wilse plage*n* mitter ewigher verdoemenissen

§ Die die heylighe apostelen dit hoerden worden si seer bedroeft en*de* vielen op horen bloeten knyen voer gode. en*de* seyden. O ghebenedide soen godes En late die werlt noch niet verghaen op dat die menschen inder werelt hoer sunden beteren moghen.

§ Hier op antwoerde god die here en*de* seyde.

§ Ick hebbe se langhe ghespaert en*de* ick en verneeme ghene beteringhe in hem. daer om wil icse laten smoren in horen sunden.

¶ Ten laetsten quam die ghebenedijde moeder gods maria en*de* viel op horen knyen en*de* toende hoer maechdelike borsten en*de* seyde. O mijn ghebenedide sone siet aen die borsten die ghi ghesoken hebt.. en*de* doer alle die liefte die ghi to mij draghet soe bidde ick v oetmoedelic als een moeder der barmhertigheyt datstu die werlt noch niet verordele*n* en wilste Want daer zijn sommighe menesche*n* inder werlt die ons nacht en*de* dach dine*n*. hier omme bidde ick v mijn alre lieueste kint doer alle die droefenisse die mijn io*n*ferlicke herte leet doe dijn ghebenedijde lichaem ghestrecket henck an die galge des cruces dat ghi mij niet weygheren en wilste.

§ Doe ons here dit hoerde waert hi mit barmhertigheyt beweghe*n* en*de* seyde. O mijn alre liefste moeder ic heb v gheloeft alle dat ghi van mij begeret dat en sal ick v niet weygheren daer omme en mach ick v niet ongehoersam zijn. En*de* alte hantes heeft god sine*n* groten toerne laten sincken ouermits de gebeden zijnre ghebenedider moeder

¶ O alre liefste mensce dient hier omme die moeder der barmhertigheyt. op dat si di mach versoenen mit horen ghebenediden sone wanneer ghij hem vertoernt hebbet mit uwen stinckende*n* quaden sunden. Want si is die ghene die v helpen mach

Versiet dyne vrenden; Ghedencket om w grote guet

Die temptacie des duuels va*n*der gyericheyt.

GI sullen hier mercken die derde temptacie des duuels die welke is Auaricia. dat is Gyericheyt. Dese doet den waerlijken personen alte groten ouerlast. als dat die siecke mensche hem zeer becummert mit sinen tijtliken goede mit sinen wijue en*de* mit sinen kinderen vrienden ende maghen. Want daer die mensche in sinen leuen zijn sinne en*de* zijn liefte op gheset heeft daer becoert hem die duuel alre meest in de vre zijns doots op dat die mensche mit aldustanighe beco*m*mernisse gode vergheten mach. Dit zijn die woerden des duuels. O du keytijf du moeste nu achter laten alle dijn goet en*de* alle datstu opter werlt hebste. wijf en*de* kinder vrienden en*de* maghen en*de* alle ghenoechte salstu nu achter laten. Wat salstu nu doen mit alle dijnen groten goede. ¶ Nu ist tijt datstu dijn vrienden begaueste en*de* datstu dijn kinderen rijc makeste op dat si tot groter staet en*de* to groter eren comen moghen. En ghelouet niet datmen di seyt va*n* dijn onrechtueerdighe ghoet dat ghi dat weder gheuen moet den ghenen die ghijt met onrecht af ghewonne*n* hebbet. en gheloues niet dat zij v wijs maken si lieghen ten is gene onrechtueerdich goet. Iae soudestu dat weder gheuen datmen di seyt dijn kinderen en*de* dijne vrienden souden des groet ghebreck hebben. Tis beter dat ghi dijne kinderen en*de* dijne vrienden rijc maket dan dat ghi der papen clappe*n* geloeft. Wat willen si di segghen va*n* dijn onrechtueerdighe goed en*de* datstu ghyerich biste. Sijn die papen niet soe ghyerich als du biste. Waert soe groete sunde als si di segghen zij en souden seluen niet gyerich zijn. ¶ Gheloues niet dat si di segghen ten is alsoe niet.

¶ Mit aldustanighen temptacien beroert die duuel den siecken mensche. op dat hi godes vergheten mach en*de* op dat hi zijn onrechtueerdige goet niet weder gheuen en sal. ¶ Want als die mensche mit onrechtueerdighen goede sterft. en*de* hi wel weet dattet onrechtueerdich is soe en mach hi nummermeer bi gode comen. En*de* dit weet die duuel wel daer o*m* tempteert hi den sieken mensche mit al dustanighe ghedachtenisse

¶ Hier salmen weten datmen de*n* ghenen de op zijn doet bedde leyt niet inbre*n*ghen en sal omme zijn vrienden en*de* maghen te begauen of daer op te dencken. Want die becommernisse zijnre siecten is hem ghenoch. en*de* hi en gehoeuet oeck anders nerghens op te dencken dan ho hi gode een bequaem siele mach offeren Want het is dick ghesien. dat hem dye siecke me*n*schen alsoe seer mit hore*n* vrende*n* becommerden dat si god en*de* alle zijn heylighen vergaten ende niet en achten.

En*de* overmits alsulken anxte en*de* vrese so wort die siecke mensche dic vanden duuel verwonne*n* dat hise brenghet tot der ewigher pinen.

§ Van drie erfghenamen die nae des menschen doot verlanghen

HIer op zalstu weten datter drie zullen zijn die zonderlinghe testament van di sulle*n* begheren in dijn doet Dese zullen dijn erfghenamen wesen.

§ Die eerste erfghenaeme is die mensce deze begheert dijn goet en*de* dijn costelike cierheyt. Die ander erfghename is die duuel deze begheert dine siele. ¶ Dye derde erfghenaem zijn die worme*n*. deze begheren dijn vleysche ¶ Ten iersten die menschen begheren en*de* soecken dinen schat en*de* dine costelike rijcdomme Mer si en begheren niet v stinckende vleysche. ofte si en begheren oeck niet die verdoemde siele. ¶ En*de* hoemen den vrienden meer goets en*de* costelyker rijcdommen achter laet soe si enen mensche haester ende gheringher vergheten. en*de* soe hem lieuer tot die costelike scat en*de* rijcdomme is. Iae hoe dattet oeck vergadert is iae al ware een mensche daer ewelick omme verdoemt daer en vraghen si niet nae. Ende hem sal lieuer wesen tot dinen doot omme dijns gheldes wille. alst god betert ghemeynlick ghesciet. dan ofstu leuendich bleueste. Want si dencken waert dat ghi leuede si en soude*n* v goet niet besitten moghen want u soudeste dat selue dan verteren en*de* gebruken. en*de* hier omme verlanghet hem altoes nae dinen doot op dat si rijcdomme besitten moge*n*

§ Si en sullen di niet of wenich goedes nae doen omme dine ellendighe siel mede te verlossen. Iae si zullen dine costelicke gewelen en*de* cleynaten aen haeren lichamen hanghen ende verbliden hem daer in daer dyne arme ellendighe siele soe iamerlick omme ghequelt en*de* ghepynighet moet werden. ¶ Iae al mochten si di wt der hellen en wt de ewighe verdoemenissen copen mit dyns selues ghelde en*de* goet het is te sorghen si en soudens niet doen. want si en souden vanden scat oft rycdomme niet scheiden willen

§ En*de* is dat sake dat si oeck ter hellen comen nae haerre doet en*de* dat si mit dyn o*n*rechtueerdighe goet verdoemt werden. daer du oeck omme verdoemt biste soe zullen si di meer haeten en*de* quellen omme dynes onrechten goets willen daer si oeck omme verdoemet syn dan enich mensch wtspreken ofte bedencken. noch gheen tonghe en mach dat vutspreken. ¶ Mit carmen sullen si di vermaledien. mit iamerliken hulen sullen si ouer di claghen wanttu een oerspronck en*de* een sake biste haerre ewigher verdoemenissen en*de* du hebse in dat ewighe vuer gebracht ouermits dinen ghelde en*de* ouermits dine costelicke scatten die si beseten hebben. want dat goet is hem gheworden een ewighe pine en*de* die pinen en moghen si nummermeer ontgaen mer altoes moeten si daer

in bliuen en*de* mitten duuelen en*de* mit di altoes ghepiniget werden.

¶ Hier omme leestmen inden heyligen euangelio. Dat die rijcke man begheerde van abraham doe hi inder hellen lach en*de* badt abraham dat hi lazarum woude seynden tot sinen broeders. die zijne goet en*de* zijn rijcdommen ontfangen hadden op dat si niet en quamen inder anxtelijcker pijnen daer hi in ghepijnighet waert. ¶ Nu machmen vraghen waer omme dat die rijcke man voer zijn broeders badt op dat si inder pijnen niet comen en zouden ofte hi dat wt lieften dede omme dattet zijn broeders waren. Daer op is te antwoerden. Neen hi en dedes niet wt lieften. Want alsoe veel lieften en hebben die verdoemden nyet. dat si den ghenen die op die werelt zijn gunnen dat hem wel gaet Want si wouden dat alle die menscen verdoemt worden. Iae hoe nae dat si hem oeck op die werlt gheweest hebben. ¶ Mer daer omme beheerde hijt ghelikerwijs als ons die heylighe scrift betughet. op dat sine pijne niet groter noch zwaerder en soude worden. ¶ Want hi duchtede en*de* hem gruwelde dat si oeck omme zijns goets wille comen souden in dye grote anxtelike pine daer hi in lach. en*de* dat zij hem quellen en*de* pinighen souden omme dat si om zijns goets willen verdoemt souden werden. ¶ Och wat baet hem nu zijn grote goet en*de* alle zijn costelijcke rijcdommen daer hi niet alsoe veel af en is verbetert als dat hi enen dropel waeters mochte crighen daer hi zijn tonghe mocht mede lesschen. ghelikerwijs als hier ghescreuen staet. ¶ Och laci hoe is zijn vrolicheyt nu verwandelt. Al sine leden werden nu vanden duuelen iamerlick ghepinighet.

¶ Hier omme o redelijcke mensche en minne noch en soecke gheen eertsce dinghen. Want alle die ghenoechte die opter eerden is die is verganckelick. en*de* zij en mach v niet langhe duren. ende ouermits dese ghenoechte zoe werdestu ghepinighet mitten duuelen in die ewighe verdoemenisse daer alle dyn ghenoecht en*de* bliscap verwandelt sal zijn in onsprekeliker droefenissen. Als in huylen. in schreyen. in crijssen. in carmen. ende in knersinghe der tanden. in hantslaghen. en*de* in alle misbaer en*de* mistroeste diemen men bedencken mach

¶ O alre liefste mensche laet doch deze ghenoechte der werlt achter en*de* ouerdenct die grote droefenisse die v daer na aenstaende is en*de* hoe iamerlick dat ghij daer omme ghequellet en*de* ghepijnighet zult werden. Mer verkiest die blijscap die nummermeer eynde hebben en sal. daer ghi alle rijcdomme besitten moget in alre ghenoechten die ghi bedencken moghet ¶ Och dencket ouer ofstu lieuer ewelick bernen wilste en*de* mitten bosen duuelen die grote pijne liden. Dan ofstu lieuer mit gode en*de* sinen heylighen lieuer wilste leuen in onsprekeliker blijscappen en*de* ghenoechten. Van dese twee moet ghi vmmer een kiesen. Ende dat beste

van deze tween. dat is dat ewighe leuen dat nummermeer eynde hebben en mach. ¶ O vutuercoren lieue mensce deze onsprekelike grote glorie moechst u verdienen ouermits datstu ouergeuen wilste die ghenoecht en*de* die glorie dezer werlt ende gheen gyericheyt noch scat noch costelicke rijcdommen soecken en wilste.

§ Hoe dat die mensche naket gheboren is ende weder omme naket vander eerden scheyden moet

GHedencke doch datter staet ghescreuen in iobs boeken. Naket bistu gheboren. en*de* naket zalstu weder omme van hier scheyden Want al bistu rijck al hebstu groet goet en*de* scat men zals dij nyet mede gheuen wanneer du sterfste. mer dijn vrienden zullen dat besitten En*de* en zullen di niet meer medegheuen dan den armsten mensche van dezer werlt. ¶ Och men vint menige*n* me*n*sce die sine sinnen anders nerghens op en set dan omme groet goet te vergaderen en*de* costelijcke rijcdommen bij een te rapen. ¶ Och leyder dese menscen hebben die rijcdomme en*de* die scat voer horen god. Iae si en vraghen nae god. noch oec naeden duuel wanneer si scat en*de* groet goet vergaderen moghen

Sij en sien oeck somtijdes niet an oftet rechtueerdich of onrechtueerdich wort vergadert. Sij dencken tis alleens wa*n*neer zijt bi malcanderen rucken en*de* plucken moghen

¶ O vermaledide scat o onsalige scat o duuelike scat. o scat daer die mensche ewelick omme verdoemt moet wezen. Och dese menscen en dencken niet dat die heylighe apostel sinte paulus seyt.

¶ Wij en hebben op dezer werelt nyet ghebrocht. noch wi en sullen van dezer werlt niet weder omme mit ons neme*n* Recht oft hi seggen soude. O gyerighe mensce waer omme vergaderst u groot goet want al haddestu al die scatte der werlt vergadert alstu sterueste so moetstu en vmmer opter eerden laten

§ Die wijs man Salomon spreeket den rijcken man toe zeggende. O ghierighe mensce wie sal dat besitte*n* datstu beaerbeyt hebbeste. Recht of hi segghen zoude. Du en weetste niet wye dat besitten zal datstu met rucken en*de* mit plucken aldus neerstelike vergadert hebste. Wa*n*t du en weetste niet wie dattet verteren zal weder dijn vrienden of dijn vianden. ¶ Ons lieue here ihesus xpristus seyt oeck een gruwelick woert van gyerighen menscen daer aldus ghescreuen staet. ¶ Het is moeghelicker een cameel dat is een groet beeste. doer een oghe va*n* eenre naelden te gaen dan dat een ghyerich mensche zoude comen ten ewigen leue*n*. Een ghierich mensche en begheert dat hemelrijcke niet. daer omme en sal hem die vroude en*de* die blijscap des ewighen leuens nummermeer ghegheuen worden. Recht of hi segge*n* soude Die gierighe menscen soecke*n* die scat der werlt. si en soecken dye vroude des

ewigen leue*n*s niet. want hoer blijscap en*de* genoechte hebben si gheset in scat en*de* in costelijcke rijcdomme. En*de* daer om ist ommoghelick dat si zouden come*n* in die vroude des ewighen leuens. Want die rijcke gyerighe menschen en moghe*n* dat goet niet lichteliken achter late*n*. eer si die doot daer af scheydet en*de* dan en laten si die schat noch die rijcdomme niet Mer die scat laet haer wa*n*t die schat en wil hem niet volghen

§ Tot aldustanighen menschen spreket ons lieue here ihesus xpristus inden heylighen euangelio segghende. Wee wee v rijcke menschen die hier inder werlt uwen troeste hebbet in v scatten en*de* in v rijcdommen Recht of hi segghen zoude. ghi moechse nu besitten. mer nae dezen leuen en zult ghise niet besitten.

§ Hier af leestmen een gruwelijck exempel van enen rijcken man die al zijne ghenoechte in costelijcke scatten en*de* rijcdomme gheset hadde

MEn leest datter was een rijc gierich man die alle zijn troeste. en*de* alle zijn glorie alle zijn hope en*de* alle zijne ghenoechte in schat en*de* in costelijcke cleinaten en*de* gewelen gheset hadde

§ Hij hadde alsoe grote ghenoechte in zijn rijcdomme dat hi nae god noch naden duuel en vraghede. Hi hadde alsoe groten scat en*de* rijcdomme vergadert dat hij he*m* liet duncken dat hem gheen goet onbreken en mochte.

§ Mer wat gheboerde. Die rechtueerdicheyt godes en*de* dye strenghe sentencie des doots is op hem ghecomen en*de* hi most scheyden van alle zijn grote goet en*de* costelicke rijcdomme*n* Het gheuiel dat dese rijke man sieck geworden is en*de* zeer cranck. als dat hem dochte dat hi vmmer steruen soude. en*de* dat hi den doot zoude moete*n* smake*n*

§ Doe hi aldus sieck en*de* cranck was gheworden sprack hi tot zijnre sielen en*de* seyde aldus O onsalige siele waer wilstu gaen en*de* waer wilstu laten alle dese costelike rijcdomme die du in deser werelt hebste. ¶ Doe hi dit gheseyt hadde sprack hi tot sinen lichaeme. O vermaledide lichaem en wilstu niet ghebruken die grote scat en*de* die grote rijcdom. ende dat grote goet datstu inder werlt hebste vergadert. Du hebbeste een scoe*n* wijf en*de* du hebbeste oeck schone kinderen en*de* du hebbeste alle datstu mogheste begheren van rijcdommen ende groete*n* goede. En zijn di alle dese niet genoch. soe zal ick di noch alte veel meer verghaderen. Daer omme bidde ick di o onsalighe siele en*de* vermaledide lichaem blijft doch bi malcanderen en*de* en laet niet achter dese groten scat en*de* deze costelijcke rijcdomme

§ Mer wat is gheschiet. doe hi sach dat sine siele niet bi hem blijuen en woude en*de* hi sach dat hi vmmer steruen moste Doe sprack hi met anxteliken wenen en*de* mit droeuighen moede tot sine siele en*de* seyde aldus ¶ Sich o vermaledide siele wantu niet bi my blijuen en wilste en*de* vmmer van mij sceyde*n*

soe beuele ick di alle den duuelen der hellen op dat si di mit ewigher pinen quellen moghen Want du en wilste bij mij niet bliuen in vrouden en*de* in ghenoechte*n* daer omme beuele ick di den duuele*n*. op datstu daer ghepinighet moghet werde*n* mit die ewighe droefenisse.

§ Alte hantes doe hi dit gheseyt had sterf hi onsalichlike en*de* is gheuaeren int afgront der hellen. ¶ Hier omme bid ick di o wtuercoren mensche voersiet di te tyde en*de* hebbe dijne ewighe salicheyt voer oghen. En*de* begeerstu goet cierheit ofte costelheyt zoe en zoecse inder werlt niet mer inden hemel Want die cierheyden deser werlt verwandelen alte hantes in grote droefenisse. En*de* die cierheit des hemelrikes en zal nummermeer vergaen mer altoes in ewigher vroude*n* bliuen. En*de* ghi sult oec weten dat ghi een van desen twee vmmers ouergheuen moet. Want voerwaer beyde dese rijcdommen en draghen niet ouer een

¶ Die anderde erfghename die na des mensche*n* doot verlanghet is die duuel.

TEn anderen male o snode vleysche so begheeren dinen doot die duuelen. Want hoer testament dat is dijn siele de si mit groter wreetheyt wt dinen licham scoren en*de* breken ghelikerwijs als verwoede rasende honden ¶ Soe moeten die gloriose heylighen en*de* de schone engelen besiden staen en*de* sullen droeuich wesen Mer die duuels sullen schateren. ende lachen. en*de* schempen en*de* sullen dijn onsalighe siele voeren mit een ontellike schare der duuelen int afgront der hellen en*de* brenghense in die ewighe verdoemenisse

§ Och sal dit ons erfghename wesen en*de* sal hi mit onser ellendigher sielen aldus iamerliken omme gaen Soe laet ons neerstelick toe sien op dat ons siele in sinen handen niet en come noch dat hi ons erfghename niet en werde. ¶ O hoe anxtelick sal die duuel wesen aen te schouwen wanneer hi comt omme die siele te halen. Want hi is altoes bi den mensche als zijne siele vanden lichaeme scheyden sal ¶ Och was die duuel al soe coen en*de* alsoe stout dat hij onsen lieuen here ihesum xpristum alsoe stoutelike en*de* coenlike dorste becoren die gheene quaet noch sunde ghedaen en hadde.

Want van hem staet veel gheschreuen. als dat onse here nye sunde en dede oft hi en dachte nye sunde te doen want hi was die ghene die alle der werlt sunde*n* af nam.

§ Ghelikerwijs als die heylighe man sinte Iohan baptista van he*m* sprect daer hi aldus seyt. Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi. ¶ Dat is te segghen. Siet dat lam gods xpristum ihesum. siet den ghenen die daer af doet die sunden der werlt. Recht of hij segghen soude dit is die gene die macht

heuet die sunden te vergheue*n*. en*de* sonder hem en mach niemant salich werden. Want dan die duuel aldus stout ende coen is dat hij den ghezontmaker alder werlt dorste becoren in zijnen leuen doe hi noch op eertrike ghenck. en*de* oeck dorste comen op die galghe des cruces doe hi den geest gheuen zolde omme ons te verlossen vander ewigher doot ende begheerde zijn gloriose siele ter helle*n* te trecken. Hoe coenlick sal hi dan comen om ons siele ter hellen te trecken die ouerladen is mit veel groter zunden

§ Men leest dat op der werlt gheene meerre mine en is dan dat aenschouwe*n* des duuels ¶ Och is dat aensichte des duuels aldus verueerlick inder doot d*at* die gloriose en*de* reyne ioncfrouwe maria die moeder ons liefs heren xpristi ihesu die een coninghinne des hemels en*de* der eerden is Dese begheerde va*n* horen ghebenediden sone dat hi hoer gonnen woude als dat si den duuel in hoer doot niet sien en dorste. ¶ Och leyder wat zullen dan die menschen lijden die in grote*n* zunden gheleeft hebben die dye duuelen mit ontelliken scharen halen zulle*n* ende brenghense in die ewighe verdoemnisse daer si ewelick mitten helschen duuelen in ghepijnighet moeten werden.

§ O wat verueerliker anxteliker aenschouwen zal dat zijn den vermaledide*n* zundighen verdoemden menschen des duuels toecomste te verwachten want hi arbeyt altoes omme den mensche te brenghen totter ewigher verdoemenissen. ¶ Ghelikerwijs die heylighe ma*n* sinte Bernardus bescriuet. Dat al die begheerten der duuelen en*de* alle horen arbeyt en*de* al hoer sorchuoudicheit en is anders niet dan dat zy ons sielen brenghe*n* moghen totter ewigher verdoeminisse*n* en*de* dat si ons moeghen brenghen in dye ewighe pijne daer si in ghepinicht werden.

§ Die heylighe apostel sinte Peter scrijft in sine epistole segge*n*de aldus De duuelen lopen omme als grimmende leeuwen en*de* hongyerighe woluen en*de* briesende en*de* ronckende soecken si of si yemant mochten vinden den si verslinden mochten. ¶ Och hoe zalich is dye mensche en*de* wat groter verstant is inde*n* mensche gheleghen die nu te tijde toe siet omme vrienden en*de* beschermers eer dye doot comt die alsoe onuersiens comet. datmen niet en weet wanneer hi come*n* zal en*de* nochtants weetmen wel dat hy vmmer comen moet op dat dan een me*n*sche beschermet mach zijn van dese gruwelike schare der duuelen vander helle*n* Ende op dat hi mach comen bi die ghenoechlike schare der engelen en*de* bi allen vutuercoren vrienden ons heren xpristi ihesu die hem moghen vrijen en*de* verlosse*n* vut die handen des duuels

§ Och lieue mensche maket alsoe eer ghi van eertrike sceydet dat ghi vmmer enen voorspraeke hebbet die v ontsculdijghen mach voer die quade duuels wanneer ghi steruen moet Want si sullen v besculdighen mit veel oerzaken en*de* redenen op datstu dan yemant hebste die di

mach helpen ende bistaen in die vre dijnre doot.

§ Hier omme o lieue mensche hebbet dit in ghedenckenisse. Wilstu den duuel niet ontsien noch vresen noch en wilstu voer hem gheen anxte hebben. soe doet ghelikerwijs als de heylighe man sinte Bernardus seyt. ¶ Ist sake datstu den duuel niet en dienste soe en derf dij nyet gruwelen noch lede wesen voer die pijne der hellen of die duuel en sal over dijne siele nummermeer machte hebben. Want die duuel en mach gheen sielen ter hellen trecken dan die hem gedient hebben in horen leuen ende hebben des duuels kinderen gheweest. ¶ Och lieue mensche en dien vmmer desen quaden here niet Want is dat sake dat ghi hem dient hi sal v sonder twiuel lonen mit die ewijghe verdoemenisse ende dijn siele sal hi pijnighen mitten helschen vuer.

Mer lieuer dient gode ende sinen heyligen. op dat si di moghen beschermen teghen die anxtelike pijnen des duuels vander hellen ende brenghen dijn siele mit hem in dat hemelrike daer alle salighe sielen in onsprekeliker vrouden altoes leuen mit xpristo ihesu horen gheminden brudegom die si in horen leuen altoes trouwelick gedient hebben. ¶ Ouerlegghet dit in v herte wat anxteliker pine dattet is mit den wreden duuelen altoes ende ewelic sonder barmherticheyt ghequelt ende ghepijnicht te worden. Ende wat ghenoechte. ende wat blijscappe datter is met xpristo ihesu ewelick te regneren. ende mit zijnen wtuercoren altoes mit blijscappen ende mit ghenoechten te leuen in onsprekelijcker vrouden ¶ O lieue mensce maect vanden testamente des duuels een testament godes. Dat is voersiet v die wijl datstu die tijt hebbeste als dat die duuelen mit uwer sielen niet ter hellen trecken en moghen. Mer dat v siele ghebracht werde in dat ewighe leuen. Ist sake dat ghijt aldus maect soe en sal die duuel v siele te testamente niet crighen. mer si sal gode ghegeuen werden tot enen ewighen testamente ¶ Dit testamente moecht ghi maken ouermits goeden doechdeliken wercken ende ouermits lijdsaemheyt dat is datstu verduldich biste in alle verdriete ende siecte die v god toe seynt. Ende is dat sake datstu dit doetste so sal v testamente gode behaghelic ende bequame wesen ende v siele sal hi mit groter blijscappen ende begheerten ontfanghen in zijn ewijghe testamente. ¶ Mer is dat saecke datstu die werlt dient ende hoer genoechte naeuolghet soe gheuestu dijne siele den duuel te testamente. ende soe salstu een alte quaden erfghename hebben Want hij sal iamerlicke ende verueerlick mit dijnre sielen ommegaen ende mit onsprekelijker pinen sal hi dijn bedroefde siele quellen.

¶ Och voer aldustanighen testamente mach een mensche wel gruwelen. ende hi behoeft wel voer hem te sien als dat die duuel gheen testamente ouer zijn siele en hebbe. Ende hier voer heeft heem een mensche goet te wachten. Want god en heuet den mensche opter werlt nyet

gheset dat hi den duuel dienen sal. mer dat hi gode sinen schepper en*de* verloesser dienen sal

§ Die wormen begheren dat vleysce inder eerde*n* omme dat te verslinde*n*.

TEn derden male o snode vleysce als dese twee hoer testame*n*t hebbe*n* dat is die vriende*n* dijn goet die duuel dijn siel. Daer na begheren die wormen inder eerden hoer testamente dat is dijne lichaem Want soe gheringhe als dijne siel vut den lichaem ghesceyden is. zoe salstu naket ghemaect worden. en*de* dijn cierheyt sal van di ghenomen worden en*de* dan salstu in een out slaeplaken gheleyt worden. Voert zoe moetstu va*n* dijn sachte bedde gheslepet worden. en*de* men sal v op die herde plancken legghe*n* dat moet dan v sachte bedde zijn..

Och dan sal een yeghelick van v vlyen en*de* het sal hem pine en*de* zwaer zijn v te sie*n*

¶ O hoe sal dine soeticheyt dan verduustert zijn Die ghene die dijne gheselschappe pleghen te begheren die en begeren dijnre dan voertmeer niet. Want hoe soete ofte hoe minlick datstu in dijnen leuen gheweest hebbeste dan salstu gruwelick en*de* onsoete voerden mensche*n* zijn. Want niemant en sal di dan begeren te cussen alsmen di te voren plach te doen. En*de* niemant en sal oeck dijn gheselschap begheren mer een yeghelick sal u versmaden als du doot biste ¶ Soe salmen di in een huus besluten va*n* seuen voeten. mer soe veel als een cusse*n* onder dijn hoeft en salmen die niet mede gheuen mer eenen herden stroe wis dat sal dijn zachste cussen zijn. Daer na salstu in die eerde begrauen werden. ende men sal di haest vergheten. En*de* dan en salmen op dij niet dencken. Mer dijne vrienden zullen dijn goet ghebruke*n*. die duuelen dine siele. en*de* die wormen dijn vleysche. En*de* gheen van dezen drien erfghenamen en souden begheren dat ghi leuede. Want een yeghelick is te vrede*n* mit sinen testamente

§ O ghi houeerdighe mensche*n* die nu opgheblasen biste mit groete houerdye en*de* mit hat en*de* nijt. oncuusch. gulsich. gyerich. traech tot gods dienste ende to doechde*n*. mer altoes so bistu bereyt tot idelheyt en*de* tot quaden zunde*n*. Wat batet datstu lecker gheweest hebbest alstu doot biste soe moetstu werden een spise der wormen. Want du salste alte han stincken als een aes Gheen dode beeste*n* en stincken also qualiken als een doot mensche. En*de* daer omme hoe die menschen leckerliker op deser werlt gheleft hebben en*de* dat vleysche vetter ghemestet hebben soe den wormen lieuer is die dat te rijten en*de* te cnaghen zullen.

¶ O wat mach die houeerdighe mensche denken. waer op mach hi houeerdich wesen. och weetstu niet onredelicke creatuere datstu nae dijnre doot anders niet en biste dan een stincke*n*de spyse der wormen. die dijn stinckende vleys te cnaghen sullen

§ Men leest hier af een suuerlic exempel daer een mensche wel op dencken ende pensen mach en*de* versmaden alle die rijcdommen deser werlt

§ Exempel

Het was een machtich hertoge va*n* burgondien die seer rijcke was van eertschen goede. Mer ock laci hij en mochtes niet mit hem nemen mer hi most alle zijn costelicheyt hier laten.

§ Dese hertoghe hadde enen soen de erfghenaem van zijns vaders goet zijn zoude. ¶ Ende het gheboerde dat desse hertoghe sterf en*de* zijn soen besat dat hertichdomme dat hem an ghestorue*n* was Doe waert die soen eens te rade mit sinen heren dat hi zijns vaders dode lichame brenghe*n* wolde op een ander stede en*de* begrauent in een ander kercke.

En*de* doe die kom dat is dat stenen graf op ghedaen was en*de* hi sinen doden vader daer in sach ligghen die mit costelijken cruden ghebalsomt was. soe sach hi een lelicke padde op zijns vaders mo*n*de sitten en*de* te beet en*de* cnaghede sine tonghe. ¶ Doe dit die hertoghe aensach waert hi seer verueert en*de* hem verwonderde seer hoe dat lelike beest inden graue ghecomen was. Hi dede seer cloeckelick als een cloeck man toe behoert. Hij sprack tot sinen ridderen en*de* knechte*n* en*de* seyde. O quade bedrieghelike glorie deser werlt al hebbestu den vader bedroeghen du en salste den sone nochta*n*s niet bedrieghen. Doe sprack hi tot sinen doden vader. O vader waer zijn nu dijn rijcdommen en*de* dijn costelike cleynate*n*. Waer is nu alle dine glorie die ghi te gebruken pleghet. Waer zijn nu dine lecker marcelen. O hoe mach dit nu zijn. dit lelike beeste cnaghet en*de* bijt alle dijne lichaem aen stucken. Moghen dine rijcdommen di nu niet beschermen. Moeghen dine ridderen en*de* dine knechten di nu niet te hulpen comen. daer du mede te striden en*de* te rouen plegheste. Ick en sal di niet naevolghen Want ick merke my en soude anders niet gheboren nae mijnre doot dan die nu gheboert is Iae al hadde ick vergadert alle die rijcdommen der werelt mi duncket si en souden mi niet helpen moghen

§ Daer nae gaf die hertoghe alle zijn lant en*de* zijn rijcdomme ouer om die liefte godes en*de* dienden onsen heren oetmoedelick en*de* deuotelick in een cloester. ¶ Al was hi machtich en*de* groet van gheboerte hi en begheerde daer omme nochta*n*s die meeste onder de*n* broeders niet te zijn Mer altoes begheerde hi die minste onder den broeders te zijn. ¶ Hier om o lieue mensche ouerdencket dese punten en*de* en wilt v herte vmmers op geen gyericheyt noch op rijcdommen setten Wa*n*t als die ghyericheyt so dunct hem dat zijn herte nummermeer versadet werden en mach. En*de* ouermits dese sunden brenghet die duuel veel menschen tot die helsche pine en*de* quelse iamerlick sonder enighe barmherticheyt.

§ Een gruwelick exempel vande*n* hertoghe van cyringien.

Exempel.

MI is gheseyt van waerachtighe*n* goeden menschen een wonderlike dinck dat ick niet zwijghen en mach. Bijden berch gyber wanderde sommige menschen mit malcanderen ende si hoerden een gruwelicke stemme roepe*n*de en*de* seggende aldus. Bereyt haestelic een groet vuer van siedende peck en*de* va*n* bernende zweuel ¶ Die luden worde*n* zeer beanxtet en*de* hem gruwelde zeer om dat si die stemme alsoe gruwelijck hoerden roepen ¶ De stemme zweech doe een wenich en*de* hoer en antworden nyemant. ¶ Alte hantes begonde si noch eens te roepen. maecket een groet vuer En*de* doe hoer noch niemant en antworde riep si derdewerf mit luder stemmen daer zijt alle hore*n* mochte*n* die daer voerbij ghingen. Maect haestelic een groet vuer sonder enich vertreck alsoe gloyende heet als ghijt maken moecht

¶ Doe die stemme dit gheroepe*n* hadde antwoerde daer een ander stemme. Wie sal ick dit vuer maken. Die luden hoerden die stemme wel mer zij en sage*n* niemant daer omme worden si zeer verueert. Doe seyde die stemme. Weetstu niet dat ons goede vrient. die hertoghe van cyringien op comende weghen is. Hi heeft ons trouwelick ghedient daer omme sullen wi hem lonen mit die ewighe verdoemenisse

§ Doe die stemme dit gheseyt hadde en hoerden die luden niet meer roepen. Si schreuen den dach en*de* die vre en*de* schreuen eenen brief aen de*n* coninck vrederick. wat si ghehoert hadden. en*de* lieten hem vraghen of in sinen lande enighe hertoge van cyringia ghestoruen waer

Doe waert hem openbaerlick te kenne*n* ghegheuen dat die selue hertoghe op dye vre en*de* opten seluen dach ghestorue*n* was doe si dit wonderlicke teyken ghehoert hadden. Hem waert oeck gheseyt. dat dese selue hertoghe een quaet wreet tyran in zijnen leuen hadde gheweest. en*de* hoe hi edel en*de* onedel arm maecte en*de* hoer goet af roefde. Hij was oec ghegaen van dat heylighe kerste gheloue. Hi en hadde gheen kinderen nochtans was hi sunderlinghe gyerich en*de* neerstich om grote scat en*de* costelijcke rijcdommen bij malcanderen te gaderen.

§ Doe dese tyran sieck lach en*de* steru*e*n soude liet hi alle sinen scat en*de* zijn costelike silueren en*de* gulden vaten voer he*m* brenghen en*de* gheboet datmense altemael solde smelten en*de* ghietense tot enen stucke En*de* als hem gheuraghet waert waer o*m* dat hi dat dede antwoerde hi en*de* seyde. Mijn vrienden verlanghet seer na mijnre doot op dat si mijn goet mijn rijcdomme moghen besitten. en*de* daer om wil ic mijn siluer en*de* mijn gout smelten op d*at* zijt niet mit vreden mit malcandere*n* deylen en moghen. en*de* op dat si malcanderen door steken en*de* slaen moghen. wa*n*t alst in enen stuck ghesmouten is soe en

sullen zijt mit malcanderen mit vreden niet moghen deylen.

§ Nu besiet die boesheyt deses quaets tyrans hi hadde in zijn leuen grote quaetheyt ende twijdrachticheit onder den volke ghemaect mer noch en was hem dit niet ghenoch hi moste oeck noch twidrachte in zijnre doot maken op dat sine quaetheyt en*de* sine verwoetheyt toe groter en*de* te menichuoldigher ghebreyt mochte werde*n*.

¶ Mer wat gheschiede. Dese quade tyran sterf mit aldustanighen quaeden opsette en*de* die wrede duuelen quame*n* in den huse schaterende en*de* lachende. ende namen die onsalighe siele en*de* brochtense in die ewighe verdoemenisse.

§ Doe si hem mit groten ghecrijs en*de* mit roepen in die helle ghebracht hadde*n* setten si hem op enen stoele van gloyenden ijser en*de* namen peck en*de* zweuel ende mengheden dat mit helschen vuer ende sperden hem zijnen mont mit machten op. ende ghoten desen helschen dranck in sinen mont en*de* riepen en*de* seyden hem schempeliken. ¶ O alre liefste vrient du hebbeste ons trouwelick ghedient. en*de* daer omme hebben wi v desen costeliken dranck bereyt. want waerstu onse goede vrient niet. du en mochste deze*n* dranck van ons niet crighen. drincket daer omme en*de* vercoelt v hier mede wij sien wel dat ghi seer moede zijt Mer en laet v niet verlanghen. wi sullen v alte hantes een costelike maeltijt bereyden. daer wi v mede willecom heyten sullen O wee der onlideliker maeltijt

§ Als die duuelen dit gheseyt hadde*n* namen si hem vanden gloyendel stoel. en*de* brochten hem aen een gloyende tafel en*de* brochten hem daer voer helsche draeken en*de* padden en*de* vuerighe slanghen en*de* seyden. ¶ O ghetrouwe vrient eet en*de* drincket en*de* maket v vrolick. Want siet alle dese costelike spise hebbe*n* wij omme uwen wille bereyt. Mer och leyder he*m* en luste na deser spise niet en*de* hi en*de* woude niet eten.

§ Doe quamen die vrede duuelen en*de* braken hem den mont op mit machten ende stieten hem mit crouwelen inden mont dese helsche draken en*de* die vuerighe slanghen mitten padde*n* En*de* doe si dit ghedaen hadden seyden si tot hem. Wtuercoren vrient laet v niet verlanghen wi sullen v alte hantes een ghenoechlick bat bereyden daer ghij in moghet baden. want wi sien dat ghij seer bezweet en*de* onreyn zijt op dat ghi v daer in reynighen en*de* claer maken moghet ¶ En*de* doe namen si hem vander gloyender tafelen en*de* worpe*n* hem in ene*n* gloyenden siedende put. en*de* daer waert hi iamerlick in ghepinighet

§ O lieue mensche ouerdenct nu dat loen dat dese quade tyran die ewige verdoemenisse voer zijn boesheyt ghecrege*n* heuet. Mer en hebbet vmmer in die vre dijns doots aldustanighen opset niet. als dese quade hertoghe hadde. op dat ghi niet mit hem en comt in die ewighe pine. Mer al hebstu alle dijn leue*n* quaet gedae*n* en*de* begeerstu in de vre dijns doets genade god sal dijnre ontfermen.

§ Datmen den menschen gheen quade exempelen gheuen en sal leestme*n* een gruwelick exempel

IN eenen dorpe was een onsalich quaet priester die zeer onkuusch was van leuen. ende bracht zijn tijt to mit drincken. mit dobbele*n*. mit dansen mit houeren en*de* mit veel ander ijdelheyden. ¶ Hi hadde een groet dorpe te regeren en*de* gaf hem aldustaenighen exempel in ondoechden en*de* in quaden werke*n* ¶ Die menschen die inden dorpe wonede worden oeck quaet van leuen. en*de* worden iamerlick bedroghen mit dezen quaden priester Want wat si quaedes dede*n* daer en berispede hem die priester niet in ghelikerwijs als hem toe behoerde. en*de* daer omme quamen si mit grote*n* hopen in die helle. hadden si bi auonturen enen goeden man tot enen kerckhere ghehadt diese in horen zunden berispet en*de* ghestraffet hadden si zouden sommighe hoer leuen wel ghebetert hebbe*n*. Mer want die herde quaet was. daer omme dwaelden die schapen.

¶ Het gheuiel op een tijt dat dese quade priester haestelike sieck waert. ende sterf alsoe in zijnre boesheyt. ¶ Doe hi doot was brochten die duuelen sine siele in die ewighe verdoemenisse. Nu hoert een wonderlick dinck. Doe deze priester in die helle quam en*de* iamerlick vanden duuelen ghepinicht waert quamen daer na sine ondersaten de oec inder hellen waren mit roepen mit carmen. mit crijssen segghende.

Weest willecome o du vermaledide creatuer. O wat groter pine salstu nu lijden. want wi en moghen nu nummermeer op houden di te pinighen

¶ O valsche bedriegher. hoe iamerlic hebbestu ons bedroghen. haddestu o*n*s een goet exempel ghegheuen wi en soude*n* in dese grote pine niet ghecomen hebbe*n* Och och in wat zwaerre pinen hebstu ons ghebracht. Vermaledijt moet zijn die vre daer du in gheboren biste Want du bist een saeke onser ewigher verdoemenissen. ¶ Doe si dit gheseyt hadde*n* liepen si toe en*de* sloeghen hem en*de* stieten hem en*de* sleepten hem en*de* toghen hem bij den hare en*de* ghebeerden oft rasende ho*n*den gheweest hadden. want si gebeerden of si hem verschoert souden hebben wanneer si op hielden van pinighe*n*. soe quamen die wrede quade duuels en*de* deden hem noch meere pine aen. Nummermeer en lieten si hem rusten. mer altoes so pinichden si hem sonder enighe barmherticheyt.

¶ Hier is te weten dat van groten noden is als een mensche in sinen verscheyden leyt datmen dan bi hem brenge ene*n* priester of een ander mensche de va*n* goeden leuen is die den siecken mensce wat goedes voer segghen mach. op dat hem die siecke mensce niet en becommer mit des priesters quade leue*n*. Want die duuel brenghet den siecken mensche menijghe quade fantasie int herte. op dat hij godes vergheten sal.

Dencket niet om v vrinden; west niet girich o*m* guet; wat salic uv gae*n* doen

§ Dat goede ingheuen des heylighen engels teghen die temptacie des duuels vander gyericheyt.

ALlen menschen ist van noden dat zij afkeren hoer oren van dat quade ingheuen der duuelen vander hellen van der gyericheyt. Ende dat zy nauwe toehore*n* nae dat goede ingeue*n* des heylighen engels teghen deze quade temptacie des duuels Want die duuel spreyt zijn nette altoes wt omme den mensce te vanghen en*de* te brenghen in die ewighe verdoemenisse.

§ Het is oeck te weten dat dye duuel nummermeer af en laet den mensche te tempteren en*de* te becoren alsoe lange als die mensche leuet. Als die duuel den sieken mensce dan mit gyericheyt becoert en*de* ghetempteert heuet. soe comt die enghel gods en*de* troest den siecken mensce segghende. O mensche en wilt vmmer nu niet gyerich wezen. Hebbestu in dijn leuen gyerich gheweest. soe ist nu meer dan tijt dat ghij die gyericheyt wt dijn herte settet want ghi moet nu alte hantes steruen. Want ghi moet alte hans achterlaten alle dijn goet. iae al hadstu vergadert al die rijcdommen der werlt du mostese nu achter laten. En*de* laetstu se niet willichlick achter so en mogestu nummermeer zalich werden ¶ Hier af sprect ons here int euangelio Ten si d*at* een mensche zijn goet achter laet omme minen wil hi en mach mijn discipel niet werden. En*de* noch seyt hi voert die niet achter en liete zijn huus en*de* hof zijn wijf en*de* kindere*n* zijn moeder en*de* vader en*de* zijn eyghen lichaem omme minen wille die en mach in mijn rijcke niet comen. ¶ O mensche en dencket vmmer op gheen titelick goet. mer ghedencke hoe ons here ihesus xpristus hanghende aenden cruce omme dinen wille arm van eertsche*n* goede is gheworden en*de* hoe hi achter gelate*n* heeft sine ghebenedide moeder maria Ghedenck wat die heyligen gods achter ghelaten hebben. hoe si hoer grote goet en*de* hoer ouders achter ghelaten hebben omme xpristo te dienen en*de* na te volghen. En ghedenck dijnre vrienden noch dijnre magehen niet. becummert v niet vorder mit tijtliken ghoede. dan maeket rechtueerdich en*de* gheuet weder omme dijn goet datstu mit onrechtuerdicheit hebbeste ghecreghen. en*de* dan en dencket niet meer op dijn eertsche goet. en*de* ouerdencket die passy ons heren ihesu xpristi wat god omme uwen wil geleden heuet en*de* wat die lieue sancten en*de* sanctinnen omme godes wil gheleden hebben. Dancket en*de* louet gode dat hij v oeck liden en*de* verdriet toe gheseynt heuet op dat ghi dat hemelrike mit uwen liden oeck verdienen moghet. Mer o lieue mensche weest vmmer verduldich in uwen liden. Want liden sonder verduldicheyt en machmen dat hemelrike niet mede verdienen.

§ Hier beghinnen die blijscappe*n* der saligher menschen die gyericheyt in hore tijt versmaet hebben en*de* die oec sober in eten en*de* drincken gheweest hebbe*n*.

DIe sober mensche*n* die gulsicheyt in eten ende in drinken gheschuwet hebben. Als die hoer sinne*n* op dye leckernije niet gheset en hebben. Ende oeck alle die gheene die gheuast hebben naer horen vermoghen Al die ghene die bewaert hebben die tien ghebode*n* gods nae horen vermoghen. Dese hebben altemael grote onsprekelicke blijschap en*de* ghenoechte. Och hoe salich zijn die ghene die hoer vleysche alsoe temmen van lecker te eten en*de* te drincken op dat si va*n* den duuel hier naemaels niet ghete*m*met en werden ¶ Voert alle die ghene die gyericheyt ende costelike scatten en*de* rijcdomme versmaet hebben omme die liefde godes. Dese werden hier bouen gheloent mitten hemelschen scatte en*de* hoer sielen werden ghespijst mit die ewighe glorie en*de* si werde*n* mitter soeticheyt des hemelschen douwes gheuoedt en*de* versadet. § O hoe onghelijck zijn die marcelen en*de* die maeltijden opter eerden en*de* in hemelrike. Want als een mensche costelike en*de* lecker spise eet. soe is si alte hantes verteert en*de* stincket qualiker da*n* een aes en*de* zoe die spise costelicker en*de* leckere is zoe si meer stincket

§ Mer alsoe en ist niet mit die spijse des ewighen leuens. Want als die salighe siele ghespijst is mitter godliker spijsen zoe en verwandelt die crachte der godliker spisen niet. Mer altoes wordet si starcker en*de* machtigher in haer zeluen.

§ Hier af sprect sinte Iohan euangelist in apocalipsi zeggende aldus.

Salich zijn die ghene die totten godlike*n* auontmale gheroepen zijn en*de* die weerdich zijn toe sitten totter tafelen ons heren ihesu xpristi.

§ O wat groter melodie en*de* wat onsprekeliker ghenoechte is onder den wtuercoren vrienden ons heren xpristi ihesu die daer alle genoechte hoers herten vinden moghen. Wa*n*t zy en moghen niet bedencke*n* ten is daer teghenwoerdich

§ O wat ghenoechliker dienre hebben sy dye hem ter tafele*n* dient. Wa*n*t dat is ons here ihesus xpristus zelue die is die gheene die sinen wtuercoren vriende*n* voer dient. Want hij seyt zelue int euangelio daer aldus ghescreue*n* staet. Et transiens ministrabirillis Dat is te seggen. God zal hem omme gorden en*de* dienen sine*n* wtuercoren.

¶ O hoe zalich zijn die gene de aldus eten en*de* drincken moghen. Die mensce*n* zijn zeer wijs en*de* si zijn oec mede zeer verstandel die op deze werlt sober ende matich zijn van eten en*de* drincken op dat zij tot deze auontmale gheroepe*n* moghen werde*n* Wa*n*t ouermits oueruloedicheyt in eten en*de* in drincken comt die mensche dick in quade*n* leliken onkuusche*n* zunde*n* Waert zake dat hi soberlic gheleeft hadde hij en zoude in die zunde*n* niet gheuallen hebbe*n* Die aldus den buyck volle*n* en*de* stoppe*n* als varcken en*de* beeste*n* en*de* laten he*m*

duncken dat si nummermeer versaedet noch vol ghestoppet en moghen werde*n* Dese en moghen niet comen in die ghenoechlike weerschappe. en*de* die coninc alre coninghen onse here ihesus xpristus en sal hem niet dienen ter tafelen. Mer hoer dienre sal wesen die wreede duuel die si inder werlt ghedient hebben

§ Och wat bitter spise sal hi hem bereyden en*de* coken. Voerwaer anders niet dan siedende peck en*de* bernende zweuel. O laci dit moet hoer leckerste ende beste spijse zijn. ¶ Och wat onghelijker vroude zullen die vermaledide en*de* de ghebenedide hebben. Want het is wel te mercken dat die verdoemde mensche*n* op aldustanighe spise gheen luste hebbe*n* en moghen. En*de* daer omme moeten zij hongheren inder ewicheyt en*de* nummermeer en moghen si versadet werden anders dan mit die ewighe bitterheit des helschen vuers ¶ O ewighe pine hoe mach die teder siele di liden die noch dusentwerf min mach liden dan eens me*n*schen oghe. en*de* nochtans moet die siele die onuerdrachlike pijne der hellen lijde*n*

§ Hier omme rade ick enen yeghelike*n* kersten mensce dat hi sinen buyck nyet te vol en stoppet noch en proppet. op d*at* hi comen mach in die ghenoechlike werschap daer xpristus ihesus ons here zijn wtuercoren vriende*n* versaden en*de* spisen sal met die ewighe blijscap. en*de* hoer spijse sal alsoe zoet wezen ghemenghet mit den hemelschen douwe datten he*m* nummermeer en verdriet mer altoes verlanghet hem nader godliker spisen. Ende wat spise dat si begheren die is daer teghenwoerdich.

§ Die blijscap der gheenre die dertenheyt en*de* ghemack versmaet hebbe*n*.

DIe deuote goede menschen. dye traecheyt tot goede*n* wercken en*de* tot gods dienste ghescuwet hebben nae horen vermoghen. En*de* die oeck gemack en*de* dertenheyt versmaet hebben. Als in sachte te ligghen en*de* in langhe te slaepen en*de* in costelick ghecleet te gaen. En*de* alle die ghene die dat rijcke godes ghesocht en*de* ghemint hebben wt alle haerre herte*n* en*de* oetmoedich inden dienste gods gheweest hebben. En*de* oeck alle die gheene die die heylighe daghen te recht geuiert hebben en*de* niet mit dansen noch oec mit springhen noch met ghenen andere*n* ydelen spelen toe ghebracht hebben. ¶ Dese werden gheloent met onsprekeliker ghenoechten en*de* blijscappen. Ia si zijn also vol vrouden datmen die vroude bij ghenen dinghen ghelijcke*n* en mach

Want si zijn sonderlinghe verenighet met gode in een openbaer scouwen nae hoer verdienste. Mer die een meer dan die ander nae dat si verdient hebbe*n*

¶ Deser sielen glorie is alsoe groet en*de* onghemeten dat een yeghelike siele du*n*cket dat si god alleen heuet en*de* alre meest van gode ghemint is en*de* alre meest van gode wtuercore*n* is Si late*n* hem duncke*n* dat gheen heylighe*n* inde*n* hemelrike also

grote vroude hebben en moghen als zy hebben. ¶ Want ghelikerwijs als si hem inder eerden ghesocht en*de* begheert hebben daer si hem niet vleyschelicke en mochten sien dan alleene in dat geloue daer si volcomelick in ghelouede en*de* leueden nae sine*n* gheboden. en*de* begheerde*n* altoes sine minlike teghenwoerdigheyt en*de* zijn ghebenedide soete aensicht te sie*n*

Hier hebben si vromelick inder eerden omme ghestreden en*de* gheuochten teghe*n* hoer eyghen vleysche op dat hem dit geboren mochte te besitten en*de* te ghebruke*n* in onsprekeliker vrouden. Mer nu hebben si vercreghen daer zij langhe omme ghearbeyt hebben. Want dat genoechlike hemelrike is hoer woenstat geworden en*de* mit xpristo zijn zij in ongemetenre vrouden ¶ Iae si vinden hem alsoe openbaerlick en*de* volcomelick inde*n* hemele als hi op geuaren is mit lijf en*de* siele. en*de* sittet ter rechterhant zijns vaders.

Waer mede de sielen dat hemelrike verdient hebben

NV machmen vrage*n* waer bij dat men die vriende*n* gods bekennen sal en*de* waer mede dat si dat hemelrijcke verdient hebbe*n*. Daer op is te antwoerden. Die vrienden godes verdiene*n* dat hemelrijcke lichteliker dan die verdoemden die helle. Want mit volcome*n*re begeerte*n* en*de* rechter soeticheyt die si tot horen brudegom hebben dienen si god horen scepper en*de* bliuen ewelick ende vmmermeer in zijnre lieften. En*de* alle de*n* arbeyt en*de* al dat verdriet dat hem vmmermeer toekomen mach opter werelt dat liden si willichlike omme godes wille. Want si weten en*de* zijn des seker dat zij daer dat ewighe loen voer ontfanghen sullen. en*de* dat en mach hem nummermere ontgaen wa*n*neer si in die liefte gods staen. en*de* hier omme en verdrietet hem niet wat si omme godes wille op deser werlt liden moghen mer die quade me*n*schen verdoemen hem seluen ouermits horen quaden wercken en*de* horen sunde*n* en*de* wat lide*n* en*de* wat verdriet dat hem op deser werlt toecomt daer zijn si onuerduldich in en*de* nochta*n*s moeten zijt liden dat hem toekomt en*de* aldustanighen liede*n* en is hem niet verdienstich. daer omme en moghen si dat hemelrike daer mede niet verdienen.

§ Hier sprect die heylighe apostel sinte pauwels in zijn epistole seggende. Broeders ghij sult weten dat een yeghelick die gode diene*n* wil die moetet doen wt rechter lieften. Iae al dede een mensch alsoe grote penitenci alsmen bedencken mach doet hijs nyet wt rechter lieften en*de* lijdet willichlijcke alle verdriet omme godes wille zijn verdienste en is niet. ¶ En*de* hier omme wa*n*t die quade mensche*n* hoer verdriet ende liden dat hem toe comt niet willichlijcke en liden omme gods wille soe en mogen si daer niet mede verdienen.

§ Mer och lacie somme mensche*n* zijn quaet en*de* wederspannich teghe*n* god om dat hi hem meer lijdens toe seynt. dan hi anderen menschen doet

§ O wee die mensche die alsulcke gedachtenisse heuet. Si moeten liden alle dat ghene dat hem toekomen mach. en*de* nochtans en moghen si dat hemelrijke daer niet mede verdienen. Mer die helle sal hoer eyghen zijn want si zijn o*n*uerduldich in horen liden ende si en willen niet lide*n* omme die liefte godes. en*de* daer omme en sullen si van gode gheen loen ontfanghen

§ O zijn dit nyet dwase mensche*n* die aldus verherdet zijn in haer quaetheyt dat si mit siecten noch mit genen plaghen beweeket noch bemorwet en moghen werde*n*. Ia hoese god meer plaghen toe seynt omme dat si hem betere*n* zouden zoe si onuerduldeliker ende onlijdsamigher zijn en*de* blasphemeren teghen god en*de* seggen. Wat mach ick gode misdaen hebben dat hi mi aldus verueerlike plaghet meer dan hi ander luyden doet. ¶ O onuerstandele beesten hoe spreecstu aldus geckeliken Weetstu niet datstu ouermits druck en*de* liden ten ewighen leue*n* comen moet. en*de* daer om seynt v god druck en*de* lide*n* toe dat is een teyken dat hi v roept totter blijscappen des ewige*n* leue*n*s en*de* daer moechstu god af dancke*n* dat hij hem gheweerdicht heuet die te visiteren mit siecten en*de* mit anderen plaghen op datstu ouermits dijn verduldighe liden dat hemelrike moget verdiene*n*.

§ Och besiet wat die heyligodes gheleden omme die liefte godes. Si en hebben in horen liden niet onuerduldich gheweest. Mer alle dat he*m* god toe seinde daer verbliden si hem in ende liden dat verduldelick omme gods wille en*de* daer omme salse god lone*n* mit dye ewighe blijscap.

§ Hoemen den goeden mensche vten quaden kenne*n* mach.

HIer machmen vraghe*n* hoemen merken ende weten sal of een mensche gode of de*n* duuel dient. Dat machmen aldus best verstaen. Die gode dient dat is die gene de dat wort godes en*de* die sermone*n* gheerne hoert. dit zijn die ghen die goede dienen. en*de* hier bi so machmen wete*n* of een mensche gode of den duuel dient. ¶ Ist sake dat hi gode dient soe sal hi gheerne te kercken gaen en*de* dat woert godes horen. Mer dient hi den duuel zoe zal hi lieuer ydele glorie en*de* ghenoechte soecken. dan dat woert godes hore*n*. ¶ Hier af staet ghescreue*n* int heylighe euangelio. ¶ Qui ex deo est verba dei audit. Dat is te segghe*n*. Die van gode is dat is die een goet mensche is die hoert gheerne dat woert godes. en*de* hout sine gheboden nae alle zijn vermoghen. En*de* totten quade*n* seyt hij oeck Propterea vos non auditis quia a deo non estis Dat is te seggen. O ghi quade bose mensche*n* ghi en wilt dat woert gods niet horen want ghi en zijt va*n* gode niet. Ghi en hoert gode niet toe mer

den duuel uwen meister en*de* dat sal hoer god wesen. en*de* want si de*n* duuel toe horen daer omme en wille*n* si gode niet dienen. ¶ Nu en derfmen niet twiuelen hoemen den goede*n* mensche wt de*n* quaeden kennen mach want ouermits hore*n* wercken machmense bekenne*n*

§ Dit seyt ons lieue here selue int heylighe euangelio. Ex fructibus eozu*m* cognosceris eos. Dat is te seggen wt haren vruchten en*de* wt horen goeden werken sult ghise bekenne*n*.

§ Och of hem die blinde derten menschen nu voersien wolden en*de* wesen verduldich in horen liden dat hem god toe seynt zoe mochten si dat hemelrijc daer mede verdiene*n*. Mer ock laci sommige menschen segghen si zijn teder en*de* cranc si en moghen niet vasten. si en moghen niet waken si en moghen oec gheene penitencie doen. O wat reden zijn dat. Sijn zij teder en*de* crancvol te doen voer horen zunden. si en zijn doch niet teder die zunden te doen. en*de* si en zijn oec niet teder tot idelheyt noch tot quade onrelicheit daer si lijf en*de* siel mede verdaeme*n*

¶ Och moghen si gheen tijtlike penitencie doen. hoe sullen si dan in die onlidelike pine der hellen ewighe penite*n*cie doen moghen. Besiet of die heylighen en*de* die lieue vriende*n* godes dese penitencie ontsien ofte ontfrucht hebben. Och neen si. mer si begheerden altoes va*n* gode omme ghecastijt en*de* ghepinighet mit siecten en*de* mit ander plaeghen ghequelt te werden. en*de* daer omme hebben si die crone der glorien ontfanghe*n*

§ Die glorie der gheenre die houerdy in horen clederen en*de* anderen cleynaten versmaet hebbe

ALle die ghene die oeck vutwendighe en*de* ydele cierheyt van cledinghe omme gods wille versmaet hebben die werden in hemelrike alsoe costelick ghecleet mit costelijcken stenen werden hoer mantelen verlicht. Dese costelike clederen moghen si vercrighen. om dat si versmaet hebben die costelicheyt ende die cierheyt deser werlt die alte hantes vergaet. en*de* die costelike gewelen die zij inden hemel hebben en sullen nummermeer vergaen Die clederen sullen alsoe schoen en*de* subtijl zijn dat alle die meysteren vander werlt niet en souden moge*n* weten waer af dat si ghemaect zijn. en*de* van wat substancien dat si ghemaeket zijn ¶ Nu machmen vraghen ofte die heyligen inden ewighen leuen enighe clederen behoeue*n* Daer op is te antwoerde*n* Die heylighen inden ewighen leuen en behoeuen gheen clederen van laken ofte van siden ghelikerwijs als dye mensce*n* draghen want si en hebben noch kolde noch heette daer zijn enighe clederen om behoeuen aen te trecken. Mer si werde*n* ghecleet mitten schyn des godlike*n* scouwens. en*de* dese cledinghe is alsoe scoen en*de* si hebben daer alsulcke ghenoecht en*de* blijscap in datse geen mensche bedencken noch wtspreke*n* en mach.

§ Hoe die heylighen inden ewijghen leuen ghecroent werden

DIe vrienden godes werden ghecroent mit sonderlinghen costeliken cronen die claerder zijn dan enich cristal ofte enich dinck datmen bedencke*n* mach. Si zijn verciert mit also costeliken stenen. die schoenre blincken dan die sonne blincken mach. Iae si zijn al soe schoen dattet gheen mensche begrijpen en mach

§ Hier af sprect sinte Iohan euangelist in apocalipsi segghende aldus Hoer cronen zijn blincke*n*de claerre dan die sonne ¶ Och hoe mach dit yemant lesen of hore*n* lesen die enich verstant heuet en*de* niet en versmaet de ongeuallighe tijtlike ghenoechte de so quaet is dat een mensche zijn ewighe salicheit daer mede verliest en*de* quijt gaet. O onsalighe vermaledide werlt hoe iamerlic verleydestu die menschen die in dij wonen. O mensche du die redelick ghecapen en*de* ghemaect biste naeden beelde en*de* naeder formen ons heren ihesu xpristi. hoe beestelick hebbestu di seluen nu ghemaect ouermits dijnen quaden zunden Och hoe iamerlick bistu bedroghen. o hoe heeft v die duuel beseten. Nummermeer en moeghestu in aldustanige*n* staet gode dienen. Mer o laci dine herte*n* zijn alsoe versteent. datstu lieuer den duuel hebbeste te dienen en*de* hem nae te volghe*n* dan gode dinen schepper die di ghescapen en*de* ghemaect heuet en*de* dij verlost heuet ouerts sine*n* duerbere*n* preciosen bloede en*de* ouermits zijn heylighe passy ende martely die hi omme onse wille gheleden heuet

§ Och bistu aldus dwaes datstu lieuer den duuel dient die v myt onredelike pine loue*n* sal dan dattu god dient de een loen geuet dat vol ghenoecht en blijscappen is en*de* dat ock nummermeer eynde hebben en mach. Och wat blijscappe en*de* wat ghenoechte sal de*n* hylighen ons heren zijn dat si dese corte o*n*gheuallighe ghenoechte ghescuwet hebben. en*de* wat groter droefenisse salt den verdoemden zijn dat si dese ghenoechte en*de* blijscappe opter eerden ghesocht hebben daer si soe iamerlick omme ghepinighet werden.

Die soete verkoelinghe die inde*n* hemelrike is.

DIe salighe sielen moghen gaen. en*de* vercoelen hem in die genoechlike bloemen en*de* in die welrukende cruyden daer si in wandere*n* moghen omme ghenoechte en*de* solaes te ghebruken ende altoes vrolick met den enghelen godes te wesen. O onuerstandele mensce die daer meent dese genoechte mit ydelheit te verdine*n*. Meenstu deze ghenochte te ghebruken en*de* wilstu die ghenochte der werlt oeck mede ghebruken. Neen ten mach alsoe niet toe gaen. dan meenstu van die een glorie in die ander te gaen. Als opter werlt dijn genoechte en*de* dijn vleysche nae te volghen en*de* daer na te comen in die vroude en*de* blijscap des ewighen leuens Voerwaer neen ten mach

alsoe niet ghescien. ¶ Want mochtet al soe toe gaen soe hadden dye wtuercore*n* vrienden ons heren ihesu xpristi veel arbeydes te vergheues ghedaen Want si hebben hoer lichamen opter werlt ghecastijt en*de* iamerlick ghepinicht mit groete strenghe penitencie. omme dat si verdienen mochten die crone der ewigher glorien. Daer omme hebben si aldustanighe strenghe penitencie gedaen so ist wel te mercken datmen dat hemelrike nerghens bet mede verdienen en mach dan ouermits druck en*de* liden.

Want mochtmen die hemelsche glorie mit weelden crighen soe en hadden die wtuercoren vrienden ons heren ghene penitencie behoeuen te doen.

¶ Hier af spreecket die heylige apostel sinte pauwels in sine epistole seggende Wie is die mensce die dat hemelrike begheert en*de* daer niet omme en wil arbeyden. Hoe mach een mensce vercrighen. dat hi niet en begeert. Boni et mali no*n* eundem actum habent. Dat is toe segge*n*. Die goede en*de* die quade en doen niet een werck. daer omme en zullen si oeck niet een loen ontfangen. Die goede deuote menscen doen goede wercke*n* ende daer omme sullen si van gode de ewige glorie ontfanghe*n*. Mer die quade onredelike menscen doen quaede wercke*n* en*de* daer omme sullen si die ewige pine ontfanghen. ¶ Hier om ist sake dat daer yemant begeert dat hemelrike te besitte*n* in blijscappen mit goede en*de* mit sine*n* wtuercoren vrienden die en sal hem niet o*n*tsien enighe penitencie te doen

¶ Iae is dat sake dat die mensce gheen zwaer penitencie doen en mach. soe sal hi doen nae zijn vermoghen. God en begheert niet dat een mensce geen machte en heuet. Mer god begeert altoes gedient te werde*n* na des mensce*n* vermoge*n*

¶ Het is oeck dic en*de* menichwerue gesien datmen meer gracien en*de* genaeden verdienden ouermits cleyne penitencie dan ouermits grote strenghe penite*n*cie

Mer wanneer die mensce cleyne penite*n*cie van buten mitten lichame doet. soe moet hi alsoe veel te innigher en*de* te vuerigher zijn herte tot gode gheuen. en*de* denken als dat wijfken dacht daermen afleest in dat heylighe euangelio. Dit waren hoer gedachte*n*. Lieue here ick soude gheerne dat hemelrike verdienen. Mer mijn goede wercken zijn seer cleyn en*de* v genade is groet Daer omme lieue here al zijn mijn goede werken cleyn en wil se nochtans niet versmaden mer laet v grote genade en*de* goedertierenheyt mine*n* cleynen doechdeliken wercken te hulpe*n* comen op dat ick nummermeer van dij versceyden en werde.

¶ O als een mensce alsoe doet soe sal god sine penitencie willichlike ontfanghen iae hoe cleyn dat si oeck is. want god begheert meer een innich herte dan groten zwaren arbeyt. ¶ Hier omme o wtuercoren mensche dient gode nae uwen vermoghen. op dat ghi van hem

moghet ghereope*n* werden to zijnre godliker maeltijt

¶ Die glorie alder lieuer vriende*n* gods die gode in rechtueerdicheyt en*de* in anderen doechden ghedient hebbe*n*.

HIer wort ons vermaent die glorie der Patriarchen Propheten Apostolen Martelaren. confessoren. moniken. ioncfrouwen. weduwen En*de* alle de ghene die hoer echscap te rechte hebben bewaert. Deze hebbe*n* altemael oneyndelike grote blijscap dat si in alsulcker vrouden nummermeer en moghen versadet worde*n*. Si zijn oeck altemael een yeghelick in blijscappen en*de* in vrouden nae dat hi verdient heuet. Mer die een heuet meer glorien dan die ander na d*at* si omme godes wille meer ghedaen hebben. Want die verdienste des menschen is onghelijc en*de* daer om sal dat loen oec onghelijck wezen.

§ Inde*n* hemel heuet een yeghelike zalighe siele een sonderlinghe teyken daermense bi bekenne*n* en*de* onderscheyden mach die een wt de*n* anderen. Daermen oeck bi sien mach in waet stat dat si op dese werlt geweest hebben. En*de* een yeghelicke zalighe siele wort in zijn chore gheset daer hem in behoert te sitten. ¶ O wie mach wtspreken ofte wie mach begrijpen hoe wonderlick dat die neghen choren der engelen verciert en*de* gheordineer zijn in alsoe onsprekelike blijscap en*de* vroude.. ¶ O wat ghenoechlicker sanck singhen dye heylighe engelen te louen en*de* ter ere*n* des almachtighen godes en*de* tot ghenoechte*n* en*de* blijscappen alre heylighen dye inden ewighen leuen zijn. op dat si hem daer in verblijven moghen en*de* op dat haer genoechte en*de* blijscap te groter mach zijn

§ Hier af sprect die heylighe propheet dauid inde*n* psalter seggende aldus

O schone stadt godes o ghenoechlicke conincrijcke wie mach di te vollen loue*n* Wie mach di volcomelick wtspreken. Voerwaer niemant die leuet. wa*n*t als ons Isayas die heylighe prophete betughet Soe en heuet nye oghe ghesien oft nye ore ghehoert ofte ten is en des menschen herte nye ghecomen dat god den ghenen bereyt heuet die hem dienen

O barmhertighe god hoe goedertieren bistu datstu den mensce die machte ghegeuen hebbeste dat hi desse glorie mach verdienen. En*de* daer omme waert een alte onsalighen quaden mensce die deze glorie versmade

§ O stadt gods wie mach wtspreken al dijn costelike woensteden. O hoe wonderlick bistu geciert Want dijne mueren en*de* dijne strate*n* zijn van pueren goude en*de* die zijn also claer en*de* onbeulect als een cristal. Dijn poerten zijn ghemaect van costelijcken margareten stenen en*de* van carbonckel stene*n* Van binnen bist u ghetimmert van pre-

ciosen gemmen en*de* mit costeliken stene*n*. Ghelikerwijs als in dat heylighe euangelio ghescreuen staet Die tabernakele*n* des hemelschen throens zijn wonderlick en*de* costelicke verciert. Hier af sprect die heylighe prophete dauid inden psalter segghende Qm□ dilecta tabernacula tua domine virtutum. Dat is te segge*n* O here alre doechden hoe ghenoechlijcke zijn dine tabernakelen en*de* hoe schoen zijn si verciert mit dijnre godlicker teghenwoerdigheyt. ¶ Dauid die heilige propheet seyt wel te rechte dat die tabernakel des ewighen leuens schoen ende ghenoechlick is Want voerwaer men mach op dese werelt der ghelikenisse va*n* costelicheyt noch van schoenheyt nyet vinden. ¶ Iae al waren alle die schone timmeringhe dezer werlt bi een si en zolden nochtants gheene ghelikenisse van schoenheyt en*de* van costelicheyt hebben teghen die schone taberkel des hemelrijkes

§ Van wat wonderliker schoenheyt dattet pallaes en*de* die sael des hemelsche houes ghemaect is.

DIe sael des hemels is verciert mit pelmaten mit findalen mit zijden mit purpur. mit dammas. mit fueel. mit ghulden stucken en*de* mit alre hande costelike gewelen diemen bedencken of versinnen mach. hier in wanderen die salighe wtuercoren vrienden godes na alle hoer begheren. en*de* die cussens daer si op sitten die zijn alsoe costelic verciert datmens niet wtspreken en mach

§ Nu moghen sommighe dwase me*n*schen vraghen of die simpele mensche die opter werlt grof en*de* onedel van gheboerten gheweest hebben oft die inden hemel oeck op alsulcke costelike gewele*n* en*de* cleynaten sitten zullen als die ghene die van groter gheboerten opter werelt gheweest hebben.

§ O wat dwaser gecker vraghen is dit. Heeft god niet alsoe wel zijn preciose bloet wtghestort voer den onedelen als voer den edelen. voer den arme*n* als voerden riken. Heeuet hi den doot niet gheleden omme alre menschen wille.

Sijnder oeck enighe menschen wt ghescheyden. Waert alsoe dat waer den armen luden en*de* den onedelen luden nader werlt te spreken een grote droefenisse. Want soude si opter werlt vande*n* menschen ghehatet en*de* vernedert werde*n* ende souden si van gode oeck vernedert werden soe mochten si hem wel bedroeuen en*de* zoe en waer hoer blijscappe niet volmaect.. ¶ Mer dit en mach nummermeer gheschien. want die arme me*n*schen zullen soe grote vroude ende ghenoechte hebben als die reken. die onedelen als die edelen. want niemant en is edel dan die goede wercken doet.

Daer omme wanneer die simpel en*de* slechte menschen goede wercken doen. soe zijn si inden hemel so hoech verheuen en*de* gheachtet als die alre meeste coninc die ye inder werlt ghebore*n* is of vmmermere gheboren mach werden.

Hoe die salighe siele vrolick en*de* ghenoeghlick van gode ontfanghen wordt leestmen een schoen exempel

§ Exempel

IN die stat van bonne is een nonne*n* cloester dat welcke gheheten is dickercken. In desen cloester was een abdisse dye armentrudis was gheheten Dese ioncfrouwe was een goede onbeulecte maghet hoers lichaems. Dese abdisse makede vrede en*de* eendrachtigheyt onder de*n* nonnen daer si te voren seer mede geplaghet worden want zy hadden te voren grote twidzacheyt onder malcanderen En*de* dese abdisse maeckede goeden vrede en*de* eendrachtigheyt onder den susteren. Sij ghaf oeck den susteren een exempel der oetmoedicheit en*de* een lere alre doechden.

§ En*de* doe si een wijl tijdes in aldustanighen gheesteliken leuen gheweset hadde. woude ons lieue here ih*es*us xpristus zijn wtuercoren vriendinne en*de* zijn gheminde bruyt tot hem haelen. en*de* lonen hoer den godlicken arbeyt die zij om gods wille oetmoedelicke ghedaen hadde. Ten laesten waert si sieck en*de* seer cranck als datmen wel sach dat si vmmers moste steruen. ¶ Hier omme danckede si gode oetmoedelick en*de* seyde O here ihesu xpriste wanneer dat ick bereyt bin en*de* dat ick v behaghelick bin so haelt mij in v soete rijcke. Mer lieue here laet mi vmmer alsoe veel lijden dat ic hier naemaels niet en behoeue te lijden Doe si dit gheseyt hadde gheuoelden si dat hoer die doot aen qua*m* en*de* begonde grote banghicheit in hoer herte te voele*n* daer omme sprack si tot horen susteren en*de* seyde.

§ O mijn alre liefste kinderen nu comt die tijt dat god sinen wille mit mij doen wil. daer omme bidde ick v vriendelick dat ghi onder malcandere*n* vrede hebbet op dat v ghoede regement en*de* v goede leuen niet verstroyt en werde. En*de* doe seyde si voert tot hore*n* susteren. O mijn alre liefste susteren leest nu die passye ons heeren ihesu voer op dat dat lide*n* ons here*n* ihesu xpristi nummermeer wt mijn herte en come also lange als ick leue. En*de* doe si quamen aen dat verse. ¶ In manus tuas comendo spiritu*m* meum. Dat is te segghen. Here in uwen handen beuele ick mine*n* gheest Rechteuoert seyde si wt groter begeerten O alre soetste ihesu. En*de* dit waren hoer laeste worden die si sprack. ende mit desen woerden gaf si den gheest

§ Nae hoerre doot openbaerde si een te heyliger ioncfrouwe*n* in een claer blinckende schoenheyt. En*de* als die ioncfrouwe dit wonderlicke teyken sach waert si vtermaten seer verueert en*de* vraghede wie daer waer. Die siele antwoerde en*de* seyde. Mijn lieue suster en weest nyet verueert. Ick bint v abdisse dye va*n* hier ghescheyden bin Doe vraghede haer die ioncfrouwe en*de* seyde. O lieue vre*n*dinne hoe ist met v en*de* in wat staet bistu Die siele antwoerde en*de* seyde. Lieue suster ick bin weltevreden. Want ick bin

in die ewighe vroude. En*de* ick hebbe soe grote blijscap dat ick v dat dusenste dele niet segghen en mach.

En*de* ick bin tot v ghecomen vander ghenaden godes op dat ick v dese grote genoechte en*de* vroude verkundighen zoude en*de* op dat ghijse voert allen goeden kerstenen menschen voert seggen moecht op dat si hem bereyden moghen daer te comen. En*de* segghet ock allen mensche*n* dat si volcomelick ghelouen dat de vroude des ewighen leuens alsoe groet is. datmense noch bescriue*n* noch wtspreeken mach. ¶ Doe die siele dit geseyt hadde verscheen si rechteuoert. En*de* die ioncvrouwe danckede en*de* louede gode. dat hi hem gheweerdicht hadde hoer te openbaren die vroude en*de* dye blijschappe des ewighen leuens. En*de* si kundichde oeck allen menschen wat wonderliker mirakel dat hoer geopenbaert was va*n* die vroude des ewighen leuens

§ Van enen goeden deuoten monick die gheheten was zegher. welkes siele ons liefvrouwe ontfenck

DAer was oec in een cloesteer een monick gheheten zegher die seer ionck va*n* iaren was die grote liefte hadde omme zijn oerden te bewaren. Hij castijde zijn lichaem also met penitenci en dat alle die broeders een exempel der doechden aen hem namen ¶ Mer onder al dezen doechden. zoe hadde hi een seer grote doechde onder hem. d*at* was hi diende altoes die moeder ons heeren mit groter innicheyt en*de* bracht oeck die ander broeders daer to dat si maria de moeder goedes oeck dienen zouden

¶ En*de* doe die tijt quam dat hem god en*de* zijn ghebenedide moeder lonen wolden den godliken dienste die hij hem gedaen hadde soe waert hi sieck ¶ Nu siet een wonderlick dinck wat god verhenghet. Daer was een conueers inden seluen cloester die alsoe heylighen man was dat hem god dick en*de* menich werue heymelicke dinghen te verstaen gaf. Hi lach in zijn celle. en*de* hem dochte dat die ratel gheslaghen waert alsmen pleech toe doen wanneer daer yemant sterft. en*de* hi ghinck in dat sieck huus op dat hi zijns broeders eynde mochte helpen bewaren mit sinen ghebeden. en*de* het gheboerde hem te gaen doer een pallaes dat seer ghenoechlick en*de* schoen was ¶ En*de* doe hi daer in was sach hi daer sitten een wonderlike schone vrouwe van onsprekeliker schoenheyt ende weerdicheyt die een claer blincke*n*de aensicht hadde. en*de* haer clederen die ware*n* witter dan die snee. en*de* hi sach dese scone vrouwe al neerstelic aen. en*de* hi meenden ten mochte niet wesen daer en most wat godlickes inder vrouwen wesen. die also vol scheen te wesen van godlijker gracien. ¶ En*de* wt de godlike liefte soe greep hi een coenheyt. want hem dochte dat hoer gracie alsoe groet ende menichuoldich was dat si op hem nyet toernich en soude moghen werden. hij

sprack der vrouwen toe en*de* seyde.

¶ Alre liefste vrouwe waer omme comestu hier in ons cloester. en*de* wat sake*n* hebbestu hier te comen. want du weetste wel dattet den vrouwen niet toe en behoert in ons cloester te comen. Daer omme segghet mij alre schoenste vrouwe hoe bistu hier in ghecomen

§ Alte hants antwoerde die moeder godes segghende. Lieue broeder en laet v niet verwonderen dat ick hier in ghecomen bin. Want ick hebbe sonderlinghe saken hier te comen. en*de* ongheoerlouet en bin ick hier niet ghecomen. wa*n*t ick bin daer omme ghecomen op dat ic dit huus en*de* mijn broeders die my deuotelick dienen visiteren mach.

¶ Doe si dit gheseyt hadde wolde die conueers noch meer teghen hoer spreke*n* mer si verscheen alte hantes en*de* ghenck wt sinen oghen.

§ Niet langhe daer nae hoerde hi die ratel slaen. en*de* hi sach openbaerlicken dat dat godlike visioen waerachtich was dat he*m* god vertoent hadde. Hi ghinck in dat siecke huus en*de* vant sinen broeder aldus cranck ligghe*n* die alte hantes enen salighen doot sterf ¶ Doe die voerghenoemde broeder zegher doot was. vertelde die conueers dat wonderlicke teyken dat hi ghesien hadde en*de* hoe ons lief vrouwe de hemelsche coninghinne sat en*de* verwachtede sine siele. En*de* hi teghen hoer ghesproken hadde. Hier vut verstonden die broederen ghemeynlick dat die ghebenedyede moeder godes horen discipel mit vrouden en*de* mit blijschappen ontfenck. dye haer alle zijn leef daghe soe oetmoedelic en*de* deuotelick ghedient hadde

§ Deze selue broeder hadde oeck veel van sinen broederen daer toe ghebracht dat si oeck deuoteliken dienden ons lief vrouwe. en*de* daer omme ist wel toe merken dat hem ons lief vrouwe hore*n* ghetrouwen dienste niet ongheloent en liete.

§ O mit wat vrolicheyden heuet si sine siele ontfanghen. wat ghenoechliker woerden heeft si hem toe ghesproken segghende. Comt mijn vutuercore*n* soen ontfanghet u loen dat ghi verdie*n*t hebbet. Du hebbest mi en*de* minen ghebenediden sone trouwelick ghedient daer omme sullen wi v lonen mit die croene der ewigher glorien.

§ Hier omme laet ons oeck god ende zijnre ghebenedider moeder maria dienen op dat zij in die vre ons doets onse siele ontfanghen wil. en*de* brenghense in dat ghenoechlike pallaes des ewighen leuens. Want voerwaer si en laet nye mant ongheloent die hoer dient. Daer omme is dat sake dat wi haer dienen sonder twiuel zij zal ons weder omme lonen mit die vrouden des ewighen leuens. en*de* si sal oeck bi ons comen in die vre ons doets en*de* beschermen ons voer die wrede duuelen op dat si aen ons siele niet hebben en moghen. Want waer die moeder gods teghenwoerdich is. daer zijn de duuels verwonnen en*de* si en hebben gheen macht den sieken mensce te bedrieghen

Siet wat lijdet dese man pinen; Hoe wel heb ic en bedroge*n*

§ Die temptacie en*de* die becoringe des duuels van die onuerduldicheyt. en*de* va*n* die onlijdsaemheyt.

DIe vierde temptacie der duuelen is onuerduldicheyt ofte onlijdsaemheyt. daer die viant den mensce mede becoert ende tempteert. segghende. O me*n*sche waer omme lijdestu dese zwaer pine die aldus onuerdrachlicke groet is. Wat heuestu gode misdaen. Mit rechte moghestu wederspannich wesen. Sietstu niet datstu al vergheten biste. Dijn vrienden moghen medelijden mit den monde mit v hebben. mer och lacij mit den herte dencken si dat si wel wolden dat si uwer quijt waren want het is hem omme v goet ghedaen. zy vraghen meer na dijn goet dan nae dijn leuen. ¶ Dit brenghet die duuel de*n* sieken mensche int herte en*de* tempteert hem hier mede. op dat hi hem mach brenge*n* in onuerduldicheyt en*de* in onlijdsamheit Want die duuel weet wel als hi de*n* siecken mensche aldus bedroghen heuet so en mach die mensche mit sinen lide*n* niet verdienen

§ Daer nae comt noch die duuel en*de* becoert en*de* tempteert den sieke*n* mensche segghende aldus. O du mensche du hebste recht datstu murmureerste. want besiet hoe menighen zundige*n* mensche dat god tot ghenaden ontfanghen heuet die mit een wenich lidens te*n* ewighen leuen ghecomen zijn. en*de* ghij moet aldustanighe onghenadelike pijn liden. Iae menich mensche comt bi gode die niet meer dan een dach ofte min pijnen gheleden hebben. en*de* du moetste aldus langhe in dese grote pine ligghen wat heuestu gode meer misdaen da*n* die ander zundighe menschen. die hi alsoe corte pine heeft laten liden en*de* heefse gheringhe wt haer pine verlost daer hij di aldus langhe in laet ligghen.

¶ God en is ouer v niet soe barmhertich als hi aldust eenighen mensche*n* gheweest heuet. want waer hi ouer dij alsoe barmhertich hi en soude v aldus la*n*ghe in deze onghenadighe pine niet laeten ligghen.

§ Mit aldustanighen becoringhen en*de* temptacien comt die quade valsche bedriegher op dat hi den siecken mensche tot hem trecken mach mit deze onuerduldicheyt. ¶ Mer och alre liefste mensche en ghelouet vmmers dezen quaden becoerre niet. want alle die schone woerden die hi v voorleghet dat doet hi omme v te bedrieghen op d*at* hij v siele mach brenghen in die ewighe verdoemenisse.

§ Ghelouet dat sinte pauwels seyt. daer aldus gheschreuen staet. O mensche danct en*de* louet gode. dat hi v lijden toe seynt. want hoe ghij meer pinen lidet omme gods wille so v loen groter en*de* menichuoudigher by gode wesen sal.

§ Die pine der gulsigher mensche*n* die horen buyck houden voer horen god

DIe gulsighe menschen. die hoer lichaem in deze teghenwoerdige tijt oueruloedich en*de* leckerlicke gheuolt hebben met eten en*de* drincken. en*de* diemen die spise in horen leuen niet lecker noch niet costelick ghenoch bereyden en mochte.

§ Al die ghene die oeck hoer vasten ghebroken hebben sonder noot saken. Deze liden alte mael een onsprekelike pine. want zij werden iamerlick verbrant in een onlesschelick vuer. dat altoes bernen sal en*de* nummermeer wtghedaen en mach werden. Want voer lecker eten en*de* drincken liden si onsprekelicke grote pine. want si liden alsoe groten onsprekeliken honger en*de* dorst dat si nummermeer versadet en moghen werden

Iae mochten si draf oft slijck of enighe onreyn spijs crighen te eten daer souden si in bijten en*de* slocken alsoe ghierlijcken ghelikerwijs als een lelick hongherich vercken dat binnen tween daghen niet gheten en heuet. En*de* nochtans souden si hem in aldustanighe spijse verbliden. Mer aldus veele ghenoechten en mach hem niet gheboren. want si moeten hongheren inder ewicheyt. ghelickerwijs als hier te voren gheseyt is

§ Och hoe onghenadelicken is hoer pine. want mach hem aldustanighe spise niet gheboren soe ist wel toe dencken dat hoer pine oneyndelick is. en*de* dat si sonder enighe ghenade ghepinicht werden. ¶ Alle die ghene die oeck in horen leuen houeringhe en*de* weerschappe hebben ghemint en*de* ghesocht. en*de* die mit aldustanighen ydelen gheselschap horen tijt versumet en*de* toe ghebracht hebben. en*de* die ghene die mit aldustanighen wercken die heylighe daghen gheuiert hebben en*de* den godliken dienste godes daer om achter ghelaten hebben. en*de* die costelike sermonen en*de* dat woert godes mit horen oueruloedighen eten en*de* drincken achter ghelaten en*de* versuymt hebben.

Dese hebben oeck hoer weerschappen en*de* hoer keylen in die ewighe verdoemnisse en*de* sitten bi malcanderen en*de* weerschappen en*de* houeren als zij inder werelt ghedaen hebben. ¶ Mer o laci hoe is die costelike spise en*de* den costelicken dranck daer verwandelt. want gheen mensce en mach bedencken wat droefenis dat si in die helle hebben. En*de* die bitterheyt en*de* die verwoetheyt en mach gheene mensche wtspreken.

§ Och die dronxkens daer si malcanderen mede toeuen ende die si malcanderen brenghen. dat is siedende peck en*de* zweuel. en*de* dit is dat ghene daer si malcanderen mede toeuen moghen. ¶ Si zijn altemael in gruwelike en*de* onlidelike pine. Si zijn ten eersten in een onlesschelick vuer. Si en hebben anders niet te drincken dan den helscen dranck. dat is siedende peck ende bernende stinckende zweuel

§ Dit is die spise en*de* den dranck dat si malcanderen mede nodighen en*de* toeuen. O onuerdrachliken dranck hoe groten

dorste moeten die arme ellendighe siele*n* lijden. Want voerwaer ick gheloue d*at* hem op aldustanighen drancke. niet en lustet. ¶ Si moghen lieuer dorst lijden dan siedende peck en*de* zweuel te drincke*n* Sij sitten oeck aen eene gloyende yseren tafel. Si begheren allen onreyne*n* stinckenden dranck. op dat si hem daer mede mochten lesschen en*de* vercoelinghe crighen mochten vanden onghenadelicke*n* brant die si ewelick en*de* vmmermeer moeten lijden ¶ Mer och laci ten wordet hem niet ghegheuen. Ia mochten si op hoer tonghe crighen enen drop waters omme hoer tonghe daer mede ghelesset te werden daer souden si hem in verblijden. mer ten mach hem nummermeere gheboren. Want al hadden si allen die schatten en*de* die rijcdommen der werelt si en souden daer niet enen dropel waeters mede copen moghen

§ Van die onghenadelike spise die de*n* verdoemden voer gheset wort

NV machmen vraghen wat spise dat den verdoemden menschen in die helle voergheset wort van wat di ghen en*de* van wat substancien dat si gemaect is ¶ Daer op is te antwoerde*n* Hem wort voer gheset op die gloyende yseren tafel lelicke leuendighe padden. en*de* leuendighe draken en*de* slanghen. lijnde wormen en*de* egedissen. En*de* alre hande wrede dieren. en*de* onlidelicke beesten diemen bedencken mach.

§ Dese onghenadelike spijse moete*n* si eten teghen horen danck. ouermits bedwanck der boser duuele*n* diese daer toe dwinghen dat zijt moeten eten.

Want die wrede duuelen staen altoes bi hem. en*de* sitten op die gloyende yseren tafel mit langhen scharpen crouwelen est stoten en*de* sperren die vermaledide sielen den mont op mit groter macht. en*de* pinighense alsoe iamerlick mit aldustanighen wreden dieren.

¶ Die een brect den verdoemden siele*n* den mont op. en*de* die ander stect die draken en*de* slanghen daer in. en*de* dwinghense aldus mit machten dat si dese omme*n*scelijke spijse eten moeten ¶ O me*n*sce hoe mogen si vmmermeer deze spijse in hoer lijf crighen. en*de* hoe mach die teder siele deze onghenadelike pijne verdrage*n* Och ten baet niet dat si teder is. want deze onghenadighe pijne moet si altoes liden. ¶ Als dan die vermaldide en*de* verdoemde sielen dese lelike onredelicke beesten als padden en*de* slanghen drake*n*. en*de* ander wrede dieren ghegeten hebbe*n*. soe crupen si weder wt den sielen.

Die een cruypt ten nesen wt. die ander ten oren. die derde ten oghen. die vierde ten monde. en*de* doen den sielen alsoe onuerdrachlike pijne dat gheen mensce dat bedencken en mach. Si doen hem alsoe grote perse dat hem duncket. dat hoer leden van bouen tot beneden schoren van groter pinen

Si en doruen oeck niet dencken dat si nae deser groter pijne*n* geen pine meer

lijden zullen. Mer altoes is hoer pijne aenstaende oft si gheen pijne gheleden en hadden. en*de* nummermeer en moghe*n* si dencken dat hoer pijne een eynde hebben sal.

§ Vanden dranck die die verdoemde in die helle drincken

MEn sal nu weten dat den vermalediden sielen wort vanden wrede*n* duuelen voer gheset bernende vate*n* die vol siedens pecs en*de* zweuels en*de* siedende olijs en*de* gesmouten loets syn. O mensch dit is horen besten dranck en*de* dit moeten si altoes drincken teghen horen wille. wa*n*t die wrede duuelen gieten hem deze*n* dra*n*c mit groter macht inden hals Och laci al ist dat zijt vermiden en*de* node drincken als wel moghelick is want het is voerwaer een bitter dranck. ten baten hem nochtans niet. want die wrede duuele*n* breken hem den mont op ende ghietent hem onghenadelick en*de* wredelick inden mont. ¶ Dan gaet hem desen helschen vuerighen dranck wt den nesen. wtde*n* oren. wt den oghen. wt den monde. en*de* wt al horen leden ghelijkerwijs als een vuerighe vlamme

§ Dese onsprekelike en*de* gruwelijcke maeltijt moeten si inder hellen al daghe*n* ewelick en*de* vmmermeer hebben ¶ Mer altoes en hebben si niet een pijne. Want als die eene pijne ghedaen is. soe is die ander aenstaende. § Als dan dese onsprekelike gruwelike maeltijt in die helle onder den verdoemden sielen. volbrocht en*de* voleyndet is. dan ligghen die ellendighe vermaledide sielen in ommachten ghelikerwijs of si doot ware*n* alst hem ommoghelick is wa*n*t si en moghen nummermeer steruen. mer altijt moeten si leuen in onsprekeliker pijnen

§ Iae dat een siele most liden al dye pijne der hellen nochtants en soude zij niet moghen steru*en*. Want dat lichaem mach steruen den natuerliken doot opter werlt. Mer die siele mach inder ewicheyt niet steruen.

§ Als die vermaledide sielen dan aldus in ommachte ligghen oft si doot waren. soe luken si op horen mont mit grote verwoedinghe en*de* mit cnaghenden bitenden tande*n* teghens malcanderen en*de* verwijte*n* malcanderen al dat quaet en*de* die zunden de si inder werlt ghedaen hebben.

§ Ia si bedriuen alsoe grote misbaer mochten zij malcanderen te schoren en*de* te rijten mit horen tanden si en soude*n*s niet laten. want hoer vleyschelicke liefte wort daer in ewighen hate verwandelt. En*de* alle hoere ghenoechte wordet daer omme ghekeert in onsprekelijcker droefenissen en*de* in een ewighe bitterheit en*de* hoer ydele woerden ende haer ydele singhen dat wort daer omghekeert ende verwandelt in crijssen. in carmen.

in wenen. want hoer oghen zijn altijt nat en*de* en werden nummer meer droge.

§ Hoer dansen en*de* hoer springhen en*de* alle hoer ydel spele werden daer verwa*n*delt in hantslaghen en*de* in iamerlick misbaer.

§ Hoer pijpers dat zijn die wrede duuels die blasen op die helsche basunen en*de* trompetten ¶ Hoer omme helsen en*de* cussen wort daer verwandelt in een ewighe verwitinghe. Want si verwiten malcanderen alle die quaede zunden die wt desen idelen spelen ghecome*n* zijn. Si stoten en*de* slaen malcandere*n*. en*de* haten malcanderen alsoe seer. Iae hoe die eenen den anderen meerder pijne aen doen mach soe hem lieuer is. Mochte*n* si malcanderen die leden te rijten. si en soudens niet laten.

§ En*de* wanneer hoer gheselschap vermeerdert. dat is wanneer daer yemant opter werlt steruet en*de* in die helle comt. zo wordt haer pine te meerre. en*de* vernyewet een yeghelick bisonderlinghe.

§ En*de* die ghene die inder werlt ydele vrienschappe myt malcanderen ghehadt hebben. die zijn inder hellen in ghelijker pinen. Want si hebben malcanderen verleydt en*de* van den dienste godes ghehouden daer om moeten si mit malcanderen ghepinicht werden

§ Hoe quaet dattet dansen is en*de* myt wat groter pinen dat die siele*n* daer om ghepinighet werde*n*..

HIer salmen wete*n* dat zonderlinghe veele quader zunden comen wt dansen en*de* wt anderen ydele spele*n* Wantmen doet menighe doot zunden ouermits dezen quaden spele. als in to spreken. in cussen. in onschemelic malcanderen aen te tasten. en*de* in menigher hande ander quade zunde die hier wt comen. Iae men brect dicwijl alle tien die gheboden ons heren ihesu xpristi in een reyse te dansen

§ Hier af sprect die heylighe leerre sinte Augustinus. ende seyt aldus. Het waer beter datmen op heylighe daghen den acker ploechden. dan datmen op heylighen daghen dansen zoude. Want datmen den acker op heylighe daghe*n* ploechden dat en waer meer een doot zunde. en*de* mit dezen quaden dansen doetmen ontellike veel doet zunden. ¶ Noch seyt sinte Augustijn voert vanden dansen. Het waer beter dat die vrouwen op hilighe daghe*n* wol kemde dan dat si onschemelic dansede. Want si doen menighe doet zunde niet alleen van buten mitten lichaem. Mer oeck van binnen mitter herten doetme*n* oeck menighe quade stinckende zunde.

§ Sinte Iheronimus seyt. Dansen is een zunde daer alle quaet in gheleghe*n* is en*de* zonderlinghe als die vrouwen onschemelick dasen en*de* springhen. Want daer comt dicwijl die quaede zunde der onkuuscheit wt alst van menigden me*n*sche*n* dick ghesien is.

¶ Wat grote quaet dat van dezen dansen comt leestmen een gruwelick exempel.

HEt gheboerde eens op een tijt dat ionghe ghesellen den bal sloeghen mit coluen bij ene*n* danse. En*de* doe een van he*m* den balle slaen soude. doe ontghenc hem die colue en*de* vloech in eenre vrouwen hoeft dye aenden danse ghenc. ¶ Deze vrouwe plach altoes te dansen en*de* te singhen en*de* te springhen. en*de* in anderen ydelen spelen hadde si al hoer ghenoechte gheset. Die heylighe ghetiden en*de* dat ampte en*de* den dienst der heyligher kercken plach si mit aldustanighen quade*n* onbetaeme den spelen te versumen. Mer ock leider si waert daer omme gheplaecht mitter ewigher verdoemenissen.

§ Wat gheschiede. doe si mitter coluen int hoeft ghewont was. worden die ander menschen zeer verueert. en*de* liepen totten wiue. en*de* als si saghen dat si doot was brochten si dat dode licham mit schreyen en*de* mit wenen en*de* leident op die baer dat te voren zeer blide ende vrolick vut ghegaen was. ¶ En*de* doe de priester mitten clercken daer was ghecomen omme vigilie te singhen ouer d*at* dode lichaem. Nu siet een wonderlick dinck hoe god die menschen dicwijlen waernt op dat si exempel aen aldustanighen menschen nemen sullen. Doe die priester begonde te singhen quam daer int huus lopen een verueerlick duuel en*de* was gheschapen ghelickerwijs oft een zwart verueerlick stier hadde gheweest en*de* hadde grote langhe verueerlike hoernen op sinen hoefde. en*de* belcte en*de* gheberede oft die duuel gheweest hadde. alst doch was. hi stiet die baer omme ende werp dat dode licham dat daer op lach op die eerde. en*de* schoerde dat licham va*n* lede te leden aen stucke*n* dat hem die darmen aen die hoernen bleuen hanghen.

§ Doe quam daer also groten onuerdrachliken stanck dat gheen mensce bij dat huus en mochte dueren. ¶ Die priester waert seer verueert. en*de* liep wt den huse mit alleden volcke dat daer in was en*de* lieten dat dode lichaem also ligghen te schoert en*de* te reten tot des anderen daghes toe. ¶ Des daghes daer nae doe die stanck een wenich verleden was quamen die vrienden omme te besien hoet mitten doden lichaem was. doe vonden si alle dat ghebeente en*de* dat vleysche van een ghestroyt. en*de* die darmen waren al dat huus doer ghestroyt Doe vergaderde si dat ghebeente. ende groeuent op dat velt onder die beesten. en*de* niet als een kerste mensche. wa*n*t die priester en woude nyet hebben datmen dat vermaledide lichaem op die ghewijde stede onder den goeden ghelouighen menschen begrauen soude.

¶ Och lieue mensch dencket hebben die duuelen aldus onghenadelic mit de*n* lichaem omme ghegaen. hoe onghenadelic moeten si dan mitter sielen omme gaen in die ewighe verdoemenisse.

§ Och wat ellendigher iamerlijcker

dansen moet hoer siele in die helle dansen.

§ Dese en*de* dezer gheliken vintme*n* tot vele plaetsen beschreuen hoe menich mensche dat god omme deze zunden gheplaghet heuet beyde inden ouden testamente en*de* inden nyewen dat te veele is af te schriuen. ¶ Men en vint oeck dat sommighe menschen op een sterke brugghe dansten die op een water stont. en*de* die brugghe versonck en*de* al dat volc verdranck dat opter brugghen dansten en*de* versmoerden alsoe in horen sunde*n*

§ Van.iiij.sunderlinghe pinen. die een yeghelike verdoemde siele hebbe*n* zal van binnen inder herten.

VOert zalme*n* weten dat inder hellen is ewicheyt en*de* volmaectheit alre pinen beyde van buten en*de* van binnen. Want die verdoemde menscen en zijn nummermeer zonder pinen als tot enen oghenblick toe. Want van buten moeten si sonder ophouden. en*de* sonder verdrach teghen horen danck ewelic en*de* sonder eynde wt die pijne in die ander gaen. en*de* alsoe wredelick vanden duuelen gheworpen werde*n* dat gheen me*n*sche volcomelick begripen en mach dat hier te voren gheschreuen is.

§ Van binnen inder herten zal die verdoemde siel vier sonderlinghe pijnen hebbe*n*.

§ Die eerste pijne is die wroeghinge hoerre boser en*de* quader consciencien die nummermeer vergaen noch steruen en mach. want si ewelick ghedencken sullen hoer zunden die si ye ghedaen hebbe*n* En*de* dit sal hem alte grote pine wesen in dat binnenste hoers herten. Want altoes hebben si in ghedachtenisse hoer zu*n*den die si ghedaen hebben. en*de* dese quade wroghinghe en mach nummermeer wt haer ghedachtenisse comen

§ Die ander pine is die ghehoechenisse hoerre corter ydelre ghenoechten. die si in dezen teghenwoerdighen leuen gehadt hebben daer si die vroude ende die blijschap des ewighen leuens mede versumet hebben. Deze pijne is hem alsoe groet dat hem duncket waert mogheliken haere herte soude hem van binnen bersten. Want hoe wel dat si in die helle zijn. si weten nochtans al die vroude en*de* die ghenoechte die inden ewighen leuen is. Mer o laci al weten si die vroude en*de* die blijschap si en moghense nochtans niet ghebruken. Mer dat sise weten daer hebben si alsoe veele te meer lijdens en*de* druckes af want si wel weten dat si altoes van die onsprekelike vroude en*de* ghenoechten ghescheyden moete*n* wesen omme die zunden die si ghedaen hebben teghens god almechtich

§ Die derde pijne van binnen dat is wreetheyt van herten. omme dat hoer vrienden en*de* maghen ghesellen en*de* ghesellinnen daer si opter werlt vrolick en*de* blijdelick mede gheweest hebben. hier gruwelt hem voer dat deze oeck in die ewighe verdoemenisse comen zullen. Wa*n*t hem is lede comen si oeck daer soe sulle*n* si hem pijnighen want si een oersake ge

weest hebben hoerre ewigher verdoemnissen. en*de* si malcanderen in de grote pinen ghebracht hebben. daer omme is hem lede dat hoer pine te meerre wesen sal. En*de* dese wroeghinghe en*de* cnaeghinghe en comet nummermeer wt haren herten. ¶ Die vierde pine va*n* binnen der verdoemder menschen. is hertneckicheyt en*de* bitterheyt van herten.

Want si verghunnen den ghenen de in den hemel zijn hoer glorie en*de* hoer blijsschap. En*de* al ist sake dat hoer pine daer af vermeerdert wordt. nochtans begheren si ouermits horen groten hat en*de* nijt in hoer onsprekelike quaetheyt va*n* herten dat god mit al sinen hemelschen here versincken moet in dat afgront va*n* der hellen ¶ En*de* omme dat dit niet en mach gheschien. daer omme zijn zij op he*m* seluen soe quaet en*de* vermaledien he*m* seluen. Iae hadse god niet vermaledijt si souden hem seluen vermaledijen

§ Hoe de verdoemde menschen gode vloecken mit al sinen heylighen. en*de* mit al den menschen die opter werlt leuen.

HIer op salmen weten. dat dye quaetheyt va*n* herten der verdoemeder menschen toe co*m*t. ouermits menichuoudicheyt van zunden. ende ouermits zwaerheyt van pinen. Wa*n*t wanneer si sien dat si ewelick in die onsprekelike pijne moete*n* wezen en*de* nummermeer en doruen dencken noch hope*n* dat si tot enighe tijt moghen verloste werden. soe vallen si dan in een ewighe mishope dat zy soe rasende en*de* alsoe verwoet werden. dat si gode horen schepper vloecken en*de* vermaledijen. ¶ Si vloecken oeck al dat gheene dat god in hemelrike en*de* in eertrijcke gheschapen en*de* ghewaert heuet. Want een yeghelike verdoemde siele roept mit een gruwelike stemme. Si en moghen hoer ste*m*me*n* niet bedwinghen ouermits die onghenadighe pine die si lijden moeten. Si riepen mit luder stemmen. en*de* segghen. Vermaledijt moet god wesen die mi gheschapen en*de* ghemaect heuet. want hadde hi mi niet gheschape*n* noch ghemaect ick en waer in dese anxtelijke pine niet ghecomen. ¶ Vermaledijet moet wesen die sone godes. want sine passye en*de* zijne pine en*de* sinen doot is aen mi verloren. en*de* si en mach mi nummermeer te stade comen. want doese mi te staden mocht ghecomen hebbe*n* doe versmaden icse. en*de* daer omme moet ick in dese onsprekelieke pine ewelick ghepinighet werden. Hi hadde mi ghecost mit sinen duerberen preciosen bloede en*de* hadde mi wt dit onlesschelike vuer verlost Mer och och mit minen quaden sunde*n* hebbe ick mi seluen in dese onsprekelike pine weder ghebracht. en*de* mij en mach god mit alle sinen heylighen wt dese pine nummermeer verlossen

¶ Vermaledijt moet zijn die moeder

gods maria. die hem ter werlt heeft gedraghen. Want waer hi noch niet gheboren zoe soude ick iode of heyden ghestoruen hebben. en*de* soe soude mijn pijn veel te minre en*de* te cleynre geweest hebben ¶ Want die heyden en*de* die ioden hebben cleynre pijn dan die verdoemde kersten. ¶ Nochtans hebben die ioden meerre pijne dan die heyden. een yeghelick nae zijn verdienste. Want die gheboerte en*de* die toecomste ons heren de en was den heyden niet gheboetschappet Mer die soene gods was ons ghegeue*n* en*de* wi hebben hem versmaet.

§ Vermaledijt moeten zijn alle die hylighen die in den hemel wonen. Want ick hoer gheselschap versumet heb ouer mits minen ontelliken sunden

Voert soe vermaledien die verdoemede sielen alle menschen die opter eerde*n* zijn Mer die een meer dan die ander na dat si meest ghepinicht werden En*de* si roepe*n* ghemeynlick en*de* segghen. ¶ Vermaledijt moet zijn vader en*de* moeder. die my ter werlt ghebracht hebben. Want ick woude nu wel dat ic in mijnre moederbuyck ghestoruen waer. en*de* soe en hadde ick in dese onsprekelike pine niet ghecomen. ¶ Vermaledijt moet oeck wesen mijn vader en*de* mijn moeder Wa*n*t si mi tot doechden en*de* tot goeden werken niet ghedwonghen en hebben. Mer si hebben mi ter werlt ghetoghen in mijnre ioghet en*de* hebben mi quaetheyt en*de* houeerdicheyt gheleert daer ick aldus verueerlic omme ghepinighet moet werde*n*

§ Vermaledijt moeten oeck weze*n* mine vrienden en*de* maghen. en*de* alle die ghene die ick lief ghehadt hebbe en*de* daer ick ander menschen om ghehaet hebbe En*de* daer ik mede in ghenoecht ende in welluste mijns vleysches gheleeft hebbe. en*de* menighe zunde in idelheyt ghedaen hebbe. Wa*n*t die cleyne corte ghenoechte is voerbij ghegaen als een drome. en*de* dye onsprekelike pine daer bin ick in gheuallen. ¶ Vermaledijt moeten zijn al die creaturen die inden water. inder eerde*n* en*de* inder lucht zijn. om dat si mi voetsel ghegheuen hebben. want hadden zij mi niet gheuoedet soe soude ic in mijnre ioghet van hongher ghestoruen hebben. en*de* soe en waer ick in deze pine niet ghecomen.

§ Vermaledijt moet oeck die valsche werlt wezen die mi alzoe vriendelick en*de* alzoe ghenoechlic toe lachede. en*de* heuet mi ouermits hoer bedriechnis ewelick verdoemt

¶ Voert soe vermaledijen die verdoemede siele alle die ghene die inder helle*n* zijn segghende. Vermaledijt moete*n* wezen al die bose wrede duuelen. want si mi tot zunden gheraden hebben. en*de* sullen mi ewelick pinighen sonder enighe barmherticheyt. ¶ Vermaledijt moeten zijn alle die verdoemde sielen. daer ick sonder eynde sal mede ghepijnighet werden ¶ En*de* sonderlinghe moet ghi vermaledijt en*de* veruloecket wezen. dye ick inder werlt bouen maten en*de* bouen redelicheyt lief ghehadt hebbe ¶ Och waer is nu ons eertsche ghenoechte en*de*

waer is nu ons stinckende onkuusch*eyt* Och zijn si niet ewech ghegaen als een scheme ¶ Och wat baet ons nu daer wij die ewighe ghenoechte mede verloren hebben en*de* moeten sonder eynde en*de* sonder ghenaede en*de* barmherticheyt daer omme aldus iamerlick ghepijnighet werden.

§ Hoe die verdoemde siele*n* niet alleen gode mit sinen heylighen ende mit alle menschen en vermaledien. Mer hoe zij hem zeluen oec veruloecken ende vermaledyen.

ALs al deze vermaledijnghe gheschiet is. So vermaledijt die verdomede siele haer seluen segghende. Vermaledijt moet ic zijn inder ewicheyt. want ick ouermits tijtlick ende verganclick goet ende omme ere en*de* omme ghenoechten. ende omme cierheyt en*de* omme houeerdicheit hebbe mi seluen ghebrocht in dese ongenadighe pine. en*de* om dat ick mijn vleyschelike ghenoechte nae volghede. daer omme bin ic in dit onlesschelike vuer gecomen ¶ Vermaledijt moet zijn mine oren daer ick dat woert godes mede ghehoert hebbe dat ic weder omme va*n* mi gheiaecht hebbe en*de* daer nae niet ghedaen en hebbe. want hadde ick gedaen alsmen mi predicte ick en waer in desse onsprekelike pine niet ghecomen. ¶ Vermaledijt moeten wezen mijn oghe*n*. daer ic dat heylighe sacrament dat lichaem ende dat bloet xpristi mede aenghesien hebbe onweerdelick. want ic wist wel dat god omme mijnen wil ghestoruen was en*de* dat hi zijn duerbaer preciose bloet omme minen wil ghestort hadde. Ick wist oeck wel dat hi waerachtelicke in die hostie des brodes besloten was dat ick mit minen sundighen oge*n* daghelix aenschouwede. En*de* want ick dit wel wist en*de* mijn quade zunde*n* nochtans niet laten en woude. daer omme bin ik in dit anxtelike gat der helle*n* ghecomen. ¶ Vermaledijt moet wezen minen mont daer ick dat heylighe sacrament mede in zunden ontfanghen hebbe. En*de* daer ick mede ghezworen hebbe bijden wonden en*de* bi dat liden godes. en*de* daer ick oec mede ghesproken hebbe oncuusche woerden ende veel ander leliker sunden. Want dit is een oersake mijnre ewigher verdoemenissen.

§ Vermaledijt moeten zijn mijn handen. daer ick onschemelick mede hebbe ghetast daer ick andere menschen en*de* mi seluen mede tot onkuuschen ghedachte*n* en*de* wercken ghebracht heb. want hadde ick also onschemelicken mit mynen tasten niet gheweest ick en waer in die grote sunden niet ghecomen.

§ Vermaledijt moet zijn minen buyc die ick nummermeer vol ghenoch ghestoppen noch gheproppen en mochte. want ick liet mi duncken wanneer hij

niet vol costeliker spisen en*de* dranckes en was so en mochte ick niet gheleeft hebben. en*de* wanneer mijn buyck aldus onmanierlicke bouen maten vol ghestopt was soe dede ick menighe sunde hadde ick soberlick gheweest in eten en*de* in drinken ick en hadde in dese ewighe verdoemenisse en*de* in dese grote pine niet ghecomen. ¶ Vermaledijt moeten wesen mijn voeten daer ick traech mede hebbe gheweest te gaen totten dienste godes en*de* totter heyligher kercken. Want ick ghinc lieuer tot dansen en*de* to ydelen spelen. dan in die heylighe kerke. Ick sat oeck lieuer inden tauernen. dan ick dat woert godes hoerde. en*de* hier omme bin ick gheloent met die ewighe pine

§ Vermaledijt moeten wesen alle mine leden daer ick mede ghesundicht hebbe en*de* die mij in dese onsprekelicke pijne ghebracht hebbe*n*. Mit recht mach ic mi seluen vermaledien want ic bin die ghene die mi seluen aldus iamerlick bedroghen hebbe. en*de* dat ick in dese onsprekelike pine ghecomen bin dat heb ic mi seluen ghedaen mit minen quaden stincke*n*den zunden. en*de* daer omme bin ic weerdich dat ick ewelick en*de* vmmermeer va*n* den wrede*n* duuelen ghepinicht sal werden sonder enighe barmhertigheyt

¶ In wat groter onmachten dat die verdoemde siele ligghen wanneer si dese maledixien mit luder stemmen gheroepen hebben. en*de* hoe heesche dat zij werden vanden roepen.

NU salmen voert wete*n*. als een yeghelike siele aldus iamerlick gheroepen ende gheclaghet heuet en*de* alle dese onredelike woerden mit crijssen ende mit iamerlicken carmen ghesproken heuet. soe is si alsoe moede en*de* leyt ghelijc als een stomme. en*de* is alsoe moede ende onmachtich dat si gheene machte en heuet een lit te rueren. Mer och arme hoe moede dat si zijn dat en mach hem niet baten want si moeten enen grote pijne liden. ¶ Als si dan aldus moede ligghen ghelikerwijs of si doot ware*n* soe comen die wrede onghenadighe duuele*n* en*de* plaghense en*de* pinighense noch meer. mit roepen. mit lachen. mit schateren segghende. Voerwaer voerwaer desse sielen zijn werdich ons gheselschappes Want si weten alle dat si weten sullen ende si zijn gheleert in allen consten

Hoert doch hoe wel connen si horen ca*n*tum. singhen si niet enen ghenoechlike*n* sanck. ¶ O wie heeft ye alsulcken genoechliken sanck ghehoert als dese vermaledide sielen singhen.

§ Voerwaer si zijn weerdich de ouerste dienres des princen vander hellen te wesen. want si zijn verstandele in alle*n* dinghen ¶ Dese schempelike woerde*n* spreken die duuelen totten vermaledide*n* sielen op dat hoer pine te meerre wesen mach. want als zij dit horen soe hebbe*n* si alsoe grote wroeghinghe in haer herten dat gheene mensche dat bedencken noch wtspreken en mach

¶ Als dit gheschiet is. soe nemen si

dan die moede vermaledide sielen ende pinighense gruwelick ende iamerlicken sonder enighe ghenade als rasende ho*n*den

§ Och hoe mach enighe genoechte alsoe soet wesen diemen niet vuergeuen en soude omme aldustanighe verueerlike pijnen daer mede te ontgaen. Of hoe mach een mensche dinghe*n* myt vrouden ende mit ghenoechten besitten die hem tot aldustaenighen eynde brenghen. Mer ock leyder men en wil dit te voren niet ouerlegghen noch ouerde*n*cken. eer men dat selue proeuet mit den wercken en*de* dan ist te late. ende al hoer ouerdencken en mach hem dan niet helpen noch alle hoer berouwe dat si dan hebben dat en mach hem nummermeer te staden comen.

§ Van den gruweliken put daer dye verdoemde sielen in gheworpen werde*n*

ALs deze sielen dat in onmachten ligghen van grote vermoyenisse. soe comen die wrede duuelen. en*de* nemense ende tastense onghenadelick an mit horen crouwelen Iae alsoe onbermhertich dat hem dat vel en*de* dat vleysche aen die crouwelen blijft hanghen. En*de* slepense aldus iamerlick ende werpe*n*se in enen put die vol ys en*de* snees is. Och daer liggen die vermaledide sielen in en*de* liden alsoe ontsprekelike pine inder grote couden dat gheen mensche bedenke*n* en mach. Want te voeren hebben zij in een onsprekelick heet vuer gheleghen. en*de* nu werden si in dezen onghenadige*n* put gheworpen. daer si alsoe verueerlicken in ghepinighet werde*n* mit deze anxtelike colde.

§ Nu machmen vraghen oft die ellendighe verdoemde sielen oeck ander gepijnighet werden dan inden vuer.

Daer op is te antwoerden.iae.want die verdoemde sielen liden also grote pine in couden als in heetten. Sij werde*n* oeck in menigherhande ander maniere*n* ghepijnighet als hier nae bescreue*n* staet Want in wat manieren dat si ghezundighet hebben. daer werden si mede gepijnighet. ¶ Als dan die verdoemde sielen aldus onghenadelick langhe tijt in dezen putte gheleghen hebben. soe comen die wrede duuelen mit langhe*n* yseren vorcken. en*de* treckense weder omme wt den put en*de* brenghense in een ander pijne. en*de* plaghense alsoe iamerlick dat si nummermeer enighe ruste hebben en moghen § Och deze verdoemde siele*n* moghen wel segghe*n*. Vermaledijt moet wezen die vre daer wij in gheboren zijn Och is oeck enich mensch dit dit leest. of hoert lesen die niet en soude anxt hebben voer deze onsprekelicke gruwelike pijne. Voerwaer een mensche die dit in zijn herte prentet. en*de* ouerdencket wat groter pijne dat den verdoemden zundighen menschen bereyt is nae dezen leue*n* Iae het waer wonder dat een mensche van verueernisse niet in ommachten en viel. want men mach die pijne dat du senste deel niet bescriue*n*

Ic bin ghevangen; mijn arbeit is v*er*loren

§ Dat goede ingheuen des heylighe*n* enghels teghen die te*m*ptacie des duuels vander onlijdsaemheyt.

ALs die valsche bedryegher die duuel vander hellen den siecken me*n*sche becoert heuet mit die sunde der onlijdsamicheyt. soe comt die heylighe enghel totte*n* siecken mensche segge*n*de. O mensche weest lijdsaem in v siecte. want van onlijdsamicheyt en*de* van onuerduldicheyt soe en comt dijnre sielen anders niet dan verdriet. ¶ Hier af sprect die heylighe leere sinte Gregorius segghende. ¶ Dat rike der hemelen en mach niemant ontfa*n*ghen die murmureert en*de* onlijdsaemich is. Deze woerden aenmercket ende en laet u niet verdrieten v siecheyden die sere wenich en*de* cleyn is want du mogeste daer mede af legghen die pijnen des veghevuers wanneer ghi dese siecte lijdet verduldelick. en*de* men gode daer af da*n*cket. wantmen is schuldich gode te da*n*cken alsoe wel van wederspoet als van voerspoet. Als sinte Gregorius seyt

Wt rechter lieften gheuet god die siecte en*de* seynt enen mensche hier lijde*n* toe. op dat op hem hier naemaels niet en come die ewighe wrake en*de* die ewighe verdomenisse. want men vint dick wanneer dat god den mensche verghet en*de* niet en plaghet mit siecte*n* en*de* ander wederspoet soe heuet die mensche alsoe veel mit zijn weelde te doen dat hy godes verghet. en*de* hier omme seynt god den siecken me*n*schen lijden toe op dat hij godes niet vergheten en sal. en*de* op dat dye siecke mensche oeck zal weten dat hem god lief heuet. Want hij seyt in sinen heylighen euangelio. Quam diligo corripio. dat is te segghen. Wie ic lief hebbe die seynde ick liden toe. op dat hij omme mine*n* wille lijden. want ick omme sinen wil gheleden hebbe. .Hier omme o mensce weest vmmers niet onuerduldich wa*n*t onuerduldicheyt is een dochter des duuels. Sanctus Augustinus seyt. Och here bernet hier en*de* slaet en*de* castijt hier. op datstu spare*n* mogheste inder ewich*eyt* Sanctus Augustinus seyt noch. Dat liden dat wij hebben dat brenghet ons bi gode. Want dat een mensche siecten toe comen en*de* hi daer verduldich in is. dat is een teyken dat hi den ewige*n* doet ontgaen is daer hi te voren in was gheset. En*de* daer omme mach men die ewijghe pijne mit dezer tijtlicker pijnen ontgaen. soe en murmureert vmmers niet teghen god wanneer hi v druck en*de* verdriet to seynt. Mer dancket ende louet gode dat hy hem gheweerdicht heuet v te visiteren en*de* te vanden. ¶ Ons here ihesus xpristus seyt zelue in sinen heylighen euangelio. Op wen sal mijnen gheest rusten anders dan op de*n* verduldighen. Dat is sonder verduldicheyt ofte lijdsaemheyt en mach niemant come*n* ten ewighen leuen

§ Wat groter blijschap en*de* vroude d*at* den ghebenediden sielen nae dezen leue*n* aenstaende is

GHij ionghe luden weest wacker en*de* lopet vuerichlick totten arbeide. want du bist verbeydende dat ewyghe goet wanneer du vromeliken arbeideste. Dat ewighe goet is haest ghenoemet. en*de* het gaet den quaden menschen haest wt den herte. Want als zijt hore*n* noemen soe hebben zijt alte hantes vergheten en*de* si en achten noch en vraghen daer niet meer na. § Mer voerwaer die dat ewighe goet wel aenmercket en*de* verstaet wat dat is en*de* wat groter ghenoechte dattet is dat ewighe ghoet toe ghebruken. die en derues niet lichtelick wt der herten setten. ¶ Hier om willen wij dat ewighe goet verdienen. soe en mach ons ghene tribulacie noch ghene becummernisse daer af trecken. daer omme strijt vromelicke en*de* weest onuerueert want die tijt is cort die zegheuechtinghe is eerlick. en*de* dat loen is ewich.

§ En laet u een wenich arbeyds niet verdrieten. want alsmen moede is ghearbeyt en*de* datmen dan een goet loen o*n*tfanghen mach. soe is den arbeyt o*n*uerdrietelick. ¶ Hier omme arbeydet vromelick want dan loen datstu daer voer ontfanghen sulste dat en zal gheen ghelikenisse hebben bi dit eertsche loen

Want du sulste noch segghen gheliker wijs als daer gheschreuen staet. ¶ Een wenich hebbe ick ghearbeyt en*de* dat ghenoechlike loen hebbe ick daer voer ontfanghen. Wa*n*t al die dropelen zwetes die ghi inden arbeyde zweet omme onsen lieuen here. en*de* al die voetstappe*n* die ghi gaet omme godes wille die werden vanden enghel ghescreuen. § En*de* al u lijden en*de* verdriet dat ghi om godes wille verduldelick lijdet dat brenghet die heylighe enghel voer die oghen des almachtighen godes. § Leert duken zwighe*n* en*de* verdraghen. en*de* laet ouer v gaen. soe moghestu dat hemelrijcke verdienen. en*de* soe moghestu altoes vrolick van herten wezen. ¶ Clymacus seyt. O du mijn sone niet veel iaren en salstu arbeiden du en sulste in di beuinden salijghe roste des oueruloedighen vredes is datstu die gheheeliken ouer gheueste inden beghinne dijnre bekeringhe tot alre nederheyt en*de* versmaetheyt.

§ O mensche dit is ons een alte schone lere hoe dat wi ons seluen cleyn en*de* oetmoedich achten sullen. wa*n*t anders en is ons verdienst niet. ¶ Hier van staet ghescreuen in dat heylighe euangelio. Ouermits homoedicheyt ende verheffinge en mach een mensche god niet dienen. Mer als een mensche hem oetmoedich maket soe en ontsiet hi he*m* niet te liden omme godes wille wat hem to comen mach¶ Die heylighe man sinte Bernardus seyt. Wie is die mensce die arbeyt en*de* verdriet zwaer duncket te wesen. en*de* ouerdencket die passye ende die martelije ons heeren ihesu xp*rist*i. wat hi pine*n* gheleden heuet. ¶ Voerwaer

niemant. want die dit wel ouerdenct. die duncket alte mael zoete wezen wat hi omme godes wille liden mach. en*de* in gheenre siecten noch in gheenre pine*n* en is hij onuerduldich

¶ Item mit also veel stralen schiet de mensche den bosen gheeste als hi menyghe goede begheerte heuet tot lijdsaemheyt zijnre pinen. en*de* alzoe dicke als hij hem veroetmoedighet. Want die quaede duuel schuut meer die doechden dan dat vuer want die duuel is voer dat vuer niet verueert. mer waer godlijcke ghedachten zijn daer en mach die duuel niet regneren. ¶ Item bekenden die mensche dat grote loen dat hem ghegeuen zal werden voer die alre minste doghede die hi vut rechter lieften doet. hij en soude niet segghen dat enich liden ofte verdriet zwaer weer. Want voerware. waer al die werlt roet gout. en*de* dat een mensche daer een heere ouer wezen mocht so en soude d*at* gout en*de* die grote rijcdomme niet te ghelijcken wezen dat dusenste deel bi dat loen dat een mensce hebben sal van gode voer die alder minste doechde dye vut rechter lieften ende minnen gheschiet.

¶ Item ten is gheen dinck dat de*n* mensche alsoe seer verenighet mit gode. ende trecket tot doechden als goede begerende liefte tot gode en*de* heilighe gedachten. want als een mensche ghoede ghedachten heuet dat is een teyken dat die duuel gheen becoringhe inden mensche ghebracht en heuet want wanneer een mensche godlijcke dinghen in zijn herte heuet en*de* ouerdencket die passye en*de* dat lide*n* ons heren ihesu xpristi soe en mach die duuel in des mensche*n* herte niet nestelen. ¶ Men leest vanden heylighe*n* vader sinte Francisco dat hi ouermits sinen goeden heylighe*n* ghedachten daer toe was ghecomen dat hi dick ende menichwerue mit gode alsoe vriendelic te spreken plach mit sinen ghebeden. als die een vrient totten anderen sprect mit worden. ¶ Hier omme o lieue mensche en latet vmmers gheen quade ghedachten in v herte nestelen. wa*n*t die duuel en woent nerghens lieuer da*n* in een herte dat quade ghedachten in heuet. Ende daer omme ist van groten noden datmen den siecken mensche altoes dat lijden ons heren ihesu xpristi voer seyt. opdat hi dat in zijn herte prentet. wa*n*t die duuel bedrieghet enen siecken mensche veel lieuer en*de* brenghet hem tot quaden ghedachten. dan hy den ghesonde doet. Want hi dencket die siecke mach hem te hantes ontgaen en*de* comen wt sinen handen en*de* daer om is hi seer neerstich den siecken mensche te bedrieghen. Want hi dencket als hi den siecke*n* mensche bedroghen heeft die te hantes steruen sal. soe comt hi noch vroe ghenoch omme den ghesonden mensche te becoren en*de* te bedrieghen.

¶ Van die bliscap en*de* vroude der geenre die verduldich in horen liden hebben gheweest.

MEn sal voert verstaen en*de* weten. dat alle die ghene die in horen liden verduldich en*de* lijdsam geweest hebben omme die liefte ons heren ihesu xpristi. en*de* die hoer pijne sonder murmureringhe gheleden hebben. Alle dese menschen die dit ghedaen hebben die hebbe*n* verdient die ewighe glorie.

§ O wat ghenoechlicker woert sal ons here ihesu xpristus hem toe spreken segghende. Comt mijn wtuercoren vrienden ontfanghet van mij die ewighe vroude. ¶ Comt mijn wtuercoren zeghe vechters. want ghi vromelick teghen den duuel ghestrede*n* hebt en*de* in minen dienste stantachtelick ghebleuen biste daer omme sal ick u late bereyden die crone mijnre godlijker ridderen. en*de* mit mi en*de* minen wtuercore*n* vrie*n*den salstu altoes leuen in onsprekeliker vrouden. ¶ O wie is die mensche die om aldustanige vroude niet een wenich pijnen verduldich liden en soude. Wa*n*t die pijne is seer cort daermen dese grote ontsprekelicke vroude meede verdienen mach ¶ Dit hebben aenghesien die hilighe martelaren ons heren ihesu xpristi Deze en vragheden naer ghenen pine*n* die men hem opter werlt aen doen mochte Iae hoe groet dat si oeck waren. Want si dachten wat die coninck alre coninghen ihesus xpristus om hore*n* wil gheleden hadde aen die galghe des cruces. ¶ Si ghedachten oeck wat groter vroude dat hem aenstaende was. die si verdienen mochten ouermits horen liden. en*de* daer omme docht hem haer liden cleyn te wesen. en*de* si waren verduldich in horen lide*n* o*m* des gene*n* wil die voer haer den bitteren doot hadde gheleden.

§ Ten eersten mael aenmerct wat die heylighe martelaere sinte steue*n* gheleden heuet omme die liefte godes. doe hij hem mit stenen doot liet werpe*n* Deze sinte steuen was een goet deuoet priester en*de* was een man van goede*n* hylighen leuen en*de* nochtans en ontsach hi hem niet noch hi en was niet onuerduldich in die grote pijn die he*m* an ghedaen waert. ¶ O heeft dese heylighe man aldus verduldich gheweest. hoe veel toe meer zijn wi dan schuldich in onsen pijnen verduldich te zijn. want wi zijn zu*n*dighe menschen. en*de* daer omme so laet ons god veel pinen op eertrijcke lijden. op dat wi in dat onghenadighe veghevuer niet en doruen liden.

¶ Och het zijn alte dwase menschen die van gode begheren dat hijse verloessen wil wt hoerre pinen eer si van hore*n* zunden ghereynighet zijn. ¶ Och deze menschen en weten niet wat si bidden of wat si begheren. want si en ouerde*n*ken niet die gruwelike pine die si inden veghevuer liden moeten voor horen zunde*n* Ia ouerdachte*n* si die minste pijn des veghevuers ten soude hem niet verdrieten te liden al die pinen diemen bedenc-

ken mach. En*de* dit vintmen beschreuen tot menigher steden.

§ Men leest een schoen exempel van enen man die langhe tijt sieck gheleghe*n* hadde en*de* in groter pinen bleef hi ligghe*n* en*de* en conde niet verscheyden.

§ Exempel

DAer was een ma*n* die langhe tijt sieck gheleghen hadde en*de* onsprekelike grote pine gheleden hadde.

Ten laetsten doe hi sach dat hi niet steruen en conde. begonde hi in onuerduldicheyt te comen en*de* seyde. ¶ O here hebbe ick niet ghenouch gheleden soe halet mij wt dezer pijnen en*de* laet mij in d*at* veghevuer ock wat liden. want siet mine pijne is alsoe groet dat ickse niet langher lijden en mach.

§ Wat gheschiede. doe die siecke me*n*sche dit ghesproken hadde quam die enghel gods tot hem en*de* seyde. ¶ O vrient waer omme bistu onuerduldich. weest verduldich en*de* en murmureert niet wa*n*t v pijne zal verwandelt werden in ontsprekeliker vrouden. ¶ Tot dessen woerden antwoerde die siecke mensce en*de* seyde. Ick hebbe in deze pine aldus langhe gheweest. en*de* ick en machse niet langher liden. daer omme bidde ick gode dat hij mi wt dezer pine verloessen wil en*de* laet mij int veghevuer voer mijn zunden ock wat penitencien doen.

¶ Doe antwoorde die enghel en*de* seyde. Och vrient biddet dat niet wanttu en weetste niet wattu biddeste

§ Ghij moet noch twe iaer in dezer pijne bliue*n* en*de* dan zalstu zonder veghevuer bi gode comen. of du moetste drie daeghen bernen int veghevuer. daer omme kiest nu Wilstu lieuer noch twee iaer in deze siecten bliuen. of wilstu lieuer drie daghen bernen int veghevuer. ¶ Doe dit die siecke man hoerde antwoerden hij seer blidelick en*de* seyde. Och soude ick nyet lieuer drie daghe pijnen lieden dan aldus noch twe iaer te liggen in dezer groter pinen. Ick wil alte veel lieuer drie daeghen int veghevuer bernen dan noch te bliuen twe iaer in deze groter pinen

§ Doe hij dit gheseyt hadde nam die enghel zijn siele wt den licham en*de* brochse in dat veghevuer ¶ Doe si daer omtrent een vuer in geweest hadde quam die enghel weder tot hoer inden veghevuer en*de* seyde. O vrient hoe ist met v. Die siele antwoerde en*de* seyde. Wie is daer. Doe seyde die enghel. Ic bin die ghene die v hier ghebracht heeft. ¶ Doe seyde die siele. Och du en bist gheen enghel. mer du bist een duuel. wa*n*t waerstu die enghel godes du en soudeste mij dus iamerlick niet bedroghen hebben. Och du gheloueste mij dat ic niet langher int veghevuer en soude berne*n* dan drie daghen. en*de* ick hebbe hier wel hondert iaer gheleghen. ¶ Doe seyde die enghel. Lieue vrient hoe spreecstu aldus dwaesselick. Du en hebbeste noch mer een vuer hier gheweest

Doe seyde die siele. Mach dat wezen.

Die enghel antwoerde. Iae. want in mi en is gheen loghentael gheuonden.

§ Doe seyde die siele. soe bidde ick v datstu mi weder in mijn lichaem brenghen wilste. want ick wil lieuer siecke ligghen ten ionxten daghe toe dan noch een vuer in deser pinen te wesen

§ Doe nam die enghel zijn siele. ende brachse weder omme tot sinen lichaem en*de* die siecke man vertelde allen mensce*n* hoe onsprekelicke pijne dat hi int veghevuer gheleden hadde.

§ Hier omme o wtuercoren mensche weest verduldich in uwen liden. want ghij moghet alte grote pijne af legghen wanneer ghi verduldich in uwen lijde*n* zijt.

§ Ten anderen mael merct oeck wat groter verduldicheyt dat gheweest is inden heylighen martelaren godes. In sinte Laurentius. sinte barbara sinte Katherina. Besiet oeck wat die ander martelaren gods omme xpristo gheleden hebben. en*de* wat groter tormente*n* dat hem aenghedaen is.

§ Een soete vermaninghe die god to allen menschen sprect.

GHij menschen aenmercket en*de* siet. Ic bin om uwen wil ghestoruen. Ende du mogheste oeck omme mijnen wil steruen oftu wilste ¶ Ick hebbe omme uwen wil mijn bitter passye ende martelij gheleden. en*de* du mogheste om mijnen wil oeck wat liden wilstu. ¶ Want alsoe dicke alstu laeste een sunde om minen wil. Dat en sal ick niet minachten dan ofstu den bitteren doot om mijnen wil ghestoruen waerste.

En*de* wanneer ick v liden toe seynde. en*de* datstu daer verduldich in biste. soe segghe ick v voerwaer dat dat die enghele*n* inden hemele hem verbliden van dijnre verduldicheyt. ¶ Onse here ihesus xpristus seyt oeck. Soe menighen voetstappe als een mensche wandelt omme mijnen wil. soe menighen gulden penninck gheeft hij mi in mijn hant

En*de* alsoe menighen traen als een mensche omme mijnen wil schreyet also menighen preciosen duerberen steen offert hi mij. En*de* al dese costelike schatten zal ick hem nauwe bewaren ende gheuense hem in mijn rike.

¶ O mensche aenmercket desse zoete woerden de ons ghesontmaker ihesus xpristus sprect tot allen menschen. om dat zij verduldich in horen liden wezen sullen en*de* dat hoer die pine niet verdriete*n* en zal. Want wanneer een mensche dese vroude ouerdencket zo waert ommoghelick hi en zoude willichlicke liden alle verdriet en*de* pine dat hem toecommen mochte. ¶ En*de* dat wi hier neerstelick om arbeyden omme deze grote vroude toe vercrighen dat is wel reden. want daer heuet zoe menighe ewighe heylige omme ghearbeyt. op dat si deze vroude

vercrighen mochte. En*de* deze vroude en mach niemant verdienen dan die daer vromelick omme arbeyden en*de* strijde*n* teghens den duuel. want sonder arbeyt en*de* verdriet en machmen deze glorie niet verdienen.

§ Die grote liefte die god tot den ghelouighen kersten menschen heuet.

DIt spreket god die almachtighe here. Dusent iaer te voren eer ic den mensche gheschapen en*de* ghemaeket hadde. soe hadde ick hem lief. ende ick dochte waer omme dat ic hem makede op dat hi mijn ghenoechlike hemelrijke besitten soude daer lucifer mit sinen enghelen dat is mit den houeerdighen duuelen wt ghestoten en*de* gheworpen worden.

§ O mensche nu weest verstandel en*de* ghedencket hoe grote ghenoechte dat god tot den mensche hadde eer dat hij hem make. en*de* ghedenck noch meerre liefte die god tot den menschen hadde wa*n*t doe hij den mensce ghemaect en*de* gheformeert hadde nae sinen eyghenen beelde. dat was adam en*de* eua. en*de* doe si dat ghebot godes ghebroken hadden daer wij ewelick omme verdoemt souden hebben gheweest. Doe hadde god noch meerre liefte tot den mensce*n*. wa*n*t hij seynde sinen enighen sone wte*n* throne zijnre godliker moghentheyt omme den mensche toe verloessen vander ewigher doot. want hij cost ons mit zijne*n* preciosen duerberen bloede. ende hi verlosten ons mit sinen bitteren doot want eer god sinen ghebenediden sone neder seynde. soe en mocht gheen mensche opter werlt soe heylichlicken leuen hij en moste in die helle comen

§ O mensche dese onsprekelike liefte heeft god tot den menschen ghehad op dat si mit hem ewelick mochten wesen in ontsprekeliker vrouden en*de* ghenoechten. Hier omme o wtuercoren mensche gaet nu in v eyghen consciencie ende besiet oft niet wel reden en is dat ghi een wenich pijnen ende verdriets lijdet om den ghenen die aldus groete liefte tot v ghehadt heuet. en*de* die sinen enighen sone also iamerlick heeft laten passyen en*de* martelijen omme uwen wille. ende hoverduldelick ende hoe oetmoedelick heuet die ghebenedide soen godes al zijne bitter passye en*de* sine martelije gheleden

§ Och wie is die mensche. die dese godlike liefte ouerdencket en*de* niet verduldich in sinen lijden en sonde wesen. Ic mene dat gheen verstandel mensche dit ouerdenken en mach hi moet verduldich lijden al dat hem toecomet.

§ Het waer een alte onuerstandelen mensche die dese liefte niet en achtede. want alle des menschen salicheyt hanghet aen die liefte godes

§ Och wat swaerre bitterre sentenci sal god gheue*n* ouer den mensche die op dese liefte niet gheacht en heuet. en*de* daer dat bloet ihesu xpristi an verlore*n* is. En*de* wat groter blijschap sal den ghenen wesen die god horen here lief ghehadt hebben. en*de* dye

in horen liden verduldich gheweest hebben.

§ Iohannes crisostomus seyt. Is dastu des nachtes en*de* des daeghes ouerdenckeste danich dastu wezen salste inder ewigher glorien der heylige*n*

Ofte hoe danich sal wezen die verdoemenisse der ongherechtigher en*de* der zunderen. Soe moestu van nodes weghe*n* omme anxtes wille der pijnen verueert werden ende gaen vanden quaden

Ofte omme begheerten der glorien haesten tot den goeden wercken.

§ En*de* ist datstu alle daghen denckeste welcke die gherechticheyt godes is. en*de* wat zij haer en*de* si lief heuet. soe sal die gherechticheit v leyden inden weghe der ghebenedider mensche. Want die gherechticheyt vliet en*de* schuwet den ghenen de hoer hatet. en*de* si volghet den ghene*n* die hoer minnen. ¶ En*de* hier omme moeten wi reden gheuen te ionxten daghen. of wij die gherechticheyt nae gheuolghet hebben. of die ongherechtigheyt. ende hier omme alle die ghene die den rechte*n* wech wanderen. dat zijn die ghene de verduldich in horen lijde*n* gheweest hebben. Deze moghen vromelicken ende coenlijcke spreeke tot de*n* strenghen richter segghende. Here wi hebben uwen wille ghedaen wat zullen wi daer voer hebben. ¶ O wat ghenoechliker antwoert sal ons here sinen wtuercorene*n* vrienden toe spreken Ick segghe v voerwaer. Ghij die verduldich in uwen lijden gheweest hebbet comt nu ick sal v lone*n* mit mijnen wtuercoren heylighen inden ewighen leuen. en*de* v vroude sal alsoe groet wesen dat ghi die alre minste vroude voer dije meeste ghenoechte der werlt niet en soudeste willen gheuen. O wat groter ghenoechten sullen dan die wtuercoren vrienden xpristi hebben die omme sinen wille verduldich hebbe*n* gheweest in horen liden. O in wat groter blijschappen en*de* vrouden sal hoer pijne en*de* hoer liden dan verwandelt werden.

§ Hoe ghenoechlick dat die hemelsce glorie is te ghebruken leestmen een schone exempel.

Exempel

IN een cloester was een deuoet en*de* een oetmoedich priester. die meer dan.xxx.iaer inder oerden hadde gheweest. ¶ Dese priester lach langhe tijt sieck en*de* leet alsoe grote pijne dattet alle den broeders iamerden die inden cloester waren dat hij soe langhe bleef ligge*n* in alsoe groter pinen. Want hi hadde alsoe langhe in groter crancheyt gheleghen dat alle zijn leden stijf waren gheworden. Als die broeders hem beclageden van zijnre groter pinen daer hi soe iamerlick in ligghen moste. soe seyde hi Lieue broeders en beclaeghet mij niet in mijnen liden. Mer sterct mi daer in op dat ick te verduldigher in mijnen lijden mach wesen. want dit is die wille godes. En*de* ick hebbe lieuer nu een wenich te liden en*de* wat penitencien te doen dan naer desen leuen in ontsprekeliker pinen

te comen. § En*de* want god sach dat sine lijdsaemheyt aldus groet was ontfermde hi zijnre en*de* en woudes niet langher in der pijnen laten. en*de* hi waert al soe cranc dat die ghemene broeders tot hem quamen ende verwachten den wt ghanck zijnder sielen. ¶ En*de* des middernachts doe si sorchuoudelick wakeden. hoerden si dat hi binnen mondes soetelike sprack. En*de* want si anxt hadden dat hi wt onuerduldicheyt en*de* van groter pine*n* quade vremde fantesien int hoeft hadde. soe hielden si hoer oren bi sinen monde omme te horen wat hi seide.

§ Doe hoerden si openbaerlijken dat hi sprack van die vrouden des ewijghen leuens. wat groter ghenoechten dat die vrienden gods hebben zouden. die omme gods wille verduldich in horen liden gheweest hebben.

§ Doe die broeders dit hoerden. dat hi aldustanighe godlike sprake sprack. waren si weltevreden en*de* ghinghen to horen abte die doe oeck sieck was ende seyden hem wat si ghehoert hadde*n*

Die abte stont op als hi best mochte en*de* ghenck omme te horen die godlijke dinghen vanden broeder die voer doet lach Doe die abte daer quam sloech de vuerclock en*de* die broeders souden te metten gaen.

§ Doe die siecke mensche dat hoerde begonde hij te segghen alsoe luyde dat zijt altemael hoerden. Och wat soeter nacht hebbe ick nu ghehadt

Wat ghenoechliker horologium hebbe ick ghehoert. hoe soeten en*de* hoe ghenoegheliken sanck hebbe ick ghehoert.

¶ Och hoe ghenoechliken singhet men daer. In onsen sanghe is dick ende menichwerue quaet gheluyt en*de* twidrachticheyt der stemmen en*de* verdriet en*de* moedenisse. Mer tis daer al anders. Sij ouerdraghen daer alte samen soeteliken ouer een inder godliker melodijen ende die soeticheyt gaet bouen al die soetich*eyt* diemen bedencken mach.

Nummermeer en wordtmen daer moede gode te louen. Want hoe si meer louen. soe die minne ende die liefte groter wordt gode te louen. Ende het is wonderlick ende onwtsprekelick hoe datme*n* daer mit eenre ewigher rustigher saticheyt nummermeer af en laet vanden loue ons scheppers. ¶ Daer hebbe ick oeck ghesien broeders van onser oerde*n*. die seer schoen blinckende waren boue*n* ander menschen in gracien en*de* in glorie*n*. Want die hem zeluen hier alre meeste veroetmoedighen en*de* laten hem mit cleinen dinghen ghenoeghen. ¶ Dese verbliden hem daer in eenre glorien Ende werden daer menichuoldeliker ghetroestet blinckende seer schoen inden aensichte des almachtighen godes. ¶ Mit desen hebbe ick vriendelick omme gegaen en*de* soetelicke mit hem ghesproken.

Ick hebbe daer oeck ghesien onse broeder heer hermen prior en*de* veel ander broderen wt onsen cloester. Deze hadden altemael blincken cucullen aen. die soe scoen blinckende waren dat icse niet la*n*gher aensien en mochte. ¶

Ick hadde also grote ghenoechte in die schoenheyt der clederen. dat ick oec vraghede of ic alsulcke clederen oeck hebbe*n* soude. ¶ Doe antwoerden si mi. die hoer leuen in doechden hebben toe ghebracht die moghen deze schone cledinge oeck crighen. mer die hoer leuen beulecket hebben die werden hoer clederen oec beulecket ende si en moghen also scoen niet blincken als deze doen. want dye ondoechden ende die quade wercke*n* die maken die vlecken in dezen clederen

§ Doe seyde ick, wat zunden zijnt. daermen dit mede beulecken mach

Doe seyden si mij. Murmureringhe. of achtersprake te doen. of hat. of versumentheyt. en*de* al dat ghene dat der hilegher oerden contrarie is. want de in dezen dinghen ghebreckelick gheweest hebben. die moeten onreyne vlecken in horen clederen hebben. Mer du want du veel arbeyts ghedaen hebste en*de* wa*n*t du deuotelick gheleeft hebste. daer om en sal v cleet gheen vlecken hebben

§ En*de* doe hij die gheseyt hadde was hem die mont soe droghe gheworden. dat hij niet meer spreken en mochte. Na doe si hem een wenich ghelaeft hadden. begonde hij weder te spreken. ende die broeders hoepten wat meer van hem te horen. Doe seyde hi.

Och of mi god alsoe langhe woude laten leuen dat ick mijnen here onzen abt volcomelick wtspreken mocht die godlike dinghen. Och wat ghenoechlijker boetscappe soude ick hem brenghen. Hoe vrolike wonderlike dinghen soude ick hem segghen wat bereyt is den ghenen die gode lief hebben.

§ Doe seyde die abte tot hem. Lieue broeder segghet mi hoe hebstu dese dinghen ghesien. Hij antwoerde. Vier reisen bin ick in deser nacht opghetoghen en*de* bin ghecomen voer dat aensichte godes almachtich. en*de* mijn borst was geopent en*de* mijn siele was daer wt genomen. en*de* alte hantes was ick onder die choren der enghelen. Ick sach die gebenedide moeder godes maria in ontsprekeliker schoenheyt mit horen heylighen ioncfrouwen. en*de* si gheloefde mi dat si mi bistaen soude in die vre mijns doets

§ Ick sach oeck sinte michiel mit een grote schare der enghelen. Dese belouede mij dat hi mi te hulpen comen soude en*de* beschermen mij voer die wrede duuelen. Want ick plach zijn altaer, en*de* zijn ghehoechenisse altoes te eren. Ende ick sach een ontellike grote schare der heylighen. die ic te voren niet ghesien en hadde die ick alte hantes volcomelicke beke*n*de

§ Doe hi dit gheseyt hadde waert hi alsoe cranck dat hi niet meer spreken en mochte. En*de* si begheerden van hem dat hij een wenich nates in neme*n* woude. op dat hij wat ghestercket mocht werden en*de* op dat hi te bet spreke*n* mochte. Doe hij een wenich dranckes genomen hadde sprack hi voert aen. O hoe soet is die here den ghenen die hem smaken. O hoe soet is die oueruloedicheyt des hemels oueruloeyende van alre ge-

noechten daer mij die here in deze nachte mede ghespijst heuet.

O hoe gracioes is die soeticheyt hoe begheerlick hoe claer hoe zonderlinghe o*n*tsprekelicke groet. In dat binnenste va*n* mijns herten mach icse beuoelen. Mer mit ghenen woerde*n* en mach ic dat vutspreken. want al mach ick daer een wenich af beuoelen tis nochtans zoe onbegripelick dat ickes niet segghe*n* noch vutspreken en mach. En*de* want ic daer mede zoe zalichlick ghespijst bin soe dunct mi dat gheen spijse noch ghenen dranc daer bij gheliken en mach. Want desse en sterket niet langhe. noch si en mach bi den mensce niet dueren. mer die godlike spijs stercket inder ewicheyt.

O hoe salich zijn si die tot dezen conuiuium comen moghen.

§ Die abte gheboet datmen daer soude bij halen sommighe vanden nouicie*n* die inder werlt van groter gheboerten waren. die hij oeck soetelick troeste en*de* seyde. Waerlicken alle die ghene die dese rijcdommen versmaden die sulle*n* gheroepen werden tot dezer weerschappe*n*. Want ghi en doruet niet twiuelen ghij en zult daer comen ist sake dat ghij volherdet dat ghi begonnen hebbet want v heylighe patroen bidt altoes de*n* here voer v op dat ghi stantachtich blijuen moghet. ¶ Hij noemden enen bisonderlinghe mit sinen name. ende seyde. haddestu in die poerte des cloesters niet ghegaen. du en soudeste die poerte*n* der hellen niet ontgaen hebben

§ Daer quamen oock sommighe van den gasten die omme bekeringhe inden cloester ghecomen waren mer haer herten waren noch becummert mit tijtlijken dinghen als dat si noch niet he*m* volcomelick ouer en hadden ghegeuen. dese baden hem oetmoedelick dat hi voer hoer bidden woude op dat si stantachtich mochten bliuen in dat goede opset dat si hadde*n*. Doe seyde hi. Broeders alzo langhe alsghi deze tijtlike genoechte niet willichlick ouergheuen en wilste zoe en moghestu gode niet dienen.

Want haddestu ghesien dat ick hebbe ghi soudet alder werlt ghenoechte valsche ende quaet heten te wezen. Laet deze bedrieghelicke werlt soe moghestu de hemelsche dinghen smaken.

§ Sommighe vragheden hem na haren ouders die ghestoruen waren hoe daer mede waer. ende hi bescheyde een yeghelick alzoe volcomelick dat si al toe mael verstonden dat deze man die heymelike dinghen openbaer waren.

Doe si hem noch meer begonden te vraghen. seyde hi. O mijn lieue broeders nu comt die vre dat ick niet meer mit v en mach spreken. Ende alte hantes begonde hi zijne oghen selue toe te luken. en*de* gaf alzoe zalichlike sinen gheest

§ O lieue mensche laet u dit een leere wezen en*de* gheuet alle ydele ghenoechten ouer op datstu besitten mogheste die genoechte des ewighen leuens. die alsoe groet is datme*n*se nummermeer wtspreken en mach

Vergloryiet iv niet
Ghi sint neerstelic int geloue
Ghi hebbet de croene verdient
verheffet dijn selue
verduldich heb di gewest in u lide

Vergloryiet iv neet; Ghi sint neerstelic int geloue; Ghi hebbet de croene v*er*die*n*t; Verheffet dijn selue*n*; V*er*duldich heb di gewest i*n* u lide*n*

§ Die temptacie des duuels vander vermetenheyt.

DIe vijfste temptacie des duuels is vermete*n*heyt Als die duuel den siecke*n* mensce nyet brenge*n* en mach va*n* d*at* heylighe gheloue. noch in wa*n*hope. noch ock in gierigheyt. noch in onlijdsaemheyt. dan becoert hi den mensche in vermete*n*heyt. opdat hem die siecke mensche sal laten duncken dat hi perfect is. en*de* dat hy veel doechden gedaen heuet Dit zijn die smekelicke woerden des duuels segghende. O hoe vast hebt ghi gheweest in u gheloue. O hoe sterck hebbestu geweest in uwen hope. En*de* hoe goedertieren hebstu in dijnen lijden gheweest.

En*de* hoe veel doechden hebstu ghedaen binnen dijnen leuen. ¶ Ghij moghet v wel verbliden. want ghi en zijt niet gelijc anderen menschen die vele quaedes ghedaen hebben. en*de* nochtans zijn si te hemel gheuaren mit enen suchten. daer omme is v god zijn rijcke sculdich. wa*n*t du hebste hem ghetrouwelick ghedient daer omme salstu ontfanghen de crone des ewighen leuens. du bist meerre genoechten en*de* blijschappen verwachtende dan die ghene dat sundighe mensche*n* gheweest hebben

§ Bij desen en*de* anderen ghelijcken. tempteert die duuel den siecken mensce op dat hi den mensche alsoe mach brenghen totter ewigher verdoemenissen.

§ Het is te weten dat deze zunde zeer te schuwen is. want wanneer een mensche hem aldus laet duncken dat hi dat hemelrike weerdich is te besitten. so is alle zijne doechde verwandelt in boesh*eyt* Want dit is bewesen inden heylighen euangelio. daer aldus gheschreue*n* staet Twee menschen beden inden tempel. die een was een pharizeus en*de* die ander was een publicaen. Die pharizeus verheffede hem seluen segghende. O god ick bin goet en*de* rechtueerdich. ick en bin niet als ander zunders. Die publicaen lach achter in die kercke. en*de* sloech zijne borst segghende. O here ick en bin niet weerdich dat ick v mit minen zundighe*n* oghen aensien sal. Mer segt alleen een woert en*de* mijn siel sal ghesont werden Doe seyde ons here totten publicaen. dijn sunden zijn di vergheuen. En*de* des phariseus vermetenheyt verdoemde he*m*

§ Hier omme en sal de siecke mensche hem seluen niet verheffen noch hi en sal hem niet laten duncken dat hij beter is dan ander sundighe menschen. mer hij sal zijn verdienste en*de* zijn liden setten in die ontfermhertigheyt godes Want ouermits verheffinghe waert lucifer mit sinen ghesellen gheworpen int afgront der hellen. en*de* alsoe veel als een mensce hem selue*n* hogher verheffet. also veel te dieper sal he*m* god vernedere*n*

§ Die pine der gheenre die traech geweest hebben.

Die traghe menschen die hier gemack des vleysches in deser tijt ghesocht hebben in langhelanghe te slapen en*de* in sachte te ligghen die des nachtes hoer oncuusche genoechte en*de* onnutte spel ghepleghet hebben. ende des daghes weder ghemack ghesocht hebben Die den dienste gods niet gheachtet en hebben. en*de* laet te kercken ghegaen hebben. en*de* meer omme ghewoente en*de* om schaemte der menschen. dan omme godes wille daer ghegaen hebben.

§ Die oeck bereyt hebben gheweest tot idelheyt. en*de* teder en*de* cranck tot goeden wercken. Die oeck lieuer tot ydele*n* gheselschappe ghegaen hebben dan tot den dienste godes. Die oeck lieuer idele woerden. ofte oncuusche woerden. ofte van anderen luden quaet ghesproeken ofte ghehoert hebben dan die heylighe sermonen en*de* dat woert godes.

§ Alle die ghene die hoer leue*n* aldus toe ghebracht hebben sonder biechte of sonder berouwe die zijn alte mael in onghenadeliker pijnen. en*de* ligghen inder helle alsoe swaer als loet. serich teder en*de* ommachtich in allen leden. Iae het is hem pijne dat si een lit rueren of datme*n* hem in enighen leden roert. En*de* hier in verbliden hem die wrede duuelen op d*at* hoer pijne te groter is. en*de* op dat sise al soe veel te meer pinighen en*de* quellen moghen. want hoe die sielen meer droefenisse hebben soe den duuelen lieuer is.

§ Die vermaledide sielen ligghen oec op een onsacht bedde. en*de* si hebben een onuerdraghelick decsel op horen bedde. Want hoer bedde is enen yseren gloeye*n*den roester die seer lanck en*de* breet is mit groten scharpen yseren naghelen. als een hekel. mer de naghelen zijn veel langher dan die tanden van een hekel Hier ligghen die vermaledide sielen op. en*de* dit is hoer sachtste bedde. ¶ O hoe onghenadighe hert is dit bedde op toe rusten. en*de* wat onsachter pluymen ligghen onder desen bedde. want die plumen zijn heete gloyende bernende colen Dese maken dat bedde altoes soe heete als enen gloyenden ouen ouermits dat grote vuer dat daer onder leyt

§ Item het is oeck altoes slijkich en*de* dreckerich en*de* stinckende. Die wrede onghenadighe wormen zijn altoes bi den bedde en*de* crupen omme dat bedde. ende ligghen oeck onder dat bedde. en*de* gape*n* en*de* crijssen. en*de* briensen en*de* ghelaten ghelikerwijs als rasende en*de* verwoede ho*n*den. hoer becken zijn hem alsoe wijt op ghespart en*de* si hebben alsoe groten honger dat si die vermaledide arme siele*n* verwachten en*de* hopen wanneer si vanden bedde gaen willen dat sise dan verslinden moghen. op dat horen onuersadeliken hongher daer mede ghesadighet en*de* ghebetert mach werden.

§ Och dan gruwelt den vermaledieden sielen also seer dat si van den bedde niet en doruen gaen. Want hem gru-

welt voer desen gruwelicken wormen die alsoe verueerlick gapen omme haer te verslinden. en*de* daer omme ligghen si lieuer op dit onghenadighe heete bedde dan si verslijnt souden werden vanden wreden duuelen ende gruweliken wormen. ¶ Onder dat decsel vande*n* gloyenden heten bedde ligghen die vermaledide verdoemde sielen en*de* bernen. ende zijn alsoe heet als gloyende heete colen. O mensche ghedencke hoe onghenadelick dat op dezen heeten bedde te rusten is. Och hoe onsachtelick werden hoer leden op dit bedde gherustet.

Als dan deze wormen sien dat die verdoemde vermaledide sielen vanden bedde niet ghaen en willen. en*de* dat zij daer op bliuen ligghen. soe crupen si op dat bedde mit groten hopen. En*de* crupen in die verdoemde sielen en*de* pijnighense va*n* binnen alsoe seer als si van buyten van den vuer ghepinighet werden. en*de* knaghense. en*de* stotense. en*de* bijtense va*n* binnen alsoe onghenadelicke*n* dat die arme sielen in ommachten bliuen ligghen en*de* si en hebben gheen machte een lit te rueren. Want van buten werden si iamerlick verbrant. en*de* van binnen werden si aldus te knaghet en*de* te beten van dessen onuersadeliken wormen. en*de* in ghenen leden en hebben si ruste. ¶ Och of de traghe dertene lecker menschen nu te tide versinnen wolden wat si nu verdyenen moghen omme dat si hoer vleysche een wenich castijden en*de* deden penitencie voer horen zunden en*de* vrijen hem seluen eer die tijt comt dat si ewighe penitencie te vergheues doen moeten teghe*n* horen danck. En*de* en moghen nummer meer van horen pijnen verlost werden Mer dit en dencken si niet aen si mene*n* wanneer si hoer lichaeme derten en*de* lecker voeden moghen die siele en sal ghee*n* last hebben. Och arme och arme de siele heeft den alre meesten last. want haren last is alsoe onghenadelicke. dat si nummermeer enighe rust van pine*n* hebben en mach

§ Die pijne der gheenre die oncuush*eyt* ghedaen hebben.

DIe oncusche menschen beyde ma*n*nen en*de* vrouwen die hoer quade ghenoechte des vleysches na gheuolcht hebben. die hebben onsprekelicke grote pijne in die ewighe verdoemenisse.

Mer die een meer dan die ander na dat hoer zunden groet en*de* lelick zijn dat het niet wel betamelicke*n* en is die lelicheyt dezer zunden te beschrieuen

¶ Si hebben ierst een grote pine wa*n*t si ligghen iamerlicke ghenaghet doer alle leden. mit groten yseren naghelen. Hier werden dye verdoemde siele*n* mede ghenaghelt dat een lit op die eerde ende dat ander op een gloyende heete yseren banck daer treckense die wrede duuele*n*. dat een lit vanden anderen sonder enighe ghenade en*de* barmhertigheyt ¶ Sy werden met deze gloyende*n* yseren naghele*n* soe vast gheneghelt. dat si niet

een lit en moghen rueren. ¶ En*de* wanneer hem dat hoeft aldus teghen die eerde gheneghelt is. Soe bijten si hoer eyghen tonghe ontwee ouermits die grote pine di si hebben En*de* hoer onsuuer leden daer si oncuusche quaede wercken mede ghedaen hebben. die rotten ende stincken alsoe qualicken dat gheen sterfelick mensch daer bij en soude moghen dueren noch den onuerdrachlijke*n* stanc verdraeghen die van horen stinckenden leden comt. Iae die wrede duuelen die ontsien hem den onghenadelike*n* stanck te ruken.

¶ Vanden wreden dieren die die siele*n* inder hellen pinighen

DAer lopen oeck wrede dieren en*de* beesten om die zundighe mensce*n* en*de* cnaghen en*de* bijten hoer leden iamerliken ontwee. en*de* sonderlinghe die leden daer si oncuusheyt mede ghedaen hebben. Si suyken hem oeck hoer ontschemelheyt af en*de* ruckense en*de* pluckense onghenadelick van horen liue. ende dye verdoemde sielen ligghen alsoe vast ghebo*n*den dat si niet wijken en moghen.

¶ Als dit dan gheschiet is soe comen die wrede bose duuelen mit groten yseren cluppelen die gloyende heet zijn. en*de* stotense en*de* smitense alsoe onghenadeliken als een smit zijn ijser op dat anbelt slaet en*de* makense oeck alsoe morwe int gloyende helsche vuer. als die smit zijn ijser doet eer hij dat smeden mach..

O mit wat anxteliker pinen zijn hoer herten dan omme vanghen. want het is sonder twiuel een onsprekelike pine. ¶ Dan comen die verwoede gruwelike helsche dieren en*de* beesten ende lopen op hem en*de* crupen onder hem en*de* stekense mit horen scharpen clouwen en*de* myt horen scharpen borstelen also onghenadelick dattet gheen sinlicheyt bedencke*n* en mach.

¶ Van dat wreede beeste daer die oncuusche menschen mede ghepinighet en*de* ghequellet werden.

VOert soe wort bi een yeghelicke oncuusche siele een verueerlic en*de* een groet dier gheleyt dat ghelijc is eenre padden. Dit dier is alsoe groet. als dat onuerdraghelike vuerighe bedde daer die sielen op ligghen. Sijn oghen bernen hem als eene vuerighe vlamme. en*de* gheuen altoes gruwelijke en*de* ontellicke voncken wt. Wt sinen nesen comt soe onlidelijcken roeck dat den vermaledijden sielen duncket dat si versmoren sullen ouermits den onlideliken roke

Het spuwet wt den monde dat helsche vuer. zijn vlammighe oghen keret totte*n* vermalediden sielen en*de* siet also verueerlick oft die sielen te schoren soude.

Soe leyt die arme siele en*de* roept iamerlike. Och helpt mi en*de* verlost mij van dit verueerlike dier. Dan staen die quaede duuelen en*de* segghen. Wat seggestu nu is dit een lelic dier. dit is v vriendinne en v boel. doet v oncuusheyt hier nu mede. ghelijckerwijs als ghi op deser

werlt pleecht te doen ¶ Och wat moghen dan die verdoemde vermaledijde sielen denken. och wat groter misbaer moeten si bedriuen in hulen. in carme*n*. Mer o laci ten mach hem niet helpen. want dit wrede beest noch oeck die duuelen en vraghen nae carmen noch nae roepen. Mer soe die sielen meer droefenisse hebben van roepen en*de* carmen. so die wrede duuelen den sielen meer pine*n* aen doen. Want soe si droeuigher zijn soe den wreden duuelen lieuer is.

§ Hoe anxtelike stemmen dat die duuelen hebben.

DIt gruwelike beest gheuet van hem een anxtelike stemme en*de* geluyt. en*de* gaept alsoe wijt oftet die sielen verslinden soude. Dan mach die siele wel segghen dat daer gheschreue*n* staet. Dolores inferni circumdederunt me

Dat is te segghen. Die droefenisse der hellen hebben mij omuanghen. Och ic bin in die stricken der duuelen ghecome*n* en*de* ick en weet niemant die mi daer vut verlossen mach. ¶ Dit beest bewijst oeck den oncuuschen menschen alle teykenen en*de* manieren daer die verdoemde vermaledide siele mede in oncuusheyt ghesundighet heuet. Als dit dan de siele siet soe is si alsoe toernich op hoer seluen. want zij siet dan wel omme wat zunden dat si verdoemt is. Soe bijt zij hoer seluen al hoer leden te stucke*n* daer si oncuuschelick mede ghezundicht heft en*de* van grote onuerduldicheyt is zij soe rasende op hoer seluen als een verwoet rasende hont. Sij en mach hoer seluen niet besturen noch bedwinghen. wa*n*t die pijne is alsoe groet dat si meent dat si alte hantes steruen sal van onsprekeliker pijnen. Mer och laci dat en mach hoer niet gheschien. Want si en mach nummermeer steru*e*n. mer altoes moet si inder onghenaedigher pinen bliuen. ghelikerwijs als te voren gheschreuen is. ¶ Dit wrede dier mishandelt die vermaledide sielen alsoe ommenschelic en*de* soe iamerlick dattet den verdoemde*n* sielen meer pijnen aen doet. dan enich vanden wreden duuelen. Mer nochtans soe en rusten die duuelen niet den vermaldiden sielen te pinighen.

¶ Dit wrede dier plaghet oeck mede al die gheene die een oersaeke gheweest hebben yemant tot oncuusheyt te brenghen. En*de* die oeck ander menschen begheert hebben omme oncuuscheyt daer mede te doen hadden zijt moghen volle*n* brenghen. Of die oeck enighe oncuuse manieren bi hem seluen ghedaen hebbe*n* mit ghenoechte en*de* mit volcomen begheren ¶ Het pinighet oeck die ghene die oncuusche en*de* lelicke woerden ghesproeken hebben en die mit volcomen begeerte daer omme ghelachet hebben.

¶ Dit anxtelicke dier pinighet oec alle die ghene die oncuusch gheweest hebben. als in ontschemelen tasten en*de* myt ander vremde manier*e*n mit ander*e*n mensc*e*n gedaen hebbe*n* die te lelic zijn te scriue*n*

het si mit des anders wille ofte onwille ¶ Dit gruwelike beest pinighet oeck die ghene die husinghe ghedaen hebben aldustanighe vermaledide wercken in te doen. Ofte die oeck goede vrouwen en*de* ioncfrouwen of oeck goede mannen en*de* ionghelinghen verleyt hebben. ende verraden en*de* besmet hebben met enighe*n* dinghen ofte mit beloeften tot oncuusheyt ghetoghen hebben. Het pinighet oeck die oude quenen en*de* coppelaerstere*n* die omme geldes wille ofte omme anderen gauen die si daer af nemen. ghoede kinderen in dwalinghe ghebracht hebben. Ock deze quade oude coppelaersteren brenghen alsoe menighe siele in dye ewighe verdoemenisse dattet ontellike*n* is. Wa*n*t men pleech te segghen daer die duuel niet comen en der. daer seynt hij sinen bode. Tis waer. want als deze menschen hem schamen die een voer de*n* anderen malcanderen deze lelike zunde der oncuuscheyt voer te legghen. dats een teyken dat die duuel gheen machte en heuet alsulcke menschen tot oncuusheyt te brenghen. Dan comt deze oude quene en*de* coppelse bi malcanderen ende brencse tot oncuuscheyt. Dat die duuel gheen macht en hadde te doen mit sine*n* quaeden ingheuen. dat doet deze oude quene ouermits horen vermaledide*n* coppelen. O wee o wee den ghenen de dit doen. want si zijn veel schuldiger. en*de* quader die aldus die menschen brenghe*n* tot oncuusheyt. dan die ghene zijn die de oncuuscheyt zeluen mitten wercken doen. want hadden sise niet bij een gecoppelt si en souden in dezen zunden bij auontueren niet ghestoruen hebben

§ Alle dese voerghenoemde mensche*n* zijn in gruweliker pinen. want al dese voerghenoemde saken en*de* punten. zijn dootlike zunden. En*de* so dicke ende menichwerue als een mensche dit doet so doet hi een dootlike zunde. Die gheene die quade nyewe ghewoenten van cledinghe oft van ander cierheyden inder werlt brenghen daermen die houerdij mede ghestercket heeft die werden oeck ghepinighet mit onsprekeliker pijnen. Want si hebben een doot sunde ghedaen bi hem zeluen. want si houeerdich gheweest hebben. si zijn oeck een oersake al der gheenre die hier omme verdoemet zijn. want hadden si die quade gewoente niet opghebracht die menschen en solden die sunde niet ghedaen hebbe*n*

§ Dese menschen die hoer leuen dus qualiken en*de* besteliken toe ghebracht en*de* gheeyndet hebben die zijn zeker en*de* men en derf daer niet aen twiuelen dat si bij god vmmermeer comen moghen. si en moghen oeck die vroude des ewijghen leuens nummermeer ghebruken.

Mer si werden alsoe iamerlick ghepinighet vanden wreden duuelen en*de* vande*n* ghenen die si tot sunden ghebracht hebben dat gheen menschelick herte dat begripen en mach.

§ Och hoe wenich achtmen nu deze sunde die hier naemaels noch so swaerlick gheachtet sal werden vanden stren

ghen richter. wanneer si reden moeten gheuen van die alre minste zunde die si ye ghedaen hebben Iae si moeten reden gheuen van die alder minste quade ghedachtenisse die si ye ghedacht hebbe*n*.

O wat sullen dan die vermaledide me*n*schen segghen moghen. Och wat wreder sentencie sal die strenghe richter da*n* over hem gheuen

§ Hoe die duuel den verdoemdem sielen dwinct dat si mit malcanderen oncuuschelick inder hellen leuen moeten.

DIe duuel pijnijghet die verdo*m*de siele*n* in twe manieren. Ten iersten maele so quelt hijse en*de* bernse mitten helsche*n* vuere mit groter ontsprekeliker pijnen. ¶ Ten anderen mael soe dwinghet hij die verdoemde sielen dat si malcanderen pijnighen moeten.

Want in wat zunde dat si mit malcanderen ghezundicht hebben. daer pinige*n* si malcanderen mede. ¶ Alle die ghene die opter werlt oncuuschelick gheleuet hebben die werden inder hellen mit oncuuschen manieren ghepinighet.

Want als sinte Gregorius seyt. Ghelikerwijs als een ieghelike doechde hoer zunderlinghe vroude en*de* blijschap heuet inden ewighen leuen. Alsoe heuet een yeghelike ondoechde en*de* zunde hoer zunderlinghe pijne inder hellen

Want hoe groet. hoe edel. hoe rijc hoe schoen. hoe ionck dat die vrouwen gheweest hebben opter werlt. si moeten in der hellen nochtans mitten alre snodesten en*de* verworpensten mensch oncuusheyt doen. dye ouermits hem int herte ghecomen zijn. dat is die si mitten herten begheert hebben onsuuerheyt mede te doen. En*de* al is dat sake dat zijt beyde vermiden ouermits hoer grote pijne nochtans werden si daer to ghedwonghen vanden wreden duuelen. die hem op deser werlt dese beestelike ghenoechte soet ghemaect hebben. dat si malcanderen aldus iamerlick sonder barmherticheyt quellen moeten

§ Hoer pijne is so groet dat die vrouwen hoe groet of hoe edel dat si hebben gheweest lieuer souden te wille wesen waert moghelick. dusent serigher ruydigher schorfter malaetscher menschen horen wil daer mede te doen soe dick en*de* menichwerue als si wolden. en*de* so langhe als si leueden. dit soude si dusenwerue lieuer aenghaen. dan si eens oncuusheyt soude willen doen in dye ewijghe pijne daer si alsoe dicke en*de* menichwerf sonder ghetal in ghepijnighet moeten werden. § Des ghelijckes soe moete*n* oec die manne*n* doen. is dat enighe vrouwen ouermits hem in enighen oncuuschen ghedachten van herten ghecome*n* zijn. Want sinte Iheronimus seyt

¶ Een wijf die hoer gheciert heuet voer die oghen der menschen. die heuet menighen man tot haer ghetoghen. dat is si heuet menighen man ouermits hoer cierheyt die oghen verduustert dat hise begheert heuet mit sinen ghedachte*n* om oncuusheyt daer mede te doen.

Wa*n*t al is dat sake dat si gheen oncuusheyt mitten werken mit hem volbrocht en heuet. nochtans moet si die wraeke betalen. want si is een sake zijnre quader ghedachten.

§ Hier af leestmen een verueerlic gruwelick exempel.

Exempel.

MEn leest datter eens ridderen of ander grote luden te strijde trecken souden en*de* begheerden horen laetste*n* dranc. datmen hem van eenre schoenre ioncfrouwen hant drincken soude gheuen in die minne van sinte gheertrude*n*

§ Doe verkoren si een schone vrouwe en*de* deden hoer toe weten dat si tot hem comen soude. want si va*n* hoer hant in sinte gheertruden minne begheerden te drincken. ¶ Doe die vrouwe dit vernam. doe vercleden en*de* vercierde*n* si hoer alsoe wonderlike schoen als si alre best mochte. Doe quamen alle die ridderen tot hoer omme te drincken van hoerre hand. si schenckede hem allen te drinke*n* en*de* si entfenck een yeghelick bisonderlinghe vriendelick in horen armen en*de* custe een eyghelick bijsonder voer sine*n* mont En*de* doe si dit ghedaen hadden ghinghe*n* si te strijde. ¶ Des nachtes daer nae doe si op hoer schone bedde lach en*de* soude slapen. doe verblijden si hoer va*n* die grote schoenheyt hoers lichaems ende seyde teghens hoer seluen. Siet hoe genoechlick is mijn lichaem. en*de* hoe wonderlike schoen bin ic onder andere*n* vrouwen want al dese ridders hebben van mijnre hant begheert te drincken. wa*n*t si en conden gheen vrouwe gheuinden die alsoe schoen en*de* alsoe ghenoechliken en*de* bequaem was als ick bin.

¶ Doe si dit gheseyt hadde. hoerden si alte hantes een stemme tot hoer. seggende. O hoe ligghestu hier onsalige wijf. Du hebste huden meer dan.ccc.sielen ghebrocht in de ewighe verdomenisse ouermits uwen ydelen ghelate va*n* oncuusheyt. ¶ Want dese ridders dye wt uwer hant hebben ghedroncken dese zijn verslaghen en*de* die wrede duuelen hebben hoer sielen ghebracht in die ewighe pine. want doe si v aldus ydelic en*de* onmanierlick gheciert saghen hebben si altemael een doot sunde aen v ghedaen Want hoe ghi v aldus vutwenlick op ghepproncket hadt teghens hoer doe begheerden si oncuusheyt mit v te doen. en*de* mit deze doot zunde zijn si ghestorue*n* en*de* ewelick daer omme verdoemt.

¶ Och hoe menich mensche moeten die ghene nu ter hellen brenghe*n* die niet alleen op een tijt hem proncken voer de*n* menschen als dit wijf dede. Mer alsoe langhe als si leuen proncken si hem alle

daghen omme die menscheit te behage*n*. Och dese en ouerdencken niet dat si so menighe ewighe siele ter hellen brenghe*n* daer si noch soe iamerlick omme ghepij moeten werden.¶ O hoe salich is die mensche die he*m* hier te tijde voer hoedet en*de* wachtet. Want voerwaer. oncuuscheyt verderuet den mensche opter eerden en*de* verdoemt hem oeck in ewichheyden. Want in deze tijt zoe crencket deze zunde der oncuusheyt des mensce*n* lichaem. en*de* benemet hem sine crachte. Si breckt oeck dat ghesichte der oghen. si verblindet en*de* dodet menighe*n* mensce Sij stoppet die sinne en*de* verstandenisse des menschen. si destrueert dat ghoede gheslachte. en*de* maect menighen mensce soe bose en*de* quaet die te voren goet was dat hi op god noch opte*n* duuel en denct want zijne ghedachte en is anders nerghens op dan hoe hij dese quade sunde der oncuuscheyt volbrenghen mach ¶ Dese quade sunde brect oec die trouwe en*de* brenghet menighen mensche in enen quaden name en*de* in een quaet gheruchte Si dodet die siele en*de* maket van enen redeliken mensche een beest. Iae menich mensche is onreynre dan een beest wa*n*t gheen dier en begheert mit sinen ghade te menghen nae dattet vrucht ontfanghen heuet. dan alleen die peerden. en*de* die menschen. En*de* hier omme soe moet dese quade zunde der oncuusheyt nae der doot ewelick ghepinighet werden. als voerseyt is.

§ Hier af spreckt die heylighe man sinte Augustinus segghende. Cort is dye ghenoechte der oncuusheyt. mer hoer pijne en sal nummermeer eynde hebbe*n*. en*de* hoer pijne sal soe onuerdrachelic wesen datme*n*se nummermeer ontgaen en sal moghen.

§ Hoe verueerlicke sunde dat dese oncuusheyt is ende in wat groter perikel datmen daer mede comt. leestmen een gruwelick exempel

MEn leest een exempel in cesario. datter was een priester. en*de* leuede seer oncuuschelic myt zijnre maghet. En*de* het geuiel doe zij aldus langhe mit malcanderen in oncuuscheyt gheleeft hadden. gheboerde dat des priesters vriendinne cranc waert als dat si steruen soude. Och arme si en hadde gheen berouwe voer dese onsprekelike grote zunde daer si also langhe in gheleeft hadde. Doe si sach dat si vmmer steruen moste. begheerde si van hore*n* here dat hij hoer een nyewe paer scoen soude laten maken en*de* latense starck lappen. en*de* leggense bi hoer in die doot kiste als si doot waer. want si seyde dat zijse wel behoeuen soude.

Die priester liet hoer die schoene make*n*. en*de* doe si doot was leyde hi die schoene bi haer in die doot kiste. Des nachtes daer nae een wenich voer daghe doe de

mane seer schoen scheen reet een ridder daer hi te doen hadde. en*de* si hoerde*n* een vrouwen stemme zeer iamerlicke hulen en*de* schreyen. ¶ En*de* doe si hem verwo*n*derden wat dat wezen mochte. alte ha*n*tes quam daer een wijf snellike to hem lopen. en*de* riep helpt mi helpt mi

Die ridder kende dat wijf alte hantes en*de* sat van sinen peerde. en*de* maecte myt sinen zweerde enen cirkel. en*de* nam dat wijf tot hem inden cirkel. Dit wijf en hadde niet aen dan een hemde ende dye schoenen daer voer af gheseyt is.

Alte hantes hoerde men daer va*n* veers comen een gheruchte recht oft iaghers gheweest hadden die verueerlicken mit horen iach hornen bliesen. En*de* die iach honden quamen voer lopen al bleke*n*de. Doe dit wijf dit gheruchte va*n* dezen iaeghers hoerde seide si dattet omme haer ghedaen was. § Die ridder beval de*n* knechten zijn peert. en*de* nam des wijfs vlechten en*de* wantse omme sinen luchteren arm. en*de* in die rechter hant nam hi zijn zweert En*de* doe dye helsche iagers begonden te ghenaken. seyde dat wijf mit een gruwelike stemme roepende en*de* segghende. Laet mi gaen. laet mi gaen op dat ick hem ontlopen mach. Want du en hebbeste gheen machte mij toe beschermen. Siet hi comt naer bi ons Wat si riep die ridder pijndense te houden mit al zijnre macht. En*de* si toech en*de* arbeyde zeer dat zij gheerne ewech gheweest hadde. Ten laesten braken dye vlechten ontwee. en*de* dat wijf ghenc lopen. en*de* die duuel iaghede hoer na ende vencse. en*de* leydse dwers op zijn peert. soe dattet hoeft en*de* die armen aen de een side vanden peerde henghen en*de* die bene*n* mitten voeten aen die ander side. ende quam alsoe nae een weynich tijdes den ridder te ghemoete. en*de* reet mit deze*n* wiue alsoe ter hellen waert.

§ Des morghens quam die ridder in den dorpe daer si te wonen plach ende seyde wat hi ghesien hadde. en*de* toende die vlechten. ende doe si den ridder niet ghelouen en wolden groeue*n* si dat graf op. en*de* vonden dat het dode wijf ghene vlechten op horen hoefde en hadde

Doe sach al dat volck dat de plaghe godes. en*de* die strenghe sentencie der ewijgher verdoemenissen op hoer ghecome*n* was. ¶ Dit wonderlike mirakel is gheschiet inden stichte van mens. ende is veel menschen openbaer en*de* cundich.

§ O mensche laet v ghedencken dit gruwelike exempel. en*de* ouerdenckt hoe verueerlicke*n* dat deze zunde der oncuusheyt ghepinighet wort. en*de* sonderlinge werden die ghene iamerlick ghepinicht die mit gheesteliken en*de* ghesalueden personen ghesundighet hebben in die quaede zunde der oncuusheyt.

Ist sake dat god deze zunde aldus anxtelike plaeghet en*de* pinighet inder papen wiuen. tis te vermoeden dat hijse alte veel swaerliker pinighen sal inden priesteren diese to desen zwaren zunde*n* ghebracht hebben. Wa*n*t die priester beulecket sinen priesterlicken staet daer hij in

ghewijet is. En*de* hi doet oeck een dootsunde want hi in oncuusheyt zijn leue*n* toe brenghet

§ Hoe anxtelick dat god die gheestelike menschen plaghet die mit dese sunde*n* besmet zijn leestmen een exempel

Exempel

IN enen cloester was een nonne die seer oncuusch was en*de* besmette mit dese onmanierlike sunde hoer oerden die si aen ghenomen hadde. Het gheboerde dat si een kint ontfenck. en*de* doe zij dat kint ontfanghen hadde versmoerden en*de* doden si dat kint also haest alst opter werelt quam. ¶ Ende hier nae leuede si menighen dach. en*de* si liet hoer duncken dat die sunde alsoe lelick was dat zijse niet biechten en dorste. ¶ Nu siet o wtuercoren menschen hoe gruwelicke*n* dat het is datmen die sunden niet biechten en wil omme schaemten des priesters. o wat dwaser menschen zijn dit die aldus dencken. want si moghen alte vele lieuer hoer sunden biechten den priester. dan beschaemt te staen ten ionxten daghen. want hoe wel datmen die zu*n*den hier verberghen mach. si sullen ten ionxten daghe nochtans gode ontdecket wesen en*de* al sinen heylighen en*de* alle*n* menschen. hier omme biechtet al dattu weeste. op datstu niet en comeste in dese pijne daer in die nonne in ghecomen is ouermits dat si niet biechten en wolde

§ Ten laetsten doe die nonne aldus langhe gheleuet hadde. waert si sieck. en*de* doe si hoer biechte dede. soe biechte si al die sunden die si ghedaen hade. ende si en biechte niet van scheemte dat si een kint ghewonnen hadde. en*de* dat si dat ghedoet hadde. want si dochte quaem si weder op en*de* dat si niet en storue. soe soude si ewelick verschaemt hebben geweest. En*de* daer omme liet si dese sunde onghebiecht en*de* sterf daer mede

§ Dese nonne hadde een nichte inde*n* seluen cloester die seer innichlicken voer hoer plach te bidden. Doe si langhe tijt aldus voer hoer ghebeden hadde en*de* vele arbeyts omme horen wille ghedaen hadde. ten laetsten openbaerde si hoer sienlick en*de* hadde een cleyn kint in hore*n* armen. dat anders niet en scheen dan oft een gloyende coel vuers hadde gheweest. en*de* seyde tot hoerre nichte*n* dat si voer hoer niet meer bidden solde. want si waer ewelick en*de* vmmermeer verdoemet. ¶ Doe vraghede haer die nichte waer omme dat si verdoemt waer. en*de* wat die sake waer. ¶ Doe antwoerde die verdoemde siele en*de* seyde. Och Och. ick hadde een kint ghewonnen en*de* also vroe als dat kint van mi ghebore*n* was soe doden ict heymelick ende deze sunde en wolde ick in mijnen leuen niet biechten omme schaemten wille. ende daer omme moet ick dit kint ewelick en*de* vmmermeer draghen inder helscher pijnen ende dit kint brandet alsoe onghenadelike seer dat ics v niet wtspreeken noch segghen en mach. zijn onghenadelijke

heette sal mi in ewicheyden bernen

§ Een exempel van enen riken man. die omme zijn oncuusheyt vanden duuelen in die helle ghetoghen waert

Exempel

INden lande van beyeren sterf een rijck man die op een slot woende dat de*n* hertoghe van beyeren toe hoerde.

En*de* op eenre nacht zoe waert dye borch daer zijn wijf op sliep alsoe zeer beue*n*de. dat al die ghene verueert waren die op den huse waren. Die camer dore ghenc op daer dat wijf in lach. en*de* zij sach dat der een groet zwart gigant horen man onghenadelick in die camer stiet. ende doe si hem bekende en*de* sach datter hoer man was greep si enen moet en*de* si seyde to hem dat hi soude gaen sitten bi hoer op enen stoel. en*de* wantet cout was en*de* hij niet meer dan een hemde aen en hadde. so nam si horen mantel en*de* spreydenen omme sinen liue. op dat hi niet vercouden en soude. ende si vraghede hem nae sinen staet en*de* hoet mit hem was. Hij antwoerde hoer mit een droeffelick aensichte segghende. Och och ick moet nu ende altoes verdoemt wesen.

Tot desen woerden waert de vrouwe zeer droeuich en*de* seyde tot he*m*. Och wat ist dat ghi segghet. Pleghestu niet soe veel aelmissen toe gheuen omme goedes wille. en was v dore van uwen huyse den pelgerims ende anderen armen luden niet altoes open. Moghen v al dese goede wercken niet helpen.

Hi antwoerde ende seyde. si en moghe*n* mij niet helpen omme daer mede tot de*n* ewighen leuen te comen. Want doe ic deze goede wercken dede. doe was ick in doot zunden ende ick en stont niet in die liefte godes en*de* daer omme moet ick ewelick verdoemt wezen. want als ic den armen wat omme gods wille gaf dat dede ick meer om vanden mensche*n* ghepresen te werden dan omme godes wille ¶ En*de* doe si hem noch meer vraghen wolde. seyde hi. Tis mi ghegheuen dat ick v openbaren soude mer ick en mach hier niet toeuen. Want mijn leydesman die wrede duuel staet voer die dore en*de* wacht mij. Al waren al die bladen die aenden bomen zijn tonghen si en zouden nochtans mijne pijne nyet vut moghen spreken die ick ewelick sal moeten lijden.

§ Doe hij dit gheseyt hadde quam die duuel en*de* stiet hem onghenadelick en*de* bracht hem int afgront der hellen. ¶ En*de* doe die duuel mit hem ewech voer. beuede dat slot oft omme gheuallen soude hebben.

§ Hier omme o vutuercoren mensche wanneer ghi doechdelike werken doet soe en doet niet als deze man dede. mer als ghi den armen mede deylt of ander goede doechden doet. zoe doetet alleen omme die liefte godes ende niet om va*n*den menschen ghepresen te werde*n* wa*n*t dan en zijn zij gode niet ontfanlic noch bequaem.

¶ Men leest een gruwelick exempel. van enen cardinael van romen den die duuelen te gherichte voerden

§ Exempel

IN romen was een cardinael gheheten iordanus die weleer een monick hadde gheweest vander oerden van cistersiu*m*. Mer zijn quade leuen dat hi hadde doe hi cardenael was dat en ouerdroch mit der heyligher oerden niet. want al zijn leuen was hi seer gierich. en*de* hem dochte dat hi niet gheldes ghenoch vergaderen en mochte. hij was oeck mede seer oncuusch van leuen ¶ Dese cardenael hadde enen schriuer die gheheten was pandolphus. en*de* desen sende hi om een boetschap daer hi te doen hadde

En*de* het gheuiel doe die schriuer onder weghen ghenck omme zijns here*n* boetschap te bewaeren. sterf dye cardenael Op die zelue vre dat hi sterf soe was dese knecht opten weghe en*de* het was een wenich des morghens voer daghe

Daer sach hi een alte iamerliken ongheuallighen schare van alderhande menschen. En*de* si saten achter eers op beeste*n* verkeert en*de* hadden hoer aensichte*n* ghekeert totten sterten. en*de* den rugghe tot den hoefde der beesten daer si op saten. Doe die knecht dit sach. begonde hem te gruwelen. Nae dese ongheualliger scharen quam dese cardenael die gestoruen was nae gaende beruoets ghecleet mit eenre cucullen. en*de* hi hadde twe duuelen de hem leyden daer hi tusschen he*m* tween ghenck. ¶ Doe die knecht dit sach was hi alsoe seer verueert. dat hij bijnae in ommachten gheuallen was. Doe die cardenaele aldus voerbij sinen knecht gheleyt waert. riep hi mit eenre iamerliker stemmen totten knechte segghende. Pandolphe. pandolphe. pandolphe. Die knecht bleef staen en*de* sach omme. en*de* verherde hem een wenich en*de* seyde. Wat roepstu. en*de* wie bistu

Hi antwoerde. Ick bin iordanus dijn here. en*de* ick bin ghestoruen. Die clerck vraghede hem waer salmen v brenghe*n*. Doe antwoerde die cardenael en*de* seyde Ick moet comen voer dye rechter hant xpristi en*de* ontfanghen daer die sentencie nae minen wercken. Doe vraghede he*m* die clerck en*de* seyde. Weetstu wel hoet v daer gaen sal. Hij antwoerde en*de* seyde Ick en wetes niet hoe dat mij daer sal gaen. god wetet. Mer wanneer dat ick daer come soe sal sinte Peter reden gheuen voer mij dat ick cardenael gheweest hebbe. en*de* sinte Benedictus sal reden voer mij gheuen dat ick zijn monick gheweest hebbe. moghen si mi da*n* verantwoerden soe sal ick tot ghenade*n* comen. mer moghen si mij niet verantwoerden soe moet ic ewelic en*de* vmmer meer verdoemt wesen. ¶ Doe hi dit gheseyt hadde verscheen hi alte hantes en*de* die knecht en sach niet waer hij bleef Hij quam te romen en*de* vernam dat zijn here in die selue vre ghestoruen was do hi dit visioen ghesien hadde

¶ O laci dat was een quaet teyken. dat hi vanden wreden bozen duuele*n* gheleyt waert en*de* dat die heylige enghelen daer niet bi en waren. tis te sorghe*n* dat hi ewelick verdoemt moet wezen.

§ Een exempel van enen rentmeister die valschelick beschuldicht waert voer sinen here van quader rekenschappe en*de* hoe hi ouerloghen waert

Exempel.

Geodricus die bisschop va*n* vtrecht die gheboren is van dat casteele van norenborch. Deze hadde enen ghetrouwen knecht die ghehete*n* was euerbach. die zeer wijs en*de* voersienich was die in velen steden die goede zijns heere*n* plach te besorghen. Want hi was ghetrouwe in allen dinghen die hem beuolen waren dese was sinen here zeer profitelick in allen dinghen, en*de* daer omme hadde hem zijn here zeer lief

¶ Dit benijden die ander amptluden en*de* beschuldichden hem voer sinen here en*de* seyden. Here deze euerbach en is v al soe ghetrouwe niet als ghi op hem vermoedet ¶ wistu dat wi weten. du en soudeste hem alsoe zeer niet prizen.

Wij raden v datstu rekenschap van he*m* eyschet. want hij heuet van dinen goede een groet deel onder. want du sulste sien dattet anders mit hem is dan ghijt op hem vermoedet. daer omme doet al dat wi u raden. en*de* du sulste die rechte waerheyt onderuinden.

§ Die bischop dede horen raet. en*de* begeerde van sinen knechte rekenschappe Die knechte hadde zijne rekenschap soe claer voerden bischop gherekent dat de bischop noch beter vermoeden op hem hadde dan hi te voren dede. want alle dat hij vutghegheuen hadde en*de* dat hij ingeboert hadde dat hadde hi punteliken in zijn reken boeck ghescreuen

¶ Doe quamen die benijders en*de* vraegheden den biscop hoe hij ghereke*n*t hadde. Hij antwoerde dat hi wel gherekent hadde. Doe seyden si. Neen here. ten is alsoe niet. mer laet hem rekenen daer wij bi zijn. wij zullent v bewijsen dat hi in zijn rekenschap veel missen sal Doe die biscop sinen knechte dit gheseit hadde. begonde hem te gruwelen voer die quade benijders sonderlinghe wa*n*t hi zijn rekenboeck verloren hadde ende niet vinde*n* en conde. hi seyde in hem seluen. Waert sake dat ick nu yet stamelde in mijn rekenschap en*de* dat si mij mit enighen dinghen ouer ghenghen so bin ick verderft en*de* beschaemt. en*de* ick sal bij auontuer grote pijne moeten liden. of in enen ewighen kerker gheworpen en*de* ghestoten werden.

¶ Doe hi aldus dochte. gaf hem dye duuel in die sinen weder sprekers desse beuindinghe int herte ghegheuen hadde dat hi alleen int velt soude gaen. als hi dede. doe hi int velt quam riep hi de*n* duuel tot hem ende seyde. ¶ Here wilt ghy mi in deser noot te hulpen comen ic wil v eyghen werden.

¶ Die duuel antwoerde hem Wilstu gode mit sine moeder versaken ick sal v ontfanghen. en*de* ghi sult v weder saken tot allen schanden brenghen.

Wat geschiede die onsalighe mensche versaecte god en*de* gaf hem in des duuels handen. en*de* mit des duuels hulpe ouerghenck hi sine vianden. Doe waert hi alsoe verduuelt dat hi niet op god noch op zijn moeder achtede. Hij dienden den duuel die hi hem beuolen hadde.

§ En*de* doe hi elf iaer in aldustanighen staet gheleeft hadde. gheboerde datme*n* dat heylighe cruys predicte. ende daer was hi alsoe zeer teghen. en*de* was alsoe onghelouich als enich ketter.

In dezen onsalighen staet sterf hi. mer doe hi in sinen verscheyden lach dochte hi dat hem leet was dat hi den duuel gedient hadde. en*de* doe die siele verscheyde quamen die wrede duuelen en*de* brochten se in die helle. ¶ Ten yersten worpe*n* si hem in een onlesschelick vuer. en*de* daer nae in een onuerdrachlike coude. Ten laetsten in een onsprekelike duisternisse § Mer die goedertieren xpristus dye gheen goet ongheloent en laet sach aen die rechtueerdicheyt die hi toe voren dede. en*de* daer omme en wolde hi hem niet verloren laten. Want als gheschreuen staet zoe waert onmoghelicken dat een rechtueerdich mensche verdoemt soude wezen. hier omme seynde god sinen enghel to hem op dat hi hem verlossen solde wt die onsprekelike pijne daer hij in ghepinighet waert.

§ Die enghel quam tot hem en*de* seyde Vrient oftu weder leuendich mochste werden woldestu wel penitencie doen voer dat ghene datstu misdaen hebste. Die siel antwoerde Och mocht mij dat gheboren. ick en soude mi niet ontsien enighe penitencie te doen.

§ Doe seyde die enghel. het is de*n* wille gods datstu weder omme leuendich werden zulste. Alte hantes brachte hij hem weder tot sinen lichaem. ende dat lichaem datter op de bare stont richten hem op. en*de* al dat volck liep van groter verueernissen ewech. sonder twee ionghe mans bleuen daer allen bi staen Hij seyde hem in wat onsprekelike pine dat hi gheweest hadde. en*de* hoe iamerlic dat hij vanden wreden helschen honde*n* ghetorment was. ¶ En*de* alte hantes waert hi ghezont en*de* dede alzoe ontsprekelike penitencie dat alle menschen volcomelick gheloueden dattet waer was al dat hij van die helsche pijne seyde

§ Hij toech oeck mede ouer tmeer doe dat cruce ghepredikt waert. en*de* want hij int cruce ghezundighet hadde. daer omme wolde hi weder penitencie daer in doen. ¶ En*de* als de anderen onder weghen reden. soe leyde hi zijn harnis op zijn peert en*de* liep te voete ouer die herde steenen als dat hem dat bloet an die stenen bleef hanghen.

§ In aldustanighe penitencie leyden hij zijn leuen. en*de* beterde dat hi misdaen hadde. en*de* sterf daer nae enen salighen doot.

Weest oetmodich va*n* herten; Ic pineghe de houerdie; v*er*wo*n*nen bin ic uvs

§ Dat goede ingheuen des heilighen enghels teghen die vermetenheyt.

DIe heylighe enghel die en laet nummermeere af. den siecken mensch te troosten Als dan die duuel de*n* sieken mensche becoert in vermetentheyt. Soe comt die heylighe enghel. en*de* troest den siecken mensche segghende. O mensce vermeet v niet in v vaste gheloue. In v hope. noch in v lijdsaemheyt. want du en hebste niet goedes van die seluen dan van gode. Als ons here ihesus xpristus selue seyt in sinen heylighen euangelio. Sonder mij en machstu niet doen ¶ Voert en salstu die seluen niet toegheue*n*. datstu goet en*de* heylich biste. want van v seluen en hebbestu niet dan ghebreck. Want god die here seyt ¶ Bistu nyet ghelijck eenen cleynen kinde. du en mogheste niet comen int rijcke der hemele*n*. Dat is die hem meer verheffet dan een cleyn kint die en mach niet salich werden. Hier omme en verheffe vmmers v seluen niet op datstu niet vernedert en werdeste. mer vernedert v seluen ende du sulste verheffet werden. als ons here selue seyt. Sinte Augustinus seyt. Vernedert v en*de* god sal tot v dalen. mer verheft ghi v seluen god sal van v vlien O mensche ghedencket hoe bi dese sunde die schoenste enghel is gheworden. die lelicste duuel en*de* most dalen vander hoechster vrouden in die diepste pijne. Want als sinte Bernardus seyt so is die houerdije een beginsel daer alle zu*n*den wt spruten. Voer seyt hij. Schuwet die houerdije en*de* dan sulstu die ander zunden te lichter achter laten moge*n*

§ Als die siecke mensche aldus wort ghetempteert soe sal hi ouerdencke*n* dat gode gheen sunde also seer en mishaget als dese sunde. Wantmen mach sien. hoe menighen mensche dat god omme dese sunde gheplaghet heeft. Voert soe sal hem die siecke mensche veroetmoedighen en*de* ouerdencken zijn sunden. wa*n*t hi en weet niet oft hi in die liefte dan in den toerne godes staet. Hij sal oeck exempel nemen aenden heylighen vader. sinte Anthonius daer die duuel toe seyde. O anthoni. du hebste mij verwonnen. want als ick v wil verheffen. soe vernedert ghi v. En*de* als ick u wel vernederen soe verheffet ghi v. Daer nae sal die siecke mensche dencken hoe hem god die vader veroetmoedicht en*de* vernedert heuet doe hi sinen ghebenediden sone senden opter eerden. die omme onze*n* wille den bitteren doot leet aen die galghe des cruces. en*de* hoe oetmoedich dat hi in sinen lijden was. En*de* mit aldustanighe ghedachtenissen mach dye siecke mensche wederstaen alle die quaede becoringhe daer die duuel den siecken me*n*sche mede tempteert.

§ Die blijscappe der gheenre die oetmoedich gheweest hebben

DIe ghoede menschen die hem seluen cleyn gheacht hebben. ende hem niet verhoueerdicht en hebben. die sullen verheft werden en*de* gheloent werden mitten wtuercoren vrienden gods ¶ Voert soe vintmen in veel anderen boecken bescreuen hoe een yeghelike doghede gheloent wordt dat nu te langhe is te vertrecken en*de* te veel is af te scriue*n*. Wantmen scrijft van menigherhande wonderlike cierheyt des ewighe*n* leue*n*s wat wonderliker ghenoechte ende blijschap dat inden ewighen leuen is.

Mer men mach nochta*n*ts dat dusenste deel niet scriuen. want die vroude des ewighen leuens en heuet ghene ghelikenisse bij enighen dinghen. noch gheene mensche en is soe verstandel noch oeck soe wijs dat hi dat alre minste deel va*n*der alre cleynster vrouden des ewighen leuens begripen mach

§ Hier salmen op weten als te voren van die pijne der hellen gheseyt is ende ghelikerwijs alsmen die minste vroude des ewighen leuens niet en mach bescriuen. alsoe en mach men oec niet wtscriuen die minste pijne der hellen. Mer wantmense niet wtspreken en mach of datse die mensche niet volcomelick verstaen en mach. daer omme heft god de here den menschen veel schoender exempelen en*de* miraculen gheopenbaert op d*at* die menschen volcomelick ghelouen moghen al die vroude des ewighen leuens en*de* al die pijnen der hellen ghelikerwijs als men in dezen boecke menich schoen exempel beschreuen vint. En*de* oeck menighe schone leere die de heylighe doctore*n* en*de* leerders beschreuen hebben tot onzer zalicheyt. En*de* hier omme ist van groete*n* noden wanneer wi deze scriften gheleesen hebben ofte hebben horen lezen. dat wij dan sorchuoudich zijn te ouerdencken die pijnen der hellen. en*de* die vroude des ewighen leuens. want al onse saelicheyt hanghet aen deze twee toe ouerdencken.

§ Die blijschap der gheenre die he*m* zeluen niet gheprijst en hebben in hoer verdenste.

DIe ghebenedide vutuercore*n* vrenden xpristi die hem zeluen niet geloeft noch gheprijst en hebben en*de* he*m* niet en hebben laten duncke*n* dat si weerdich zijn die ewighe vroude te ghebruken

Mer die hoer verdienste gheset hebben in die hant gods. Deze zullen begauet werden mit zonderlinghen gauen

§ Ten iersten male zullen si van god gheloent werden mit sinen wtuercoren vrienden ewelick te leuen. want si hebben gode naer gheuolghet in doechdelicken wercken en*de* daer omme ist wel moghelick datse god weder begaeft Dat si gode ghemint hebben dat hebben si aen hem bewezen. want si hebben sine heylighe gheboden bewaert.

¶ En*de* hier van seyt ons lieue here ihesu xpristus int heylighe euangelio segghende aldus. Si quis diligit me man data mea seruabit. Dat is te segghen. Die mi lief heuet die sal mijn gheboden behouden en*de* bewaren

¶ Vanden ghenoechlicken zoeten sanc die inden ewighen leuen is

TEn andere*n* mael werden die wtuercoren sielen verblijt mit zoete*n* sanck. want die zoete melodie die inde*n* hemel is die is onsprekelick. Die heylighe enghelen singhen daer soe genoechlick mocht een mensche alsulcken sanck eens horen. Iae al waer hi die alre rijcste coninck die ye in der werlt quam oft vmmermeer comen mach. sonder twiuel hij soude willichlike ouer gheuen al sine rijcdomme omme dezen ghenoechliken sanck te horen. Want al die zoete stemmen die inder werlt zijn en hebben gheene ghelikenisse bi dezen sanc der genoechliker enghelen. ¶ Si hebben al sulke vroude in alderhande spel. In organen. In simbelen. In psalterien. in herpen. in luten. en*de* in ander spelen die alsoe ghenoechelick luden dat hem dunket dattet soete gheluyt bouen gaet alle ander ghenoechten die si hebben.

¶ Die heylighe enghelen spelen op desen spelen zoe ghenoechlick datmen dat dusenste deel niet wtspreken en mach.

¶ O onbegripelicke ghenoechte ic hope dat alle kersten menschen in dij begeren sullen ewelick te leuen. Iae ic hope en*de* tis zonder twiuel dat nyemant bute*n* dezer vrouden ghesloten en zal werden Ten waer sake dat hi hem zeluen daer buten beslote mit sinen sunden. alst nu god betert dick en*de* menichweruen gheschiet. Daer omme die hem zeluen dus qualiken regeren dat si deze vroude niet ghebruyken en moghen dat en zijn ghene kersten menschen. mer duuelsce me*n*schen. want hadden si ghedaen als kersten menschen toe behoert. si en worde*n* buten die vroude niet ghesloten

¶ Hier omme moeghen die menschen wel toe sien dat si hem zeluen wt desser onsprekeliker vrouden niet en besluten. En*de* dit machmen alte lichtelick beteren want die vroude te verdienen dat is de*n* menschen ghenoechelic en*de* goet te doen Der werelt te dienen en*de* den duuel. dat is zeer zwaer ende bitter. want als die mensche in groten zunden staet soe heft hij altoes een wroeghen in zijn herte en*de* nummermeer en is zijn herte te vreden. want hem gruwelt voer die grote pine der hellen. Mer als een mensche gode dient zoe is hi altoes blide van herten. en*de* ouerdencket die vroude die hem aenstaende is nae dezen leuen En*de* hier om is dat hemelrike lichter te verdiene*n* dan die ewighe pijne.

¶ Ten derden male zal die zalighe siele hoer verblijden in dat ghenoechlijcke gheselschappe des ewighen leuens

¶ En*de* hier af sprect die heylighe man. sinte Ancelmus tot zijn siele segghende

¶ O mijne siele al zouden wij ontsprekelike pijnen lijden. Iae al souden wi la*n*ghe tijt die gruwelike helsche pine moeten besoecken. op dat wi xpritsum sien mochten in sine glorie ende dat wij sine glorie oeck mede ghebruken mochten. waert niet ghenoechlick daer pijn ende verdriet omme te liden

¶ Hier af sprect die heylighe apostel. sinte pauwels segghende. Quis nos separabit a caritate xpristi Dat is te segghen. Wie zal ons afscheyden moghe*n* van die liefte godes. Niemant. want wij en ontsien gheene zweerden. noch persequeringhe noch enighe tormenten diemen ons aen doen mach

¶ O mensche houdet deze lere in memorien. en*de* weest oetmoedich in uwen lijden. want deze heylighe mannen hebben zoe veel omme die minne xpristi gheleden en*de* nochtans al dat si leden was hem soet. en*de* zij begheerden altoes van gode dat hi hem meer pijnen en*de* lijdens toe seynden woude. ¶ Want si wisten wel hoe si meer omme godes wil leden soe hoer ghenoechte en*de* vroude int ewijghe leuen grooter en*de* menichuoudigher wezen zoude. en*de* want een yeghelick begheert dat meeste loen bij gode te hebbe*n* en*de* daer omme begheren si van gode dat hij hem veel liden toe seynt op dat hoer vroude en*de* ghenoechte inden ewighen leuen te groter wezen mach

§ O mensche wanneer v god lijden en*de* verdriet toe seynt soe en begheert vmmers niet dat v pijne vermindert mach werden. mer begheert van gode dat hi v noch meer pijnen en*de* lijden toe seynt. op dat v vroude en*de* ghenoechte int ewijghe leuen oeck meerre wezen mach

Want die pijne diemen liden mach dye en is niet te noemen bi die onsprekelike vroude diemen daer voer hebben sal

¶ Een nutte vermaninghe op al deze voerschreuen punten.

MErcket nu wel wat hier gheseyt is. Want wi hebben ghehoert va*n* tween onghelijke*n* toecomenden leuenen die in ewicheden en*de* sonder eynde dueren zullen. Daer die menschen ouermits haer verdiensten wanneer si steruen varen moeten en*de* ewelick en*de* vmmermeer daer moeten bliuen. Van welcken datmen nyet gruweliker boser noch onlijdeliker vinden en mach dan dat ierste. En*de* niet bequaemer begheerliker noch ghenoechlijker dan dat ander

§ Dat ierste is die ewighe verdoemenisse. welkes kinder nu hier in deze tijt nae ghenoechte hoers vleysches leuen. een corte ghenoechte kiesen si, en*de* en weten niet hoe langhe dat si hem duere*n* zal en*de* wanneer si van hier varen so comen si daer alle onsprekelike pijne en*de* verdrie

te is. Daer zullen si den doot begheren te steruen ouermits de grote pijne die si ewelick en*de* vmmermeer lijden moeten. en*de* nochtans en moghen si nummermere steruen. als hier te voren gheseyt is en*de* openbaer is.

¶ Dat andere is dat ewighe leuen. Welckes kinderen nu hier in deze zijt alle vleyschelike ghenoechte en*de* dertenheit versmaet en*de* achterghelaten hebben een corte tijt. omme dat si mochten comen en*de* weerdich werden te gaen in deze onsprekelike ghenoechte

§ O wat onsprekelijker wijsheyt en*de* vroetheyt is gheweest inden kinderen godes die dese vroude ghesocht en*de* ghemint hebben. En*de* wat onsprekelijcker dwaesheyt en*de* sotheyt is gheweest inde*n* ghenen die die ewighe pijn ghesocht en*de* ghemint hebben. Van dezen tween soe mach nu een yeghelick mensch kyesen wat hij wil. den ewighen doot of dat ewighe leuen. die ewighe pine ofte die ewighe ghenoechte. die helle oft dat hemelrike. als voerseyt is. Mitten wreeden duuelen en*de* mit allen zundighen en*de* verdoemden menschen ewelick in onlijdeliken ende in onsprekelicken pijnen te wesen. of mit xpristo ihesu en*de* mit allen heylighen in grote ghenoecht en*de* vroude ewelick en*de* vmmermeer te ghebruke*n*.

¶ Och hoe salich is die mensche ende hoe vroet is hi dye nu te tijde ouerdenct wat hi best kiesen mach. Want de tijt sal alte hantes coemen dat die mensche gheern kiezen soude en*de* dan en salt hem niet moghen gheboren. want doe ghij die tijt hadt en*de* v god v redelike verstandenisse ghegheuen hadde, en*de* ghi nochtans v verstant niet en trecte omme dit ghenoechlike hemelrike te verdiene*n* mit goeden wercken. daer omme als ghijt gheerne verdienen soudet zoe salt v gheweyghert werden. want mochten die verdoemde sielen dat hemelrike verdienen gheen penitencie en soude hem toe zwaer duncken weesen. Mer dat is te laet hem en mach gheene penitencie vmmermeer te staden comen

§ Hier omme o mensche die dit leeste ofte hoert lezen aendencket hoe notabelen puntken dat dit is den rechte*n* wech mede te vinden. en*de* die ghene die dessen quadesten wech wanderen. die comen in die ewighe duusternisse daer si nummermeer vut comen en moghen. Ende die ghene die den besten wech van deze*n* twee wanderen die comen in de vroude ende ghenoechte des ewighen leue*n*s en*de* hoer vroude sal alsoe groet weze*n* dat gheen mensche dat wtspreken en mach

¶ Nu moet hem een yeghelicke mensche hoeden die in desen goeden weghe wanderende is dat hi in gheenen anderen weghe en bestaet te gaen dan den rechten pat. want anders comt hij onder die moerdenaers die hem vermoerden. en*de* hij en can niet weder comen in den rechte*n* wech daer hi te voren in wa*n*derde.

§ O wat verstaetmen bij desen moerdenaers anders dan die quaede menschen die anders niet en beghere*n*

dan si die goede menschen die gode dyenen brenghen moghen tot enen onsalijghen leuen. En*de* dan wort die siele des goeden menschen vermoert en*de* dootgheslaghen. want te voren doe si inde*n* denste godes stont was si leuendich. en*de* nu wort si ghedoot vanden quaden verleyders en*de* wordt ten laetsten begrauen in die ewighe verdoemenisse

¶ Hier omme ist van groten node. dat hem een mensche wachtet. dat hij niet en come onder die moerdenaers dats o*n*der quaet gheselschap die zijn siel verleyden moghen en*de* brenghen totter ewiger verdoemenissen. En*de* dit gheschiet god betert dick en*de* menichwerue. want menich mensce doet grote zunde ouermits quaet gheselschap waer hij onder goet gheselschap. hij en soude die zunde niet doen. mer wee wee die ghene die enen goeden mensche van sinen heylighen leuen trect. en*de* brenghet tot zunden.

Och wat reden zullen si gheuen. dat si de menschen ghebracht hebben vanden ghenoechliken sanck der enghelen daer si also grote ghenoechte ghehadt soude*n* hebben dat gheen tonghe dat wtspreke*n* en mach

§ Een exempel van enen broeder dye alsoe heylich leuende dat hi die enghelen hoerde singhen.

¶ Exempel.

IN een tijt quam een ionghel*in*ck tot bekeringhe zijns leuens. ende ghenck in een cloester. En*de* also vroe als deze ionghelinck inden capittel voer die ghemeyne broeders quam soe waert hij sieck van die pestelencie. Deze ionghelinc hadde inder werlt alsoe gheleeft dat hij een hylich leuen leyde eer dat hij int cloester quam dat god betert niet veele ionghelinghen en doen. En*de* doe hij aldus sieck waert en*de* hem zijn ambachte ghedaen waert. soe gheuielt datter een ander broeder in den seluen cloester sterf. Doe die ghemene broeders alle ghenghe*n* biden broeder die daer sterf omme mit horen ghebede*n* hem te hulpen te comen. soe bleef desse ionghelinck alleen ligghen.

¶ Doe hij dus alleen lach hoerden hi die choren der enghele*n* de beganckenisse bijden doden broeder singhen. ende hij hadde wonderlike grote ghenoechte in den zoeten sanck der heyligher enghele*n*

En*de* daer quamen oeck sommighe van den enghelen tot hem daer hij lach. en*de* spraken hem toe en*de* seyden. Vrient wat segghestu hier toe hebstu gheen begheerte datstu oeck bij ons mochste comen. Hij antwoerde en*de* seyde. Och here. ic begheer die barmherticheyt gods en*de* al mijn verlanghen is dijn ghenoechlike hemelsche gheselschap aen te schouwen. Doe seyden die enghelen tot hem Maect v rede. want alsoe vroe als wi dese beghanckenisse ouer dezen broeder ghedaen hebben so sulstu mit ons vare*n* in dat ewighe leuen. ¶ Doe dese siecke ionghelinck dit hoerde. was hij zeer blide en*de* vrolick van die godlike beloefte daer hem oeck niet aen en twiuelde.

§ Doe die sieck meyster bi hem qua*m*. seyde hi hem mit groter vrouden. wat hij ghesien hadde. en*de* wat hem belouet was En*de* hi seyde. Maect die mat rede en*de* slaet die ratel. want ick sal alte hantes totten here varen in dat ouerschone hemelrijcke. Doe dit ghedaen was do sterf hi enen zalighen doot. en*de* die engelen brochten zijne siele int paradijs van alre ghenoechten

§ Hoe goet dattet is datmen die moeder godes dient en*de* aenroept en*de* hoe dat si enen mensche bijstaet in zijnre noot. leestmen een exempel..

MEn leest inder vader boeken datter was een paer volckes ghebo*n*den in die heilighe echstap. Ende die man leuede qualiken in ouerspel. en*de* dat wijf leueden doechdeliken. si plach horen man dicke te berispen van zijnder quaetheyt en*de* hadde gheern ghesien dat hi hem ghebetert hadde. mer hi en woldes niet doen. en*de* brocht hoerre beyder goet toe in ouerspel dat si arm worden soe dat si van noden aen nam eens ridders kint te op te voeden datme*n* omme hoer doghet aen hoer bestade want zij bekent was voer een goede vrouwe

En*de* si leuede horen man veel te langhe. en*de* hij hadde alte gheerne hoer quijt geweest. daer omme visierde hi enen quaden raet hoe dat hi des ridders kint heimelick woude doden. En*de* doe zijn wijf wt den huse was stack hij dat kindeke*n* doot. want hi meende men soudes op hem niet vermoeden. Doe dat wijf te huus quam en*de* dat kint doet vant. doe dreef si soe groten iamer dattet alle dat volcke op die strate vernam. Doe worde si gheuanghen en*de* waert voer dat gerichte ghebracht ende waert veroerdelt datmense leuendich soude grauen. ¶ En*de* doemense te gherichte waert leyde*n* sloech si hoer oghen op inden hemel. en*de* sprack mit bitteren tranen. ¶ O maria want ghi alle bedroefde herten troestet daer omme comt mi te hulpen wanttu wel weetste dat ic van dese sake o*n*tschuldich bin. ¶ En*de* doe si dit gheseyt had. quam daer een scone vrouwe en*de* hadde een cleyn kint op horen arm. en*de* sprack den richter aldus toe. ¶ Ghi hebbet dit wijf veroerdelt totter doot. des si ontschuldich is Mer gaet weder omme to der dingbanck, en*de* wat v dit kint doen heet dat doet. Die richter dede dat. en*de* dat kint sprack totten richter. doet het kint halen datme*n* seyt dat deze vrouwe ghedoot heuet. ¶ En*de* doet quam sprack dat leuendighe kint totten dode*n* kinde. Ic ghebiede di van godes weghen dattu seggheste of dit wijf di ghedoot heft Dat dode kint antwoerde. neen. Soe ghebiede ick di dattu den ghenen wijst die di ghedoot heuet. Alte hantes qua*m* dat kint totte*n* man diet ghedoot hadde Doe nam die die richter den man ende doden hem. en*de* dat onschuldighe wijf waert verlost vander doot. want dye ghebenedide moeder godes quam haer te hulpen in haerre noet

In wat groter pijnen datmen comet mit onrechtueerdighen goede leestmen een gruwelick exempel

§ Exempel

HEt was een rijc man die veel gheldes ende goets bij een verghaedert hadde. en*de* was zeer rijck nae der werelt te spreeken. Mer dit goet hadde hi mit onrechtueerdicheyde*n* ghecreghen ende myt woeckeren hadde hijt vanden menschen vercreghen ¶ Deze man sterf nae een wijl tijdes eenen onsaelighen doot. En*de* hi hadde twee sonen. de een waert een gheestelick man. en*de* ghaf omme gods wille ouer al zijns vaders rijcdommen en*de* ghenck in onser lieuer vrouwen oerden. Die ander sone besat zijns vaders goet en*de* zijn rijcdomme die hi mit woeckeren en*de* mit onrechtueerdicheyt gewonnen hadde. En*de* doe die waerlicke sone aldus in dit onrechtueerdige goet bleef sitten. berispede hem zijn broeder dicke en*de* menichwerue en*de* seyde hij moste dat onrechtueerdighe goet weder omme geuen den ghenen daert zijn vader mit onrechte af ghewonnen hadde. oft hij en mochte nummermeer int hemelrike comen. Die geestelike man wist wel dat zijn vader dat goet mit onrechte hadde ghewonnen en*de* daer omme berispeden hij sinen broeder op dat hi omme des onrechtueerdighen goets wille niet verdomet en soude werden. Mer die ander broeder en achte des niet. en*de* en wolde dat onrechtueerdighe goet nyet weder gheuen en*de* bleef aldus hier in sitten

§ Doe gheboerde dat hij sterf en*de* volghede sinen vader. Die gheestelike man zijn broeder badt gode oetmoedelick en*de* deuotelick dat hi hem tonen wolde hoe dat mit sinen vader ende mit sinen broeder wezen mochte.

§ Cortelick daer nae waert hij gheuoert. daer hi enen vlammighen putte sach wt welcken si beyde op quamen. en*de* si hadden groten hat en*de* nijt op malcanderen. en*de* die vader sprack tot sinen sone. Vermaledijt bistu sone want om dijnen wille wan ick dit goet. daer ick ewelick omme verdoemt bin. want ic begheerde v rijck te maken. en*de* dat heeft mij dus iamerlick bedroghen.

§ Doe sprack die sone weeder omme tot sinen vader segghende. Vermaledijt bistu vader. want haddestu mi dijn onrechtueerdighe goet niet aen gheeruet. ick waer behouden ghebleuen en*de* ick en soude in dese onsprekelike pine niet ghecomen hebben. ¶ Doe dit die gheestelike man ghesien hadde quam hi weder tot hem seluen en*de* danckede en*de* loueden gode dat hi hem beschermet hadde voer die onlijdelike pijne die hi ghesien had. en*de* daer zijn vader en*de* zijn broeder alsoe iamerlicken vanden wreden duuelen in gepinicht worden sonder enighe barmherticheyt.

§ Een exempel van enen clerc de god en*de* zijn gebenedide moeder versaect hadde. en*de* noch ouermits berouwe tot ghenaden quam

§ Exempel.

DAt was een rijck clerc dye zeer rijck ende machtich van goede was. mer arm van goeden leuen Deze brochte zijn grote goeden en*de* rijcdo*m*me onnuttelick toe. Doe hi aldus zijn goet boeselick en*de* qualick toe hadde ghebracht ende niet meer te verteren en hadde. waert hi mismodich en*de* ghenck wt den luden alleen in een bossche ende was soe vertwiuelt dat hi niet en wist wat te beghinnen of hoe dat hij weder aen goet mochte comen.

Doe hi aldus mistroestich was. quam die duuel tot hem en*de* seyde. Vrient hoe staetstu hier aldus droeuich. ick sie wel datstu niet te vreeden en biste. en*de* ick sie oeck wel datstu verstoert biste. segget mi wat v ontbrect ick sal v bi auonture*n* wel helpen. Doe seyde die clerck. Och du en mogheste mij niet helpen. die duuel antwoerde en*de* seyde totten clerck Ick hebbe nochtans menighen mensce gheholpen die in lijde*n* gheweest hebben ende in groet verdriet geweest hebben. wilstu mijnen raet doen ick sal v helpe*n* wt dijnen liden ¶ Doe seyde dye clerc Och mochstu mi helpen ick wolde alte gheerne dijnen raet doen. En*de* hi vertelde den duuel waer omme dat hi so mismoedich was en*de* hoe dat hi alle zijn rijcdomme en*de* zijn goet doergheslaghe*n* hadde. ¶ Doe seyde die duuel. weest wel te vreden ick sal v gheldes ghenoch weder gheuen en*de* maken v rijcker dan ghij ye gheweest hebt. Mer du moeste versaken dijns gods ende zijnre moeder. ende allen heilighen die inden ewighen leuen zijn ¶ Doe die clerck dit hoerde waert hi verueert. mer die duuel hadde zijn hert alsoe doergrauen omme dat o*n*gheuallighe goet dat hi godes versakede mit zijnre ghebenedyder moeder. en*de* mit allen heylighen. Mer alte node versakede hi die moeder gods maria nochtants bracht hem die duuel soe veer dat hijt dede. Doe hi daer consent toe ghegheuen hadde. seyde die bose viant tot hem. segghet mi nae dat ick v voersegghen sal. Die clerck seyde hi soldt doen En*de* die viant seyde. Ick versaeck gode van hemelrijck en*de* maria zijne moeder. en*de* allen heylighen die in den ewighen leuen zijn. En*de* alle deze woerden sprack die clerck den duuel nae. en*de* versaekede god en*de* sine lieue moeder mit allen heylighen. ¶ Doe hi dit ghedaen hadde. gaf hem die duuel een grote somme geldes en*de* hij ghenck hen en*de* leefde in grote*n* zunden mit dezen ghelde en*de* houeerden veel costelicker dan hi te voren ghedaen

hadde. Als hi aldus langhe in dezen zu*n*dighen leuen gheleeft hadde. waert hij aldus denckende in hem zeluen. Siet hoe du leueste. storfstu in dezen sunden du moste ewelick en*de* vmmermeer weze*n* verdoemt. daer omme ist tijt dat ghi v betert eer die strenghe sentencie der ewigher verdoemenissen ouer v ghegheuen wort.

§ Doe hi aldus in hem selue dochte. ghenck hi in een kercke en*de* viel neder op sinen knyen voor onser lieuer vrouwen beelde die hoer ghebenedyede kint op horen schoete hadde. Hi waert seer wenende en*de* schreyede bitterlike tranen en*de* bat hoer oetmoedelick dat si zijnre ontfermen wolde.

§ En*de* doe hi niet af en liet en*de* dreef aldus groten rouwe. doe sprack die moeder godes maria totten sunder seggende. Wat bidstu het is te vergheues. du hebste mijn ghebenedide kint en*de* mi versaket. Tis omme niet datstu biddeste. Doe seyde die clerck. O zoete maghet. ghi moet mi vmmer helpen. oft ick bin ewelick verdoemt.

¶ Maria antwoerde. Ick en mach v niet helpen.

En*de* die clerck sprack. Segghet mi dan o lieue moeder godes hoe heetstu.

Doe seyde maria. Sommighe heeten mi een vrouwe der enghelen. sommige die moeder gods. sommighe een coninghinne des hemels. ¶ Doe seyde die sundighe clerck. Neen lieue moeder godes maria. du hebste noch eenen ander*en* naem. Hoe staet gheschreuen in Salue regina misericordie.

Doe seyde maria. Ick heet oec die ontfermhertighe moeder godes. ¶ Iae wtuercoren vrouwe den naem hoep ic dat ghi nu*m*mermeer aen mi verliesen en sult en*de* daer omme moetstu mi helpen of du verlieste dijnen goeden naem.

§ Doe dit maria sach dat hi dus grote begheerte en*de* betrouwen in hoer sette sprack si tot horen kinde. ¶ Lieue kint ontfermt v ouer den zunder. ¶ Ihesus antwoerde. Lie moeder hi heuet mijns versaket. hi en is van mi ghene ghenade weerdich. Doe nam die moeder godes hoer ghebenedide kint en*de* settent opt altaer bijden zunder. en*de* knyelde neder voer dat altaer en*de* sprack.

§ Lieue kint ontfermt v ouer den zunder. ¶ Ihesus antwoerde. Lieue moeder die poert des hemels is hem ontseyt. ¶ Maria antwoerde. Lieue kint is hem die dore des hemels ontseyt. soe laet mi dat venster wezen op dat hij doer mij mach comen in dat ewighe leuen. Ihesus seyde. Lieue moeder ick gheuen v.

§ Doe seide maria. Ghanck en wilt niet meer zundighen. ¶ Hij ghenck van daer en*de* was wel ghetroest. en*de* nam alle dat ghelt d*at* hi vanden duuel ontfanghen hadde. en*de* worpt ewech mit groter onweerde. en*de* ghenck in een cloester en*de* diende god en*de* maria zijn ghebenedide moeder soe oetmoedelick mit soe strenghe penitencie. dat alle die broeders ouermits sinen hylighen leuen ghestichtighet en*de* ghebetert worden. want hi ghenck hem voer in allen doechden.

§ Een exempel van enen broeder dye alsoe gheestelick leuede. dat doe hi sterf zijn siele soe gheringhe int hemelric qua*m* als een pijl vut enen boghe

§ Exempel.

EEn gheestelick broeder leuede sere heylichlick. En*de* nae sine doot openbaerde hi enen van sinen beste*n* vrie*n*den en*de* seyde dat hi in onsprekeliker glorien was. Doe vraghede hem zijn vre*n*t hoet mit hem ghenck doe hi van eertrijke scheyden. Hij antwoerde en*de* seyde. Een pijle vut enen boghe wanneer dat hi gheschoten wort soe en mach hij soe gheringhe niet dael comen als mijn siel inden hemel quam doe si vant lichaem verscheyde. En*de* dat en was gheen wo*n*der want hi hadde onzen here.xl.iaer inder oerden ghedient. En*de* hadde oeck veel menschen tot doechden ghetoghen mit zijn godlike lere ende mit zijn grote oetmoedicheyt. ¶ Item in enen pijle zijn drie dinghen. hout. en*de* vederen. en*de* yser. Biden houte dat vrucht pleech te draghen verstaen wi volcomenheit der goeder wercken. en*de* deze hadde die geestelike broeder aen hem want hij was mit doechdeliken wercken verciert

Ten anderen is aen eenen pijl vederen. en*de* daer verstaetmen bi twyerhande liefte als tot god en*de* totten enen menschen. En*de* dese liefte hadde dese gheestelike broeder oeck aen hem

§ Ten derden mael is aen enen pijle yser. en*de* bij desen yser verstaen wij dye strenghicheyt des leuens inder penitencien. ¶ Want ghilikerwijs dat yser seer hert en*de* scharp is soe was deze broeder zijn lichaem seer hert en*de* scherp myt strengher penitencien. En*de* want hy aldus mit dese drie punten verciert was daer omme en wast gheen wonder dat hi alsoe gheringhe te hemel quam. als een pijl soude moghen vlighen van enen boghe. ¶ En*de* men derf daer oec niet aen twiuelen want god is alle dinghen machtich.

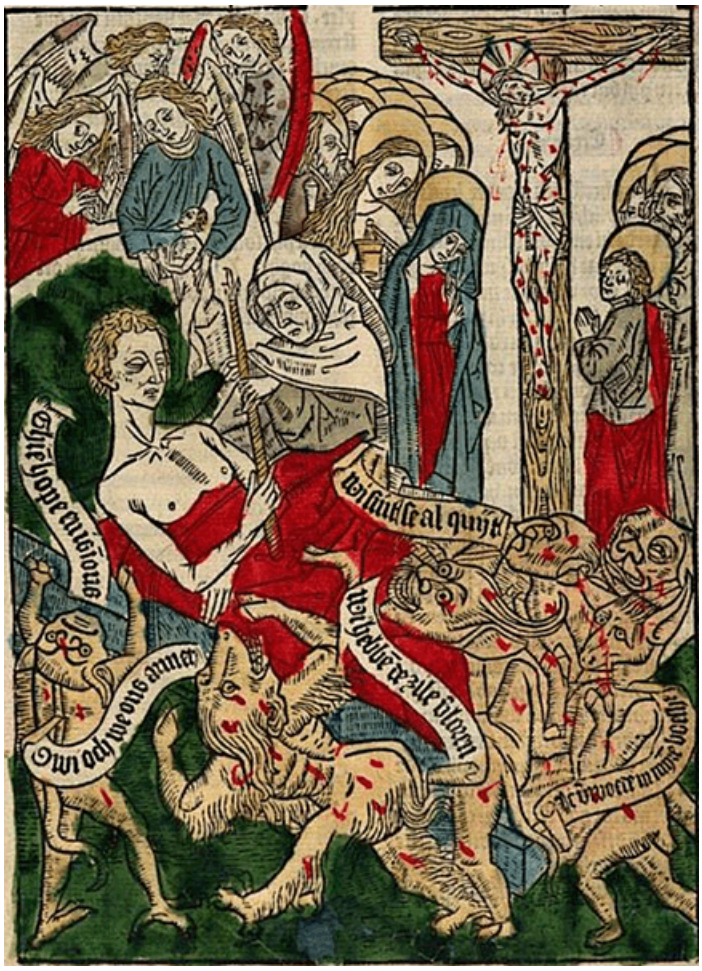

Ghie*n* hope en is i*n* ons; O wi och we ons armen; Wi sint se al quijt; Wi hebbe*n* de zile v*er*loren; Ic v*er*woede in mij*n*re boesh*ey*t

HEt is te weten als de siecke mensche in sine*n* verscheyden leyt. dat men hem dan toespreke mit luder stemmen En*de* ist also dat die sieke kennisse heuet. en*de* spreeken mach zoe zal hij gode ierste bidden doer sine bitter passye en*de* martelije. die hi omme des menschen wil gheleden heuet dat hi hem gheweerdighen wil zijn siel te ontfanghen En*de* is die mensche zoe cranck dat hijs niet segghen. noch vutspreken en mach. soe zal hijt oetmodelick in zijn herte ouerdencken. Ende die ghene die bi hem is de sal he*m* dit voersegghen. op dat die siecke mensche volstandich mach bliuen

§ Ten ander*en* zal die siecke mensche aenroepen maria die moeder gods dat si horen ghebenediden soen voer hem bidden wil. daer nae allen heylighen enghelen. en*de* bisonderlinghe den enghel die hi beuolen is dat si hem te hulpen comen. en*de* beschermen zijn siel voer die wrede duuelen. Hij sal oeck aenroepen die Apostelen. en*de* alle die heilighen die inden ewighen leuen zijn. en*de* sonderlinghe die hi in zijnen leuen ghedient heuet.

§ Item het is oeck te weten dat dye sieke mensche een crucifix bi hem hebbe*n* sal. en*de* sal segghen dit verse. ¶ Here du hebste te broken mijn banden. ic sal dij offeren een offerhande mijn gheest v te eren en*de* ick sal aenroepen uwen naem. Deze woerden zijn alsoe crachtich. als Cassidorius beschrijft dat si den zunder brenghen in dat ewighe leuen.

§ Voert sal hi segghen. of een ander van zijnre weghen can hijs niet doen. Die vrede ons heren ihesu xpristi en*de* die cracht zijnre passyen. Dat teyken des heylighen cruces En*de* die suuerheyt der der ghebenedider maghet maria. ende die benedixie van allen heylighen Ende die verdienste van allen salighen moete*n* zijn tusschen mi en*de* mijn vianden sienlic en*de* onsienlic nu en*de* in de vre mijnre doot Amen. ¶ Daer nae zal hi segghen. Here in uwen handen beuele ick minen gheest. Can die siecke mensche dit niet segghen. soe salt die ghene segghe*n* myt luder stemmen die bi hem is. en*de* die sieke mensche zal al deze woerden dencke*n* en*de* offeren gode aldus een bequaeme siel

§ Item het is van groten noden dat men den siecken mensche nauwe bewaret in die vre zijns doots want alle des menschen saligheyt hanghet aent laeste eynde. en*de* die duuel arbeyt zeer neerstelick omme den mensche te bedrieghen. in die vre zijns doots. En*de* daer om zal men daer bi bliuen en*de* segghen hem wat goets voer op dat hij des duuels becori*n*ghe vromelick wederstaen mach.

Sonder twiuel als een mensch mit al dustanighen goeden opsette sterft. soe comen die heylighe enghelen mit al den hemelschen here. en*de* brenghense in die o*n*sprekelike vroude daer hier toe voren af ghescreuen is

§ Die sentencie die dye siele ontfanct nae dat si verscheyden is.

Als die siele vanden lichaem verscheyden is zoe wordt si voer dat ordel gods ghebracht en*de* ontfanghet die sentencie hoerre verdienste*n* Dan wort si ghewijst in die ewige glorie of in die ewighe verdoemenisse ende daer moet si in bliuen ten ionxte*n* daghe toe. dat god ordelen sal ouer leuendige*n* en*de* doden. En*de* dan sal dat lichaem mit der sielen comen. En*de* god sal dan ouer alle menschen ordelen also wel ouer d*at* lichaem als over die siele. ¶ Want al is die siele eens gheordelt als die mensche ghestoruen is. nochtans sal dat lichae*m* mitter sielen ordel ontfanghen ten ionxten daghe. want dat lichaem sal alsoe grote vroude ofte pijne hebbe*n* als die siele. En*de* aldus sal dat oerdel godes twee reysen gheschien. Ten iersten als die mensche steruet. Ten anderen te ionxte*n* daghe. ¶ En*de* van desen oerdel hebbe ick een wenich ghedacht te schriuen op dat hem alle menschen daer teghen bereiden moghen dat si een goet antwort gheuen moghen voer den strenge*n* richter wanneer si reden moeten gheue*n* va*n* alle horen woerden en*de* wercken. die zij in horen leuen ye gheacht ofte ghedae*n* hebben

ISayas die propheet seyt. Heere v oerdel is den menschen ghekun*d*ighet en*de* gheopenbaert. mer die dwaesen en verstaens niet. noch die ghecken en achtens niet. mer nochtans zulle*n* zij ontfanghen die sentencie inden oerdel. Die dwase vraghen waer omme d*at* die rijcdommen niet ghelijc ghedeilt en zijn Daer op antwoerde ick en*de* segghe Waren die goeden des menschen ghelijc gedeylt zoe waert loghenachtich dat god ghesproken heeft. Inden zweet dijns aensichtes zalstu dijn broot eten daero*m* waren die mensche*n* euen rijc zo en soude dat niet gheschien. Nochtans en maect gode de*n* enen mensche niet armer dande*n* anderen. wa*n*t si werde*n* alle naect gebore*n*, en*de* al is dat die een mensche riker is dan die a*n*der dat is o*m* der armer behoef en*de* ontrect hi dat den armen zoe is hi gerekent voer gode ghelijkerwijs als een dief.

O Iheremias daerstu seggheste. van dat laetste oerdel godes. Daer op antwoerde ick en*de* segghe dat die menschen die nu gheordelt zijn nyet meer gheordelt en zullen werden. Mer die richter want hij nu heymelic gheordelt heeft sal openbaerlick comen oerdelen en*de* bewisen mit reden dat hi die sundighe menschen mit rechte verdoemt heuet. en*de* den goeden in zijn rechtueerdicheyt behouden heuet. en*de* dit is die sake waer omme dat god twee mael oerdelen sal. als ghi ghehoert hebt.

¶ Nochtans eer dit gheschien sal. so sal god die werlt laten vergaen in enen vuer in welcken vuer die hemel mit groten last vergaen sal. En*de* die eerde mit al datter in is sal verbrant werden

Dauid seyt inden.xlix.psalme. ¶ God sal comen openbaerlick en*de* zijn aensicht sal bernen in vuer en*de* zijn ommeghanck in storminghe. en*de* hi sal sinen enghelen ghebieden die menschen te vergaderen. En*de* die enghelen zullen voertkundighe*n* want hi een richter en*de* een heer is. En*de* god sal den zunder segghen. waer om benijstu mijn rechtueerdicheyt en*de* waer omme neemstu mijn testament onnuttelick in dijnen mont. Du hebtse mijn leringhe ghehaet en*de* mijn sermonen achter rugghe gheworpen. en*de* dijne mont oueruloede in quaetheyt. ¶ Ick zweech goedertierlick mer nu sal ick v straffen

§ In deze luttel worden zijn begrepen al die zwaer sunden der werlt. en*de* van desen zunden sullen die menschen oerdel ontfanghen. Die boecken sulle*n* op ghedaen werden als Dauid betuge*n*de is. en*de* al die heymelicheyt sal voorde*n* strenghen richter openbaer werden. en*de* die quaden sullen wt ghedaen werden wt den boecke der leuendigher.

¶ En*de* die enghelen sullen comen myt basunen ende men te strijde trect. en*de* die eerde sal beuen. en*de* die enghelen sullen verlijcken blasen. Staet op ghij doden en*de* comt ten oerdel en*de* ontfanct een yeghelike v sentencie.

God de almachtighe heer sal ten oerdele comen als een stre*n*ghe richter. Ende ten yersten sal hij doen roepen de*n* duuel mit sinen enghelen die al beue*n*de comen sullen voer dat strenghe oerdel godes. En*de* god sal tot hem segghen. O ghij bose enghelen de ick gheschapen en*de* ghemaect hadde. en*de* gheset in alre wellusten O hoe schoen hadde ic v verciert en*de* van wat duerbaer costeliker steenen waren v vloghelen ghemaect.

§ O lucifer die vroech op stondes ho bistu nu gheuallen. Want ick heb v neder gheworpen omme v houerdije

¶ Tot dezen woerden sal lucifer antwoerden. O alre rechtueerdichste richter. Ick hebbe altoes bekent datstu die ghene waerste die mij soe schoen gescapen en*de* ghemaect hadt. En*de* daer omme ist wel te mercken dat ick mi bouen dij niet en begheerde te verheffen. oeck en hebbe ick in gheen houeerdicheyt ghezu*n*dichet. mer het is v qualiken anbrocht van uwen enghel michiel. hi heuet mij aen v iamerlick beloghen. En*de* daer om heeft hi dat ghedaen op dat hij besitten mochte mijn heerschappije die ic plach te hebben O ghi heyden en*de* alle nacien, besiet of ick die soe schoen van gode gheschapen was teghen god zundighe*n* soude

§ Dan zal die richter antwoerden O lucifer zijn v wercken goet geweest. zoe zullen si ghetughenisse van v gheue*n*. Dan sal comen sinte Michiel en*de* segge*n* tot lucifer mit zoeten woerden. O lucifer. waer omme diffameerstu mi. Is v houerdije nu niet ghenoch becant

Isayas betughet in zijn.xiiij.capittel. Waer om legghestu dijn sunde op mi. hebstu aldus doechdelick gheweest als du seggheste inden hemel. waer omme en hebbestu die doechden opter werelt niet ghedaen. hebstu niet houeerdich geweest. Twee reysen dedestu make*n* gulden calueren onder den volcke godes. segghende Dit zijn die goden van ysrahel. Laet comen ander nacien der conin

ghen die v inder eerden ghedient hebbe*n* en*de* laet hem ghetughenisse gheuen van uwen goeden wercken. En*de* dan come*n* die coninghen voert aenschijn gods en*de* sien wredelick op lucifer seggende O bistu dit onse god, mij dunct datstu nu ghelijck ons gheschapen biste. wa*n*t du bernste mit ons in die putten der hellen. du hebste aen ons verdient die ewighe verdoemenisse.

¶ Dan zal die richter tot hem segghe*n* Sich nu hebstu die ghetughenissen ghehoert. En*de* daer op zal hi antwoerden. Here en neemt nyet dat ick dit ghedaen hebbe. nochtans Adam en*de* Nabugadonozor. hebben deze niet ghezundicht in deze zunde. en*de* nochtans en hebt ghijse niet gheplaghet ghelijck mij. ¶ Hier op zal die richter antworden Alle deze hebben ghezundighet ouermits uwen quaden ingheuen. mer ghi en hadt niema*n*t die v tot zunden brochte. dan v eyghen boesheyt. deze hebben penitencie gedae*n* Waer hebstu ye penitencie ghedaen. V quaetheyt is alle daghe vermeerdert. Voert alle ghi nacien. is lucifer mit alle sinen enghelen niet te rechte verdoemt Si zullen altemael antwoerden. Hi is weerdich der ewigher pijnen. En*de* dan sal die coninck segghen tot lucifer ende tot sinen enghelen. Gaet ter luchter zijden. En*de* tot sinen heylighen archangel michiel en*de* tot alle sinen heylighen engelen. ¶ Comt staen tot mijnder rechter siden

¶ Hoe dat ioetsche volck daer na ghedaecht zal werden toe comen. voer dat strenghe ordel

TEn anderen zal dat ioetsche volck gheroepen worden. en*de* de richter zal tot hem segghen. O ghi ioden en*de* volc va*n* israhel en was ick v in die wet niet beloeft. die seyt. God sal een propheet verwecken ghelijck hem. en*de* die hem niet en hoert. sal wtgedaen werden. Was ic v niet gheseynt in die ghelikenisse godes. Heb ik dat woert gods niet ghepredikt. heb ick v doden niet verwect. v blinden verlicht, ende v siecken ghesont ghemaect mit woerde*n* Heb ik den doot niet gheleden. en*de* des derden daghes weder op ghestaen

Hebben mijn apostelen niet veel schone teykenen in v volck ghedaen ende nochtans hebt ghijse veruolghet en*de* doot geslaghen. heb ick die meer moghen doen dan ick ghedaen hebbe

¶ Dan sullen die iodea ontwoerden Rechtueerdighe richter tis waer god beloefde ons enen propheet te seynden

Mer god gaf ons een teyken. als wat die propheet propheteerde inden name des heren dat souden wi houden. En*de* propheteerde hi teghen god soe souden wi hem doden O alre rechtueerdichste richter wi bekennen nu dat ghi die pro

pheet waert die ons god seynde. Mer v prophecien en gheschiede niet als ghi wtspraket en*de* daer omme doden wij v nae onse wet. en*de* en hielden v voer ghenen waerachtighen propheet.

¶ Ten eersten hebstu gheseyt in die sinagoga openbaerlick. Dezen tempel zal ik te breken en*de* binnen drien daghen weder op maken. en*de* dat en gheschiede alzoe niet wa*n*t die tempel bleef daer na langhe tijt staen.

§ Ten ander*en* hebt ghi gheseyt als ghescreuen is Ioha*n*nis vij. Ten si datstu eet mijn vleysch ghij en zult gheen leuen in v hebben. En*de* wi en hebben v niet gheeten en*de* hebbe*n* nochtans langhe gheleeft. ¶ Ten derden hebstu gheseyt als Iohannes bescrijft.viij. Soe wie in mij gheloeft riuieren des leuendighen waters zullen wt zijn buyck vloyen. Daer gheloefde veel in v mer wi en saghen nochtans gheen riuiren wt horen buyck vloyen.

§ Ten vierden seyt ghi als Iohannes betuget ix. Soe wie mijn sermonen bewaert. en zal den doot inder ewicheit niet smaken. Daer isser veel gheweest die v sermonen bewaerden ende zijn nochtans doot. en*de* daer omme en zijn v prophecie*n* niet waer ¶ Item ghi hebt den sabot ghebroke*n* te vieren dat ons in onze wet gheboden was te doen.

§ Item wij hebben v gheuraecht ofstu xpristus wareste. en*de* ghi en woldes ons niet segghe*n* Mer du seyste die wercke*n* zullen ghetughenisse van mi gheuen. en*de* v wercken waren quaet. ende daer omme en waren wi niet schuldich in v te ghelouen.

§ Tot dezen woerden zal die richter antwoerden. O ghi ypocriten altoes hebstu die scrifte verstaen. weestu niet wat dauid seyt inden.lxxvij.psalm

O mijn volck verstaet mijn wet neyge v oren tot die woerden mijns mondes Ick sal opdoen mijn mont in ghelijckenisse. en*de* hier omme heb ick in ghelijckenisse ghesproken.

§ Al seyde ick van den tempel te breken. ick en seyde nochtans niet vanden stenen tempel. Mer vanden tempel mijns lichaems. Ende die richter zal een yeghelike vraghe dus verclaren. ¶ En*de* dan zullen die ioden segghen. Och v duuster sprake heuet ons bedroghen. Dan zal die richter a*n*twoerden Neen alsoe niet. mer als ick u die waerheyt seyde en wolde ghise niet verstaen. Dan zal die richter segghen. O ghi heyden en*de* ander nacien wat du*n*ket v zijn deze ioden niet te rechte verordelt. En*de* si sullen alte mael segghen Alre rechtueerdichste richter ia si

Dan sal die richter segghen. Gaet tot mijnre luchter siden.

§ Hoe die heyden ten ordel godes comen moeten

ENde die enghelen mitten ghelude der basunen zullen roepen to den oerdel die heydene*n* die afgoden aen ghebedet hebben. en*de* hier sal die richter verueerlick toe segghen. O ghi die ghescapen waert na die ghelikenisse gods

waer omme bedestu afgoden aen. dye ghi mit uwen handen ghesmeet en*de* ghehouwen hadt. si waren stomme en*de* en conden niet spreken. waer omme en bekende ghij hem niet voer enen god dye hemel en*de* eerde ghescapen heeft. Laet nu opstaen v afgoden en*de* besien of si dij beschermen moghen in dit teghenwordighe oerdel. ¶ Dan zullen die heyden antwoerden. ¶ Alre rechtueerdichste richter doe ghi ons gheschapen haddet nae uwen beelde. waer omme en hebt ghi ons dan v gracie niet zoe wel gegeuen als den ioden die behouden worde*n* doe ghi die menschelicheyt ontfenghet.

§ Item waer omme en hebt ghij o*n*s die gracie des doopsels niet ghegheuen daer ander menscen mede behoude*n* zijn Waer omme en hebt ghi ons niet alzoe lief ghehadt als die anderen.

¶ Hier op zal die richter antwoerden O ghi heyden segt mi waer om datstu niet en gheloueste doe ick die schone teykenen dede onder v volck mit grote*n* plaghen doe ghi mijn volck veruolghede. waer omme en gheloefdestu niet inden god daer mijn volck in ghelouede. wa*n*t du saechste dat hoer god machtiger en*de* stercker was dan v afgoden want hij verloste zijn volck wt uwen hande*n*.

Du vragheste oeck waer omme dat ick v dat doopsel niet zoe wel ghegheue*n* en hebbe als anderen menschen. Hebbe ic niet tot minen discipulen ghesproken. Gaet ouer alle die werlt prediket en*de* dopet in minen naem. dit hebbe*n* si ghedae*n* en*de* waer omme en ghelouestu niet. ghij veruolchdese en*de* dodese. ¶ Dan zal die richter zegghen dat daer ghescreuen is Stort vut dijn toerne op die heyden die v niet bekent en hebben. En*de* dan zal hi voert segghen. Gaet tot mijnre luchter siden.

Hoe die kersten menschen voer dat ordel gods ghedaecht werden

DIe richter zal ten eersten segghen tot den quaden pastoren en*de* prelate*n* O ghi die mijne volc regeerde Waer omme hebstu dijn schapen niet gheweyet. Waer omme en hebstu mijn volck niet ghesont ghemaect dat sieck was ¶ En*de* die cranck waren int heylighe gheloue waer omme en hebstu die niet mit dye heylighe drieuoudicheyt ghestercket

Waer om en hebstu die gheen niet gheroepen tot penitencien die in horen zunden verhert waren. Segt mi hadde ick v niet die macht ghegheuen die zunden te ontbinden. Siet nu wort gheeyschet dat bloet uwer ondersaten

¶ Dan zullen die pastoren. prelate*n* en*de* priesteren segghen. O rechtueerdighe richter zal dat bloet op ons come*n*. Aen

mercket doch. doe mer twee menschen inder werlt en ware*n* als Adam en*de* eua die ghi bewaren zoldet en*de* nochtans zu*n*dichden si. sal die zunde daer omme op v comen.

§ Des ghelijckes van abrahams huse waren vijf menschen. daer twee af verghenghen sal dat bloet daer omme van hem gheeyschet werden

¶ Item van uwen.xij.apostelen de ghi te bewaren hadt verghencker een. zal dat bloet daer om van v gheeyschet werden. O rechtueerdighe richter wij zijn onschuldich dezer zaken.

§ Dan sal die richter antwoerden. En weetstu niet wat Ezechiel bescrijft in zijn derde capittel daer hi seyt totten bosen aldus. Du moetste steruen hebt ghi v volc in hoer boesheyt niet gestraft Mer hebstuse ghestraft en*de* onder weze*n* van hoer boesheyt zoe hebt ghi v siel verlost. Hebbe ick en*de* die pastoren des olde*n* testaments die bosen niet ghestraft. en*de* daer bouen hebben si quaet ghedaen

Voerseyde ick Adam niet dat hij inden houte niet bijten en soude. En*de* seyde ic niet te voren dat mi iudas verraden solde. *etc*. ¶ Wat seyt ysaias int.viij.capittel. Verheft v stemmen als een basune en*de* verkundighet mijn volcke hoer boesheyt. Segt o ghi pastoren hebt ghi dit ghedaen

§ Dan zullen die pastore*n* antwoerden. O here alle dit hebbe*n* wi ghedaen en*de* daer omme zijn wi onrechtueerdelick verdoemt. En*de* dan zullen zij roepen sommighe van horen ondersate*n* en*de* segghen tot hem.

Segt ons o ghi van ons volcke hebben wi v dat heylighe euangelium ende die sermonen niet ghepredict en*de* onderwesen als wi best mochten.

§ Dat volc sal antwoerden Iae. mitten woerden hebt ghi ons gheleert goet te doen. En*de* mit uwen wercken quaet toe doen. en*de* hier omme zijn wi iamerlick bedroghe*n* want wi meenden als ghi quaet dedet soe mosten wi oec wel quaet doen wa*n*t ghi waert die ghene die ons onschuldijghen soldet ¶ Hier op sullen die pastoren antwoerden. Hebben wi v niet bestelt priesteren die ghij v zunden biechte*n* souden ende die v ghedient hebben doer welken v die zunden vergheuen worde*n* Hebben wi ghezundighet heymelick of openbaer. men eysche dat ons. want niemant sonder zunde en leeft. Ghi en soldet niet nae gheuolghet hebben ons sundighe wercken. mer ons goede lere Wat wilt ghi ons wijten

¶ Dan sal die strenghe richter antwoerden. In desen en bistu niet ontsculdich Mer segt mi waer omme hebt ghij dye gauen des heylighen gheestes vercost. mit simonyen. waer omme hebbet ghi die kercken en*de* gheestelicke goeden vercost omme gheldes wille. Ick sal v laeten verbernen in mijnen toerne

¶ Dan sullen die pastoren antwoerden. O ghenadighe richter en weest n*iet* toernich op ons want v barmhertich*eyt* bouen alle toernicheyt gaet. Hebbe*n* wij niet in uwen naem veriaghet die duuelen dat waren die dootsunden. Ende

hebben gheprophetеert in uwen naem.

§ Dan zal die richter segghen. Ic en kenne v niet. hoe hebt ghi gheprophetеret in minen naem. want al dye werlt hebt ghi tot zunden ghebrocht. En*de* ghi hebt oeck sathanam en*de* alle die vesameninghe der duuelen ontbonden wt der hellen omme dat quaet te volbrenghen datstu ghewracht hebste.

¶ Item doet mi rekeninghe van dye vruchte dijns arbeydes en*de* van de godlike officien. hebstu mij daer voer oec alle daghen seuen werf ghelouet. Hebstu u den armen oeck ghegheuen dat u ouerbleef, en*de* hebstu dat oeck onnuttelijken toe ghebracht. O ghi verslinders mijnre kercken. Wat hebt ghi meer ghedae*n* dat bouen al dat quaetste is Du hebste ghezundighet mit onreyenen wijuen en*de* hebste gheleeft als beesten, en*de* des morghen zijt ghi op ghestaen, en*de* hebt mijn ghebenedide vleische en*de* bloet ontfange*n* in zunden tot uwer ewigher verdoemenisse Gaet haestelick tot mijnre luchter siden.§ Item het is oeck te wete*n* dat dese richter noch scharper en*de* zwaerder straffen sal al die verlopen monike*n*. cap persende ander lollaerden die de werlt versaect hebben en*de* nochtans inder werelt seer sundelick gheleeft hebben. ende hebben veel snodeliker gheleeft da*n* weerlike menschen. Dese sullen bedwonge*n* wesen voerden strenghen richter reden te gheuen van al hoer regule.

§ Hoe die weerlike richters ghedwo*n*ghen sullen werden ten oerdel te come*n*.

ALs dit gheschiet is doe sal hi doen roepen die coninghen. hertoghe*n* princen en*de* ander here*n* die beueel ouert volck ghehadt hebben. En*de* tot dezen sal hij segge*n* O ghi princen heb ick u niet vutuercore*n* ghehadt bouen anderen menschen. wa*n*t ick verheffede v boen anderen mensce*n* Waer omme en hebt ghi v hoecheyt en*de* v edelheyt niet wijsselick ghebruket. Hoe hebstu ouer mijn volck gheordelt.

§ Die keyseren ende coninghen sulle*n* antwoerden. Wi hebben rechtueerdelike iusticie ghegheuen

§ Dan sal die richter antwoerden. Hoe hebt ghij dye heylighe wet veruult. Hebben die kinder in v teghenwoerdichteit hoer vader en*de* moeder niet versmaet. Waer omme en hebstuse niet ghecorrigeert als dij beuolen was. ¶ Item waer omme hebstu die armen verdruct. Weduwen en*de* weezen bedroeft. Altoes zijnder onder v gheweest verradenissen en*de* bezweringhe. Die zielen uwer ondersaten hebt ghi verslint. ¶ Waer omme en hebt ghi v volck niet ghecorrigeert die mijn wet en*de* mijn gheboden onder hoer voete*n* getreden hebben. Siet ick coninck der coninghen en*de* heer der heren werde beulecket int middel van v

Ende al deser ghelijcken zijn ghesciet in v rijcken. want ghi waert ghelijc woluen. Ende want ghi gierich gheweest hebt daer omme sal ick u laten vergaen inden vuer mijnre toernicheyt

¶ Dan zullen die coninghen antworden. Alre rechtueerdichste richter. Het is waer wi bekennen dat ghi ons gheset hebt omme v volck te regeren. Mer rechtueerdighe richter. wilt ons doch horen. wi hebben v volck berispet van horen misdaden die openbaer waren. Mer dat zij heymelick ghedaen hebben waer omme wijt ghi ons dat.

§ Hier op sal die richter antwoerden Soe niet ghi bosen soe niet. hebt ghij v rechten niet tot onrechte ghemaect.

Want ghi hebt den ghenen recht ghegeuen die rijck waeren alleen omme gheldes wille die nochtans onrecht hadde*n*. Mer ghi hebt die armen verdruct. ende hoer goede recht hebstu verwandelt in onrechte. omme dat si v gheen ghelt en hadden te gheuen.

§ Dus want ick v grote dominacie. ende heerlicheyt ghegeuen hebbe bouen mijn volck ende grote rijcdommen. en*de* ghi nochtans mijn gheboden ende mijne wet onder u voeten ghetreden hebt. en*de* mijn heylighe insettinghe verworpe*n* hebt. Daer omme en zijt ghi niet weerdich onder mijn volck ghetelt te werde*n*.

¶ Mer ick sal den duuelen macht ouer v gheuen v te tormenten. ghelijck als ick v macht ghegeuen had ouer mijn volck omme dat te corrigeren in zijn boesheyt en*de* ghi dat niet ghedaen en hebt. Daer omme gaet haestelic tot mijnre luchter siden.

§ Hoe alle quade kersten mensche*n* gedaecht zullen werden te comen voer d*at* oerdel godes

DAer na sal die richter to hem doen comen. alle kersten me*n*schen. En*de* sal to hem spreke*n* in veruerrliker toernicheyt segghende. V boescheyden zijn voer mi ghemenichuoudicht ende v zunden hebben v gheantwoert. v handen zijn beulect van bloede. en*de* v vingeren mit boesheyden. ¶ V lippen hebben loghentale ghesproken. Waer omme hebstu gheblasphameert ende ghezundighet teghens god. ¶ Siet die kennisse dijns aensichtes sal di antwoerden.

Want ghij hebt v zunden ghekundicht ghelijck die zunde van zodome. we we uwer sielen. want v veel quaets ghegeuen sal werden ¶ En*de* dan zal hi hem keren totten richteren en*de* sal segghen. Wee u richteren die den bosen doer gauen gherechtueerdicht hebt. waer omme hebstu mijn rechtueerdighe wet. en*de* mijn goede rechten te coep ghemaect.

§ Item die strenghe richter sal segge*n* totten ghenen die houeerdelick gheleeft hebben. O ghi houeerdighe manne*n* en*de* vrouwen ick sal v nu doen versincke*n* in dat diepste der hellen

¶ Item in groten toerne sal hi segghe*n* totten ghewijden nonnen die hoer reynicheyt niet bewaert en hebben. Waer omme hebstu ouerspel ghedaen in mijn heylighe sacramenten. Die borsten dijnre reynicheyt hebstu beulect. Ende dat noch quader is ghi hebt voertgebrocht sonen ende dochteren en*de* hebt beestelike onreynicheyt bedreuen. Ghi en zijt niet ghelijck lichte vrouwen die omme gheldes wille ouerspel doen. Mer du biste noch veel quaeder. Want du en hebste niet allen dijn oerden te broken. mer du hebste oeck den ghenen ghedoet die mit v heeft ghezundighet. En*de* daer om sal ick v verscheyden van mijnen ghebenediden vrienden. ende die helsche wolue*n* sullen v verslinden. Gaet tot mijnder luchter siden

§ Hoe die echte luden ten ordele sullen ghedaecht werden

ENde daer na sal die richter segghen totten ghenen die hoer echte ghebroken en*de* besmet hebben

Nu kundighe ick v die ontsprekelike misdaden en*de* hoe zwaerlick dattu ouer ghetreden biste. ¶ O wat hebstu bedreuen mit ouerspel. ongheoerlofde personen hebt ghi mede ghezundighet. Op uwen tafelen hebstu geset costliken dranck en*de* costelike spijse. en*de* wt oueruloedicheyt hebstu dese ontsprekelike sunde ghedaen. O hoe hebt ghi verwandelt uwen vrouweliken en*de* wijfeliken naem in enen naem des mulen en*de* der ezelinnen. Waer omme hebt ghi beulecket mijn heylighe sacrament der echscap. Ghi hebt te wille geweest ongheoerlofden personen

¶ Siet hier omme want dit in v beuo*n*den is soe sal ick wt reycken mijn hant op v en*de* sal v gheuen den helschen onreinen padden en*de* draken en*de* ander quade beesten die v pinighen sullen in die putten en*de* vlammen des helschen vuers

§ Totten anderen vrouwen die hem mit siluer en*de* mit goude en*de* mit anderen costelicheyden verciert hebbe*n* sal die stre*n*ghe richter segghen. O dochteren van mijnen volcke ghenoch hadde ick v ghegeuen verstandes waer omme hebtstu dijn halsen wtgherect in houeerdicheyden. dit hebstu ghedaen op dat die ma*n*nen in di behaghen mochten hebben

¶ Nu sal ick die hoernen dijns hoefdes bloet en*de* cael maken en*de* sal plucken uwe hare van uwen hoefde. Ick sal al dijn costelheyt en*de* welrukenheyt verwandelen in bitteren stanck ¶ Voert sal die richter verueerlick berispen den ghyerijghen en*de* achterclappers. en*de* die hoer ou

ders niet onderdanich gheweest en hebben. den woeckenaers en*de* den onvreedsamen. den verraderen den verkeerde*n* menschen Al deze zundighen mensche*n* sal de richter toe segghen Gaet to mijnre luchter siden

§ Dat antwoert dat die zundige me*n*schen gheuen sullen.

Daer op sullen de sundige me*n*schen antworden. O here mit onrecht zo zijn wi verdoemet Want wi zijn ghedoept inden naem des vaders. des soens en*de* des heylighen geestes. en*de* wi hebben gheloeft dat dese drie personen een waerachtich god is. En*de* daer omme zijn wi mit onrechte verdoemt. Want ghi hebt ghesproken int euangelio. Qui crediderit et baptizatus fuerit hic saluus erit. Die gheloeft en*de* ghedopet is die sal salich werden. Oec hebt ghi gheseyt die in mi gheloeft. al waer hi doot hij sal leuendich werden. Waeren wi niet weder gheboren wt de*n* water en*de* den heylighen gheest. ¶ Item ghi hebbet noch claerre gheseyt Salich zijn die ghene die ghelouen ende niet en sien. Inder waerheyt wij en hebben v niet vleyschelick ghesien. en*de* nochtans hebben wi volcomelick gheloeft. En*de* in die gheloue zijn wi volstandich ghebleuen tot den wtganck ons leuens.

Dus waren wi doot ouermits ons zu*n*den dat heylighe gheloue sal ons weder leuendich maken. O heer ghi weet oec wel dat wi cranck waren en*de* die duuel onse viant heuet ons iamerlicke bedroghen. O here ghi en sult vmmers uwe woerden niet loghenachtich maken

Want al hebben wi dus langhe gheleghen in die pijne der hellen daer wi mit onrecht in gheworpen zijn wij sulle*n* nu nochtans verlost werden ouermits dijne rechtueerdicheyt.

¶ O rechtueerdighe richter hebbe*n* wi niet gheuast en*de* aelmissen ghegheuen. v kercken gheuisiteert. ende ander goede wercken ghedaen die v bet ope*n*baer zijn dan wi wtspreken moghen. wa*n*t ghij weet dat binnenste des menschen herte*n*

§ Hier op sal die strenghe richter antwoerden en*de* segghen Al ist dat ghi dat doopsel ghehadt hebt ghij hebbet nochtans beulecket mit zunden. en*de* niet weder omme schoen ghemaect. Want int doopsel verzaecte ghi sathanam en*de* alle sine wercken en*de* ghi ghelouede mijn geboden te houden. en*de* nochtants hebstu mijn gheboden versmaet en*de* hebt sathanam den duuel ghedient. Hebtstu niet in dijn quaetheyt en*de* in dijn vloecken en*de* zweren den duuel voer goede aengheroepen. waer omme hebstu hem ghedient Heb ick niet gheseyt ghij en moecht mij

en*de* den duuel niet dienen. Dezen hebstu ghedient ende nae mijn of nae mijnen geboden en hebstu niet gheuraghet. ¶ Als ick u lieden ende verdriet toe seynde hebt ghi mij daer ock in ghedanct ende ghelouet. Voerwaer neen ghi. mer ghi hebbet teghents mi dinen schepper gheblasphameert. en*de* hebt ghezworen bij mine*n* ghebenediden wonden ende mijn passi ende martely. O ghi verwoede onuerstandel honden ghi hebt mi meer pinen aen ghedaen mit uwen vermaledijden vloecken ende zweren dan die ioden deden die mij cruusten. O mit wat zwaren pijnen sulstu ghepinighet werken. Want ick sal op v laten reghenen sieden*de* peck en*de* bernende zweeuel. ¶ O ghi ypocriten wat ghebaecht ghi v van dijnen vasten. hebt ghi dat niet meer ghedaen omme lof des menschen. dan om mijnen wille ¶ Item in zunden hebstu dijn leuen toe ghebracht en*de* hebt gheene penitencie willen doen die wijle datstu die tijt hadste. Mer ghi docht hoe ghij die tijt toe brenghen mochste in idelheit ende in quaetheyt. en*de* ghi hebt lieuer geweest kinderen des duuels. dan kinderen des ewighen leuens. ¶ V buycken sal ick doen schoren ende ontwee rijten mit vuerighen tanden. ¶ Ghi segt ghi hebt in mi gheloeft is dat waer als ghi segt waer omme en hebstu dan mijn lere ende mijn gheboden niet bewaert

O ghi serpenten mit den monde hebstu veel gheseyt als die pharizeus dede mer mit der herten hebstu den duuel ghedienet. Van buten scheenstu simpel ende heylich van leuen mer van binne*n* waerstu grimmende honghierighe woluen. ¶ Ghi segt mi oeck dat ghi ghesundighet hebt teghen mi en*de* nochtans weerdich zijt te besitten dat ewige leuen omdat ghi dat doopsel ontfanghen hebt. Ten mach alsoe niet toe gaen want te*n* was v niet ghenoch. dat ghijt doopsel ontfanghen hadt ghi most oeck hebben ghedaen dat ghene dat ghi int doopsel beloeft hadt. Hadstu penitencie begeert te doen doe ghi ghezundicht haddet. sonder twiuel ic soude mi ouer v hebben o*n*tfeme*n* als ick ouer menighen sunder gedaen hebbe die hoer sunden leet waren en*de* begheerden penitencie te doen. ¶ Dit en hebstu nyet begheert te doen en*de* daer omme sal die helle horen mont on luke*n* ende sal v leuendich verslinden

¶ Als die rechter dit gheseyt heeft. soe sal hi zijn aensichte wredelick keren tot den zundighen kersten menschen ende sal segghen. O ghi quade kersten menschen ick eysche van v mijn preciose heylighe bloet dat ick omme uwen wil wtghestort hebbe an die galghe des cruces om v te verlossen vander ewigher doot Hier op en sullen die zundighe mensche*n* niet weten te antwoerden. en*de* si sullen staen als stommen. ¶ Dan sal die strenghe richter segghen. Siet want ic mijn duerbaer bloet omme uwen wil te vergheues wtghestort hebbe soe gaet haestelick van minen heylighen tot mijnde luchter siden.

WAnneer die rechtueerdighe richter een ieghelike zunde en*de* doechde mit reden onderscoht heuet. En*de* dye quaden wt den goeden verscheyden heuet nae dat een yeghelick verdient heeft So sal zijn ansichte bernen als een vuer En*de* hi sal segghen tot sinenxij.apostelen. O ghi richters want ick v belouet hebbe te ordelen ouer leuendighen ende ouer doden. daer omme wijs nu dye sentencie ouer dit zundighe volck. En*de* dan sullen die apostelen antwoerden. O here mit recht zijn se verdoemt. wa*n*t si v heylighe gheboden versmaet hebbe*n*

¶ Dan sal die strenghe rechtueerdighe richter een anxtelicke sentencie gheuen. ouer den quaeden menschen en*de* ouer de*n* duuelen en*de* sal aldus segghen.

§ Gaet van mi ghi vermalediden. in dat ewighe vuer. dat den duuel mit zijnen enghelen bereyt is van aenbeghinne der werlt. ¶ O wtuercoren mensche maeket dat vmmer dese onuerwi*n*like sentencie ouer v niet en werde ghegeuen.

§ Als die richter dit ghesproeken heuet. soe sullen die wrede duuelen daer bereit zijn mit ketenen en*de* mit crouwelen en*de* besluten die bi een mit ketene*n*. en*de*stotense voert en*de* slaense mitten crouwelen ende brenghense mit groten ghecrijs int afgront der hellen. Die sielen sullen hoer handen slaen en*de* knersen op horen tanden en*de* hulen soe iamerlic. en*de* aldus sullen si vanden duuelen werden bracht in die ewighe verdoemenis myt siel en*de* mit lijf. En*de* sullen daer ghepijnighet worden mit die onsprekelike pine daer te voren af ghescreuen is

§ Item het is te weten dat wi nu hebben ghescreuen alleen van die ansprake die god totten verdoemden quaden me*n*schen segghen sal. en*de* hoe hij hem vrage*n* sal mit strenghen woerde*n* waer omme dat si die zunden ghedaen hebben.

§ Des ghelijcx sal hi oeck dancken sinen wtuercoren vrienden mit soeten woerden die hem ghedient hebben. En*de* zijn strenghe aensicht en sal den wtuercore*n* vriende*n* ons heren niet wreet wesen an te sien.

ALs dese strenghe sentencie ghegeuen is ouer den verdoemde*n*. soe comen die wtuercoren vrienden ons heren ihesu xpristi die tot zijn rechter hant staen ende segghen aldus

§ O verueerlicke strenghe richter, onse sielen zijn soe zeer versaghet omme dine strenghe sentencie. die ghi ouer den verdoemden ghegeuen hebt. ons lede*n* zijn beuende ghewordе*n* als dat wi nauwelick staen en moghen. ¶ O ons god O ons minlike troester. O here want ghi ons soe minlick behoet hebt dat wi mitten bosen niet ghetelt en zijn. Daer omme bidden wi v oetmoedelicke keer dijnen toerne van ons. Deze anxtelike sentencie der ewigher verdoemenisse zij veer van ons.

§ Hoe vriendelick dat die richter sinen wtuercoren vrienden toe speken sal en*de* hoe zijn grote strenghicheyt dan in oetmoedicheyt en*de* in sachtmoedicheyt verwandelt zal werden.

Mit enen vriendeliken aensichte sal de richter tot sine*n* wtuercoren vrenden segghen Comt ghij gebenedijden mijns vaders. besit dat rijcke. dat v bereyt is van aenbeghine der werlt. O mijn wtuercoren vrende*n* ghij en sult v niet versaghen dat ick tot den zunders ende totten duuelen wreet gheweest bin. want si hebben dat ouermits horen zunden verdient. Mer ghij die mi nae ghevuolghet hebt en*de* mijne gheboden bewaert hebt. comt nu mit mij in mijn ewighe glorie. Nu en sal v siele niet alleen die vroude en*de* die blijscap besitten des ewighen leuen. Mer mit siel en*de* mit lijf sult ghi nu comen in ontsprekeliker vrouden. Comt nu mijn wtuercoren vrienden aenschouwet mijn ghenochlick blinckende aenschijn in alder ghenoechten

§ Mit wat loen dat die salighe werden gheloent

Inden hemel hebben sommighe siele*n*.xxx fout loen. als gheechte luden ende anderen hoers gheliken die mit dat heylighe kersten gheloue. en*de* mit eenuoudicheyt dat ewighe leuen verdient hebben.

Sommighe hebben. lxfout loen als weduwen die hem god gheheel ouerghegeuen hebben. en*de* hoer goet salichlike deylen den armen. ¶ Sommighe hebbe*n* hondertfout loen. als die reyne maechden die hoer lichaem al hoer daghen in godliker hoeden ghehadt hebben.

Dat dit waerachtich is betughet Theophilus ende het hout mit hem die glosa op sinte matheus euangelium. Ic segghe dat dit groetste loen des ewighen leuens niemant ghegeuen en wordt da*n* den salighen die de crone verdienen.

En*de* dat zijn drierhande menschen, als martelaren. maechden, en*de* leerdaers. Want die martelaren verwinnen die werlt ouermits horen liden. die maechden verwinnen hoer eyghen vleysch in aenuechtinghe. Die leerdaers verwinnen den bosen gheeste mit godliken lere aen hem seluen en*de* aen anderen mensce*n* En*de* daer omme vercrighen si die croene des hondertuoudighen loens. Want si zijn broederen ons heren ihesu xpristi Si zijn oeck die ghene dye den mensche*n* die in der werlt zijn die waerheyt predijken en*de* leren ende wisen. en*de* si werden gheloent vanden ghenen die sine martelije heeft gheleden omme des menschen wille. die oeck maechdelike reynicheyt oefende bouen alle menschen. ¶ Ende daer omme soe wie die werlt laeten wil ende zijn eyghen lijf haet en*de* den bosen gheeste dats die duuel vander hellen verdrijft vanden menschen mit godlike leringhe. die verdient die crone des hondertuoudighen loens int ewijghe leuen. ¶ Hier af seyt ons here ihesus xpristus in eenre Omelien vanden twalef apostelen. O minnende siele neemt waer dat die wtuercoren heylighen godes hoer lijf te samen in horen geest steruen wanneer si den bosen gheeste dats den duuel vander hellen weder staen. en*de* crachtich werden in doechden. ende versmaden tijtlic goet en*de* idel dwase genoechte deser werlt omme te ghewinne*n* dat hemelsche goet. si prediken mit den woerden en*de* tonent mitten wercken en*de* en laten hem ghenen arbeyt verdrieten en*de* daer omme wordt hem ghegeuen dye crone des hondertuoudighen loens

Ten zijn niet alleen martelaers en*de* dese crone weerdich te besitte*n* die hoer bloet wtghestort hebben naden lichaem Sij en moeten inwendich oersake hebben. dat si dat doen omme die liefte xpristi. en*de* omme dat heylighe kersten gheloue Dit sprect sinte Iheronimus vanden leuen des alre glorioesten en*de* heylichsten apostels en*de* doctoers pauli. die een vat was vol alre godlicker lere*n* in een epistolen daer aldus ghescreuen staet. Dat

Ende daer omme raet sinte Augustijn den menschen inden boecke der kersteliker lere en*de* sprect aldus. Een heylighe maghet en sal niet hebben crom ghesichte met horen oghen. en*de* en sal niet veel woerden hebben. si sal schamel wesen in wercken en*de* in ghelate en*de* stedech. alsoe dat hoer lichaem si een forme en*de* een figuer der sinnen soe mach si dan te bet die croen des honderuoudighe*n* loens verdienen. want een maghet die ydele van ghelaet is. die is recht als een vat dat clinghet en*de* van buten schint datter wat in is en*de* nochtans van binnen idel is. ¶ Sint Augustinus, ende sinte Ambrosius spreken inden boeke vande*n* maechden. Die nu een maecht is alleen inden lichaem en*de* niet inder herten. die en mach dit costelike loen niet verdienen. En*de* hier af sprect Isidorius inden boecke vander hoecheyt godes. Die nu maechden zijn mit herten mit wille. en*de* mitten liue die volghen nae dat lam godes inden ewighen leuen. Sinte Ioha*n*nes seyt. Dese croen wort oeck ghegheuen den goeden wijsen gherechten leerrers daer omme want si die duuelen en*de* die bose gheesten vanden menschen ghedreuen hebben mit horen godliken ende goeden ingheuen. ¶ Dat dit waerachtich is, betughet die heylighe man sinte Rijchardus inden boecke benyamins. segghende aldus. Ick en weet niet oft die mensche in desse teghenwordige tijt costeliker gauen van gode ontfanghen mach dan dat god hem die ghenade en*de* dat verstant verleent. dat hi mit sinen doechden en*de* mit sinen godliken onderwisen enen mensche brenghet van sine*n* ondoechden en*de* van sinen quaden werken. Ofte die van duuelschen sinne*n* godes kinder maken. Tis sonder twiuel alle die ghene die dit doen die zijn weerdich ghecroent te werden mit die crone des honderuoudighen loens. Want hij en weet niet dat dusenste deel ho anghenaem dat god is. die enen quaden mensche brenghet tat goeden leuen

Des ghelikes sprect sinte Gregorius in sinen boecken Het is een veel groter teken en*de* wonder dat een leerre mit sinen woerden ende mit zijnen ghebeden ene*n* zunder bekeert van sinen sunden. dan dat hi enen doden leuendich makede.

¶ Hoe schoen hoe heerlick. hoe rijckelick hoe machtelick en*de* cierlick den saelijghen zijn verdiende werck inden ewige*n* leuen wesen sal dat en mach gheen me*n*sche begripen. En*de* het is een cleyn en*de* een wenich ghelikenisse. daerme*n* daer af scriuen ofte segghen mach. teghen dat die salighe en*de* wtuercoren vrienden sien inden spieghel des godlicken moghentheyts En*de* sien daer in ende vinden god volcomelick en*de* bekennen hem als enen coninck des hemelschen houes.¶

O wie soude dese glorie moghen bescriuen. Voerwaer niemant. Mer nochtans moetmen daer een wenich af scriuen op dat die mensche*n* daer soeticheyt in crighen. en*de* op dat si daer vromelick omme arbeyden.

§ Van die woensteden der heylighen die inden ewighen leuen zijn.

Alre heylighen woninghe is inden ewighen leuen nae dat een mensche inden leuen meer ofte min verdient heft Als Sinte Gregorius seyt. Want als dat verdienste groet is soe sal die woningen en*de* die vroude inden ewijghen leuen oec daer nae ghegheuen werden

§ Ten eersten zullen die martelaers en*de* die leerderen mitten maechden besitten de crone des hondertuoudige*n* loens en*de* dat alre groetste deel ende die meeste vroude sal hem ghegeuen werden.

In die woninghe des vaders ende des soens ende des heylighen geestes wort een ieghelicke siele gheset nae hoer verdienste. Hier af sprect ons here ihesus xpristus zelue in sinen heilighen euangelio. Gheuet enen ieghelijcken arbeyder zijn loen. den enen alsoe wel als de*n* anderen ¶ Want nu die heylighe twalef apostelen ihesu xpristi. en*de* die vier ewangelisten den prijs hebben bouen die ander heylighen daer omme dat si martelaren en*de* leerders gheweest hebben. soe salmen hem gheuen die hoechste woninghe der hoechster enghelen seraphin de god alder naest zijn omme hem te loue*n* inder alder hoechster minnen die god gheuet nae zijnre ghebenedider moeder maria. En*de* als die.xij.apostelen gode gheeert hebben opter eerden. meer dan die ander heylighen daer omme is hoer woninge bouen den ander*en* heylighen. Want god heeft hem opter eerde*n* machte ghegeuen te binden en*de* te ontbinden. Hi gaf hem oeck macht ouer den ghezo*n*den en*de* ouer den siecken. en*de* ouer leuendighen en*de* ouer doden. ouer enghelen. en*de* ouer duuelen en*de* ouer alle const ende wijsheyt. en*de* dat si alle spraeck verstonden ¶ Hi gaf hem oeck ten eersten zijn weerdighe heylighe naem. en*de* widense totten iersten priesteren. daer om dat si anderen menschen zijn ghebenedyede lichaem voert gheuen souden. Hi heeft hem oeck die macht ghegheuen te ionxten daghe richters te wesen als god sal ordelen ouer luendighen en*de* doden.

Hier omme want god dye apostelen en*de* die euangelisten dus grote macht inder werlt beloeft heft. daer omme sal hoer woninghe wesen mitten seraphinnen in die teghenwoerdicheyt godes.

¶ Die hem alre tijtliker dinghen o*n*trecken omme godes wille en*de* alre tijtlicker becummeringhe ledich maken, en*de* hoer herten en*de* sinnen gheuen tot gode. ende leuen naeden.xij.apostelen die wordt die crone mitten.xij.apostelen ghegheuen. Als sinte Augustinus seyt. Soe leeft die heylighe ma*n* sinte Franciscus in ghelikenisse der apostelen.

En*de* daer omme verscheen hem een seraphin en*de* ducte in he*m* de heylige vijf won

den ons heren ihesu xpristi. en*de* zijn woninghe is mitten heylighen apostele*n*

§ Nu mocht yemant vraghen hoe de mensche moghen comen inde*n* staet der apostelen want god heuet dese twaelf apostelen en*de* dye vier ewangelisten vercoren bouen die ander heylighen.

Daer op is te antwoerden. Een yeghe mensche die der apostelen leuen naeuolghet en*de* doet die goede wercken die dye apostelen ghedaen hebben. ¶ Sonder twiuel deze werden gheloent mitten hilighen apostelen. en*de* dit machman merken openbaerlick aen sinte Pauwels. deze en was niet vanden twaelf apostelen. Mer ouermits zijn heylighe leuen en*de* zijn honichuloyende prekinghe. soe is hi gherekent mitten ghetale der apostelen. En*de* hier omme een ieghelick mensche mach verdienen die vroude ende de crone der apostelen.

§ Die woninghe der heyligher martelaren.

DAer nae is die andere woninge der heyligher martelaren int chore cherubin. Want cherubin is een volcomen doerlichtinghe des godliken ansichtes daer hem die heylighe martelaeren in verbliden. want si hoer bloet in die godlike liefte onschuldelick wt ghestort hebben en*de* verduldich zijn geweest in allen horen liden En*de* voer die ghene ghebeden hebben die hem liden an dede*n* ghelijck als xpristus ihesus dede anden cruce daer omme hebben si verdient die crone der cherubinnen

§ In dese woninghe horen oeck alle die gheene die in horen herten en*de* sinnen menigherhande liden hebben en*de* veel onweerdicheyden liden moet en*de* verduldich daer in zijn en*de* dancken gode in horen liden en*de* droefenisse. En*de* oeck die ghene die van herten medeliden hebben mit horen naeste*n* die si weten in droefenissen en*de* in liden. En*de* oeck die ghene die hoer vianden liefhebben en*de* bidden gode voer die gheene die hem haten en*de* castijen sonder schult Dat dit waerachtich is betughet die hilighe man sinte Augustinus. Bernardus en*de* Cypryanus. Want daer zijn zere veel groter martelare*n* die meer lijde*n*s inder sielen gheleden hebben. dan of si hoer bloet wtghestort hadde*n*.

§ Van die woninghe der ioncfrouwen en*de* der maechden

HIer wort bewijst die derde woninghe des ionferliken staets, en*de* dese hebben hoer woninghe inden throene godes. en*de* daer heuet god selue zijnen zetele geset omme hoer blijscap te vermeerderen. Dese woninghe hoert toe al den ghene*n* die reyn zijn van lichaem en*de* claer ende salich inder herten en*de* godlijk in horen sinnen en*de* onuerueert in horen conscien

cien en*de* een onbeulect leuen draghen tot gode. ¶ Die heylighe man sinte Ambrosius sprect inden boecke vanden magheden. Wie mach die schoenheyt der maechden volprisen want si werde*n* va*n* gode ghecroent. God heeft in maechdeliker reynicheyt soe groten behaghen. dat hi van een maghet gheboren woude wezen. ¶ Maechdelike purheyt gaet bouen die enghelen. Cyprianus sprect. Die maechden zijn susteren der enghele*n* ¶ Daer omme hoert hem toe die woninghe des throens. Si hebben oeck mede die crone des hondertuoudighen loe*n*s. want hoer vroude ende bliscap is ongemeten.

§ Die woninghe daer die heylighe lerers in zijn.

GOd set die heylighe leerdaers der dominacien ofte der heerlicheyt. Want si hebben soe veel mensce*n* ten ewigen leue*n* ghebracht mit hore*n* preken en*de* godliken sermone*n* die ouermits hem bekeert zijn. en*de* daer omme want si dat saet gods gheseyt hebbe*n* inder eerden. soe zullen zij die heylighe vruchten meyen inde*n* hemel ¶ Item in dit chore der dominacien horen al die ghene. die dat woert godes horen en*de* dat volbrenghen. En*de* die ghene die dach en*de* nachte hoer ghenoechte setten in xpristo. ende hem louen in ghedachten in woerden. en*de* in wercken. Crisostimus sprect op matheus euangelium. Waer die godlike lere niet soe waer die dienste godes verganclick. en*de* dat kersten gheloue sol haest vergaen

§ In desen voerghenomeden vier woninghen gheeft god dye crone des honderuoudighen loens die daer toe vercoren zijn als hier voer gheseyt is.

§ Die woninghe der keyseren en*de* coninghen. hertoghe en*de* greuen. en*de* alle ander heren

DIe vijfte woninghe is inde*n* chore der virtuten. daer horen keyseren en*de* coninghen. hertoghen en*de* grauen en*de* al die ghene die weezen en*de* weduwen beschermt hebben. en*de* hoer ondersaten in rusten en*de* in vreden ghehouden hebben ¶ In deze selue woninghe horen oeck Pausen biscopen en*de* al die geestelike prelaten die hoer ondersaten tot doechden ghestuert en*de* ghewesen hebbe*n* ¶ In dese selue woninghe horen alle gheestelike menschen het si mannen oft vrouwen die der ghehoersaemheyt onderdanich zijn. en*de* armoede verduldelic liden en*de* reynicheyt hoers lichaems holden en*de* al dat daer toe hoert tot een geestelick leuen te volbrenghen. ¶ Sonder twiuel dese horen mede in die woninge der virtuten.

§ Die woninghe der gheenre. die om die waerheyt en*de* om die rechtueerdich*eyt* verdriet liden.

HIer na is de seste woninghe inde*n* chore der potestaten. dat is der machtigher gheweldigher enghelen. Ghelikerwijs als. Isidorius bescriuet. Want dese woninghe wort bewaert mit grote sorchuoudicheyt der enghelen. ¶ In dese woninghe horen al die gheene die omme die rechtueerdicheyt ende omme die waerheyt waghen lijf en*de* goet. en*de* alle hoer haue, en*de* alle versmadenisse ende verdriet daer omme liden. Want dese woninghe is van aen beghinne de*n* gherechtighen ghegheuen. en*de* hoer blijsschap en*de* hoer ghenoechte zullen zij hier in ghebruken in onsprekeliker vrouden ¶ Oeck horen in deser ghenoechliker woninghen al die ghene die bose en*de* duuelsche becoringhe ende aenvechtinghe sterckelick wederstaen hebben. en*de* der werlt versoekinghe ende bedrieghenis versmaet hebben. en*de* hoer eyghen vleysche verwonnen hebben van alle o*n*manierliken en*de* quaden dinghen.

§ In dese woninghe horen oeck alle goede weduwen die god nacht en*de* dach dienen. Als ons leert dat euangelium van sinte Anna der heyligher weduwe*n* die prophetissa die xpristum ontfenck in den tempel.. En*de* dese weduwen hebbe*n* xl.uout loen. ¶ Oeck hoert dese selue woninghe een eenzdelen clusenaers toe en*de* al den ghenen die hem seluen gheuen tot strengicheyt. Dat dit waerachtich is betughet sint Dyuonisius en*de* mit he*m* houdet sinte Bernardus ende oeck sinte Gregorius.

§ Die woninghe der heyligher en*de* deuoter pristeren

§ DI leuende woninghe is inden choer der principaten der crachtigher enghelen. dezen heuet die godlijke cracht dat ghewelt ende macht ghegeuen dat si grote teykenen en*de* mirakelen volbrenghen teghen die natuer

Want ghelikerwijs die priesteren vanden brode dat ghebenedide weerdijghe lichaem ihesu xpristi consacraren van wijn en*de* van water dat preciose bloet. mit lijf ende mit siel en*de* mit zijnre godlicheyt crachtelick van hemelricke hier neder brenghen. Want pristers ende beliders doen die teykenen en*de* wonderlijke mirakelen als dat si die zundaren ontbinden van horen zunden en*de* brenghense wt der hellen ende makender also hemelsche kinderen af. die toe voren stonden in des duuels macht en*de* onder hore*n* handen stonden die brenghen die pryesteren ouermits dese crachte in die hant godes. ¶ In dese woninghe horen oeck alle die gheene die berouwe en*de* leet

hebben omine horen zunden. en*de* biechte*n* alsoe veel als si moghen. En*de* oeck alle die ghene die hoer toeverlaet mit ghansen herten in gode legghen

§ Die woninghe der heyligher patriarchen en*de* propheten.

DIe.viij.woninghe is inde*n* choer der heyligher archangelen. daer in horen de patriarchen en*de* propheten de ons inden ouden testamente ghekundighet hebben mit figuren en*de* mit prophecien. al dat ghene dat inden nyen testament gheschiet is.

§ Item in deze zelve woninghe horen ghetroude echte luden en*de* ghetrouwe arbeyders En*de* oeck alle die ghene de hem mit rechte gheloue simpelic laten ghenoeghen. en*de* wenich goets doen moghen en*de* hem nochtans wachten voer zunden als si alder best moghe*n* Want Salomon seyt. Die slechtelicke wandert die gaet inden rechten wech.

§ Die woninghe der onnoseler ki*n*derkens die nae der dopen steruen.

DIe neghende woninghe is inden choer der nederster enghelen En*de* in deze woninghe horen die onnosel ki*n*derkens die ghestoruen zijn nade*n* doopsel. want dat liden xpristi ihesu comt he*m* te baten. En*de* alle die ghene dye onnosel en*de* sonder bedrieghenisse leuen. die hore*n* in deze woninghe. ¶ Nu hebt ghy ghehoert dat inden huse des hemelsche*n* vaders zijn veel woninghen en*de* daer werden die salighen mit groter vroude*n* gheloent. Augustinus seyt dat god zijn rijke veyl ghemaect heuet. en*de* daer omme ist van groten noden dat alle kerste me*n*schen daer nae staen omme dat costelijke pant te copen. En wilt v niet o*n*tsien daer voer te gheue*n* al d*at* ghij hebt want het is noch veel meer weerdich dan ghi daer voer gheuen moghet. Al ist saeke dat wi arm van eertschen goede zijn so moghen wij dat nochtans copen ouer mits doechdeliken werken. Want die coopman is god zelue diet veyl heeft en*de* deze en behoeuet noch gout noch siluer Bernardus die heylighe leerder sprect. Die almachtighe drieuoldicheyt heuet ons zaet gheseynt in eertrike. welckes vruchten wij vinden sullen inden ewijghen leuen. Want die hemelsche vader heuet ons gheseynt dat coern ende dat zaet des hemelschen brodes. ¶ Die soen heuet ons ghebrocht den reghen alder waerheyt. Die heylighe gheest gheuet daer toe cracht en*de* sonne schijn dat zaet te wassen. ¶ Die ewighe vader geuet ons die godlike ghenade. Die sone gheuet ons dat middel zijnre wijsheyt, en*de* alle crachten. Mer die heylighe gheest

gheuet ons die beslutinghe zijnre goetheyt en*de* daer toe ewighe salicheyt. Dye enghelen des hemelschen houes leren o*n*s blijschap in gode. ¶ Die.xij.apostelen maken in ons vast dat heilighe kersten gheloue. Die martelaren stercken ons dat wi verduldich zijn in onsen lijden. Die confessoren onderwisen ons die gerechticheyt. Die ioncfrouwen leren en*de* onderwisen ons die reynicheyt en*de* puerheyt. Die patriarchen ende die propheten die cierheyt des ewighen goets om ons te vercieren mit doechden.

§ O mensche scriuet in v siele dese hylighe woerden die sint Augustinus in den boecke sprack van der nutticheyt en*de* bequaemheyt des rouwen segghende. Totten ewighen leuen zalmen haesten te comen wantmen mach daer ewelick en*de* vmmermeer leuen. Een mensche is schuldich dusent werf meer te dencken op dat ewighe goet. dan op dat eertsce goet. iae hoe arm dat een mensche van eertschen goede is. want het comt hastelic al had een mensche der werlt goet ten mach hem niet helpen. Mer heuet hi verdient dat ewighe goet. dat mach hem te staden comen. ende daer zal hij hem ewelick in verbliden. Want inde*n* tabernakel godes en is gheen steruen. daer en is gheen verdriet noch moyenisse. Mer daer is dye hoechste sekerheyt ende die ouerste zalicheyt ende die edelste vriheyt ende die alder vernoemste genoechlicheyt. Daer wort oeck veruult dat god die here sprect inden heylighen euangelio. Die menschen worden den enghelen ghelijck. en*de* die gherechtijghe schijnen als die zonne, inden rijcke des ewighen leuens. ¶ Cyprianus seyt in een epistole vanden zeden aldus. O du zalighe mensce ghi sult een groet verlanghen daer nae hebben hoe du haestelick sonder enich vertoeuen comen moeghet in dat lant des ewighen leuens. Want dat is een wonderlike ghenoechlike herberghe en*de* men en mach daer niemant wt werpen die daer in comt

§ Mercket o du salighe mensche hoe groten begheren dat god to dijnre siele*n* heuet. want hi begheert v vrolick te o*n*tfanghen en*de* v vriendelicke te omme vanghen en*de* mit ghenoechten tot v te spreke*n* Weest welcom mijn wtuercoren vrient nu wil ick v lonen ende cronen mit dye crone des ewighen leuens. ¶ Haestet v tot mij te comen want al dat hemelsce heer verwacht v op dat si v grete*n* moghen. ende op dat si v willecome heyte*n* moghen. ende op dat al die heylijghen in v toecomste hem verbliden moghen. Haest u oeck want al dat hemelsche here comt v te ghemoete mit singhen ende mit ghenoechliken spele omme v siele te ontfanghen mit onsprekeliker blijscappen. Want ten is nimant inden hemelrike hi en heuet sonderlinghe bliscap en*de* vroude van dijnre toecomste.

¶ Deze zoete woerden sprect god die here tot den zundighen menschen op d*at* si hem haestelick bekeren en*de* comen tot der fonteyne*n* der barmhertigheyt.

¶ Een ghenoechlijke vraghe vander vrouden des ewighen leuens.

ALs die salighe sielen al de vrouden besitten in oueruloedicheyt. Soe vraghen si horen schepper segghende. O onse god nu en weten wij gheene vroude die wij bedencken moghen wi en zijnder mede begauet. ende oeck zijn veel blijschappen in desen boecke beschreuen. Mer noch isser een vroude die niet achter ghelaten en dochte. dat welcke verurouwet dat dat hemelsche gheselschap ende maecse droncken mit ontsprekeliker ghenoechten. dat is toe aenschouwen der hemelscher coninghinnen godlike claerheyt. Deze vroude is den vrienden gods also groet ende onsprekelick dat al die heilighen hem daer af verbliden. Wie soude moghen dencken wat blijschap dattet is. die moeder der ontfermhertichеyt Dye coninghinne der ghoedertierenheyt toe aenschouwen mit horen ghebenediden kinde Niet als dat kint schreyede inder cribben doe hi gheboren was Mer als een ghenoechlick schepper aen te schouwen in zijnre godheyt. Die coninghinne des hemels is alsoe wonderlick aen te schouwen dat gheen tonghe dat vutspreken en mach. noch gheen penne dat bescriuen en mach. noch gheen herte dat bedencken en mach wat vroude dat den ghebenediden is. dat godlike aensichte der moeder gods aen te schouwen.

Het is wel reden dat hem die heylighen hier in verbliden. want si is die godlike moeder der ontfermhertichеyt. ende ouermits horen ghebeden ende hoer hulpe zijn veel zundighe menschen ghecommen tot beteringhe der zunden.

Dat dit waerachtich is betuyghet ons die heylighe scrift tot menighen steden.

§ Die heylighen verbliden hem oeck int aenschouwen der coninghinne des hemels want si voertghebrocht heuet god den schepper des hemels ende der eerden ende in hoer heuet gherust die heylige drieuoudicheyt. ¶ Item twierhande vroude hebben die wtuercoren vrienden godes int anschouwen der hemelscher coninghinnen. ¶ Ten eersten want si den hemel ontsloten heuet. die menich dusent iaer ghesloten hadde gheweest. dat gheen mensche soe rechtueerdelicke noch soe heylichlike leuen en mocht dye int ewighe leuen comen mochte. Ende deze banden zijn ontsloten ouermits de moeder gods want nae dat si xpristum ter werlt ghebracht had waert die poerte des ewighen leuens gheopent.

§ Ten anderen mael verbliden hem die maechden in hoer ionferlike reynicheyt want si blincket van onbesmetter ende claerre reynicheyt schoenre dan die sonne als sinte Bernardus seyt. Ende daer omme begheerde xpristus van hoer gheboren te werden ¶

§ Een notabel puntken dat ghenomen is wt cantica.

DIe openbaer quaeden zijn te scuwen, die verborghen zijn subtijlick te ondersoecken. En*de* want wi die niet bekennen en moghen. soe moeten wi daer heymelick berouwe af hebben Want somwilen is zunde inden me*n*sce die verborghen is oft dat hi niet en wete dattet zunde is. Dus moet berouwe wezen dat ierste want berouwe doet af al die zunden heymelick en*de* openbaer en*de* gheeft die godlike minne die verlore*n* heuet gheweest. Want wat wi doen buten minne dat en behaghet gode niet.

§ Van enen goeden wille

DEn gherechtighen mensche in sinen goeden wille en mach ghee*n* tijt te cort zijn. Dat een mensce denct mocht hi dusent iaer leuen hi soude alle die tijt doechdelike wercken doen. als een mensche aldus dencket. soe is dat werck voer gode volbracht. Want god neemt dat ghoede opsette in aldustanijgher maniren voer die wercken

§ Van wat virtuten dat het ewijghe leuen is

SVnte Dyonisius seyt. Int ewighe leuen zijn drie Iherachien. en*de* deze drie werden ghedeylt in.ix.oerden.en*de* in elcke oerden zijn.viM.viC en*de*.lxvi.conincriken. In elcke conincrike zijn.viM.viC.lxvi.lantscappen En*de* in elke lantschappe zijn.viM.viC.lxvi.steden In elcke stede zijn.viM.viC.lxvi.borghen. In elcke borghte zijn.viM.viC.lxvi.zalen. In elke zale zijn viM.viC.lxvi.tafelen. Aen elcke taefel sitten.viM.viC.lxvi.personen

Dit ist ghetal der enghelen die mit lucifer vielen wt den ewighen leuen. ende daer omme seyt xp*rist*us Int huus mijns vaders zijn veel woninghen. tot welke*n* hemelschen woninghen ons wil brenghen die vader die soen en*de* die heylighe gheest. A M E N

¶ Tot loue des almachtighen gods en*de* tot stichtinghe en*de* tot beteringhe alle kersten menschen is dit boeck dat gheheten is Ars moriendi. dats die conste van sterue*n* voleynt en*de* ghepreut te zwolle inden stichte van vtrecht. bi mi Peter van os. Int iaer ons heren. M.cccc lxxxviij.

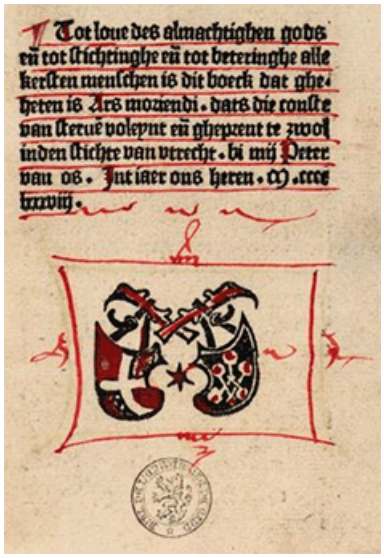
Tot loue des almachtighen gods
en tot stichtinghe en tot beteringhe alle
kersten menschen is dit boeck dat ghe-
heten is Ars moriendi. dats die conste
van sterue voleynt en ghepreut te zwol
inden stichte van vtrecht. bi mij Peter
van os. Int iaer ons heren. M.cccc
lxxxviij.